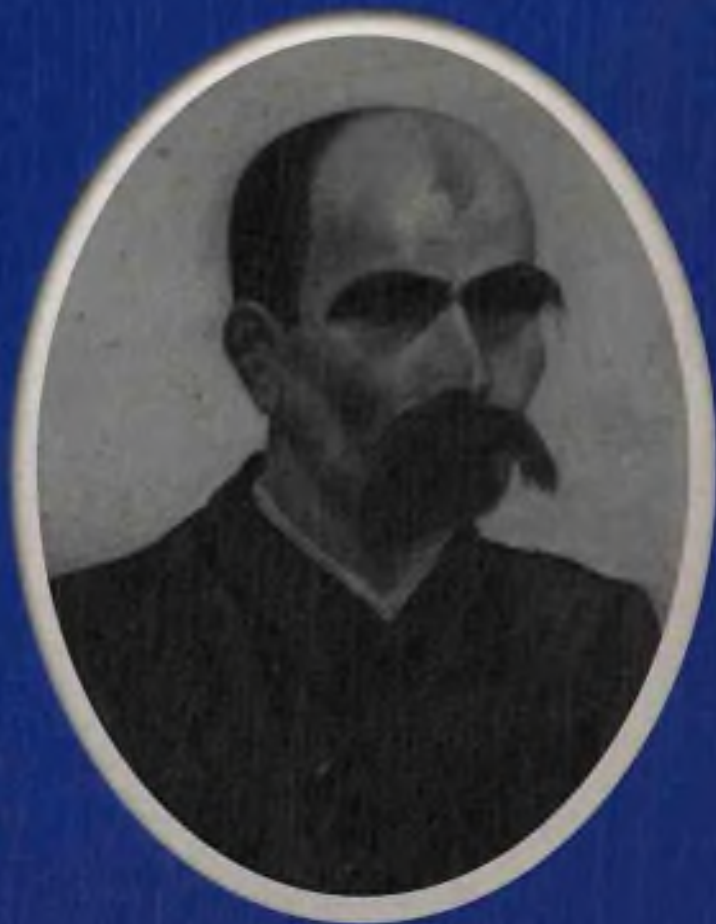

S. Becz Pál
Közös nevező

Elbeszélések, kisregények, versek
a humortól a filozófiáig

(1899 – 1972)

S. Becz Pál

1899 – 1972

Közös nevező

(Elbeszélések, kisregények, versek
a humortól a filozófiáig)

2016.

S. Becz Pál

1899 – 1972

Közös nevező

(Elbeszélések, kisregények, versek
a humortól a filozófiáig)

2016.

Borítóterv:

S. Becz Barnabás Álmos

Szerkesztés:

Olach Zoltán

**Válogatás és szöveggondozás
dr. Becz Miklós**

Magán kiadás: 2017

Minden jog fenntartva

Kint a homokbuckán

Kint ülök a homokbuckán.
Térdemen kopott rajztábla
fekszik, az íróasztalom.
Társam a csend és magány.

Kis ceruzacsonk
fut a papíron,
és a fekete sorok
jelzik, mit éppen gondolok.

Eljönnek hozzám a múzsák,
istenek és félistenek.
Lassan betöltik a teret.
Nekem ők nem idegenek.

Mellém ül Héra¹, Hesztia²,
Athéné³, Eileithüia⁴,
Artemisz⁵, Aphrodité⁶, a szép,
Páris⁷, Akhilleusz⁸,
Démétér⁹ és sokan még.

Már az Olümposzon ülök.
Előttünk nektár ambrózia.
Koccintanak velem sorban.
De ők csak istenek,
körük megszabott, véges.

Én úr vagyok téren és időn,
bárhová eljutok,
s vagyok, mi lenni akarok.
Minden akarok lenni,
minden, ki valaha élt,
hogy megértsem,
mért tűztek maguk elé
kegyes vagy kegyetlen célt.

Szelíd Jézus, ki türelmes,
kinek szíve sosem gyúlt,
ki keresztjén kínban égve
haldokolva néz az égre,
s kegyet kér a zsidó népre.
De holnap már Néró¹⁰ vagyok,
ki felgyújtja Rómát, és
lángtenger fényéből merít
örjöngő, eszelős ihletet,
vagy Heródes, aki
anyák kebléről letépvé
megölet százezer kisdedet.

Ma lágyszívű kisgyermek,
holnap tigris Mohamed,
ki hétszáz védtelen zsidót
ölet meg egyetlen éjjelen,
majd állati Tamerlán¹¹,
ki ötezer örményt
élve temettet el,
és hallgatja mélézva
a fuldoklók halálmoraját.

Ma orvos, ki sebeket kötöz
vigyázva, hogy ne fájjon,
holnap már vad inkvizítor,
ki tüzes vassal embert kínoz.

Lehetek Nagy Konstantin¹²,
a hős keresztyén,
vagy Néró, Decius, Dioclecian¹³,
kiknek keresztfa-erdején
függött sok keresztyén.

Ma, aki templomot húz, égbenyúlót
arannyal, ezüsttel ékest,
de holnap örömtanyát emel
megtöltve lányokkal,
kiket megunt, letépett.

Ma vad, hegyi kecskepásztor,
ki számtanról sosem hallott,
holnap Thalész, Eukleidész,
Püthagorasz¹⁴, ki a holt számok
között talál harmóniát.

Ma bárgyú idióta,
kiben gondolat nem fogan,
majd tudással teli
lángész és bölcselő,
Szókratész, Platón, Démokritosz¹⁵,
kikből Isten lelke jött elő.

Itt a csendben mennyi
élmény, mennyi nagyság!
S mennyi nincs itt!
Ha mind itt lenne, tán
nem is férne meg seregük
köröttem a homokbuckán...

Lemegy a nap, mélyül a csend,
lassan-lassan esteledik.
Akik eddig körülvettek,
egymás után mind eltűnnek.

Már egyedül vagyok.
Magam feloldva
még másokban élek,
s aztán magamból kifogyva
majd senki, semmi nem leszek...

Szigetszentmiklós, 1971. február 28.

-
- 1 Héra, Zeusz testvére és felesége
  - 2 Hesztia, Zeusz nővére, a családi tűzhely és szűzi tisztaság istennője
  - 3 Athéné, Zeusz leánya, a bölcsesség és tudomány istennője
  - 4 Eileithüia, Héra leánya, a szülő nők segítője
  - 5 Artemisz, Zeusz leánya, az erdők és a vadászat istennője
  - 6 Aphrodité, Zeusz leánya, a szépség és a szerelem istennője

- 7 Páris, trójai királyfi
- 8 Akhilleusz, a görögök legnagyobb hőse a trójai háborúban
- 9 Démétér, Kronosz és Rhea leánya, a földművelés és a gabona istennője
- 10 Néró, kegyetlenségéről híres római császár
- 11 Tamerlán, más néven Timur Lenk, a legkegyetlenebb mongol hódító
- 12 Nagy Konstantin (Constantinus), római császár, államvallássá tette a kereszténységet
- 13 Néró, Decius, Diocletianus, római császárok, állami feladattá tették a keresztényüldözést
- 14 Nagy ógörög matematikusok
- 15 Nagy ógörög filozófusok

A dalnok álma

(Ballada), Marókának

A hópelyhek kergetőznek,
Összesimulnak puhán
A lehajló alkonyatban
Szürke téli délután.

– Gyere ide, feleségem,
Gyere ide, kis család!
A tűzhelynek meleg fénye
Nyugalmat és enyhét ad.

Visszajön a gyermekségem,
Vissza a szép emlékek.
Hallom, amint édesapám
Mesél színes regéket.

Szomszédfiúk, a rokonság
Mind figyelmes hallgató.
Házunk minden este népes,
Mint egy vendégfogadó.¹

Üljetek hát ide körém,
Én is mondok egy mesét!
Mécsgyújtásig elmondom egy
Régi dalnok esetét.

*

Mesebeli szegény költő,
Nem ismerte senki se.
Sorsa sosem becézgette,
Mindenki csak lenézte.

---

¹ A 3-4 versszak édesapját idézi fel, aki rendkívül művelt földműves volt. Irodalmi élményeit szívesen osztotta meg az érdeklődőkkel, és mint kitűnő előadó és szíves vendéglátó, népszerű volt a rokonság és ismerősök körében, akik esténként gyakran hallgatták őt.

Fösvény volt a rút valóság.
Ő szerette a szépet.
Kellott hát az álomvilág,
Keresni, ami késett.

Az álomkép bontakozik,
Csupa derű, békesség.
Kicsi házban kicsi asszony,
Szelíd, kedves feleség.

Álom ez még, mindhiába,
Színes ábránd, semmi más.
Gyenge szellő is elfújja,
Szétfoszlik a látomás.

– Nem maradhat ez csak álom!
Boldog leszel, jó anyám!
Kis házukban menyecske lesz
Az a kicsi barna lány.

Volna csak pénz, ha nem is sok,
Nem epedne ő, sem én!
Nem kellene sokat várnom,
Ha nem lennék ily szegény.

De mit tegyek? Ó, tudom már!
Ismerek egy nagyurat,
Együtt jártunk iskolába
Koptatni a padokat.

Akkoriban még neki is
Kutyául ment a sora.
Sóhajtas volt reggelije,
Maradék a vacsora.

De azóta állandóan
Fölfelé megy a kerék,
Bár lángésszel éppenséggel
Nem áldotta meg az ég.

Gazdag ember, s mellé költő,
Legalábbis úgy ismerik.
Bármily rossz a vers, mit költ ő,
A hízelgők jónak veszik.

Nincs mit várjak, miért késsek?
Fel Budára szaporán!
Megismer még tán, ha akar,
Segít is rajtam talán.

*

Fényes úri palotának
Rézveretes kapuján
Kopogtat a szegény dalnok
Szürke téli délután.

Cifraruhás, dölyfös szolga
A kulcslyukon kikémlel.
Nem szól, csak úgy néma módra
„Takarodj!”, int kezével.

Lángba borul nemes arca,
Vérpiros az ifúnak.
Szemében a büszke harag
Vad villámai gyúlnak.

– Lódulj az uradhoz menten,
És jelentsd hamar neki,
Hogy vendége vár idelent!
Kóbor Farkas, ha kérdi.

– Uram, itt van – hátra mutat -,
Ajtód előtt áll egy személy.
A külseje nem jelez urat,
Mondhatnám, inkább szegényt.

– No, engedd be azt az urat,
Nehogy feldúlja a házat!
Ha már olyan kurta, furcsa,
Ki tudja, miben járhat.

És belép az ifjú erre,
Derült mosoly van az ajkán.
Vidáman csillog a szeme,
És nyugalom honol arcán.

– Öregfiú, a lelkemre!
Könnyebb tán a mennyországba
Jutni, mint az ilyen helyre,
Félte őrzött úri házba!

De te nem szólsz, csak állsz némán.
Tán valóban nincs ínyedre,
Hogy bejöttem? Úgy nézel rám,
Mint valami idegenre!

– Hát, valóban eltaláltad.
Majdnem úgy van, ahogy mondod.
Az emlékek messze szálltak,
Kusza a kép, elmosódott.

– De énbennem élénken él
Az emlékek egész sora,
Nem fújta el a könnyű szél,
Nekem szép volt, bár mostoha.

Bánom, hogy ennyit is szóltam,
Nem hívlak vissza téged.
Azt se mondom, hogy itt voltam.
Nagy jó uram, istenveled!

– Ne siess még olyan nagyon!
Fanyar mosoly ül a száján.
– Hamar sértődsz, azt mondhatom,
Olyan vagy még, mint hajdanán.

Jól van! Látod, emlékszem már.
Nyergeld, hát le a lovad!
Nem űz török, sem a tatár.
Ülj le, ne kéresd magad!

És most mondd el, mi szél hozott!
Nem kell semmi csűr-csavarás.
Úgy gondolom, van rá okod,
Egyéb is, mint hogy engem láss.

No, ki vele, csak ne dörmögj!
Pénz kellene ugye, pajtás?
Engem elvihet az ördög,
Vagy valami hasonló más.

– Ha így beszélsz, nem kell semmi,
Sem a pénzed, sem egyebed.
Levegőt sem fogok venni,
Itt se voltam, máris megyek.

– Maradj nyugton, szépen ülve,
Nem szólok már a kártyádba!
Csak beszéld el sorra-rendre,
Mi szél hozott fel Budára!

– Van nekem egy szép jegyesem,
Gyermekkori játszótársam.
Már mint kicsi lányt szerettem,
Boldog voltam, ha csak láttam.

Hozzám jönne, de van egy ok,
Ami miatt nem sürgetem.
Te is tudod, szegény vagyok,
Nélkülözni nem vihetem.

– Kurta mese. Hát csak ennyi?
Hisz ez mindennapi eset.
Van szerelem, egyéb semmi,
Szegények a szerelmesek.

– Való igaz, pénzem nincsen,
De azért van más vagyonom.
Rendben is volna már minden,
Hogyha lenne száz aranyom.

– Egyik szavadban van vagyon,
A másikban fabatkád sincs,
Vagy ha van, hát hol a vagyon,
Ha gazdag vagy, hol van a kincs?

– Ne kételkedj, ide tekints!
Győződj meg, és ne légy Tamás!
Olvasd el, és ne mondd, hogy nincs!
Mind színarany, nem ráfogás.

Irattekercset von elő,
És szól az asztalra vetve:
– Kóstolj bele! Ízelítő,
Egy s más dolog versbe szedve.

– A költészet maga semmi,
Abból megélni nem lehet!
Farkas, miből akarsz venni
Báránkádnak majd kenyeret?

– Nézd, ami a a kezében van!
És azután majd megmondom,
A versekből hogy lesz arany,
Legalábbis, hogy gondolom.

Ímmel-ámmal kézbe veszi,
Lapoz előre meg hátra.
Látszik, unalomból teszi
Néha itt-ott meg-megállva.

Ahogy végez, halkan morog,
Nem szól semmit, nem ad kezet,
De szemében szinte lobog,
Lángot lövell a gyűlölet.

– Hát, nem mondom, van egy-kettő,
Sőt nem túlzok, mind, az egész!
Van reményed, és hihető,
Idővel tán még sokra mész!

– Menj a pokolba, jó fiú!
Látom már, honnan fúj a szél,
Irgy kutya vagy és hiú,
Belőled a sátán beszél!

Tudod, mit érnek a versek,
De félsz, versenytársad akad,
S ha egy pályán futok veled,
A tiédnek vége szakad.

– Hiszen akkor semmi hiba!
Siess, és fuss, de meg ne állj!
Hírhez, dicsőséghez jutva
Ne tétovázz, nincs, mire várj!

De mondd, mire adjak kölcsön?
Elgurul ám a pénz hamar!
Miből adnád meg a kölcsönt?
No, ki vele, felelj, magyar!

– Nem is beszélnék már veled,
Árva szót se vesztegetnék,
El is hagynám ezt a helyet,
De valamit tisztázok még.

Mind úgy ismerjük a királyt,
Becsüli a képességet,
Egyebek közt a tudományt,
Művészetet, vitézséget.

Gondoltam, hogy e pár levél,
Melyekben a lelkem vagyon,
Rólam helyettem is beszél,
S lesz belőle érték, vagyon.

Egy vagy két szó latba vetve
Érdekemben az udvarnál
Úrnál, főuraknál kezdve,
Vagy magánál a királynál...

– Aha! Végre-valahára
Kibújik a szög a zsákból!
Úgy gondoltad, hamarjában
Kihúzlak én a hínárból.

Úgy vélted, csak egyszerűen
Megemlíted, nem kell itt más,
Máris adok nagylelkűen
Száz aranyat, vigyed, pajtás!

– Tőled semmit sem kérek már.
Látom, milyen bolond voltam.
Itt se vagyok, megyek is már,
Szégyellem, hogy rád gondoltam.

Nohát, Pista, istenveled,
Feledd el, hogy nálad voltam!
Nem is szóltam semmit neked,
Vagy ha mégis, másnak mondtam.

Nem találtam, kit kerestem.
Létezett az egyáltalán?
Az álmot valónak vettem,
Volt egy barátom hajdanán.

– Mondd meg hát annak a másnak,
Ne nekem, az álomképnek,
Mi a neve a széplánynak,
Kit kinéztél menyecskének!

– Emőke ő, hiszen talán...
Ej, mit érdekel az téged?
– Tán csak nem a Vágvölgyi lány?
– De éppen ő, mért kérdezed?

– Az áldóját, jó szemed van,
Tündéri szép az a kislány!
Bomlunk érte mindannyian,
Nincs is párja itten, Budán.

Azt is látom, nagy költő vagy,
Magunk között elismerem.
A lantodon remek a dal,
Azoknál szebb alig terem!

De nem leszek soha azon,
Hogy a neved ismert legyen,
Hogy te szárnyalhass szabadon
A költészet szép egében.

Tudd meg hát, hogy mit akarok!
Adok neked száz aranyat
Most azonnal mint foglalót
A munkádra, ami akad.

És mindenért, ami még lesz
Akármilyen nagy lesz az ár,
Csengő arannyal fizetek,
Magad szabad meg az árát.

Ismert lesz majd minden versed.
Figyelj, Farkas, még folytatom!
Finom sima pergamenen
Ez áll, majd a címlapon:

„Írta nemes Kopár István,
Hazánk dicső költő fia”
– Szólj, ha tévedtem volna tán!
– Így gondoltad tehát, Pista?

Adjam neked a verseim,
A lelkemnek írott mását,
Csillogó, színes álmaim?
Fizeted, csak mondjam árát!

Kérd anyjától a gyermeket,
Aki szívéből szakadt!
Szelíd kékjét kérd az égnek,
Szabad röptét a madárnak!

– Jól van, menj hát a pokolba!
Bolonddal én nem tárgyalok.
Menj már, vagy kidob a szolga,
Későre jár, álmos vagyok!

Maradj alant, ne törj égbe,
Bolondnak csak a por való!
Te csak szerényen állj félre,
Lent vár a sár, neked az jó!

– Elég, Pista, le is zárom!
Véltem embert találok itt,
Ki volt egykor jó barátom,
S leltem álnok, hitvány senkit,

Kiért mennyit verekedtem,
És fedeztem, míg ő futott!
Hányszor alig menekedtem,
Míg ő biztonságba jutott.

De mind semmi, nem bánt ez már,
Erős voltam, és nem féltem.
Te gyenge és gyáva voltál,
Védtelek, mert megígértem.

Halálos ágyán jó anyád
Rám bízott, hitvány ördögöt.
Bár feledtem volna szavát,
S hagytalak volna, mint dögöt!

Nem kellene már a pénzed,
Leköpném, ha элем szórnád!
Már csak utálatot érzek,
Bármi tartozik is hozzád!

– Nem kell tőlem a boldogság?
Nem is adom, sőt elveszem!
Összedőlhet a vén világ,
Pokol sem változtat ezen!

Enyém lesz a lány egészen,
Úgy segítjen a teremtőm!
De nem ám a feleségem,
Jó lesz úgy is, mint szeretőm!

Kóbor Farkas arca sápad,
De utána lángba borul,
Jobbja nehéz kardjára csap,
Egy lépést előre nyomul.

– Nem kell rongy életed, ne félj,
Köt anyádnak adott szavam!
Nem vagy te kardra méltó fél,
Kardomhoz véred nem tapad!

Pofon vágja jobbról-balról.
Kopár István ámul-bámul,
S hogy visszalendül a faltól,
A puha szőnyegre ájul.

Kicsapódik a nagy ajtó,
Ordít az úr tele szájjal.
Telik is már a folyosó
Csatlós néppel, más szolgálkkal.

– Hé, csatlósok, ki rám hallgat!
Ötven arany a jutalma,
Aki nekem azt a Farkast
Idehozza élve-halva!

Vigyázzatok, kard van nála!
Gyáva kutyák! Hej, száz arany!
Száz aranynak nagy varázsa,
Úr, akinek annyija van!

Biztató szó hangzik elég,
De amerre Farkas rohan,
És ameddig kardja elér,
Tágul a tér, áll a roham.

– Százötven lesz, ahogy mondom,
Vagy nem kap majd senki semmit!
Ha elszökik, lesz rá gondom,
Hogy elcsapjam valamennyit!

– Kopár István, győzöd pénzzel?
Jó nagy lett már a jutalom!
Én még győzöm éppenséggel,
Bírja karom, vágja kardom!

*

Egy kicsiny ház ablakából
Halványan szűrődik a fény.
De hát az is mért világol,
Későre jár, elmúlt éjfél?

Mégsem alszik ott benn senki,
Beteg özvegy nyög az ágyon.
Nem hagy a kór nyugtot neki,
Szemét kerüli az álom.

De most megzörren az ablak
Halkan többször egymás után,
Vagy talán csak a szél jajgat?
De nem... – Ébredj, édesanyám!

– Nem alszom én, szép csillagom,
Ébren tart a gond és a kín!
A kopogást én is hallom,
Kóbor Farkas van odakinn.

– Adjonisten! De mit adjon
Éjfél után, hajnal előtt?
Én nem tudom, kis angyalom,
Hogy is köszöntsem az időt.

– Jaj, Istenem! Mi van veled,
Milyen vér az a ruhádon?
– Semmi, semmi, ne ijedj meg,
Kutyák vére, csalogányom!

– Jaj, a kezed! Hisz ez vágás,
És nem a harapás nyoma!
– No, csak semmi sírás-rívás,
Hosszú volt az ebek foga!

– Miért is jársz egymagadban
Ily késő téli éjszakán,
Hiszen az a beste falka
Meg is ölhetett volna tán!

– Pontosan azt is akarták,
Hanem a dolog úgy esett,
Én hajtottam meg a falkát.
Vesszen az eb, ha megveszett!

Úri barátomnál voltam,
Tudjátok, hogy miért mentem.
Segít rajtam, azt gondoltam.
Most elmondom, mit végeztem.

– Hát nem adott kölcsönt neked
A barátod jó kamatra?
Hisz lett volna később pénzed
Visszaadni Szent György napra.

– Minden versemet megveszi,
Mondta -, és lesz még rá kamat.
Egytől egyig közzéteszi,
De a saját neve alatt.

Nevet akart, hát megkapta,
Hogy ökelme milyen legény,
De ez nagyon megbántotta,
Nem volt hozzászokva, szegény.

Végül még olyasmit mondott,
Amit sehogy sem tűrhettem,
S a királyi udvaroncot
Alaposan képen vertem.

És amikor felocsúdott,
Rögtön felverte a házat,
Minden csatlóst rám uszított.
Agyonvertem egynéhányat.

– De üldözni fog majd, fiam,
Halálodra, vesztedre tör!
– Persze hogy fog, de az nem baj,
Vén farkason nem fog a tör.

Hanem terád vetett szemet,
Édes mátkám, kis galambom
Az a bomlott, eszeveszett,
Azért lett nagy az én gondom!

Egyelőre nem kell félned,
Én utánam veti magát.
Téged, véli, nem szalaszt el,
Nyomomba küldi a falkát.

De itt mégsem maradhattok,
El kell menni még ma éjjel!
Itt nyugodtan nem alhattok,
Nem játszhattok a veszéllyel!

Hú barátom nemsokára,
Itt lesz, mert az idő halad.
Elvezet egy másik házba
Az éjszaka leple alatt.

Én meg elmegyek egy helyre,
Jogos örökségem van ott,
S hogy ne szálljon idegenre,
Felveszem a tőkét, kamatot.

De most aztán sietnem kell.
Isten áldja, kedves néném!
Szerelmem szép violája,
Csókolj meg a búcsú végén!

Mondom, ne féljetek, rózsám,
Küldök egy bátor embert.
Kövessétek benne bízván!
Séd Balázs jön, és elvezet.

*

Kopognak az úr ajtaján,
Izgés-mozgás, köhécselés,
Nyílik is lassan tétován,
Majd meg újra szűkül a rés.

– Ki az, mi az? Bújj be, hitvány!
Ki nyavalyog, ki dörmög ott?
Aha, Mirkó, a fő zshivány!
No, gyere be, ördög hozott!

Nem kell tán, hogy mondjam neked,
Ki volt itten! Ahogy látom,
Neked is van szép emléked
Tőle ott a bal pofádon.

– Hirtelen jött, mint a villám,
Kihasználta a zűr zavart.
– Hanem azért kicsi híján
Hármatokat kardélre hányt!

- Istenemre megfogadom...
- Arra fogadsz, amid nincsen?
- Hogy még az éjjel elfogom.
- Csalfa ábránd ne hevítsen!

Tudod Vágvölgyiné házát?

Ott lakik a vároldalba'.

Ismered-e a leányát?

- Hogyne, szép mint a Madonna.

- No, szedd magad! Tíz emberrel

Azt a leányt elrabolod!

Hanem ha csak lehet, csendben,

Gyorsan menjen az a dolog!

Farkas mátkája az a lány.

Bejön utána az ordas.

Majd meglátod, Mirkó szolgám,

Elfogjuk a bolond Farkast!

Mert azután néma lesben

Várjuk majd itt bent a házban,

Hogy becsalja a szerelem

Csókra éhes forró láza.

De ha bajba kerülnétek,

Én nem tudok a dologról.

Akkor a kötél a tiétek!

Nohát értettél a szóból?

- Egyet, uram, és én megyek,

Egy dolgot még nem tudok,

Hogy az anyjával mit tegyek?

Mondd meg nekem, máris futok.

- Az ám, igen! Hozzátok el,

Legyen ő is itt a lánnyal,

Ne maradjon ott semmi jel,

Ami árulónkká válhat!

A tölgykapu lassan tárul,
Tizenkét fő rajta kilép,
Majd utánuk újra zárul.
Bent homály van, félig sötét.

Tizenegy sötét zord alak,
De van egy, ki nem fegyveres,
És ő mégis velük halad,
Csatlósok közt vajh mit keres?

És egy keskeny utca sarkán
Percre megáll a kis csapat.
Szól a vezér: „No hát, Jordán,
Továbbjönöd már nem szabad!”

Súlyos kézzel vállára csap
S hozzá lódít rajta egyet:
„Figyelj, Jirmi, most már szaladj,
Ez itt már a zsidónegyed!”

Fut is Jirmi, szegény jámbor,
Ahogy bírja a két lába,
És elnyeli a sikátor
Ködös hajnali homálya.

De nemsoká megáll, fülel,
Pillanatig figyel, vár még,
Szeme csillog, arca tüzel,
S visszaoson, mint az árnyék.

Már nem félénk, nem is reszket,
Puhán suhan könnyű lába.
Nesztelenül gyorsan ered
A martalócok nyomába.

Megy, de miért? Mi gondja rá,
Mi történik majd a lánnyal?
Rátámadnak, elrabolják,
S mi lesz beteg ősz anyjával?

Az mind a kettő keresztény,
Köztük világ, széles tenger.
Ő pária, lenézett lény,
Szegény zsidó, hát nem ember!

Korán jutott árvaságra,
Azzá tette egy vérengzés,
Amikor házról-házra járva
Dúlt a halál, az öldöklés.

Mindenkitől megalázva
Él, mióta eszét tudja,
Mindenkitől meggyalázva,
Leköpve és kigúnyolva.

Azaz mégsem! Voltak hárman,
A kik emberszámba vették.
Ott abban a kicsi házban
Nemcsak szánták, de szerették.

Kócos, árva zsidókölyköt
Ott az asszony befogadta.
A világgal nem törődött,
Fésülgette, megmosdatta.

Igen, anyja lett az özvegy,
Az Örökkévaló áldja!
Szeme emlékektől könnyes,
Attól homályos világa.

Télen, mikor a délután
Hosszú, sötét estékbe nyúlt,
Ő meg az a szelíd kislány
Betűt vetni együtt tanult.

És az édes kicsi lányka
Húgává vált, az is máig.
Takarja be angyal szárnya,
Isten éltesse sokáig!

– Kóbor Farkas, te nagy lélek,
Téged hagylak utoljára!
Rád gondolok, míg eszmélek,
Míg van egy kis időm hátra.

Te védtél meg valahányszor,
Ha az utca vásott kölyki
Összefogtak mulatságból
Gyenge zsidó fiút ütni.

Kóbor Farkas, hálás leszek,
Persze csak úgy, ahogy telik!
Hú barátom, isten veled!
Már az ajtót feszegetik...

Töröm nem ér oda, rövid,
Hanem azért majd meglátod,
Így is megér valamennyit
Jirmijáhu, a barátod!

*

Kóbor Farkas halkán dörmög
Ahogy kilép a homályból.
Csatlóscsapat messze zörög,
Elnyeli őket a távol.

Megdöngeti a tölgykaput:
– Hé, Mirkónak még ember kell!
Vén Kerberosz, hát ne aludj,
Ördögök nyársaljanak fel!

– Jaj, a Farkas újra itt van!
– Bizony, jaj, s a torkod bánja!
Ha csak egyszer is megnyikkansz,
Készen lehetsz a halálra!

Legelőször is megkötöm
Kezed-lábad itt e székhez,
No, meg a szád is betömöm.
Megvan! Így semmit sem véthetsz!

– Pista, ébredj, szusza Pista!
Pista morog, és dörög,
Szemét pislogva nyitja,
Ásít, és nyög: – Hogy az ördög!

Ki az, mi az? De elakad,
Szája remeg, ráfagy a szó,
Lélegzete is bennmarad.
– No, eszmélsz már, nagyothalló?

– Miért jöttél újra hozzám
Megejtve a házat csellel?
Tegnap későn, most meg korán.
Ölni akarsz, mint az éjjel?

– Jöttem, hiszen értem küldtél
Majd egy tucat fegyverest.
Gondoltam, hogy megenyhültél,
Idejöttem, hát egyenest.

– Mit akarsz még azok után?
Ami történt, az a dolog...

– Százötven aranyat csupán,
Aztán alhatsz, itt se vagyok.

– Mit képzelsz, te örült, miért?

– Ennyit tűztél ki fejemre.

Nos hát, eljöttem a díjért.

Úri szavad pecsét erre.

Száz és ötven csengő arany
Sok is tán egy legénynek.
Ennyit szántál, jó szíved van.
Fizesd ki hát a szegénynek!

Aranyad sok van, jól tudom,
De nyakadon csak egy fejed,
És ha én azt elgurítom,
Halálodig keresheted!

– No lám, így jó, megértettél!
No, még hozzá kilenc arany!
– Mit? Hogy mondod? Mit akarsz még?
– Az a pontos évi kamat...

– Kóbor Farkas, csak egy szóra,
Mi még egyszer látjuk egymást,
Halálod lesz az óra!
– Kopár István, jóéjszakát!

*

Kóbor Farkas megy sebesen,
Mégis halkán, óvatosan,
Mint a vadász a vadlesen,
Ha érzi, hogy jó nyomon van.

Megkerül egy szénaboglyát,
S amint egy dombra felér,
Sejteti már magát a ház,
Persze hogy, hisz színe fehér.

Menne tovább, hanem hallga!
Megállítja egy lehelt szó,
Gyenge, mint szellő fuvalma,
Mintha súgná egy haldokló.

A szó hangzik forró lázban:
 – Farkas, ne menj, maradj csendben,
 Halál tanyáz ott a házban!
 Csatlósok várnak rád lesben!

– Ismerlek én, te suttogó?
 Ha barát vagy, megöllelek,
 Ha ellenség, hazug, csaló,
 Odamegyek és megöllek!

– Dehogy bántasz engem, testvér,
 Meg vagyok már félig ölvé!
 Mély sebemből folyik a vér,
 Csordogál a fagyos földre.

Jirmijáhu hív magához,
 Nem fegyver kell, baráti kéz!
 Közel vagyok a halálhoz,
 Siess, mert az időm kevés!

– Jirmijáhu, hú barátom,
 Ki sebzett meg, édes hívem?
 Megölöm, ha száz élte van,
 Isten engem úgy segéljen!

Bekötöm én a sebedet,
 És keresek olyan tanyát,
 Hol örökdő és hú kezek
 Hessegetik el a halált.

– Nem kell kötés, én meghalok.
 Többet ér baráti szavad.
 Elmondhatom, amit tudok,
 Hogyha egy kis bor erőt ad.

Tegnap ott voltam a házban.
 Este gazdám küldött oda.
 Volt sokféle kelme nálam,
 Selyem-, brokát-, csipkecsoda.

Tudom, mit műveltél ottan.
Az volt aztán csoda látvány!
Én egy oszlop mögött álltam,
Bárcsak még egyszer láthatnám!

Amikor elült a lárma,
Azt mondtam, hogy nagyon félek,
Hadd maradjak éjszakára,
Kicsiny helyen is megférek.

Meg akartam tudni nyilván,
Miket forral az agyában
Ellened bőszip Kopár István
Eszeveszett haragjában.

Nem jár nyomodban, nem kerget,
Egy lépést sem tesz utánad.
Másképp ássa meg a vermet,
Másképp metszi el a szárnyad.

Ha őnála lesz majd a lány,
Úgymond, – Az lesz jó csalétek.
A veremben van majd a bárány,
Farkas után sírva béget.

– Ahogy a Farkast ismerem,
Azt a sírást ki nem állja.
Nyakát szegi majd a verem.
Enyém marad a madárka!

– Mikor Mirkót és bandáját,
Láttam útra készülődni,
Megint csak adtam a gyávát,
És elkezdtem könnyörögni.

Hazamennék, hanem félek,
Engedjenek egy darabig!
– Nohát, gyere, gyáva lélek,
Jöhetsz a zsidónegyedig!

– Odaérve elfutottam,
Mint valami félénk gyermek,
Hanem utánuk osontam,
Ahogy lassan tovatűntek.

Amikor a házhoz értem,
Séd Balázs állt szemben velük
Az ajtónak szegletében
Jó kardját szegve ellenük.

Balázs semmit se engedett,
Kettőt, mint a villám megölt.
Aztán mégiscsak elesett,
Ott halt meg az ajtó előtt.

Hanem én őt megbosszultam,
Bár nem vagyok éppen erős.
Dávid fegyvere azonban
Kiegyenlít minden erőt.

Nem téveszt célt az én kövem,
S ha nem is élő szavával
Három halott bizonyítja
Betört véres homlokával.

Ők a mécsvilágban állva
Nem láttak be a sötétbe,
De egy kószán vetett dárda
Beleszaladt a vesémbe.

– És Emőke, és az anyja?
– Annyit láttam még, hogy a lány
Bomlott hajjal elaléltnan
Feküdt Mirkó erős karján.

Vedd ezt a kulcsot, és ne feledd,
Ez a toronyszobát zárja!
Ismerem én azt a helyet,
Oda lesz Emőke zárva.

De te nem várhatsz csodára!
Könnyű, hegyes kis vasmacskát
Köss erősen a pányvádra,
S dobd magasan a falon át!

Leengeded rajta a lányt,
Magad is lemászhat azon,
Átevezel a Nagy-Dunán
Könnyen sikló, gyors ladikon.

– Az életed adtad értem,
Ki más nép fia vagyok!
– Mindig bátyám voltál nekem,
Kiért boldogan meghalok.

Emőkének vidd csókomat,
Mondd, hogy a sírból üzenem,
Éljen sokáig boldogan,
Áldja meg az én Istenem!

Tőled pedig, kérek egyet,
Végső szívességre kérlek.
Ne hagyj engem temetetlen,
Ne legyek a varjak étke!

Velünk szemben a hegyháton
Három rezgő ezüstnyárfa
Boldog emlékek tanyája,
Temess oda, jó barátom!

Három rezgő ezüstnyárfa,
Mindegyiknek más a neve,
Be van vésve a kérégükbe
Farkas, Jirmi és Emőke.

– Megígérem, és megtartom,
Egy sírban lesz két jó vitéz.
Balázst is melléd fektetem,
Kölcsönös a megtisztelés.

És a közös nyugvóhelyen
Békén megfér a két lakó,
Balázs vitéz, a keresztyén
És Jirmijáhu, a zsidó.

*

Zúg a vihar, süvölt a szél,
Hánykolódik a vén Duna.
Bús-fekete, sötét az éj,
Száz szemét az ég lehunyta.

Ki az, aki most vízre kél
A habokat némán dúlva,
És az elemektől nem fél,
Sajkáját az árba fúrja?

Küzd a folyam haragjával
Hol fenn a habok tetején,
Hol eltűnik csónakjával
A hullámvölgyek fenekén.

Hanem a férfikéz állja,
És hajtja a lélekvesztőt!
A hullámot kettévágja,
Egy sem kapja oldalba őt.

És dacolva vízzel, széllel
Győzelmet vesz a folyamon,
Leigázva biztos kézzel
Partot ér a túloldalon.

Ott elnyúlik az avaron.
Fáradt talán, alszik egyet?
De az az ágy hideg nagyon,
Eb sem választ olyan helyet!

Ő sem alvóhelyet keres.
Csendben hallgat, némán figyel,
Néha fel, a bátyára les,
Majd meg a környékre ügyel.

*

Sem a hold, sem a csillagok
Nem látják, egy sötét alak
A magasban miként mozog,
Hogy mássza a bátyafalat.

Mint az inga, leng a szélben,
De csak mászik, mint az evet.
Egy kötélén függ a térben,
Ég és a föld között lebeg.

De végtére mégis felér.
Eső vágja, vihar tépi.
Halántékán csurog a vér.
Nem tudja, tán nem is érzi.

*

Csikorog a kulcs a zárban.
A rab eszmél, és felriad.
Felkönyököl a homályban,
Arcán félelem, iszonyat.

– Egyik ajtó be van zárva,
A másik most csapódott be,
Az ablaknak is van rácsa.
Jaj, ki lehet, ó, ki jött be?

– Hová legyek? – Csitt, csitt, csitt, csitt!
Meg ne ijedj, kis Báránykám,
Ne félj semmit, én vagyok itt,
Repülj hozzám, kis Madárkám!

– Hát eljöttél, én megmentőm?
De vártalak, én Istenem!
– Igen, de egy kicsit későn,
Mert hamarabb nem jöhetttem.

– Édesanyám, ó, szegényke,
Ugye hogy csak sír utánam?
Mondd csak hamar, mi van véle?
Alig várom, hogy már lássam!

– Nincs most idő szép kedvesem!
Percről-percre nő a veszély.
Vagy vesszünk itt mind a ketten?
– Mondd meg nekem, anyám nem él?!

– Súlyos a szó, nehéz nekem.
– Ó, istenem, szegény anyám!
– Alszik mélyen, eltemettem
A múlt éjnek bús hajnalán.

Nem bántotta senki sem őt,
Szívét megölte a bánat,
Az szötte rá a szemfedőt,
Meghalt szegény teutánad.

Jirmijáhu is megpihent.
Balázs letette a kardot.
Nyugszanak már a sírban lent
Feledve bajt, földi gondot.

Induljunk, hát sorsunk elé,
Bármit hoz is ránk a végzet,
Az élet vagy halál felé,
Az lesz, amit Isten végzett!

Sötét az éj, zúg a Duna,
Szántja hátát a téli szél,
Üvöltöz, mint vad fúria,
S a habokkal tusára kél.

Ki az a két vakmerő lény,
Aki most a habokra száll,
Lélekvesztőn istent kísért
Megvetve életet, halált?

Ifjú lányka rettegve áll.
– Istenem, hát nincs más mentség?
Hiszen ez a biztos halál,
Ez a végzet, nincs menekvés!

– Ne félj, átringatlak rajta,
Egyek vagyunk én s a folyó!
Úgy kel velünk habról-habra,
Mint az álom, a kis hajó.

El is indul a kis sajka,
A hab porrá törik orrán,
De nem riad, aki hajtja,
Kemény kézben van a kormány.

Indul, de még alig halad,
Máris megszakad az útja.
Párkányába csáklya tapad,
És a partra visszahúzza.

A parton meg fáklyák gyúlnak,
A fényükben sötét árnyak.
Gyilkos fegyverükhöz nyúlnak
Parancsszóra lesve, várva.

– Te vagy, Mirkó? Csak most látom,
Hogy te húztál vissza engem.
Van egy seb a bal pofádon,
Megkapod a párját menten!

Partra szökik, mint a villám,
Kardja zúgó, halálos vész,
És egy élet, mint a hullám
Elenyészik, hogy partot ér.

Pillanatig Mirkó még áll,
Keze a csáklyára dermed,
De fej nélkül szörnyű látvány,
Ahogy egyet-kettőt lépked.

Rohannak már egymás után,
Mint bős vadak hárman-négyen.
Kard, buzogány, kurtacsákány
Emelkedik minden kézben.

Pusztulni kell, nincs menekvés,
Ahány fegyver, annyi halál.
Vesznie kell semmi kétség,
Ha csak egy is célba talál.

De mégse! Nem, mert a roham
Íme, parancsszóra megáll,
Mint a vad is visszahorkan,
Ha kutyákat szemben talál.

– Megálljatok, nem engedem!
Másképp kell elpusztítani,
Mert a gyors halál kegyelem.
Egyéb sorsot szántam neki.

Megismersz-e, Farkas koma,
Szép alkalmi révészlegény?
– Téged ismerni nem csoda,
Messziről bűzlik a görény!

– Emlékszel-e még a szóra?
Találkozunk, mondtam neked,
Halálod lesz az az óra!
És a szavam meg nem szegem.

Azt gondoltad, könnyűszerrel
Elviheted innen a lányt?
De őrség volt minden helyen
Fényes nappal, vak éjszakán.

Minden lépésedet lestük.
Tudtuk, felmáasztál a falon,
Sőt hallottuk, észrevettük,
Hogyan vergődtél a habon.

Te jöttél, és bátran mentél,
Vélted, tiéd a bárányka,
Közben szépen beleestél,
Bolond Farkas, a csapdába!

Most én ütök vissza neked,
Nem ököllel, nem is bottal,
Mégis megalázlak téged
Szégyenemnél százszor jobban.

Négy fal közé leszel csukva,
Ahogy mondtam. Emlékszel-e?
Láncra verve, mint a kutya
A sötét börtönbe vetve.

Én ölelem majd a leányt,
Te meg falhoz kötve nézed,
Miként gyúl ki arcán a láng,
S szedem ajkáról a mézet.

Meghalsz, azt már mondtam neked,
Pusztulnod kell, hanem előbb
Még a szemedbe nevetek,
Szeretőm lesz a szeretőd.

Szeretőm lesz, ahogy mondom,
Hisz szép, kíváncsú személy.
És ha egyszer majd megunom,
Jön utánam a szolganép.

– Vessz meg, aljas, gonosz pára,
Szolgahadad meg nem védhet,
Pillanatod sincs már hátra,
Kimértem az időt néked!

Több kard villan fel az éjben,
Késő minden, hiába már,
Csak leroskad a fövényre,
Kopár István halva van már.

Balta zuhan a csáklyára,
Egy taszítás a csónakon,
Meg is indul már a Dunán,
Siklik a sajka a habon.

Evez is már három helyett,
Porzik a víz, ahogy szeli,
Megy a csónak, ahogy lehet,
Az éj lassan befedezi.

De a parton kézfej pendül,
A víz felett halál süvölt,
És a dalnok előre dől,
Jajszavába a szél süvölt.

Kósza vessző, mégis talált,
S fekete szárnyán a végzet
Elhozta a sötét halált,
Költözik egy ifjú lélek.

– Szép kedvesem, istenveled!
Az evezőről lehull a kéz.
Nincs már erő, száll az élet,
A csónakon úr lesz a vész.

– Gyere hozzám, édes szívem,
Nem tudlak már megmenteni!
Elhagyott az ég, az Isten,
Nincs segítség, el kell veszni!

– Együtt halok meg teveled,
Ha már együtt nem élhetünk.
Két elhagyott, árva lélek,
A halálban egyesülünk.

Kulcsold derekamra kezed,
Hadd dermedjem rám a karod!
Kapsold övemhez az öved,
Ne hagyd el a menyasszonyod!

Vége-hossza nincs a csóknak,
Ám a dalnok nem csókol már.
Billen, és üres a csónak,
Nászútra kél az ifjú pár...

*

Ennyi volt a mese mára.
Véget ért a dalnok álma.
Nincs a földön folytatása.
Tán valami jobb hazában...

Szigetszentmiklós, 1956. június 26.

Napfelkelttől esthajnalig

(Ildikónak)

Korán kelő kismadárka
Ébresztgeti a világot
Egyik ágról másra szállva,
Fütyörészve űz el álmot.

A hajnali fűszálakon
Tünde harmatcseppek,
Mint picike gyémántcsengők
Szinte csilingelnek.

Míg az álom és a csend
Igéz, igáz idelent,
Felkel a nap lassan,
Diadalt vesz nyugalmasan.

Ébred az élet.
Mindenféle lények
Osztatlan himnuszát
Dalolják a létnek.

Az ember is ébred,
Már a gazdaasszony
Csörög az edénnyel.
Kémlelve néz széjjel,
Kanalat vagy villát
Mosatlan ne hagyjon.

Tüzet rak a nagylány,
A főzéshez készül.
Sír a kicsi, kit a nénye
Hideg vízzel mosdat,
Kegyetlenül fésül.

Sütőteknő mellett
Szép barna menyecske
Dagaszt hat kenyeret,
Van dolga ökölnék,
Izmos kis tenyérnek.

Fején babos kendő
Két hosszú sarkával
Nyúlfülekre kötve
Meg-meglibben hátul.

Két gömbölyű karja
Mélyen kifehérlík.
Lisztes itt-ott arca,
De neki ez illik.

Népes lesz az udvar
Száz hanggal megtelve.
Éhes minden gyomor,
Tehén, ökör, malac, csibe.

Kakas rikolt, kodál a tyúk.
Kutya, macska mind enni kér.
Bög, vagy ordít ki így, ki úgy,
Ahogy csak a torkán kifér.

Sívít a kismalac,
Süldő versenyt ordít vele.
Koca, hízó basszushangja
Röffent a szopránba bele.

Tyúkanyó jön élén
Fürge csirkehadnak.
Berzenkedve rohan
A nagy komondornak.

Megkergeti a macskát is.
Most harcias bátor személy,
Pedig máskor olyan félénk,
Jámbor, ijedőske szegény.

Jön a gazdasszony
Karján kis kosárka
Teli friss tojással.
Teszi a padkára.

Jut a piacra is,
Családnak is marad.
Szalonnával, kolbásszal
Lesz majd ízes falat.

Kötényből anyóka,
Amit szór, veteget,
Falánk baromfi had
Tengerit szedeget.

Csikorog a kútgém,
Vizet húz a gazda.
Telik a nagy vályú
Hátul az udvarban.

Béget már a nyája,
És itt veri el szomját
A gazdag majorság
Apraja és nagyja.

Szopós kis borjacska
Ügyetlen botlábbal
Ugrál az udvarban
Fülig tejes szájjal.

Nyerít a ló, csengős csikó
Szalad anyja mellett
Hol előre, hol meg hátra.
Lapul, fél a kicsi gyermek.

Bőg a tinó, jámbor tehén
Kifelé néz méla szemmel.
Tudja, várja, friss szénát hoz
Mindig az új reggel.

Nyúlánk szőke lányka
Kipirult orcával
Siet a ház felé
Telefejt sajtárral.

Háromszínű kandúr
Nyávog, üget vele,
Szoknyáját körmölve
Koldul egy kis tejet.

Cifrán szól a kanásztülok,
Majd meg hajt a tehénpásztor.
Itt is, ott is kapu nyílik,
Tehén ballag a csordához.

Malac visít, koca rőfög,
Futnak a nagy konda után.
Felleget ver pata, csülök,
Ahogy mennek egymás után.

A napsugár derűs fényben
Táncol szegen, kopott vason,
Megpihen az ostornyélen,
A ferhécen¹, kerékagyon.

Bajszos magyar csendben méléz.
Mereng a szép derűs napon.
Ül nyugodtan, füstöl, pipáz
A kemény vendégoldal²

---

1 Ferhéc: a rúd tövében keresztben lévő vasalt fa. Azon van a hámfa, amelyet húz a ló. A ferhécen van a felhágó vas is.

2 Vendégoldal: A gazda és a felesége az ülésdeszkán foglaltak helyet. Azoknak, akiket szívességből vettek fel, csak a szekér oldalán jutott hely (vendégoldal). Az igazi vendégoldal azonban az a két hosszú rúd, amelyeket a rendes oldalhoz kötöttek szénahordáshoz. Nem állandó felszerelés volt, hanem csak vendégoldal.

Néha szól csak: Adjonisten,
 És a kalapját megböki,
 Ha szembejön egy ismerős,
 Sógor, koma vagy atyafi.

Két címeres, tempós ökör
 Gondba merült, hajtott fővel
 Tán merengve az emléken,
 Mintha beszélne a földdel.

Bár a kerék alig mozog,
 Fakó szekér mégis halad,
 A két ökör épp csak csoszog,
 Messze jár a falu alatt.

Homokbucka-szélen
 Áll, mereng a juhász.
 A süvegén árvalányhaj
 Lengedez a szélben.

Áll, mint néma szobor,
 Mintha köszönt volna.
 Igaz, nincs, akihez
 Beszélhetne, szólna.

Vállán bő subája,
 Befelé cifrája,
 Úgy kíméli színét
 Gondosan gazdája.

És amikor ledől
 Csak úgy fél könyékre,
 Elmereng, rátekint
 Hosszan a vidékre.

Pipájából bodor
 Kék füstöt ereget,
 Úgy nézi a földet,
 Hol meg a kék eget.

Lógó nyelvvel hasal
Mellette kutyája.
Nem szívesen nyaral,
Meleg a bundája.

Idegesen kapkod,
Ha meglát egy legyet.
Most csattogó foggal
Egy bögölyt fenyeget.

Ott egy izmos legény
Fényes kaszát penget,
Szépen hajló ívben
Sodor sűrű rendet.

Éhes, és bizony elfáradt,
Leteszi hát a kaszáját.
Míg az ebédet kihozzák,
Nekiül és kalapálgat.

Jön is most már libasorban
Mindenféle fehérszemély.
A karjukon kosarakban
Még meleg a friss, jó ebéd.

Piros kendős szép menyecske,
Ősz anyóka, ifjú leány
Dúlőúton igyekezve
Jönnek hosszan egymás után.

Ott a széles szomszédre
Szénát gyűjt egy legény és lány.
Iparkodnak nagy serényen,
Nő a boglya egymás után.

Szorgos munka mindenfelé,
Görnyedő hát, hajló derék.
A nap ível nyugat felé,
Már az embernek is elég.

A nap lejjebb-lejjebb kerül
A kék hegyek lánca mögött.
Lassan árva lesz a határ,
Kapa, kasza vállra kerül.

Aztán csendes lesz a mező.
Már a madarak se szólnak.
Nincs érkező már, csak menő,
Fáradt népek bandukolnak.

A faluban elevenség.
Fölvert, sűrű nehéz porban,
Mintha jönne bős ellenség,
Tehén, ökör, disznócsorda.

Rendre-sorra hazatérnek.
Egyik fut, a másik ballag.
Keskeny utcán alig férnek,
Bög némelyik, másik hallgat.

Mindegyikük hazatalál.
Elszélednek balra-jobbra.
Nem tévednek, biztos mennek,
Eltűnnek az udvarokban.

Csak ha talán egyik-másik
Nytott kaput épp nem talál,
Méla szemmel nagyot bámul,
Tanácstalan képpel megáll.

Majd egészen közel járul,
Sürgetően bődül egyet,
Jelenti, hogy megérkezett,
S várja, míg a kapu tárul.

Készül a vacsora.
Minden ember éhes,
Ki innen, ki onnan,
Ahogy hazatérnek.

A jószág már evett,
Hiszen az az első.
Az ember kisebb úr,
Majd csak azután jó.

A nagy cseréptálban
Gőzöl már az étel.
Hozzá is fognak mind,
Sok biztatás nem kell.

El is veri éhét
Apraja és nagyja.
Csak a leány szoknyáját
Körmöli a macska.

Sündörög lábánál,
Koldulja a részét:
Színig habos tejjel
A fületlen csészét.

Meg is kapja gyorsan,
Már a száját nyalja.
Virágos csészének
Üres már az alja.

No, Cirmos, kifelé!
Megittad a tejet.
Eredj a szérűbe,
Fogjál rá egeret!

Alszik már az ember,
Álom szakadt rája.
Kell is a pihenés
Holnapi munkára.

Hamar itt a másnap,
Nyúlfarka az éjjel,
Álom szép hónapban
Nem is nézhet széjjel.

A hold nem világít,
Csillagok sem égnek,
Jó éjt, kis Ildikó,
Eddig tart az ének!

Szigetszentmiklós, 1947. október 28.

Credo quia absurdum est¹

A címnek vett mondat talán egy középkori angol püspöktől származik. A témámmal kapcsolatban ma, a tudományok magas fejlettsége korában a legtöbb ember azonnal tagadóvá alakítaná a mondatot: Nem hiszem, mert képtelenség.

A Jelenések Könyvében leírt apokalipsziszról van szó.

A mai fiataloknak, akik pontos műszerekkel mérik a távolságot, fényévekkel száguldoznak a térben, ha kedvük támad, és van bátorságuk, űrhajóba szállnak, és elhagyják a Földet. Aztán, ha visszatérnek, esetleg atombombát gyártanak, nem is lehet bűnül felróni, ha nem hisznek az elvont fogalmakban.

A két évezreddel ezelőtti homályban élők, ellenőrizni semmit nem tudók számára, akiket a Jelenések Könyvének a fenyegetései is befolyásoltak, a hit és a könyvben leírtak feltétlen elfogadása természetes volt.

Azt is kimondhatjuk, hogy bizonynyal ma is vannak, akik hisznek, mert kivétel mindig volt, van, és lesz.

Nem is az a lényeges, hogy hiszi-e valaki a Jelenések Könyvében írottakat vagy sem.

Az a Könyv maradjon meg annak, ami! A maga nemében páratlanul izgalmas leírásnak, amely őszinte naivitásában rokon a görög mitológiával és a hindu Mahábháratával², és hasonlít az eposzokra, amelyeket a maguk képtelenségei tesznek nemcsak érdekessé, hanem széppé és tiszteletre méltóvá.

Az sem fontos, hogy János vizionál, vagy hallucinál-e, de az igen, hogy ellentmondásba kerül önmagával, Istennel, Jézussal és az apostolokkal, akiket pedig dicsőíteni akar, ugyanis nem az igazi valójukat, vagy feltételezett jellemüket rajzolja meg, hanem elferdített és nem is dicső képet ad róluk.

A Szentírásból ismert személyek olyan, az eredeti leírásnak ellentmondó beállításban jelennek meg, amelyet csak az elvakult, semmit nem elemző hívő szeme nem vesz észre, mivel elsiklik a kirívó dolgok felett, de amelyeket a figyelő szem – úgy is mondhatjuk, a „hitetlen” olvasó szeme – az első pillantásra meglát.

1 Hiszem, mert képtelenség.

2 Ősi szanszkrit eposz hindu hittételek sokaságával.

Kezdjük a legfőbb személlyel, Jézussal! Tudvalévő, hogy Jézus szelíd, béketűrő és megbocsátó volt, aki még a keresztfán függve is az őt csúfoló sokaságra tekintve azt mondta: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek! (Lk 23,34)

Ezzel szemben a Jelenések Könyvében ez áll: És öltöztetett vala vérrel megfestetett ruhába, és nevezteték az ő neve Isten igéjének. (19, 13)

Vér és Jézus..., aki utált minden tisztátalanságot!

És az ő szájából származik vala éles tör, hogy azzal verje az pogányokat. (19,15)

És tekinték, és íme vala nagy szép fényes felhő, és az felhőn ül vala hasonlatos az Emberfiához, kinek fejében aranykorona vala, és az ő kezében éles sarló.

És más angyal kijöve az templomból, nagy szóval kiált vala annak, aki a felhőn ül vala: Indítsad sarlódat, és arass, mert eljött a te órád, hogy arass, mert az földnek aratásra való gabonája megszáradott.

Elbocsátá azért, aki a felhőn ül vala az ő sarlóját az földre, és learattaték az föld. (14, 14, 15, 16)

Jézus tehát, aki a békesség és szelídség volt a földön, az égben mint bosszúálló, öldöklő angyal szerepel.

Másutt utasításként mondja Jánosnak: A Laodiceabéli gyülekezet angyalának pedig írd meg: Ezt mondja az Ámen: Azért mivelhogy lágy meleg vagy, sem hideg, sem hév, tégedet az én számból kiokádlak. (3, 14 és 16)

Jézus használt nagyon kemény szavakat, ostorozta a vének, farizeusok és írástudók álnokságát, de közönséges kifejezésekkel nem élt. Mért változik meg hát János jelenéseiben? Miért vetközte volna le fenséges emberszeretetét a tiszta égi környezetben? A földön égi tökéletesség jellemezte. Mért vett át közönséges durvaságokat az égben? Mért kell kedvezőtlenebb megvilágításban látnunk, mint ahogy a Szentírásban megjelenik?

De nemcsak Jézust állítja elének megdöbbenő új formában, hanem a szenteket, mártírokat is, akik pedig panasz nélkül, sőt örömmel vállalták a kínos halált abban a hitben, hogy boldogok, akik az Úrért halnak meg.

Nemcsak Jézusról van hát szó, hanem a tanítványairól is, akik lelket cserélve most örvendeznek a Föld és annak lakói pusztulásán. Jézus szellemében nevelkedtek, de fejet hajtának az isteni bosszúállás előtt.

Amikor Istvánt megkövezték, térdre esvén nagy fennszóval kiált vala: Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt! És amikor ezt mondta vala, elaluvék. (Apcsel 7,60)

Amikor Agabus próféta megjövendölte Pál apostolnak, hogy Jeruzsálemben a zsidók megköttözik, és a pogányok kezére adják, akkor kérte őt a gyülekezet, hogy ne menjen Jeruzsálembe.

Akkor felele Pál: Mit míveltek sírván, és az én szívemet kesergetvén? Mert én nemcsak megköttöztetni, hanem meghalni is Jeruzsálemben kész vagyok az Úrnak nevéért. (Apcsel 21,13)

A nevéért, vagyis az eszméért, amelyet ő képviselt. És Jézus eszméje nem az erőszak, nem a bosszúállás volt. És ha az eszme követői magukévá tették Jézus tanítását a földön, mért tagadták meg azt az égben? Egyetlen magyarázat lehetséges.

A Jelenések Könyvében leírtak Isten akaratából valók (János szerint), és ezért tökéletesek és igazságosak. És ha az Úr örül valaminek, akkor a szolga is örvendezik.

Bár a Jelenések Könyvében lejátszódó drámai események jövendölésként vannak közölve, úgy kell venni, mint konkrét dolgokat, vagyis amelyek majd meg fognak történni. Tehát tényként kell elfogadni, amit Isten intésként előre lejátszatott az utókor számára tűzzel, vérrel, földindulással az égi és földi színpadon. Azt is meg kell jegyezni, hogy a nagy tragédia néhány epizódja mögött már legördült a függöny. Sodoma, Gomora, Ninive és Babilon eltűntek a színpad könyörtelen süllyesztőjében.

Nézzük a nagy isteni színjátékot, amely az angyalok asszisztálásával történik, és akárcsak a rádióban és a tévében, akár van rá szükség, akár nincs, minden zene és ének kíséretében megy végbe!

A hét csapás hét angyal trombitaszavára zajlik le.

Az első angyal azért trombitála, és lőn köeső tűz és vérrel elegy, és vettetének az földre, és az élő fáknak harmad része megége, és minden zöldellő fű megszárada.

És amikor az másik angyal trombitált volna, mint tűz miatt meggerjedett nagy hegy vetteték az tengerbe, és az tengernek harmad része lőn vérré.

És az tengerben való teremtetett állatoknak harmad része meghala, és az hajóknak harmad része elvesze.

Mikor az harmadaik angyal trombitált volna, leesék az égről egy nagy csillag, mely ég vala, mint egy szövétnek, és esék az folyó vizeknek harmad részére és az vizeknek forrásira.

Az csillagnak neve Üröm. Változék azért az folyóvizeknek harmad része örömmé, és sok emberek meghalának az víztől, hogy keserűkké lettek volna.

És mikoron az negyedik angyal trombitált volna, megvereték az napnak, az holdnak és az csillagoknak harmad része annyira, hogy meghomályosodnék azoknak harmad része, és az napnak és az holdnak harmad része nem fénylenék.

És láték, és hallék az egeknek közepette egy angyalt repülni, ki azt mondja vala nagy szóval: Jaj, jaj az földnek lakosinak az három angyaloknak trombitájoknak szavok miatt, akik ezután trombitálnak! (8, 7-8-9-10-11-12-13)

És amikor az ötödik angyal megfúvallotta volna az ő trombitáját, látám, hogy egy csillag esett le az az égről az földre, melynek adaték az mélységes kútnak kulcsa.

Megnyitá azért az mélységes kútat, és kijöve az kútnak füsti, mint egy nagy kemencének füsti, és meghomályosodék az nap és az ég az kútnak füsti miatt.

Az füstből pedig támadának sáskák az földre, és adaték azoknak olyan hatalom, minémű hatalmok vagyon az földi skorpióknak. (9, 1-2-3)

Annakokáért keresik az emberek az napokban a halált, és nem találják meg azt, és kívánnának meghalni, de az halál elmégyen előttök. (9,6)

Vala pedig olyan farkok, mint az skorpióknak, és azoknak fullánkok vala az farkukban, és azoknak hatalmok vala, hogy ártsanak az embereknek öt hónapig.

Vagyon pedig királyok is, tudniillik az mélységeknek az angyala, ki-nek neve zsidóul Abaddon, görögül Apollion, azaz Vesztő. (9,10-11)

És mikor az hatodik angyal trombitált volna, hallék néminemű szózatot az arany oltárnak négy szarváról, mely Isten előtt vagyon.

Mely szózat azt mondja az hetedik angyalnak, kinél az trombita vala: Oldd el amaz négy angyalokat, kik az nagy Eufrátesz folyóvíznél megkötöztettek!

Eloldatának azért az négy angyalok, kik készek minden órára, napra, hónapra, esztendőre, hogy megöljék az embereknek harmad részét. (9,13-14-15)

És láték lovakat látásban, és hogy azokon ülőknek tüzes, veres, kénköves fegyver derekuk volna, és az lovaknak fejek, mint az oroszlánoknak fejek, és azoknak szájokból tűz, füst és kénkö jő vala ki.

Ez háromtól ölettették meg az emberek harmad része az tűztől, füsttől és kénköttől, melyek jönnek vala azoknak szájokból. (9,17-18)

És lőn azon órában nagy földindulás, és az városoknak tized része elesék, és megöletének az földindulásban hétezer emberek. (11,13)

És az hetedik angyal is megfúvá az trombitát, és nagy szózatok lőnek mennyben, melyek ezt mondják vala: Ez világnak országi lettek az mi Urunké és az ő Krisztusáé, ki mindörökkön örökké uralkodik. (11,15)

... és lőnek villámok és szózatok és mennydörgések, földindulások és nagy köeső. (11,19)

Hanem az hetedik angyal szavának idejében, mikor tudniillik trombitálni kezd, véghez mene az Istennek titokja, amint megmondotta az ő szolgálinak, a prófétáknak. (10,7)

A leírt cselekmények szelleme olyan, mint a korzikai vérbosszúé. Minden mozzanat a bosszúállás jegyében történik. Tűz, vér, testi kín, félelem, gyötrődés, halálvárás azok részéről, akik menekülni szeretnének a jövő kínjai elől és a további borzalmaktól, de a halál nem adatik a szenvedés kiváltására.

Hogy mindez a jövőendő képeként szerepel, nem számít, hiszen János szerint Isten láttatta vele mindezt, és úgy kell venni, mint a valóság képét, ami meg fog elevenedni az esedékesség kegyetlen napjaiban.

Ha az angyalokat Isten erőszakszervezete tagjainak tekintjük, akiknek az a hivatásuk, hogy öldököljenek, és ne ismerjenek irgalmat, akkor a viselkedésük természetes, mert olyanokká vannak teremtvé, mint amilyenek.

De a szentek lélektanát és az emberekhez való viszonyát a bibliai leírásokból ismerjük. Az ő megváltozott viselkedésük, vagyis lelki beállítottságuk ellenkezőre fordulása igazán meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy az irgalmasságot, megbocsátást nemcsak hirdették, hanem gyakorolták is a földön, és az igaz emberiességet Jézustól és a prófétáktól tanulták.

Most azonban az égben örülnek a Föld és lakóinak a pusztulásán, és dicsőítik érte az Urat. Ez olyan, mintha a tanultak éppen az égben, éppen Isten közelében nem volnának kötelezők.

De egyéb következtetés is kínálkozik. A leírt események szerint Isten is ellentmondásba kerül önmagával. Mert ha a szentek megváltoztak érzéseikben, a változás nem önmagukból ered, mivelhogy minden az Istentől való.

Így viszont nem lehet megállapodott irányelvről szó, mivel egyszer ilyen, máskor azzal ellentétes elvárás áll fenn az emberrel szemben. Ha az ember vétkezett, természetes a büntetés is. De mért teremtette az Isten bűnre hajlónak az embert, ha jónak is teremthette volna? Akkor nem kellene szörnyű bosszút állni rajta.

Persze, itt jön a diadalmas ellenérv. Az ember értelmes lény. Meg tudja ítélni, hogy mi a jó, és mi a rossz. Szabad akarattal bír.

De van szabad akarat? Ez ma sincs még eldöntve. A gyakorlati élet lépten-nyomon kéteessé teszi az elméletet. Tény, hogy mindig van lehetőség a jó és rossz közötti választásra. Az egyik választás a nyugalmas élet biztosítéka, a másik a rettegésé, a jövőtől való félelemé. A bűnözések sorozata mégis azt bizonyítja, hogy az ember vállalva tette kockázatát, a bűn oldalára áll. Tehát van valami belső tényező, amely a vétek elkövetésére készítet. Valami, amihez még az életkörülmények is nagymértékben hozzájárulnak, és a döntés azon múlik, hogy a kettős készítetés melyike erősebb a lelkében. Amikor a rosszat választja, az ész nem tesz óvást a bűn elkövetése ellen.

Az utolsó hét csapás

És láték mennyben más és csudálatos jelt, hét angyalt, kiknél valának az hét utolsó csapások, mert azok által teljeseedett be az Istennek haragja. (15,1)

És egy az négy lelkes állatok közül ada az hét angyaloknak arany pohárokat, melyek az örökké élő Istennek haragjával teljesek valának. (15,7)

És hallék nagy szózatot az templomból, mely azt mondja vala az hét angyaloknak: Eredjetek el, és töltsétek ki az földre az Isten haragjának hét poharát!

És méne azért az első angyal, és kitölté az ő poharát az földre, és támada azért gonosz és ártalmas seb az emberek ellen, akiken vala az bestiának bélyege és azok ellen, akik imádják vala annak képét.

Az másik angyal is kitölté az ő poharát az tengerbe, és olyan lőn az, mint az megalvadt vér, és minden élő állat meghala az tengerben.

Az Harmadik angyal is kitölté az ő poharát az folyóvizekbe és az vizeknek forrásiba, és változának vérré.

És hallám, hogy az vizeknek angyala ezt mondja vala: Igaz vagy, Uram, ki vagy, ki valál és szent, hogy ezeket megbüntetted!

Mert az szenteknek és az prófétáknak véreket kiontották, és vért adál inniok, mert méltók arra!

És hallám, hogy más az oltárról azt mondja vala: Jól vagyon, Uram, mindenható Isten, tökéletesek és igazak az te ítéletid!

Az negyedik is kitölté az ő poharát az napra, és adattaték annak, hogy az embereket hévséggel gyötrené tűz által.

És nagy hévséget szenvedének az emberek, és az Istennek nevét káromlák, kinek hatalma vala ez csapásokon, és nem térének meg, hogy Istennek dicsőséget adnának.

Azötödik angyal is kiönté az ő poharát az Bestiának székire, és lön az ő országa setét, és rágják vala az nyelvöket az bánatnak miatta.

És káromlák az mennyei Istent az ő bánatjoknak és sebeiknek miatta, és meg nem térének az ő gonosz cselekedetekből.

Az hatodik angyal is kiönté az ő poharát amaz nagy Eufrátesz folyóvízbe, és megszáradá annak vize, hogy az napkelet felől jövő királyoknak út készítették. (16,1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12)

... kik elmennek az földnek és mind ez világnak királyihoz, hogy egybegyűjtsék azokat az mindenható Istennek amaz nagy napjának viadalára. (16,14)

Egybegyűjték őket az helyre, mely zsidóul neveztetik Armageddonnak.

A hetedik angyal is kiönté az ő poharát az égre, és nagy szózat jöve ki az mennyei templomból az királyi széktől, mely ezt mondja vala: Meglett!

És lőnek nagy zendülések, és lön nagy földindulás, melyhez hasonló soha nem volt, mióta az emberek az földön vannak.

És ama nagy város három részre szakada, és az pogányoknak városi elesének, és az nagy Babilonról megemlékezék az Isten, hogy adná annak innia az ő haragjának poharából. (16,16-17-18-19)

És nagy köeső, mint egy-egy talantum szálla az égből az emberekre, és káromlák az Istent az emberek az köesőnek csapásáért, mert annak csapása felette igen nagy volt. (16,21)

... mert az ő bűnei (Babiloné) meggyűlvén szinte az édig hatottanak, és megemlékezett az Isten az ő gonoszágiról.

Fizessetek úgy neki, amint ő fizetett nektek, és kétszerrel kettőztesétek meg az büntetést az ő cselekedeti szerint, amely pohárból itatott titeket, ugyanabból két annyit adjatok innia! (18,5-6)

És egy erős angyal egy nagy malomkőhöz hasonló követ felvön, és az tengerbe veté ezt monván: Ilyen módon nagy sebességgel vetetik el amaz nagy Babilon városa, és többé meg nem találhatik. (18, 21)

Isten dicsőítése Babilon pusztulásáért a 19. rész első hét versében található.

A lakomára hívás

És láték egy angyalt állni a napban, ki kiálta nagy szóval ezt mondván az madaraknak, melyek repesnek vala az égnek közepette: Jöjjetek el, és gyűljetek egybe az nagy Istennek vacsorájára!

Hogy egyétek az királyoknak húsokat, az hadnagyoknak és erőseknek húsokat, az lovaknak és azon ülőknek húsokat, és minden szabadosoknak és szolgáknak, kicsinyeknek és nagyoknak húsokat. (19, 17-18)

És az többi megöleték az lovon ülőknek fegyverével, mely az ő szájából származik vala, és mind az madarak meglegedének azonak húsokkal. (19,21)

És ebben a vérgőzös, jajjal terhes milióban, mint ámokfutók, öldöklő angyalok száguldoznak a mészárlás mámorában. És Isten – a látomás szerint – örül az élet és az anyagi javak pusztulásán.

Meglett!

Az égben béke és nyugalom honol. A földön halálos a csend. A halottak dermedten fekszenek, és üres szemgödörrel közönyösen bámulnak az égre. A szemüket kivájták a lakomára hívott madarak. Nyelvük sincs. A húsukat lecsipkedték a vacsora éhmadarai. Nem léssen döghalál, mert a vesztes félnek csak a csontjai vannak a Földön, melynek már nincsenek lakói. Akik élve maradtak, azok szentek, vagy angyalok. Az ő ártalmukra semmi sem adatik.

Meglett!

A mementónak szánt látomás, a jövőendő előrevetített képei előtt ünnepélyes méltósággal legördül a függöny, és a kulisszák mögött a szentek örvendezése, Istent dicsőítő hálaéneke és szép hegedűszó hallik.

Meglett!

Isten győzött az ember ellen. Akik fegyverrel öltek, fegyver által haltak meg. Igen..., de a nők és kicsinyek ugyanúgy fegyver által haltak

meg, holott soha nem ölték meg senkit. A szentek sem ölték, csak megölettek a földön.

A bosszúállás napján Armageddon síkján a Szemet szemért, fogat fogért elve érvényesült. Bűnért büntetés.

Ám a hét csapás idején meghaltak az anyák is méhükben a fejlődő étellel, a félelmükben anyjuk ölében védelmet kereső kisdedekkel, Jézus kedveltjeivel. Ezt a természetellenességet, logikátlanságot nem lehet feltételezni Istenről, aki maga az igazságosság és tökéletesség.

Bárki feltehetné a kérdést, mint ahogy magam is megkérdeztem önmagamtól: Bűnpártolás, amit írtam? Vádbeszéd? Védelem?

Egyik sem. Csupán a tények megállapítása, és az ellentmondások sorozatának bemutatása, amelyekkel a Jelenések Könyve terhes, még ha látomásképpen íródott is.

Nincs mit védeni a vádlottakon, és nem lehet vádat emelni a Bíró ellen. Mert csak a Földön vannak kivételek, és a törvény szigora csak itt nem alkalmaztatik mindenkire egyformán, de az égben nem vétetik figyelembe, nem mentesíti a vétkest a származás, a cím és még a pénz sem.

Az adós fizessen! De ne előzetes gyötréssel, ártó sebekkel, hévséggel, sáskákkal, skorpiókkal, amelyek folyamatosan kínozzák az embert, míg eljön a vég, hanem gyors halállal! Legalább az égben ne működne a Szent Inkvizíció! Mert az nem egyeztethető össze az igazsággal még látomásban sem.

A bosszúállás még nagy fenntartásokkal elfogadható lenne, ha csupán emberek esnének áldozatul. Igen, érthető lenne a retorzió, ha csak emberekről lenne szó, akik szívesen fizetik vissza a sérelmet tízszeresen is. A bosszúállás nem a szelídség jegyében szokott lefolyni a földön és az égben sem szép csendéletként. De mi bűnük volt az állatoknak?

Hogy milyen bűnös az ember, azt a Jelenések Könyve nélkül is tudjuk. Ha a történelemkönyvekben lapozunk, bűnök és vétkek halmaza tárul elénk, és sok bünt Isten és Jézus nevében követtek el és nem egy esetben Krisztus földi helytartói és nem is éppen a legkisebbeket.

De a bűnök sorozatáért nem kell messzire visszamenni. Volt a közelmúltban, és van a jelenben is elég, és biztosra vehető, hogy lesz a jövőben is vaskos vétekfüzér. Persze, szép jelszavak lobogója alatt, ahogy az lenni szokott.

De mért tűri Isten a bűnt? És ha már nem tűrheti, mint legfőbb hatalomnak szüksége van háborút viselni az ember ellen, ahogy a királyok teszik egymás ellen? Nem lenne egyszerűbb megsemmisíteni a földet, ha már megérett az ember a pusztulásra? Mért nem azt jövendölteti Jánossal?

Senki nem tud semmit...

De annyit tudunk, hogy minden, ami van, az valami által lett létező. Látjuk a környező világot, a Napot, Holdat, csillagokat, galaxisokat. Ez a bonyolult világ, mint okozat jött létre. De a mindenség létrehozó okát nem ismerjük. A teremtett világból, az okozatból, is csak annyit ismerünk, amennyit a szemünk vagy a műszereink mutatnak. Nem ismerjük azt, akinek a nagy mű létrehozása tulajdonítható.

Senki nem tud semmit...

Sem a tudomány, sem a hit nem képes tisztázni a végső okot. De kell lenni egy Oknak, amelynek okozata, eredménye a mindenség! Mindenesetre az Ok elgondolásakor porba kell omlania a sok tudománya ellenére is nagyon kicsi embernek! Tudósnak, hívőnek egyaránt. Az Ok tökéleteset hozott létre, a világegyetem gépezetét, amely tér- és időrendben működik, és minden vonatkozásban tökéletes.

És itt van a legnagyobb ellentmondás, mert eltorzított formában van megjelenítve az Isten. Elejétől végig így van ábrázolva. Fel van ruházva kicsinyes emberi tulajdonságokkal. Eltűri, hogy hízelegve tömjénezzék, és térden csúszva közeledjenek hozzá.

A szentek és a huszonnégyszáz négy vének az ő orcájukra esének öelötte. A négy lelkes állatok és a sokaság nem szűnik meg kiáltani: Szent vagy, Uram! Szentek és csodálatosak a te dolgaidd, és igazak a te ítéleteid, aki voltál, vagy, és leszel mindörökkön örökké!

János szerint Isten láttatja vele a látomásait. De ha Isten olyan volna, mint a látomás szerinti kép, aki úgy fogadja a hódolatot, mint a papok a kézcsókot, akkor nem Ő volna a tökéletesség. Akkor nem lenne imádásra méltó, hanem csak egy földi nagyság, aki istennek képzele magát. Ilyen isten csak azoknak való, akik mindent szentírásnak vesznek, ami a Szentírásban van.

Az igazán elmélyülő ember gondolkozva jut el Istenhez. Ha nemcsak nézi a környező világot, hanem meg is látja benne, ami szép, érdekes és csodálatos. Ha figyelmesen megszemlélünk egy csigaházat, a méhecske abszolút pontos hatszögű méztároló sejtjét, egy darázsfulánkot, a virág bibeszálát, vagy mikroszkóp alatt megcsodáljuk egy

vízcsepp élővilágát, megszagolunk egy illatos rózsát, akkor nem is kell, hogy nagy dolgot, Himaláját vagy Kilimandzsárót lássunk, eljutunk a valamiben való hithez, amely nem tudás ugyan, de már szinte a valósággal egyenlő, és onnan már csak egy lépés, és a hit megismerésére a Személytelent. De ha a hitnek élő alanya van, akkor a lélekben állhatatos Isten lakozik, nem máról holnapra változó, egyik végtelből a másikba eső Isten.

Az égből indított hadjárat az ember ellen a Jelenések Könyve 19. részének 21. versében véget ér.

És megfogá a Sárkányt, azt a régi kígyót, aki az ördög és a Sátán, és ezer esztendőig megkötöztetett. (20,2)

A jövő képe igen megnyugtató azok számára, akik átérték a borzalmak sorozatát. Vigasztalás jár azoknak, akik a Bárány pecsétjét viselik a homlokukon.

És az Isten eltöröl minden könnyhullatást az ő szemükről, és a halál többé nem léssen, sem a keserűséggel való hívás, sem kiáltás, sem semmi fájdalom sem léssen többé, mert az elsők elmúltak. (21,7)

És mondá, ki a széken ül vala: Íme mindeneket megújítok. És monda nekem: Írd meg, mert a beszédek tökéletesek és igazak!

És mondom:

Meglett!

Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a végzet. És a szomjúhózonának adok az élő vizek forrásából inni.

Aki diadalmas léssen, mindennel bírni fog, és lésszek annak Istene, és ő nekem fiam léssen.

De a félelmeseknek, a hitetleneknek, gyilkosoknak, pogányoknak, bűbájosoknak és minden hazugoknak részek a tűzzel és kénkövel égő tóban leszen, azaz a második halál. (21,5-6-7-8)

Meglett!

Azazhogy még nem, de a Jelenések Könyve szerint tervbe van véve, csak az esedékesség napja van homályba burkolva.

János bizonyára az evangélista hűségével írta meg, amit elragadtatása idején látott, és hallott. Hogy az élményei beigazolódna-e, az a jövő titka.

Ha a Jelenések Könyve megmarad csupán látomásnak – páratlanul érdekes irodalmi műnek -, az igen jó lesz a gonoszoknak. Nem szen-

vednek hévséget, sáska- és skorpiócsípést, huszonegy kilós kőesőt, és mind a három harmad részük életben marad. A szentek sem járnak majd rosszul, mert a földi szenvedésért kárpótolva lesznek az égben.

A drámai események után a Szent Város, az Új Jeruzsálem leírása következik, amely a mennyből száll le a földre.

És a város kőfalának az alapjai ékesítve valának mindenféle drágakövekkel. (21,19)

A tizenkét kapu pedig tizenkét gyöngy..., és a város utcája tiszta arany, olyan, mint az átlátszó üveg. (21,21)

Tehát : Meglett! Illetve a Jelenések könyve szerint majd jövő időben lesz meg.

Azonban ami megvolt a múltban, és megvan ma is, az a végtelen világmindenség. Ez nem olyan alkotónak a műve, mint akit János látott, hanem olyan Valakié, akinek a tökéletes művére el lehet mondani hódolattal, hogy az eredmény méltó az Alkotóhoz.

Finis coronat opus.¹

Szigetszentmiklós, 1968. június 26.

Válókereset (Párbeszéd)

Személyek: Réz Ramszesz ügyvéd
Ebeczki Macskás Makár

- Doktor úr, válni akarok a feleségemtől!
- Helyes, kérem! Nagyon helyes! Üljön le, és mondja el, miért!
- Attól tartottam, hogy majd le akar beszélni. Már csak formáságból is...
- Attól ne tartson! A békítés csak a bíróságon szokás. Nekem az a hivatásom, hogy elválasszam egymástól azokat, akik válni akarnak. Ez a kenyerem. Meg aztán mért ne segítenék egy másik férfin, hogy megszabadítsam... Apropos, meg vannak esküdve?
- No, hallja! Mi hithű...
- ... tehát, hogy megszabadítsam esküdt ellenségétől.
- Jól mondja, doktor úr!
- Milyen címen akar válni?
- Péntek utca 13. Bús alagsor 7.
- Nem a lakcímét kérdeztem! Azt hagyjuk a pokolba!
- Hisz, éppen azt akarom!
- Helyes, helyes, nagyon helyes! No, miért akar válni?
- Kicsit nehéz a válasz...
- Látom, zavarban van, de nekem az ügy érdekében mindent tudnom kell. Majd segíték. Hűtlen elhagyás?
- Á, dehogy! Hisz akkor minden rendben volna! Marad, és ragad, mint kutya szőrében a bogáncs!
- Na, jó!
- Dehogy jó! Hiszen...
- Jó, jó, kérem! Nem szó szerint értettem, hogy jó. Csak megszokás.
- Akkor ne jó-józzon! Már a jojó is rég kiment a divatból!
- No, jó! Maga mindent szó szerint vesz. Menjünk tovább! Nem társas lény a felesége?
- Nem a fenét! Épp az a baj, hogy az én társam!
- Már megint félreértett. Arra mondják, hogy nem társas lény, aki nem barátkozik, komor, kedvetlen, szóval magának való.
- Még hogy nekem való! Való az ördögnek! Ha nekem való volna, nem lennék itt!

- Megint félreértett. Nem magára gondoltam, amikor az mondtam, hogy magának való.
- Az ördög tudja, mikor kell az ügyvéd szavát komolyan venni!
- Mindig, barátom, mindig! De ne szóljon mindig közbe, mert nem vállalom az ügyét, vagy elküldöm innen! Majd elválik...
- Persze hogy elválok! Bárcsak már ott tartanánk!
- Azt hiszem, kettőnk közül az egyik bolond, de nem én.
- Idefigyeljen, doktor úr! Harminckét éves voltam, amikor az életembe belépett a férfi ősellensége, a nő.
- Nincs időm a hosszú elbeszélésre, amely néha terjengős, mint a társadalmi regény.
- Nem elég, hogy otthon nincs szavam? Itt se beszélhetek? Maga biztatott, hogy mondjak el mindent!
- De csak röviden, világosan!
- Szóval harminckét éves voltam, amikor az a nő belépett az életembe.
- Ezt már mondta!
- De azt nem, hogy sajnos feleségül is vettem.
- Elég későn...
- Későn? Vette volna csak el maga! Akkor majd nem mondaná, hogy későn, hanem hogy túl korán, és hogy kár volt úgy sietni!
- Azt akartam mondani, hogy elég későn jött rá, hogy nem kellett volna.
- Végre egy okos szó! Szóval feleségül vettem, de inkább ő vett férjül engem.
- Talán azért a maguk életében is voltak mézeshetek?
- Voltak, voltak. Néha-néha elcsattant egy-egy csók. Dé később már pofonok formájában jött a csattanás. És egyoldalú lett a dolog, mert mindig én kaptam.
- Hát olyan mimulánk maga? És olyan amazon a kedves felesége?
- Ne mondja a feleségemre, hogy kedves! Egyáltalán nem kedves. Én csak tudom!
- A kedves jelző csak olyan szólásmondás, tartalom nélkül. Udvariaság csak, de magunkban azt is gondolhatjuk, undok bestia.
- Az már igaz, de én mindig skorpiónak szoktam gondolni, de ehhez a doktor úr jobban ért. Azt kérdezi, nem elég beszédes? Még hogy nem! Még álmában is beszél! Még a rádiót is eltávolította, mert csak a maga hangját szereti hallani. Már minden barátnője elmaradt a háztól, mert azokat sem engedi szóhoz jutni.

- Talán költekező és maga...?
- Az ám, költ, mégpedig sokat. De ha csak pénzt költene! Azt valahogy megkeresem.
- Mit költhet egy asszony a pénzen kívül?
- Mit? Hát verseket! De azokat nemcsak én nem értem, hanem egy teremtet lélek sem! És folyton engem kínoz, hogy szerezzek kiadót. De a kiadók engem is kidobnak a verseivel együtt. Meg is értem őket. Jobb is így. Én már immúnis vagyok, de a nagyközönség úgy felfordulna tőlük, mint a patkány a ciánkálitól.
- De mért nem tárgyal ő maga a kiadókkal?
- Mert a kiadókat is kidobja, ha nem hajlandók a rossz verseket jónak ítélni. Most már, ha látják, hogy jön, bezárják, és eltorlaszolják előtte az ajtót.
- Különös asszony lehet.
- Az ám! A macskakölyköt megsiratja, ha a farkára lép, egy szerkesztő pedig a kórházban elmélkedik azon, hogy mégis jobb lett volna jó kritikát írni a rossz versekről.
- Az, hogy egy asszony verseket ír, még nem ok a válasra. De fennállhat esetleg egy olyan ok, hogy maga, mondjuk, állatbarát, de ő nem tűr meg semmilyen állatot.
- Ne is folytassa! Épp az a fő hóbortja, hogy minden állatot megtűr, csak engem nem. Éppen az állatok miatt kell minden negyed évben lakást változtatni, mert a szomszédok agyon akarnak csapni miattuk bennünket. Van annak mindene: sündisznó, tengerimalac, papagáj, holló, fehér egér, bagoly, kakas és a sok-sok macska. Most aztán ne mondja, hogy nem társas lény a feleségem! Persze a sok dög miatt minden nap megvan a baj. A holló ellopja a fényes tárgyakat a szomszédoktól, akik szerint rá van szoktatva. A bagoly kuvikol, az öregasszonyok pedig félnek, hogy a halált hívja, és meg fognak halni. A kutya sokat ugat. A kakas kora hajnalban kezd kukorékolni. A lakásunkat, már újra felmondták. Én meg nem győzőm a macskaadót fizetni.
- Macskaadó? Olyan nincs! Én csak tudom, ismerem a törvényeket.
- Nem is az államnak fizetem, hanem a lakóknak.
- Hogyhogy?
- Tudja, milyenek az asszonyok. Jönnek a csarnokból, megállnak beszélgetni. Leteszik a telt szatyrokat a kapu alatt, és kérdezzgetik egymást, hogy mit főznek ebédre. Beszélnek, beszélnek. Közben a macskák odasereglenek, kiszaglásszák, mi van a szatyorban. Az asz-

szonyok megfélelkeznek a világról. De aztán az eszmecsere nálunk folytatódik, de akkor már nincs alt, csak szoprán! Rázzák az orrom előtt a megcsúfolt krinolinokat és debreceniket. Emlegetik a macskák felmenőit a gazdájukéval egyetemben. Az asszonyom meg fizet, nehogy agyoncsapják a macskáit. Na kérem, így fest a macskaadó! Fizetem, mert a feleségem nem élhet macskák nélkül.

– Helyes, kérem, nagyon helyes!

– Helyes a ménkút! Tudja, mennyibe kerül ez évente?

– Nem a maga macskaadójára mondtam, hogy helyes, hanem arra, hogy a macskák óvatosságra tanítják az asszonyokat, és akkor maga is megmenekül a macskaadójától.

– Hát megnyugtatom, hogy téved. Ha eddig nem okultak, akkor...

– Én nyugodt vagyok. Hálaistennek nincs feleségem, aki mindenféle állatot hozna a nyakamra, talán még kondorkeselyűt is.

Egyébként, amit eddig elmondott, az nem ok a válásra. Keressünk mást! Nem kikapós a nem kedves felesége?

– Mondtam már, hogy ha valaki kikap a háznál, az én vagyok.

– Helyes, kérem, nagyon helyes!

– Mi a ménkű helyest talál ebben?

– Ezzel már lehet érvelni a bíróságon. Mert ez elég csúnya dolog. De mért nem dobja ki?

– Az én feleségem testvérek között is megvan 130 kiló. Kidobni?! Súlyemelő artista volt. Kidobna az mind a kettőnket, mint egy macskát!

– A kikapást nem úgy értettem, ahogy maga értelmezi.

– Ezt már ismerem! Semmit sem úgy ért, ahogy mondja, és nem úgy mondja, ahogy érti.

– Úgy értettem, nem szokott-e önnagysága félrelépni.

– Önnagysága sohasem szokott félrelépni, még ha százan jönnek is vele szemben a járdán. Önnagysága megy rendületlenül, mint a rino-cérosz a vízre, mert minden teremtetett állat kitér előle. Őelőle is kitér minden élőlény, ha fél a legázolástól.

– Én most felhívom az elmeegógyintézetet.

– Aztán miért?

– Hogy nem szökött-e meg onnan egy ápolat.

– Nem is egészen alaptalan a gyanúja. Olyan ügyvédhez, mint maga, csak bolond megy tanácsot kérni.

- Nem is kell érdeklődnöm a nyílt beismerés után. Épp ezért nem ingerelem, hanem finoman teszem fel a következő kérdést. Nem csalja a felesége, nem házasságtörő?
- Nem. Ilyen hibái nincsenek. Ha valamit akar, azt nyíltan teszi, ha tetszik nekem, ha nem. Ha akarja, előttem eszik meg egy hízott libát, és nem szólhatok semmit. Hogy nem házasságtörő-e? Nem! Nem tör az egyebet, mint poharat, bögrét, tányért.
- Minden asszonnyal előfordul ilyesmi.
- De nálunk azok nem mosogatás közben törnek el, mint más házaknál, hanem az én fejemen.
- Helyes, kérem, nagyon helyes!
- Helyes, ha a ménkű belecsap a szava járásába! Nézze meg, milyen púp van a fejemen! Már három napos, és egy virágvázának a nyoma.
- Azt úgy is gondolom, hogy nem a virágé. Valóban jókora daganat, egész helyes púp!
- Helyes? No akkor kívánok kettőt a maga fejére!
- Nem helyes, hogy helytelen kívánsága van. Én a felesége tevékenységét az üveg- és porcelánipar szempontjából helyeselttem. Az iparcikkek forgalmazása nemzeti érdek. Hogy a vásárlás milyen okokra vezethető vissza, az ipar szempontjából közömbös.
- De nekem nem! Engem az ipar nem érdekel. Én tisztességes valutaüzér, feketéző és uzsorás vagyok. Egye meg a logikáját! Örökrenek való az! Így akar vigasztalni?
- Eszemben sincs vigasztalni! Én ügyvéd vagyok, nem jezsuita páter. Ha jól emlékszem, ezt már mondtam.
- Mondta, mondta. Ne olyat mondjon, amit én is tudok! Láttam a tábláján, hogy ügyvéd. A ménkű üsse meg!
- Kit? Engem?
- Nem magára gondoltam, csak a szavam járása a ménkű, mint magának a Helyes, helyes! Azért jöttem, hogy tanácsot adjon, milyen címen válhatok el a feleségemtől!
- Előbb mondjon válóokot! Mert tetszik tudni, az hogy a maga fején púp van, éppúgy nem válóok, mintha a felesége lenne púpos. Mert kérem, utólag...
- Elég! Tudom, hogy ha púpos lenne, az nem lenne ok a válásra, mert akkor is láttam, amikor elvettem.
- Várjon! Még nem merítettünk ki minden lehetséges okot. Vannak férjek, akik sok gyereket szeretnének, de az asszony nem. Nem ez a fő baj maguknál is?

- Na, ugyancsak melléfogott! Hat gyereket hozott nekem a feleségem. Lány korában szülte valamennyit. Kit itt, kit ott, imitt-amott: Brüsszel, Bécs, Budapest, Berlin, Bukarest, Belgrád. Még amikor artistanő volt. A városokat megjegyezte, az apákat nem.
- Értem, amikor feleségül vette önmagát, azzal a lépéssel közös nevezőre hozta a különböző...
- Azzal a ballépéssel! Pedig mindig utáltam a matematikát!
- Szóval, hat gyerek a hozomány. Helyes, kérem, nagyon helyes!
- Mi helyeset talál abban, hogy egy lány...?
- Gondolkozzon egy kicsit! A maga felesége haladó szellemű volt már lány korában!
- Mi abban a haladás, hogy minden fővárosban összeszed egy gyereket?
- Megálmodta a mai jelszót: Asszonynak szülni kötelesség, lánynak szülni dicsőség¹! Igazi honleány a maga felesége! Olyan kevesen vagyunk. Micsoda honfi maga, ha még ezt sem látja be?
- Ha maga olyan jó hazafi, mért nem vett feleségül egy hat gyermekes honleányt?
- Nem kerül mindenki olyan kapcsolatba hat gyermekes artistanővel, mint maga. Meg aztán én kozmopolita vagyok. De maga csak rabolja az időmet, anélkül, hogy mondana valamit, amibe bele lehetne kapaszkodni.
- A maga hibája, hogy nem talál hibát!
- Nekem jogcím kellene, mert ha a felesége nem akar válni, akkor minden hiába! Vagy van hiba, vagy közös megegyezés kell. Ezek nélkül nem lehet tenni semmit.
- Mit tegyek hát?
- Ha minden áron szabadulni akar tőle, és másként nem lehet, szökjön meg tőle!
- Arra már én is gondoltam, de az üzleti összeköttetésem nem engedik. De egyébként is a feleségem egy ideig a nyomozó osztályon dolgozott, és a szökevények felkutatása volt a specialitása. Elsőrangú tehetség volt. Ma is olyan orra van, mint a legjobb kopónak. Kikaparna a föld alól is, és úgy megverne, hogy kinyíffannék, de én élni akarok, csak nem vele, hanem nélküle.
- Helyes, kérem, nagyon helyes!. De azt akarom mondani, hogy tanácstalan vagyok.

¹ Az akkori népesedéspolitika alapelve a sok gyerek volt. Ezt fejezi ki az idézett jelszó. /„Ratkó- korszak”/

- Azt úgyis tudom!
- A maga felesége nem házasságtörő, nem kikapós és a rengeteg állatától eltekintve előrelátó személyiség, aki hat szép gyerekkel ajándékozta meg.
- A hat igaz, de egyik sem szép.
- Helyes, kérem...
- Nem helyes, csak himlőhelyes mind, mint az anyjuk.
- A szépség elvont fogalom. Az nem lényeges. A mennyiség a fontos!
- A helyzetem súlyos...
- Súlyos, súlyos, de a maga háta nem attól olyan görbe! A hat gyereket mindenképpen a felesége javára kell írni. Lehet, hogy maga, amilyen keszeg, agár, vagy mit tudom én, micsoda, nem is tudott volna utódot állítani, így meg hat gyerek apjaként büszkélkedhet.
- Kikérem magamnak! Még hogy nem tudtam volna! Tudja meg, három gyerek után fizetek tartásdíjat.
- Úgy? Hiszen akkor a feleségének lenne oka a válásra!
- Csakhogy ő nem tudja. Még csak az hiányozna!
- Ha a felesége jönne hozzám, hogy válni akar, nem lenne anynyi bajom vele, mint magával. Akkor önagysága nem sokáig lenne Ebeczkiné!
- Megnyugtatom, hogy azon az ügyön maga semmit sem keresne, mert ha a feleségem megtudná a dolgot, nem menne se Péterhez, se Pálhoz, hanem agyoncsapna, mint valami őszi férget.
- Hát Ebeczki úr, kínos kutyaszorítóban van!
- Azt maga nélkül is tudom. Inkább süsse ki gyorsan, mit csináljunk, mert a feleségem már elsirat, mint valami meghaltat, vagy...
- Az kutya jól jönne magának, Ebeczki úr, ugye?
- Vagy kikutatja, hogy hol vagyok, és az kutya rosszul jön magának, Réz úr! No, mi lesz, Réz úr?
- Nem tudom. Nem tehetek semmit. Igazán sajnálom, de...
- Ne sajnáljon! Ne vágjon olyan áhítatos képet! Mondta már, hogy nem páter, hanem ügyvéd.
- Mondtam, mondtam, hát aztán?
- Nem az ördög ügyvédje? Inkább az eszét jártná! Tanácsot adjon végre!
- Hát, Ebeczki Macskás úr, nem megy az csak úgy kutyafuttában! Mondtam, hogy pillanatnyilag nem tudok segíteni.
- Nem kell, hogy mondja, hogy nem tud! Magamtól is kitaláltam. Réz úr, maga nem ér egy réz garast! Megyek, és keresek egy olyan...

- Hé, Ebeczki Macska, vagy mi a ménkű a neve, ne szaladjon, mint egy veszett eb! Mondani akarok valamit. Várjon!
- Ebeczki Macskás Makár a nevem. Mikor tanulja meg végre?
- Valami eszembe jutott!
- Igazán? Hát ilyesmi is megesik?
- Nahát maga Macskás Ebeczki, fütyülök a gazemberséggel keresett tisztességes pénzére! Nem kell egy fillérje sem! Ingyen vállalom a pörét, hogy megmutassam, hogy Réz Ramszesz aranyat ér. Ugye azt mondta, hogy a kedves felesége...
- Sose mondtam, hogy kedves se magának, se másnak!
- Azt mondta, hogy a felesége bolondja a macskáknak.
- Az hát, bolondja a macskáknak, de nem ám a Macskásnak!
- Azt mondta, inkább akármitől megválna, mint a macskáitól, nem?
- Pontosan így van.
- No, látja, Ebeczki úr, itt van az eb elhantolva, a macskáknál!
- Ebből a tyúk sem kapar ki semmit!
- Nem ám, ha az ember nem elég okos, de én...
- Magának sem előlegezem meg ezt a jelzőt. Ezt a kijelentésemet fenntartom.
- Ne baúgasson, Ebeczki, amikor én beszélek! Megvan a válóok!!... Menjen haza, és mondja meg a nem kedves feleségének, hogy vagy maga, vagy a macskák! Meglátja, hogy kutyába se veszi magát, Ebeczki!
- Réz úr, maga aranyember! Megyek, rohanok haza, és elküldöm magának az évi macskaadót!

Szigetszentmiklós, 1958. augusztus, 15.

Bélyeggyűjtők

Késő éjszaka volt. A hold csak néha kukucsálhatott le a földre egy-egy keskeny ablakon, amelyet éppen nem takart valami felhőfoslány. De nem láthatott sokat, mert sűrű köd feküdte meg London villanegyedét. Az előkelő fészkek dideregve, csapzottan gubbasztottak, mint a varjúk a fákon. A fásor óriásai csak a derekukat mutatták, az ágaknak csak a körvonalai látszottak.

Igazán ideális éjszaka volt azok számára, akik nem szeretik a napfényt.

Mr. Boston az asztala fölé hajolva a bélyeggyűjteményét rendezgette, ámbár nem volt azon mit rendezgetni, mert minden darab a szigorúan meghatározott helyén volt, mégis látnia kellett mind-egyiket, mint ahogy az anya sem tud betelni gyermekei szépségével. Látni, és megsimogatni mindegyiket külön-külön, mert a gyűjtőnek minden egyes darab édes gyermeke.

Csak egy kis asztali lámpa égett, a fővilágítás ki volt kapcsolva, és így a szoba sarkaiban sejtelmes félhomály volt.

Mr. Boston háttal ült az ajtónak. A kilincs megmozdult mögötte, aztán lassan, nagyon lassan lefelé kezdett süllyedni. Végül megállt, és az ajtó nyílni kezdett olyan puhán, mint ahogy a macska szokta tolni óvatosan. És ahogy a macska nem jelzi kopogtatással, hogy be akar jönni, a kint lévő sem tette. Aztán a keskeny résen egy férfi osont be nesztelenül, mint valami szellem, és megindult az asztal felé. Szellem módjára járt, de mégsem volt az, mert gumibot lógott a csuklóján, ami szellemeknél szokatlan dolog. És amikor az asztalhoz ért, a gumibot már magasra volt emelve, de nem csaphatott le a megcélzott fejre, mert abban a pillanatban Mr. Boston felugrott, és visszafordulva úgy állon vágta a késői látogatót, hogy az hanyatt esett, és nem is mozdult.

– Hát, neked nem sok kellett – mondta Mr. Boston -, nem vagy valami kemény fából faragott legény! No, gyere!

Fölnyalábolta, beleültette egy székbe. Aztán az asztalfiókból vékony, de rendkívül erős kötelet vett elő, és boszorkányos gyorsasággal a látogatója kezét-lábát és törzsét a székhez kötözte. Aztán vele szemben ő is leült, cigarettára gyújtott, és várt.

– Hol vagyok? – kérdezte a vendég, amikor magához tért, és révedezve körülnézett.

- Már jó helyen és biztonságban, ahogy most már én is. Egyébként elvesztette a mérkőzést, uram, már az első menet első percében! Háromszor is rászámoltam már...
- Hogy elvesztettem, azt maga nélkül is tudom, Mr....Mr?
- Mr. Sam Boston.
- Hát igen, Mr. Boston! De nemcsak a mérkőzést vesztettem el, hanem a szabadságomat is, ahogy érzem, sőt azon túlmenően egy fogamat is, mert amit ott, a szőnyegen látok, úgy vélem, az enyém.
- Csak volt, Mr....Mr?
- Mr. Thomas Nemvárt.
- Valóban nem vártam. De a fogára visszatérve maradjunk a múlt időnél! Csak volt a magáé. De egyébként helyesen vélekedik, tényleg az öné volt.
- Átkozottul kemény és gyors ökle van! Így még nem bánt el velem senki, pedig nem vagyok utolsó verekedő.
- Valamikor tanultam az ökölvívást és a dzsúdót, és még nem felejtettem el egészen, Mr. Nemvárt! Japán edzők voltak a mestereim.
- Vitte volna el őket a bárányhimlő!
- Ez a kívánság a tanítványra is vonatkozik?
- Azt nem mondtam.
- De gondolom, gondolta!
- A gondolatom még szabad, azt még nem kötözte meg, Mr. Boston! Mondja, nem volt maga tengerész? Ez a matrőzcsomó arra vall.
- Tengerész? Hát, lehet, hogy az is voltam többek között. Az ember sok mindent megpróbál az életben, ha a szükség úgy kívánja. Az én életemben a szükség sokszor és sokféleképpen szerepelt, mint kényszerítő körülmény. De egyébként érzékeny lelkű ember vagyok, és igazán sajnálom, Mr. Nemvárt, hogy Önt most ez a nem várt esemény érte, mégpedig az én hibámból!
- Az Ön hibájából? Ezt nem értem, pedig nem vagyok idióta!
- Az arca és a beszéde alapján és sem tartom annak. Azért az én hibám, ami történt, mert én igen gyanakvó vagyok. Olykor félremagyarázom a helyzetet, és elhamarkodottan cselekszem. Például most, amikor láttam, hogy nyílik az ajtó, és maga mögém osonva fel-emelte azt a bumerángot, azt gondoltam, hogy le akar ütni, holott Ön esetleg csak tornagyakorlatot akart végezni.
- Vigye el az ördög a gúnyolódásával együtt! Tornagyakorlatot a saját lakásomban szoktam végezni felkelés után, nem lefekvés előtt.

- Most fordított volt a helyzet, Mr. Nemvárt! Most lefekvés előtt végezte.
- Maga igazán hidegvérű, Mr. Boston! Tudja, milyen veszélyben forgott, és van kedve szellemeskedni.
- Hát, a veszély után már könnyű, ha tudja az ember, hogy újabb nem fenyegeti.
- De Ön a veszély előtt is hidegvérű volt, hiszen az utolsó pillanatig kivárt, és csak azután...
- Az szükségszerű volt a saját érdekemben. Be kellett várnom, amíg útás távolságba ért. Különben én feküdtem volna a szőnyegre az Ön tornagyakorlata után.
- Sajnos nem úgy történt – mondta Mr. Nemvárt, és szomorúan ingatta a fejét.
- Hát igen, Mr. Nemvárt, a dolgok nem mindig úgy történnek, ahogy várná az ember. Ha most azt mondanám, hogy majdnem sajnálom, azt nem hinné el nekem, ugye?
- Ne várjon ilyesmit tőlem!
- Jó, nem várok semmit, de ha beleélem magam az Ön helyzetébe, el tudom képzelni, milyen nagy csalódás érte. Szép értékeket vihetett volna magával innen, és azokban talán több öröme telnék, mint ebben a beszélgetésben.
- Nem talán, hanem biztosan!
- Én hiszek magának, mert többek között maga a bélyeggyűjtemény is csinos kis vagyont képvisel. Ritka példányok általában.
- Egye meg a fene a bélyeggyűjteményét, Mr. Boston! Tudom, hogy mennyit ér, hiszen többek között épp azért jöttem.
- Tudja?... De egyáltalán honnan tudta, hogy nekem bélyeggyűjteményem van?
- Egy betörőnek sok mindent kell tudnia, Mr. Boston! Vannak bizonyos értesülései, és nem titok előtte egy és más, ami mások számára egyébként az.
- Nem mondaná el, hogy szerzi az értesüléseit?
- Hát, éppen elmondhatom, de így nagyon nehezemre esik a beszéd, ugyanis folyton nyelnem kell a vért, amit nem akarok a szőnyegre köpködni. Az mégsem lenne illő dolog.
- No lám, mégiscsak kiütközik a jó nevelés! Hol nevelkedett?
- Hol? Négy esztendeig voltam javítóintézetben. Elhiheti, hogy ott értenek a neveléshez!

- Elhiszem. No, várjon! Hozok valami edényt, amelybe a nemes vérért beleköpködheti. Egyébként, ha nem állna el a vérzése, a fegyházi orvos majd tamponálja.
- Csak nem akar odajuttatni?
- Hát, hova? Talán a piaristák rendházába vagy a dominikánusokhoz?
- Egyik hely sem nekem való.
- Hát, mit szeretne, mit remél? Talán aranyfogat csináltassak ahelyett, amit kiköpött?
- Nem vagyok annyira optimista, ámbár ha alaposan mérlegelné a dolgot... a méltányosság szellemében, hiszen ...a fogamat végül is Ön ütötte ki!
- Kedves Mr. Nemvárt, ha alaposabban mérlegelném a dolgot, akkor az egész fogsorát ki kellene vernem! Mire alapozza, hogy elnéző leszek?
- Az érző lelkiületére, amelyre hivatkozott.
- Igaz, hogy érzékeny lelkiületű vagyok, de nem mindig, és nem mindenki vel szemben.
- Nem lehetnék én a kivétel? Valami kedvezményben mégiscsak részesíthetne!
- Hát, majd meglátom. Mire gondol?
- Például arra, hogy feloldozhatna! Nem a bűneim alól, hanem ebből az átkozott leköötözésből! Nagyon vág!
- Elhiszem.
- Azzal még nem vagyok kinn a vízből! Mi a fenének tart ilyen dolgot a háznál, Mr. Boston?
- Sosem lehet tudni, hogy mikor minek veszi hasznát az ember. Jelen esetben jó volt. Egyébként kell a foglalkozásomhoz...
- Kötél a bélyeggyűjtéshez?
- Ahhoz is, máshoz is. De erről talán majd később. Most egy perc türelmet kérek. Ha nem várt vendég is Ön, Mr. Nemvárt, mégiscsak vendég, és az ilyennel szemben is kötelező az udvariasság. Kinyitott egy faliszekrényt, és egy üveget és két poharat tett az asztalra, és töltött.
- Lehet, hogy meglepi Önt, de én igen romantikus lélek vagyok, és a mai éjszakában van valami regényes vonás. Meg a történetek után is jól fog esni egy kis bor. Nem rossz fajta.
- Látom. A címkéje azt mondja, hogy bordeaux-i. A bélyeggyűjtő tehát a borban is szereti a különlegest.

- Igen, és azt, amelyik régi. Ez pedig az!
  - Igen, az évszám szerint tisztes korban van.
  - Na hát, igyunk! Isten éltesse, Mr. Nemvárt!
  - De, Mr. Boston, ez igazán rossz tréfa! Hogy a pokolban igyam? Meg van kötve mind a két kezem. És mondtam már, hogy nagyon vág ez az átkozott kötél.
  - Igen, emlékszem, hogy mondta, de közben megfélemedkeztem róla. Elnézését kérem, de maga is tudja, hogy egy indián büszkén túrné a fájdalmat, és nem panaszkodna!
  - Az lehet, de én nem vagyok indián!
  - Igen, látom, hogy sápadt arcú. Na, várjon csak!
- Benyúlt az asztalfiókba, és egy revolvert tett az asztalra.
- Hát, ide figyeljen, Mr. Nemvárt! Én most feloldozom kezét-kábát, de figyelmeztetem, hogy az első gyanús mozdulatra...
  - Lőni fog.
  - Igen, és arra is felhívom a becses figyelmét, hogy jól tudok bánni mindenféle lőfegyverrel. A katonaságnál mesterlövész voltam, civilben pedig jó ideig cirkuszi pisztolylovó mutatványokat végeztem, és nem szoktam eltéveszteni a célt. Tehát...
  - Értem, Mr. Boston! Óvakodni fogok ebben a magáncirkuszban az Ön ingerlésétől, nehogy bemutathassa a céllövő tudományát, hisz én vagyok a bábu.
  - Okos beszéd! Tehát igyunk az egyetértésre! A következőkben majd maga veszi át a házigazda szerepét annyiban, hogy Ön fog töltögetni. Kétfelé ugyanis nem tudok figyelni, és miközben én töltötenék, addig maga... Elnézést de egy kicsit bizalmatlan természetű vagyok. Megért engem ugye, Mr. Nemvárt?
  - Tökéletesen, én igen megértő vagyok.
  - Szép jellemvonás! No hát akkor, helyezze kényelembe magát, mintha otthon lenne! Üljön le, és beszélgessünk! Lenne néhány kérdésem. Mondja el, hogy szerezte az értesüléseit arról, hogy itt mit találhat! Én erről senkinek sem beszéltem. És hogy jutott be, holott minden ajtó zárva volt?
- De előbb vegye le a lábát a gumibotról, és ne igyekezzék maga felé hengergetni! Ismétlem, igen gyanakvó természetű vagyok, és könnyen félremagyarázok valamit, ahogy azt már tapasztalta. Na, tegye keresztbe a lábát a térdén! Úgy nem könnyű gyorsan felugrani. Úgy! Jól van! A kezét is tegye karba, mint az iskolások! Úgy, kérem! Ez is felér egy hevenyészett kötözéssel. És most kezdje!

- Mr. Boston, én is szeretnék valamit kérdezni! Végeredményben mindegy, hogy melyikünk ad előbb választ. Egy kis időbeli különbség csupán. Aztán én is megválaszolom, amit kérdezett.
- Rendben van. Mi az a kérdés?
- Én úgy jöttem be, mint a macska, kerülve minden zajt. Nem értem, hogy vette észre. A jelek szerint mindenre felkészülve várt.
- Nem érti? Pedig nem idióta. No, majd megmagyarázom. Maga valóban csendesen jött, de mégsem egészen úgy, mint egy macska. A kilincs lenyomása valóban igen pici nesz volt, de nekem igen jó fülem van, és meghallottam.
- Maga kutyafulú, Mr. Boston!
- Ha ez elismerés, nem veszem sértésszámba.
- Valóban nem annak szántam.
- Nos amikor meghallottam, hogy...
- Még mindig nem értem. Amit csak hall az ember, azt nem látja, Ön pedig nem fordult meg.
- Nem is kellett. Figyeljen, kérem! Maga most az én helyemen ül hátul az ajtónak. Nézzon az asztal szélére, ahol most én ülök! Mit lát?
- Egy kis tükröt rögzíthető talpon ferde síkba állítva az asztallapon.
- Úgy van! Érti-e már, Mr. Nemvárt?
- Értem. Sajnos egy kicsit későn.
- Jobb későn, mint soha! Kárpótlásul töltse meg a poharakat! Megvan, jó! Most udvariatlan leszek, megvallom, kényszerből. Tegye karba megint a két kezét! Először én iszom, aztán maga.
- Nem lehetne fordítva?
- Nem, mert amikor az ember iszik, hátra hajtja a fejét, és ez a testhelyzet igen alkalmas arra, hogy valaki a torkára ütést mérjen tenyér-éllel, és az elég lehet arra, hogy az ivó ne igyon többször.
- Ezt is jó tudni!
- Igen, mindent jó tudni, Mr. Nemvárt! De ha ilyen késztetése támadna, biztosíthatom, nem adok alkalmat a végrehajtásra.
- Ez már sok, Mr. Boston! Nem öltem én embert soha!
- Elhiszem, ha mondja. Azon leszek, hogy most se essen ilyen bűnbe. No, most magán a sor. Beszéljen!
- Jó! Tehát azt kérdezte, hogyan és honnan szerzem az értesüléseimet, és hogyan jöttem be ide zárt ajtókon keresztül. Megbocsásson, de ezek igen naiv, mondhatnám, együgyű kérdések. Vegyük úgy, mintha maga is betörő volna, és én poharazgatás közben mondok el egy esetet, bár egy igazi betörőt ez nem igen érdekelne, csak eset-

leg valami zöldfűlűt, aki tanulni akar. Először a második kérdésére felelek. Tehát, zárt ajtón senki sem tud átmenni. Én sem. De amit be lehet zárni, azt ki is lehet nyitni.

– De nem tudta, hogy milyen zárok vannak az ajtókon!

– Tudtam, mert viasz nyomatot vettem róluk.

– Mikor? Talán ma este?

– Nem. Tegnap délelőtt. A kerítésajtó rossz szokásból vagy feledékenységéből nem volt bezárva. Volt időm mintát venni a zárról. A házajtóról pedig csengetés előtt. A nőnek, aki beengedett, azt mondtam, ügynök vagyok. Porszívót, csecsebecséket, könyveket ajánlottam megrendelésre. Színes kelméket mutattam neki, de azt mondta, hogy őt mindez nem érdekli, mert ő csak bejárónő, otthon pedig minden megvan, ami kell. Kérdeztem, hogy a házbeliék közül nincs itthon senki? Azt felelte, csak egy házbeli van, az úr, de ő nem fogad senkit, mert annyira el van foglalva. „Ugyan mivel, hogy még egy perc ideje sincs?” – kérdeztem. „A bélyegeivel.” – mondta, és egy ajtó felé biccentett. Így már tudtam, hogy melyik az Ön szobája. Az ebédlő és a konyha ajtaja pedig tárva volt. Tehát némileg tájékozódtam a helyszínen, bár már voltak előbb is értesüléseim, de mindig a személyes tájékozódás a legjobb.

– Igen jó módszer!

– Szeretek biztosra menni. „Hát akkor, majd holnap jövök, hátha akkor fogad az úr” – mondtam. „Hiába jön” – felelte elutasítóan, „holnap bizonytalan időre elutazik.” Ezt jó tudni, mert üres lakásban kevesebb a meglepetés. Sajnos nem volt üres, és ez lett az én Waterloom!

– Hát igen, Mr. Nemvárt, a betörő éppúgy elbukhat a küzdőtéren, mint a császár a hadszíntéren azzal a különbséggel, hogy az előbbi nem Szent Ilona szigetére, hanem egyéb elszigetelt helyre kerül.

– Miért kerülgeti a szót, Mr. Boston? Mért nem mondja ki egyenesen, hogy a fegyházba?

– Tiltja a jólneveltségem, ámbár nem javítóintézetben nyertem! Nemcsak ökölvívást tanultam Japánban, hanem udvariasságot is.

– Igazán megható tapintatosság! Ön valóban érzékeny lelkiületű ember. Megengedi, hogy betöltssem a házigazda szerepét és a bort is a pohárba?

– Természetesen, fel van rá hatalmazva. Nem kell esetenként engedélyt kérnie! Folytassa, kérem ne csak a bor kortyolgatását, hanem a beszédet is! Igen érdekes az előadása, amelyet úgy hallgatok, mint-

ha zöldfülű betörő volnék, aki valóban tanulni akar. Tehát az értesülései...

– Az értesüléseim? Hát, tudja Ön, hogy azok, akik a házhoz járnak, kivel vagy kikkel vannak összeköttetésben? Itt van például a bejárónő. Nem szövetségesem ugyan, de egészen ártatlanul mégis elárulta, hogy melyik az Ön szobája, és hogy bélyeggyűjteménye van. Az utóbbit egyébként már amúgy is tudtam, ezért ne is vonja őt felelősségre!

– Ez szépen volt mondva! Jó pont a maga javára.

– Köszönöm. No és aztán jönnek a többiek: a pékinas, aki kenyeret és friss süteményt hoz a reggelijéhez, az asztalos, a lakatos, a parkettás, a kárpitos, a vízvezeték-szerelő, a kéményseprő, aki az adót vagy az új évi borraivalót jön behajtani. Ezek mind hírszerzők, anélkül, hogy tudnák. És bormelletti beszélgetés közben óvatosan, kerülő úton sok jó adatot lehet kiszedni belőlük. Persze ők nem tudják, hogy valaki bűnsegeideivé váltak.

– Ez ismét egy jó pont a számláján, Mr. Nemvárt!

– Ismét köszönöm, Mr. Boston, de mit érek én az Ön jó pontjaival?

– Lehet, hogy sokat...

– Igen sejtelmes válasz. Tág teret ad a találgatásra, és végül lehet, hogy semmit sem ér.

– Hát, az attól függ!

– Mitől?

– Megtudja, ha itt lesz az ideje.

– Újabb misztikum. No, mindegy. Folytatom, amit elkezdtem. Meri-e komolyan állítani, hogy nem beszélt soha senkinek a bélyeggyűjteményéről? A klubban, a kávéházban bizonyára vannak olyan ismerősei, akik szintén ennek a szenvedélynek hódolnak. Nem hiszem, hogy titokban tartják egymás előtt, hogy kinek mije van. Kifúrná az oldalukat, ha nem beszélhetnének róla! A bélyegnek nemcsak az adja az értékét, hogy ritkaság, hanem az a jóleső tudat is, hogy vannak, akik irigylük, és sóvárognak utána. Tehát beszélnek róla, hogy a gyűjteményük mellé az értékfokozó érzelmi töltést is megkapják. Aztán tudja-e, hogy a klubban a személyzet, a kávéházban a pincér és a kenyereslány mire fülel? Nem tudja, mint ahogy ők maguk sem tudják, hogy kinek mondják el, amit hallottak, még kevésbé azt, hogy az informált mire használja fel a kapott értesülést.

– Harmadik jó pont, Mr. Nemvárt!

– Egyik sem számít az én esetemben.

- Majd meglátjuk!
- Befejeztem, Mr. Boston. Így szerzem az értesüléseimet. Nem tudom, mért érdeklődött ez iránt.
- Én tudom, Mr. Nemvárt, és ez a lényeg. Igen érdekes volt, amit elmondott. Sok-sok újat tanultam magától ma este.
- Hát, kitanultam egyet-mást, nem vagyok zöldfülű a szakmában.
- Veszem észre. Hanem egyet nem értek, pedig én sem tartom magam idiótának.
- Hogy valaki nem idióta, attól még nem lángész, Mr. Boston!
- Azt nem is mondtam. De nem is kell lángésznek lenni ahhoz, hogy megállapítsuk, hogy most túlment az illendőségen. A javítóintézetbeli nevelés mégsem tökéletes!
- Lehet. De a mindenkori helyzet befolyásolja az ember modorát, és olykor nem mérlegeli az „illik, nem illik” előírásait. Egyébként, mi az, amit nem ért, Mr. Boston?
- Azt, hogy nem vette észre a kulcslyukon kiszűrődő fényt, amelyből következtethetett volna arra, hogy a szobában van valaki. A maga foglalkozásában rendkívül óvatosnak kellene lenni.
- Észrevettem, Mr. Boston, és rendes körülmények között vissza is fordultam volna. Az elvem ugyanis az, hogy az emberek anyagi értékeit elveszem, de az életüket nem.
- És mért nem fordult vissza, amikor látta a világosságot?
- Reggeltől sűrű köd volt, és a lakásokban alkonyi félhomály uralkodott. Tudtam, hogy az utazás miatt csomagol, és ahhoz világosság kellett. Sajnos tévesen úgy következtettem, hogy elutazott, és égve felejtette a villanyt. Aztán amikor nyitottam az ajtót, láttam, hogy az asztal fölé van hajolva mozdulatlanul. Joggal tételeztem fel, hogy alszik. Ebben megerősített a további mozdulatlansága akkor is, amikor a háta mögött voltam. Mit szépítsem a dolgot, azt gondoltam, hogy egy kicsit mélyebben elaltatom a célnak megfelelően.
- Tudom, mindez természetes, nincs rajta megütközni való.
- Igen megértően fogja fel a dolgot, Mr. Boston!
- Én is úgy tettem volna. Azazhogy úgy is tettem, és a gyűjtemény megtartása érdekében leütöttem Önt. És most még kérdeznék valamit. Ha kellemetlenül érintené a kérdés, egyszerűen nem válaszol rá.
- Kérdezzen, Mr. Boston! Talán az sem érint kellemetlenebbül, mint mikor kiverte a fogam.

– Nem hinném, Mr. Nemvárt! Vért nem kell köpnie utána. Nos, Ön művelt ember benyomását kelti. Minden tisztelem az intézeté, ahol nevelkedett. Ön tanult valamit. Nem a mai szakmájára gondolok.

– Jogot végeztem.

Mr. Boston füttyentett egyet.

– Ejha! No és?

– Hát, valami okból – remélem, nem kíván részleteket! – kizártak az ügyvédi karból, és megfosztottak a joggyakorlattól. Valamilyen területen csak el kell helyezkednie az embernek, ha élni akar, hisz minden lénynek joga van az élethez, nemde?

– De, de! Csakhogy a törvény megszabja, hogy milyen úton-módon jogosult élni. Vagyis úgy, ahogy a közerkölcs elfogadja. Ezt csak nem kell magyaráznom egy jogvégzett embernek!

– Törvény! A törvény a kiváltságosok érdekvédelmét célozza. Közerkölcs! A közerkölcs temetését már a régmúltban megkezdték a főurak, és megszentelték a főpapok. A törvény és a közerkölcs szerint, ami bűn az egyik oldalon, az a másikon megengedett. Mint annyi sok más, ezek is viszonylagos fogalmak. Ha én egy közfelfogás szerinti jó erkölcsű gazember összeharácsolt millióiából elrabolok ezer fontot, akkor a megfelelő paragrafus alapján a törvény megbünteti. A milliomost azonban, aki ezer meg ezer szegény embert rabol meg folyamatosan, nem vonják felelősségre.

– Hát igen, Mr. Nemvárt, ez így van, de ez társadalompolitika! Hagyjuk meg ezt azoknak, akik társadalomtudománnyal foglalkoznak! Beszéljünk másról! A beszélgetésünk során azt kérdezte, mi a szándékom magával? Most is azt mondom, amit akkor: Az attól függ. Világosabban, magától függ. Volna egy ajánlatom. Meghallgat?

– Kénytelen vagyok.

– Ha igent mond, az az Ön szabadulását jelenti, ha nemet, az a fegyház. Mérlegelje a javaslatomat! Fogjunk össze, és működjünk együtt! Maga is vén róka már, és én sem vagyok kezdő azon a síkon, amelyen Ön mozog.

– Mit mond? Hát...hát...hát, maga is? Hát maga nem bélyeggyűjtő, Mr. Boston?

– De az vagyok, Mr. Nemvárt! Csakhogy a gyűjtésnek én a gazdaságosabb módját űzöm.

– Nem értem Önt, Mr. Boston!

– Én nem kis tételekben vagy darabonként veszem a bélyeget, hanem gyűjteményszámra. Helyesebben mondva, nem is veszem, csak

elveszem a tulajdonos tudta nélkül. Erre az ilyen ködös éjszakák különösen alkalmasak, ha a tulajdonos tényleg nincs otthon. Persze nem csupán bélyeggyűjtemények gyűjtésére szorítkozom. Ez nagyon egyoldalú lenne, és nem is akadna mindig gyűjteni való. Élni pedig kell, nemde, Mr. Nemvárt?

– De, de, Mr. Boston!

– Nem vetem meg a pénzt, ékszer, arany és ezüst evőeszközöket, az értékes képeket. Egyébként nem vagyok válogatós. Beérem szerényebb dolgokkal is. Fő, hogy az ember ne távozzék üres kézzel! Érti már, Mr. Nemvárt?

– Értem. Sejtettem, hogy nagy gazember, de arra nem gondoltam, hogy kollegák vagyunk. Különböznem is jöttem volna ide. Adok valamit a zsványbecsületre.

– Köszönöm a nem éppen hízelgő jelzöt. Rendes körülmények között sértésnek venném, de most úgy könyvelem el, hogy kollégájának ismert el. Nos, arra gondoltam, hogy bár nekem is vannak értesüléseim, négy szem mégiscsak többet lát, és négy fül többet hall. Ma én látok, vagy hallok valamit, holnap maga, és így kevesebb lenne az üresjárat és a várakozási idő.

Én minden gyanú felett álló, társaságbeli ember vagyok, sok előkelő helyre járok, és alkalmam van sok mindent kifigyelni: a szobák felvételét, mi melyik helyiségben van, mikor nincsenek otthon stb. Mindig biztosra megyek, nem érhet meglepetés. A megszerzett tárgyak értékesítése nem kérdés, mert jó orgazdám vannak. Haza soha nem hozok semmit, csak pénzt. A pénznek pedig nincs szaga. Ami érték itthon van, ahhoz becsületes úton jutottam, tehát nem zárás után, hanem zárás előtt. Nos, láthatja, hogy nem fizetne rám, ha összefogva működne. Tehát mit felel, igen, vagy nem?

– Nem!

Mr. Boston megint füttyentett.

– Ne-em? ez így igen rövid válasz! Nem részletezné egy kicsit?

– Dehogynem! Egyrészt nem szeretek osztozkodni. Másrészt jobb, ha egyedül dolgozik az ember. Ha a magam hibájából bukom le, nem okolhatok érte senkit. Szamárvoltam, hát kész! Szóval, ha magam dolgozom, nem köphet be senki engem, és én sem árulhatok el mást. De ha társas viszonyba lépek magával, és Önt elfogják, akkor én bajba kerülök. És akkor csak azt mondhatom: Úgy kell neked, te marha, mért nem maradtál egyedül?

– Én nem árulnám el, Mr. Nemvárt!

– Elhiszem, hogy úgy is érzi, ahogy mondja, de a Scotland Yardon igen kíváncsi természetű emberek vannak, és tudják a módját, hogyan kell kiszedni az emberből, ami a begyében van, és ki is szedik az utolsó szem kukoricáig. Nekem elhiheti, személyes tapasztalataim vannak ezen a téren.

– Szóval, inkább a fegyház?

– Még nem vagyok ott.

– De ott lesz hamarosan! Csak egy telefon! És akkor mit remél?

– Nem tudom.

– Maga bolond! Én mosom kezeimet.

– Rájuk fér!

Mr. Boston leakasztotta a kagylót.

– Nos, meggondolta?

– Nem gondoltam meg, de azért tegye vissza a kagylót egy percre! Az a kis idő már nem számít. Lehet, hogy sokáig nem fogok ilyen jó bort inni, mint ez. Ha megengedné, hogy még egyszer a házigazda szerepét játsszam! A főfoglár úgysem ad ilyen lehetőséget.

– Hát, az valószínű. No, játssza el hát!

– És kivételesen azt is megengedné, hogy az Ön iránt való tiszteletből állva töltsék?

– Hát, ahogy akarja. Sokra becsülöm a tiszteletét.

– Köszönöm, Mr. Boston, Ön igazán messzire elmegy a nagylelkűségben.

Töltött a poharakba. Az egyiket felemelte. Nézte egy ideig, mintha a nemes ital színében gyönyörködné.

– A bélyeggyűjtők istene sokáig éltesse, Mr. Boston!

A bort a várakozva álló szeme közé öntötte, és villámgyorsan egy horogütéssel az álla alá csapott. Mr. Boston hang nélkül zuhant a szőnyegre. Mr. Nemvárt felnyalábolta és a székbe ültetve gyorsan hozzákötözte.

– Mi történt velem? Hol vagyok? – kérdezte Mr. Boston, amikor magához tért, és révedezve körülnézett.

– A saját lakásában, Mr. Boston! Az történt, hogy én befejeztem a félbeszakadt tornagyakorlatomat. Elvesztette a mérkőzést a második menet első másodpercében. Háromszor is kiszámoltam már.

– Hát, ezt a fordulatot igazán nem vártam, Mr. Nemvárt!

– Készséggel elhiszem, és megértem Önt Mr. Boston!

– Igazán udvarias. Hiába, a javítóintézeti nevelés csak megnyilvánul most is!

- Helyesbítenem kell, Mr. Boston! Én is Japánban tanultam az udvariasságot.
- Átkozottul kemény ökle van! Nagyon sajog az állam.
- Az enyém is, Mr. Boston! Attól az ütéstől, amelyet adott. Egész idő alatt az alkalmat vártam, hogy visszafizethessem az adósságomat. Nem szeretek tartozni.
- Pedig elengedtem volna!
- Azt elhiszem. Én megfizettem, ahogy tőlem tellett.
- Hát ami azt illeti, maradék nélkül törlesztett! Apropos, hol tanult boxolni, Mr. Nemvárt?
- Ha éppen érdekli, megmondhatom. Japánban, japán edzők voltak a mestereim.
- Vinné el őket a bárányhimlő!
- A védőoltás Japánban is kötelező, így hát valószínűleg még ma is élnek.
- Aztán ez a szakszerű matrózkötés, amellyel a székhez kötött! Nem volt maga tengerész?
- Tengerész? Lehet, hogy többek között az is voltam. Az ember anynyi mindent megpróbál, ha a szükség kényszeríti. Az én életemben pedig sok kényszerítő körülmény adódott. De vállalnom kellett mindent, ha élni akartam. Persze hogy akartam! Fiatal voltam, tele életenergiával. Választhattam. Egyszeri bűnöm miatt a társadalom megbélyegzett, és kivetett magából. Maradhattam volna a „becsület útján” nyomorúságos bérért dolgozva modern páriaként egy életen át. Én inkább újra a bűn útjára léptem, ami kockázatos ugyan, de amíg szalad a lovam, nem lesznek anyagi gondjaim. Ezért választottam így. Jogot végeztem, de velem a jog végzett. Joggal? Nem tudom, de az a meztelen igazság, hogy a kezdeményező én voltam. A jog és törvény, amelyeket kihívtam magam ellen, erősebbek voltak nálam, és kiűtöttek. De minek untatom az élettörténetemmel? A maga regénye is hasonló lehet.
- Jól gondolja, Mr. Nemvárt! Az Ön életrajzának erős rokon vonásai vannak az enyémmel. Majdnem ikertestvérek. Életregényem annyiban különbözik az Önétől, hogy én teológiát hallgattam, de velem is a jog végzett, ámbár végeredményben mindegy, hogy az ember életében mi volt a végzet.
- Nekem is az a nézetem. Most elnézését kérem, Mr. Boston, pár percre elveszem a zsebkendőjét. Ön jelenleg úgysem tudja használni. Azonnal visszaadom, csak előbb...

Gondosan törölgetni kezdte az asztalt, az üveget, meg a poharakat.

– Mit csinál, Mr. Nemvárt?

– Ennek az asztalnak a lapja igen finoman van fényezve, és híven megőrzi az ujjlenyomatokat, az üveg és a pohár nemkülönben. Elkövettem azt a durva hibát, hogy otthonfelejtettem a gumikesztyűmet. Nem szeretek áruló nyomot hagyni magam után.

– Maga mintaképe a betörőknek, Mr. Nemvárt!

– Köszönöm. Még egy kis türelmet, a kilincsek még hátravannak! Nem szoktam fél munkát végezni.

– Látom.

– No, már végeztem is. Íme, tessék! Köszönöm.

– És most...?

– És most elmegyek, Mr. Boston! Úgy gondolom, ideje már. De előbb magamhoz veszem, amiért jöttem, mert én is szenvedélyes bélyeggyűjtő vagyok. Persze, a gyűjtésnek azt a gazdaságos módját űzöm, amelyet Ön, Mr. Boston! A nézeteinkben is van rokon vonás. Még magammal viszek egy üveg champagne-it, ha nincs ellenére. Ugyanis a vendéglők ilyen későn, vagy inkább ilyen korán nincsenek nyitva. Olyan holt pontom van most az idő. Én pedig meghitt egyesben szeretném megünnepelni ezt az éjszakát.

– Csak bordeaux-it talál, a champagne-i elfogyott a maga tiszteletére.

– Nem baj! Nem vagyok követelőző. Jó lesz, ami van.

– Igazán szerény!

– Mindig is az voltam. Nem szoktam visszaélni a helyzettel.

– A lovagias erénye igazolásáért elrabolja a bélyeggyűjteményemet!

– Ó, ez más! Kivételes eset. Az ember gyenge. Nem tudok ellenállni a kísértésnek. Tudja, a szenvedély! Hiszen maga sem tudta letagadni, amikor megszerezte. Megért engem, ugye, Mr. Boston?

– Hogyne, persze. Elvégre mások gyűjtőszendélyét is méltányolni kell! És a bélyegen kívül mit fog még elvinni?

– Hoppá! Jó, hogy kérdezi! A gumibotomat. Tudja, az igen fontos, és az ujjlenyomatok miatt is.

– Féltreért engem, olyasmire gondoltam, ami az én tulajdonom.

– Hát hogy őszinte legyek, az volt az eredeti tervem, hogy mindent elviszek, ami arra érdemes, hiszen annyi ritkaság van itt! De aztán, hogy tájékoztam az Ön kilétéről, úgy döntöttem, hogy megelégszem a bélyegalbummal. Nem akarom koldussá tenni. Végére is kolégák vagyunk, és a zsványbecsület...

- Megkapó példája az együttérzésnek.
  - Emberek volnánk, nem, Mr. Boston?
  - Igen, és ennek szellemében kölcsönösen leütjük egymást...
  - Igen, ez így van, mert vannak dolgok, amelyeket nem lehet simogatóssal elintézni, például ennek a bélyegalbumnak közömbös, hogy ki birtokolja, de az embernek nem. Én meg akartam szerezni, Ön meg akarta tartani, ezért leütött engem. Aztán, amikor alkalom adódott, én ütöttem le Önt. Azonos cél vagy birtoklási vágy esetén ökölcsapásokkal érvel az ember. És ez még a szerencsésebb eset. Például adott esetben Ön úgy lelőtt volna engem, mint a veszett kutyát.
  - A veszett kutyával szemben jogos lett volna, mert Ön meg akart marni.
  - Hát, képletesen szólva úgy is mondható. Ne vitassuk ezt! Nem akarom húzni az időt. Valamit szeretnék még mondani. Szeretnék jó emléket hagyni magam után. Arra gondoltam, hogy illő lenne valamilyen formában viszonzni a vendéglátást. Nem akarom az érzékenységet megsérteni azzal, hogy pénzt kínáljak Önnek, hanem jelöljön meg egy bélyeget, amelyhez valamilyen okból ragaszkodik, és én azt itt hagyom a mai nap emlékére.
  - Ön igazán nagylelkű!
  - Szót sem érdemel. Tehát?
  - Tehát akkor a 6. lap, 8. sor, 4. bélyeg.
  - Egy perc türelem, Mr. Boston!
- A lámpához közelebb lépve lapozgatni kezdett az albumban.
- Remélem, volt annyi esze, hogy...
  - Hát, ha már szabad választást adott...
  - No hát nekem is volt magamhoz való eszem, és én a 3. lap 4. sorából a 8. bélyeget vettem ki. Íme, ide teszem az asztalra, tessék!
  - Maga végtelen nagy disznó, Mr. Nemvárt! Ez ér legkevesebbet a bélyegek közül!
  - Igen gyorsan változtatja a véleményét, Mr. Boston! Ez ingatag jellemre vall. Én is tudom a bélyegek értékét. Egyébként, ha nincs kifogása ellene, most már elmennék ünnepelni. Megígérem, hogy az első pohár bordeaux-it a maga egészségére ürítem, hogy sokáig éljen...
  - Én pedig azt kívánom, hogy hamarosan forduljon fel tőle!
  - Remélem, nem lesz foganatja e szívbeli kívánságnak!
  - Őszintén sajnálnám.
  - Elhiszem, de most már...

- Várjon! Hát, itt akar hagyni megkötözve?
- Jó, hogy szólt! Megfeledkeztem arról, hogy gátolva van a szabad mozgásában. Valóban kényelmetlen helyzetben van, Mr. Boston! Én azonban mégsem oldozom fel. Hanem azért gondoskodni fogok róla, hogy meg ne macskásodjon a lába.
- Leakasztotta a kagylót, és tárcsázott.
- Megörült? Hiszen az a Scotland Yard száma!
- Tudom, elég dolgom volt már vele! Halló, itt Benjamin Dingh! Felügyelő úr? Kérem, az M. fasor 15. számú villájában egy behatoló betörőt leütöttem, és megkötöttem. Kérem a mielőbbi elszállítását! Húsz perc múlva..? Hát igen a sűrű köd... Köszönöm. Itt fogom várni Önöket a villa előtt. Hogy mért itt? Elromlott a kapucsengő, és nem tudnám egyébként, hogy mikor érkeznek. Kérem... Szívesen...
- Maga örült barom, ökor, púpostulok! Milyen helyzetbe hozott engem?!
- Mr. Nemvárt bűnbánóan ingatta a fejét.
- Nyugodjék meg, kérem! Majdcsak kimászik belőle valahogy. Persze, persze, kellemetlen, tudom. De mindez a maga érdekében történik!
- Az én érdekemben! Hát, azt hiszi, én is olyan bolond vagyok, mint maga?
- Még talán nem bolond, de az lesz, ha így viselkedik. Gondolkozzék, kérem! Ha névnapra hívtam volna a „kékkabátosokat”, akkor maga gyökeret vert volna a székben, mert nem jöttek volna. No de betörőfogás az már más, nekik sem lenne rossz!
- És ha mégse jönnek? A bejáronóm úgy van tájékoztatva, hogy én csak tíz nap múlva érkezem. Addig én... addig én...
- Hát igen. Ha a sokféle foglalkozása során nem volt koplalóművész is, akkor addigra Ön éhség és szomszédoság következtében visszavonhatatlanul jobblétre szenderül, ami elég szomorú kilátás, mert vége lesz visszavonhatatlanul a bélyeggyűjtésnek is. De én...
- Maga menjen a pokolba, és ne medítálgjon it nekem! Lesz, ahogy lesz!
- De én ezt nem akarom. Kár lenne. Önre még nagy jövő vár, ha a fegyház fel nem szippantja. Nem hagyom itt martalékául az éhhalálnak. Él bennem annyi zsiványbecsület, hogy...
- Magában csak a zsivány él, de becsület nem! Képes megrabolni a kollégáját, és még hozzá szemtelen is!

– Túl szigorú, Mr. Boston! Maga nem ott hajol le, ahol a pénztárca hever? Gondoljon a bélyeggyűjtésre meg egyebekre! De hagyjuk ezt! Azt mondtam a felügyelőnek, hogy a villa kapuja előtt várom. Hát azért én nem leszek pontosan a meghatározott helyen, hanem közelben ugyan, de biztos távolságban, mert én nem vagyok társasági ember, mint Ön, és idegenkedem a rendőröktől.

Nos, ha nem jönnének a mondott időre, értesíteni fogom a bejárónőjét, hogy legyen a mentőangyala. Hanem, hogy az időt ellenőrizni tudjam, ahhoz óra kell. Sajnos az enyém otthon maradt, és az Önét kell kölcsön vennem. Bocsánat, de nem szeretnék órákig ácsorogni ebben a ködös, nyirkos időben.

– Hát az órát is...

– A maga érdekében, Mr. Boston!

– Mondtam, hogy magában csak a betyár él, de a becsület...

– A betyár a lényeg, a becsület másodlagos. Vegye figyelembe, hogy a maga mellén sem ragyog a becsületrend nagykeresztje! Gondolom, nem is fog... Apropó, van a bejárónőjének telefonja?

– Van.

– Nagyszerű! Mi a száma?

– 215 0180

– Jó, nem fogom elfelejteni. Ha rendőrök mégsem jönnének, még az éjjel felhívom. Remélem, felébred a csörgetésre! Mélyen alvó a bejárónője?

– Micsoda hülye kérdés! Hogy tudhatnám? Nem aludtam még vele.

– Maga nagy disznó, Mr. Boston! De hiába, senki sem lehet más, mint amilyen. Tudom, a várakozás nagyon idegesítő. Ha sokáig nem jön a felmentő csapat, ajánlanék valamit. Számoljon el hétszázig, aztán meg visszafelé! Ez nyugtató hatással van az idegekre. Én már kipróbáltam. Igen jó módszer!

– Üsse meg a ménkű a módszerével együtt hétszázszor oda meg vissza!

– Pogány kívánság! Nem vall felebaráti szeretetre. No de most már igazán sietnem kell. Nem akarom, hogy két bélyeggyűjtőt találjanak itt, ha jönnek. Jó mulatást, Mr. Boston! Ne feledje, hétszázig előre, aztán vissza!

Zsebkendővel fogta meg a kilincset. Kilépett, és becsapta maga után az ajtót.

Mr. Boston magára maradva piros csomókat köpködött a szája ügyébe helyezett tálba. Aztán meditálni kezdett magában.

– Ez a Nemvárt disznó gazember. Nincs benne betyárbecsület, de udvarias. Lehet, hogy valóban Japánban tanulta... Az állam kegyetlenül sajog. Kemény ökle van a disznónak. Aztán révedezve körülnézett. A szőnyegen két fogat látott, csak azt nem tudta, hogy melyik az övé.

Szigetszentmiklós, 1971. október 18.

Alkonyi rabló

Tizenkét tagú társaság heverészett pokrócokon az erdő tisztásán, amelyet sűrű cserjés vett körül, csupán egy keskeny rést hagyva bejáratnak, amely emberkéz munkája lehetett.

Nem messze, az országút szélén két hatalmas túrakocsi állott.

A pokrócokon tálcák bőséges lakoma maradványaival. Hideg sült, felvágottak, süteményféleségek, poharak és márkás borok hosszú nyakú üvegekben, amelyek úgy állottak mereven, mint a testőrök a díszőrségben. Lehet, azok is voltak, és talán a csillogó poharakra vigyáztak, amelyek rubinszínű nedűjükkel koccintásra vártak.

Valami szegény család még bőségesen jóllakhatott volna a maradékból, és ihatott volna is rá. Lehet, hogy került volna ilyen, hiszen nem volt olyan gazdag a világ, hogy éhes, sőt éhező emberek ne lettek volna. Igen... Lehet, hogy került volna, de épp akkor nem került el oda egyetlen korgó gyomrú ember sem. Nem járt arra senki. Csak egy magas nyárfa kihajló ágán ülő varjú-együttes kandikált sóvár oldalpillantásokat vetve a csábító falatokra, de hát őket nem hívta senki. De még ha hívták volna is, akkor se mennének, pedig éhesek. Nem egy példát ismertek, hogy nem jó az ember közelében enni akár úr, akár szegény. Elég vének már ahhoz, hogy szem előtt tartsák a szabályt, jobb tisztas távolságban maradni. Ami biztos, az biztos... Vidám a társaság. Nők és férfiak vegyesen. Az egyik nő hegedűn játszik. Finom ujjai gyorsan mozognak a húrokon. A hangok lágyan kúsznak a nyárfa bólogató csúcsa fölé, amelyet ölelgetni kezd az alkony. A nő énekel is, igen érzelmesen, de az énekén megérik, hogy több benne az átélés, mint az iskolázott képzettség, de a szép alt hang feledteti a nem egészen tökéletes tudást.

Messziről autóbúgás hallatszik, amely egyre közelebb ér, majd a tisztással átellenben megszűnik.

A nő leteszi a hegedűt, és az éneklést is abbahagyja.

– Megállt! – mondja, és a hangjában nyugtalanság árnyalata érzik. – Megállt –ismétli -, de miért? – Erősen az országút felé figyel.

– Folytasd a játékot és az éneket is, Lenke! – szólott egy férfi. Majd segítettünk mi is.

– De, Máté, mért éppen itt állt meg? Én... én...

– Ugyan, Lenke, hagyd már azt a rongy autót! Hogy miért éppen itt állt meg, ki tudja? Nem látni oda a fáktól. Végre is egy autó ott, és akkor áll meg, ahol, és amikor akar. Nem?

– Igen, de...

– Mi az, hogy „de”? Lehet, hogy valami baja esett épp itt, és nem tud addig továbbmenni, amíg... No hát nem lehetséges ez?

– Lehet, Máté, lehet! De az is lehet, hogy... Igen... Az is lehet, hogy rablók. Ki tudja azt innen? Nem látni oda!

– Elég! Igen romantikus vagy, Lenke! Mindig is az voltál. Olyan élénk a fantáziád, mint a gyermeké, és most rémképeket látsz. „Rablók!” Hát, mit képzelsz, Amerikában vagyunk, a gengszterek hazájában? A levél se rezdül, és te már a coltok durrogását véled hallani. „Rablók!”... Nevetséges! Tizenketten vagyunk, ebből hét férfi. Ki merne idejönni rablási szándékkal? Ugyan, ki?

– Én! – csattant fel egy hang válaszképpen. – Én! – mondta újra a hang.

A cserjés keskeny bejáratában zömök, vállas férfi állott kezében forgópisztollyal, amelynek a csöve a társaságra volt irányítva.

– Én! – ismételte harmadszor -, és fel a kezekkel, Hölgyeim és Uraim! De gyorsan, különben... Úgy! Igen, Önök is, Hölgyeim! Igen... Mert én a nőket is tényezőnek veszem. Mit lehet tudni!...Lehet, hogy nemcsak a főzőkanállal tudnak bánni, hanem a revolverrel is. Sőt lehet, hogy a revolverrel jobban. Ma már ez nem is lenne meglepő.

A hangja nem volt durva, inkább incselkedő fölényesség volt benne. Látszott, hogy élvezi a helyzetet. De igen határozottan beszélt, és jónak látszott komolyan venni, amit mond.

– Úgy! Nagyon helyes! Úgy látom, megértik a helyzetet. Hát, csak így tovább! Semmi meggondolatlan mozdulat, kérem! Mellékesen megjegyzem, de hozzáteszem, hogy ez a főmondat, én a cigarettát is ki tudom lőni valakinek a szájából, ha figyelmesen célzok. De oldalra is mehet a golyó, ha a szükség úgy kívánja, és úgy akarom. Utóbbi esetben az illető hamarabb kialszik, mint a cigarettája. Saját érdekében ajánlatos ezt a lehetőséget figyelembe venni! Remélem, nem kerül rá sor!

– Ottó, – szólt hátra anélkül, hogy félrenézett volna -, vedd el az urak pénztárcáit és fegyvereit, ha van nekik! A nőkhez ne nyúlj, ha szavukat adják, hogy nincs náluk lőfegyver!

A cserjés bejáratában egy fiatalember jelent meg aktatáskával a hóna alatt.

– Ha a nők önként átadják a pénzüket, nem szabad megmotozni őket, és az ékszereiket is meg kell hagyni! Érted?

A fiatalember gyorsan és ügyesen kutatta át a zsebeket. A pénztárcák egymás után tűntek el a táska mélyén. Revolver mindössze kettő volt a férfiaknál.

– Kész vagyok, Főnök! – hangzott a kurta jelentés.

– Jól van! A revolverek csövét tömd be homokkal, hogy ne merje használni senki! Ezzel fedezve lesz a visszavonulásunk. Egy férfi..., igen, maga, Máté, a kocsiig velünk jön túsznak! Bocsánat a bizalmaskodásért, de a vezetéknevét nem tudom! Kénytelen vagyok így szólítani.

– De az ördögbe is! Hol a pokolban van a tizenkettedik személy, azaz a hetedik férfi? Az ő hiánya egy kicsit zavaró körülmény, és nem tetszik nekem! No, mindegy. Indulás, Ottó! Ez önre is vonatkozik, Uram!

– Itt van! Egy kicsit közelebb a pokolnál – hangzott ebben a pillanatban valahonnan oldalról, a cserjésből.

– Itt vagyok, és fel a mosatlan kezekkel! De gyorsan, ha mondom, különben Ön lesz a pokolban, kedves Uram, nem én!

A rabló villámgyorsan fordult a hang irányába, de a pisztolyt nem dobta el, hanem továbbra is a társaságra irányítva tartotta.

– Ha nem bújik elő üres kézzel, mire hármat számolok, egy nő meghal az öt közül! E-egy, ket-tőő...

– Három! – hangzott a cserjésből, és lövés dörrent.

– Szűz Mária! – sziszegte a rabló, és elejtette a fegyvert.

– Fel a kezekkel! – hangzott újra, és egy férfi emelkedett fel a cserjék közül.

– Elnézést, de csak az egyik karomat bírom! Meg aztán igen kellemtelen, ha az embernek a hóna alá folyik a vére, és onnan meg tovább lefelé. Remélem, tekintettel lesz erre!

– Megpróbálom – mondta a revolveres, amikor odaért. – Hát, itt van a hetedik, aki után érdeklődött. Kihez van szerencsém, Uram?

– Vigye el az ördög! Azaz vitte volna el, mielőtt idehozta épp az utolsó pillanatban! Ön keresztülhúzta, illetve keresztüllőtte minden számításomat.

– Igen, éppen az utolsó pillanatban. Igen bosszantó lehet. Azt hiszem, nem szívesen gondol rám.

– Igen enyhe kifejezés. Én egész másképp fogalmaztam meg magamban. A jó ízlés tiltja, hogy hölgyek jelenlétében hangosan kimondjam.

– Aha! Most már értem. Tapintatos lélek.

- Úgy ismernek. Egyébként a kérdésére válaszolva, hogy ki vagyok, nekem jobb az inkognitó. Remélem, ezt is méltányolja!
- Ó, hogyne! Teljes mértékben. Nem sürgős. A rendőrségen úgylis elosztatják a homályt. Hanem előbb, lássuk csak a vérzést! Igaz, hogy nem a hóna alá, de mégiscsak folyik a vére, és annak minden csepp-jéért kár!
- Köszönöm, hogy ilyen értékesnek tartja a véretem. Milyen kár, hogy nem gondolt erre, mielőtt átlőtte a karomat!
- Jogos a szemrehányás. Két jómadár közül választhattam. Egyik Ön itt, lent a földön, a másik, a varjú, ott, fenn az ágon. Persze hogy arra kellett volna lőnöm, de „az utolsó pillanatban” nem gondol minden-re az ember. Most már mindegy.
- Lenke, jöjjön ide, és részesítse elsősegélyben a sebesültet, még mielőtt tényleg!... Kösse be a sebet! Igen érdekes élmény lesz az olyan romantikus lélek számára, mint maga.
- Hát, ha éppen engem szemelt ki erre a feladatra, Béla! Végre is valakinek meg kell tenni!
- Vesse le, Uram a kabátját! – mondta Lenke. Azazhogy majd inkább én! Óvatosan lehúzta a férfi kabátját, és feltúrta a karján az ingét, fertőtlenítette, és bekötözte a sebet.
- Igen szakszerű kötés – mondta a férfi elismerően. – Köszönöm, Asz-szonyom!
- Ugyan, ne hízelegjen!
- Nem hízelgés. Érték hozzá, elhiheti.
- Nagyon fáj a sebe? – kérdezte Lenke, hogy másra terelje a szót.
- Hát, nem éppen kellemes, de azt hiszem, nem veszélyes. Csak a vastag húson szaladt át a golyó.
- Akkor hamarosan be fog gyógyulni.
- Remélem. Egyébként szívesen vennék még egy ilyen golyót, ha tudnám, hogy maga kötözi be a sebemet.
- Nem tudom, mi öröme telne benne – mondta Lenke, és elpirult.
- Az, hogy ismét ilyen közelről láthatnám az arcát, ámbár azt messziről is látom, hogy oly szép, mint Aphrodité, Héra és Athéné együttvéve.¹

---

1 A három istennő Erisznek, a viszály istennőjének az almájáért versengett egymással. Az alma felirata „A legszebbnek” volt. Párisz, trójai királyfit kérték fel döntőbírónak. Ő az almát Aphroditénak ítélte, aki jutalmul a világ legszebb asszonyával, Helénával kecsegtette. Heléna Agamemnón, görög király felesége volt, őt Párisz elrabolta, és ezért tört ki a trójai háború.

Lenke ismét elpirul, félrefordult, de azért volt ideje megállapítani, hogy a férfi szép, mint Apolló.

– Ez már sok a bókokból, Uram!

– Jó, hát akkor csak egyet mondok, szép, mint Heléna.

– Ohó, Uram – vágott közbe Máté -, ha így megy, Zeusz árván marad, mert minden istennőt leideáz az Olümposzról! Különben sem kérte senki Párisz szerepére, hogy döntőbíró legyen. A szóban forgó istennő férjes asszony, és ez idő szerint a férje én vagyok!

– Sajnos – mondta a rabló, és mélabúsan ingatta a fejét. – A férj jelenlétében szabad a nőnek szépeket mondani, mivel valóban szép. Nem titokban, meghitt kettesben történik, így nem lehet szerelmes húrokat megpendíteni. A golyót megkaptam előre, hát, miért kelle-ne még utólag is párbajozni?

– Igaz, de azt nem a széptevésért kapta!

– Nos hát, arra kérjük, – szólt közbe Béla -, bújjon ki a középkori lovag bőréből, aki ábrándos dalokat penget az imádott hölgy erkélye alatt, és várja a mennyországba vezető kötélhágcsó leeresztését! Maradjon meg az igazi szerepében! Igen, a rabló szerepében, és mondja el, mi vezette a tiltott ösvényre! Igen, azt mondja el! Bár a kihallgatásra csak a nyomozóhatóság illetékes, most tekintsünk el ettől, mert ha a terve sikerült volna, mi lettünk volna az áldozatok. Így megillet bennünket a kérdezés joga. Egyetért velem? Maga művelt embernek látszik.

– Tökéletesen, Uram! Köszönöm az elismerést.

– Nincs mit köszönnie. Amit mondtam, az csupán az értelmi képességre vonatkozik. A jellemét nem ismerem, bár a történelemből bizvást arra lehet következtetni, hogy a felfogása nem azonos az általános polgári erkölccsel.

– Igaza van, a látszat ellenem szól. Ezt nem is akarom elvitatni. Beszélni fogok a kívánság szerint. Nem a magam mentségére, csak az igazság kedvéért, bár úgysem fognak nekem hinni.

– Hát, az attól függ. De beszéljen, megadjuk a szót! De várjon! Tulajdonképpen haragudnunk kellene magára, mégis amíg velünk lesz, vendégnek tekintjük. Ha a regényekben előfordulhat ilyesmi, mért ne történhetne meg a valóságban is? Mivel meg van sérülve, indokolt, hogy leüljön. És igyon egy pohár bort is! Mind a kettő jót tesz magának.

– Köszönöm, Uram, Ön valóban udvarias! Tehát gyónni fogok. Ha nem előbb... Nem lényeges ugyan, de én is kérdeznék valamit. Per-

sze, nem kötelező a válaszadás. Mint az eset szenvedő hőse, akit Ön tett azzá az utolsó pillanatban, talán joggal kérdezhetek.

– Nem akarom, hogy csalódjék bennem. Kérdezzen!

– Köszönöm. Tehát, hol bujkált, hogy nem vetem észre?

– Egyáltalán nem bujkáltam. Csendesen feküdtem az országút árkában az összehajló cserjék alatt, amikor maga megállt a kocsiával, és egy ideig a mieink rendszámát nézegette. Aztán átugrotta felettem az árkot. Ha elhibázza, éppen a nyakamra ugrott volna.

– Van, amikor súlyos hibát követ el az ember! Ezért van felkötve most a karom.

– Mi örülünk, hogy ilyen ügyes ugró!

– Elhiszem. És miért feküdt az árokban?

– Éppen egy elbeszélésem befejezésén dolgoztam. Ezért vonultam félre a társaságtól egy kis időre. Aztán, ahogy maga megjött, abba hagytam az írást. Maga után lopakodva, egy kissé oldalt vártam a fejleményeket.

– Sajnálom, hogy miattam elmaradt a regénye befejezése.

– Kárpótolva vagyok, mert közben befejeztem a magáét!

– Igen, és a csattanója egy revolverlövés volt...

– Hát, most az író nem tollat, hanem revolvért használva tette le az utolsó pontot. Beláthatja, most ez volt a legmegfelelőbb!

– Az Önök részére igen...

– Nem oldhattam meg mindenki részére kedvezően a regényt.

– Hát persze, és ha a tollat is olyan jól kezeli, mint a revolvért, idővel még viheti valamire.

– Köszönöm a biztatást, amely csak feltételes módban van mondva, és úgy is csak jövő időben. Csak úgy mellékesen megjegyezve a „valaminél” már valamivel többre vittem. Már ismerik a nevem. Van-e még kérdeznivalója?

– Nincsen. Már csak mondanivalóm van Önöknek, de azt is rövidre fogom, hisz már lassan esteledik, és gondolom, hogy...

– Nem kell gondolnia semmit! Nem vagyunk időhöz kötve. De igyon előbb még egy pohárral! Nem jó, ha száraz az embernek a torka.

– Köszönöm. Hát, kezdem. Ismétlem, nem a saját mentségemre fogok beszélni, hanem csak úgy, mintha én is Önökhöz tartoznék, és most rajtam lenne a sor, hogy egy kis történetet mondjak el szórazottatásképpen. Nincs okom a hazudozásra. Magányos ember vagyok, és nem sír utánam senki, ha börtönbe kerülök, és nem is fog

senki szégyenkezni miattam. Nem vagyok született bűnöző, és ha most mégis mellékvágányra futott a vonatom, ítéljék meg Önök, hogy a sors hibás váltóállítása miatt következett-e be, vagy én váltottam át tudatosan rossz vágányra! Ismétlem, sem közeli, sem távoli ismerősöm nincsen, csupán egy özvegyasszony, aki...

– Kérem, – szólt közbe Máté -, diszkrét dolgokat nem tartozik nekünk elmondani.

– Tudom, mi a férfibecsület. Nem követek el indiszkrétciót. Úgysem tudják, kiről lesz majd szó. A történet olyan szentimentálisan kezdődik, mint a Gyufaárus lánykáé, és erősen hat ugyan az érzelmekre, de nem bír a valóság erejével. Mindegy. Nem azon van a hangsúly, hogy a történet hihető-e vagy sem, hanem az a lényeg, hogy elmondjam, amit kívánnak tőlem.

Tehát, az a szegény asszony beteg, és évek óta nem tud keresni, leszámítva azt a kis kegyelmi időt, amit a betegsége engedélyez néhánéha. Hímzőnő egyébként. Három kisgyermekén kívül senkije sincs. A kis család szükségletét én fedeztem eddig anyagi helyzetemhez mérten. Tehát nem mondhatom, hogy bőségesen. De a semminél mégiscsak több volt. De most...

– Elnézést! – szólt közbe Lenke -, mindez igen szép, hiszen ember szeretetre és áldozatkésztségre vall. De ha egy fiatalember egy fiatalasszonyt folyamatosan anyagilag támogat, annak valami, hogy úgy mondjam, valami természetes háttere szokott lenni. Mért lenne épp maga a kivétel? Ahogy mondja, az a nő özvegy, és mint ilyen, szabad. Nem köti semmi. De magához fűzi a hála, ha egyéb ok nem is volna. De maga mint férfi sem utolsó jelenség. Sőt! Én nem lettem ugyan szerelmes magába, de úgy látom, hatással van a nőkre. Valószínűtlen, hogy mindazt, amit tett, minden személyes érdek nélkül cselekedte. Mert a férfi csak férfi a nővel szemben, és...

És lesütött szemmel, elpirulva elhallgatott.

A rabló egy ideig elmélázva nézegette a cigarettája füstjét, aztán csendesen mondta.

– Igen helyes a logikája, Asszonyom! Jogosan vonja kétségbe, hogy én kivétel lennék, és minden hátsó gondolat nélkül tettem, amit elmondtam. Hiszen minden nő tudja, hogy varázslatos hatással van a másik nemre. Ha ez nem így volna, régen kihalt volna az emberiség. Ha ez nem így volna, maga sem lenne asszony. Igen. Én is férfi vagyok, és ismerem a fajtámat. De még nem mondtam el mindent. Igaza lenne, ha az a nő olyan elbűvölően szép volna, mint maga. Ak-

kor lehet, hogy én sem lettem volna különb, mint más, ámbár hálaérzetből adott szerelmet senkitől sem fogadnék el. Nem tudnám elvenni a nő jogát, hogy önként adja a csókot és az ölelést. Hanem az a szegény nő nem olyan teremtes, mint aki vágyat tudna kelteni maga iránt. Nem! Az a nő nemhogy nem szép, de kimondottan csúnya és beteg is. De különben sem akar tőlem semmit ilyen téren. Szánalomnál egyebet nem érzek iránta. Sajnálom őt és a gyermekeit, mert tudom, hogy nélkülöznek. Ekképpen az Ön érvelése megdől, Asszonyom! Számomra esztétikai szempontból nem létezik az a nő. A hálaérzet, amelyet Ön fontosnak tartott, sincs jelen a dologban. Természetesen abban az esetben, ha tényként veszi, amit mondtam.

– Az érvei elvileg elfogadhatók. Persze arról nem lehetek meggyőződve, hogy igazat mondott-e. Számunkra egyébként is közömbös, hogy mi a valós helyzet.

– A szavaiból ítélve nem tudja, Asszonyom, higgyen-e nekem, vagy kételkedjék bennem. Ezért mindegy, hogy többet vagy kevesebbet hisz, vagy nem hisz. Tehát elmondok valamit kiegészítésként:

A kisebb vagy nagyobb összegeket nem személyesen, hanem közvetett úton juttattam el az asszonynak, és így ő nem tudja, kinek tartozik hálával. De én tudom, hogy nekem nem tartozik.

– Hát, nem is látta még magát az a nő?

– Nagyon is jól ismer, hiszen rendszeresen látogatom, de nem úgy, mint a jótevője, és főképpen nem úgy mint férfi.

– Hát akkor milyen címen és minőségben?

– Engedje el a választ most erre a kérdésre, Asszonyom! Később majd talán erre is kitérek.

– Kérem! Semmilyen kérdésre nem köteles válaszolni. Csak annyit mondjon el, amennyit akar!

– Köszönöm az engedelkenységét, Asszonyom! A történeti hűség kedvéért nem kapcsolhatom ki a nőt az elbeszélésemből. A helyzetem megértése érdekében mindvégig beszélnem kell róla.

– Beszéljen hát róla! Ha jól értelmeztem, az ő segítségével akarja tisztázni magát, illetőleg indokolni, amit ellenünk elkövetett.

– Igen jól értelmezte. Nos hát rövid idővel ezelőtt váratlanul olyan helyzetbe kerültem, hogy nem bírom tovább segíyezni az asszonyt. És éppen akkor, amikor a legjobban rá lenne utalva.

– Hát, az emberek nem segítenek rajta?

– Az emberek, Asszonyom! Az emberek elmennek odáig, hogy sajnáljanak valakit. Elvben talán addig is, hogy segíteni kellene rajta,

hiszen az semmibe sem kerül. De az elvet nem viszik át a gyakorlatba, mert az már anyagi áldozattal járna. Tehát óvatosan megmaradnak az elvek gazdaságosabb síkján.

Az asszony egyébként nem panaszkodik. Mások nem ismerik a helyzetét.

Ha nem is olyan mértékben, mint eddig, tudtam volna még segíteni, ami elég lett volna arra, hogy a legszükségesebbekből ne szenvedjenek hiányt. De most más a baj. Az asszony megkapta a tüdőbetegséget. Szanatóriumba kellene küldeni a fenyvesekbe, ahol még meggyógyulna. De ehhez pénz kellene, ami már nekem nincs.

Maradna a szeretetház, de ő nem akar végleg elmenni. Köti a kis ház, a kicsi kertecske, amelyben virágokat ápolgatott, és amely a konyhára is hozott valamicskét, amíg művelni bírta. Oda köti minden emlék, hiszen szülői öröksége. Igen... Mert az emlékek láncá olyan bilincs, amelyet nem tud, és nem is akar elszakítani az ember, különösen a nő gyenge keze, amelyet lefog a szív és az emlékezés az anya csókjára, ölelésére, keze simogatására. És ott vannak a kerti csapások, amelyek még őriznék az ő első lépései nyomát, amelyek összekeverednének a gyermekei lábnyomával, ha az övéit nem mosta volna el már régen az eső és a hó. De az emlékeket nem tudja elmosni az idő, mert azok a gyermeki lélek táblájára vannak írva, és a lélek emlékkönyvébe vésve, és az emlékező viszi magával a sírig, még ha száz év távlatából valók is. De amíg él, szeret betűzgetni azokban az írásokban, és a megfakult képek új színt kapnak a könnyek szivárványán át.

Gyógyulást keresni elmenne, mert az csak időleges elszakadás lenne az otthonától. De fogja a kicsi ház, a kicsi kertecske, amelyeket nem tud felcserélni idegen hajlékkal. A szanatóriumi elhelyezés nem ütközne komolyabb nehézségbe. Azt én is ki tudnám járni, de pénz híján nem tudom a fenyvesekbe küldeni. Akkor pedig végleg elköltözik a kicsi házból egy még kisebbbe, amelybe sosem fog besütni a nap, és ahová nem hatol le gyermekei síró szava: Anyám! Gyere fel, édesanyám! Lenke félrefordult szemére szorítva a zsebkendőjét.

– Bocsásson meg, Asszonyom, ha fájdalmat okoztam! Ne az én rovásomra írja a könnyeket, amelyeket az elbeszélésem csalt a szemébe! Nem az én szavaim voltak ezek. Ő indokolta így, mért nem akar idegen helyre menni. Mert ha csúnyácska is szegény, de igen szép lelke van. Hát, ezért léptem arra a tiltott ösvényre, amelyet becsületes polgár lába nem tapos. A magam érdekében nem tettem volna meg, de nem akartam, hogy egy anyával több legyen a holtak birodalmá-

ban, és az élők világában néhány síró árvagyerekkel több. Hát, nem sikerült!

– Nos, Uram, – fordult Béla felé a rabló -, elmondtam mindent, amit kívánt! Még csak annyit teszek hozzá, hogy a golyója nemcsak az én sorsomat, de másokét is elintézte.

Lenke újra a szemét törölgette.

– Hát, ezért? Hát, ezért tette?...

– Ezért, Asszonyom!

Máté közbevágtott.

– Ohó, Uram, ez nem járja! Maga elbűvöli a nőket, és maga felé hajlítja a szívüket. Nézze, mind a szemét törölgeti!

De Máté hangjában is volt némi megindultság, amikor a szemrehányását mondta.

– Igen hatásosan indokolta a tettét. A jelek szerint Ön abból indult ki, hogy a cél szentesíti az eszközt. De az is tény, hogy amit az anyagi helyzete miatt nem bírt megvalósítani, azt át akarta hárítani másokra. Jelen esetben miránk. Nem számolt a kockázattal? Tudja, hogy a törvény...

– A törvény!... A törvény lelketlen holt betű, Uram! A paragrafus kígyózó görbe szára a jogi fogalmakat öleli körül, de kirekeszti az érzelmi tényezőket, amelyek megmagyarázzák, hogy miért következett be a cselekmény. Mindennel számoltam, de egyéb lehetőségem nem volt. Persze tudtam, hogy törvényellenes, amit teszek. De arra gondoltam, hogy azzal a pénzzel, amellyel megkárosítok valakit, másvalaki életet nyer, a gyermekeinek pedig megmarad az anyjuk. Az imént Ön egy közmondás idézett, most én is azzal élek. Arra gondoltam, hogy nincs nyereség kockázat nélkül, bár én siker esetén sem nyertem volna semmit. Most már nincs több mondanivalóm. A csúnya, de széplelkű nő regénye mindenképpen véget ért...

– Máté – szólalt meg Lenke hosszas csend után -, adjuk vissza azt a pénzt!

Máté hallgatott, és tűnődve szívta a cigarettáját.

– Lányok, Asszonyok – szólalt meg újra Lenke -, szavazzatok!

A nők egymás szavába vágva mondták:

– Igen... Adjuk neki vissza! Adjuk vissza!

Lenke boldogan folytatta:

– Ezennel ünnepélyesen megállapítom, hogy a tisztelt Ház nőtagjai egyhangúlag elfogadták a javaslatomat. Most szavazzanak a férfiak,

ha már illendőségből nem akarnak mellénk állni! De gondoljanak arra, hogy nemcsak törvény van a világon, hanem szív is!

Máté felemelte a kezét.

– Várjanak a férfiak! „Szív!” Hát, mért lenne a férj egy véleményen a feleségével? „Szív!” Ha mindig a szívre hallgatnánk, igen furcsa helyzetbe kerülne a világ. De az embernek nemcsak szíve, hanem esze is van, és képes mérlegelni, hogy hallgathat-e a szívére. Az érzelgőség gátolja a dolgok helyes értelmezését.

Most a rabló felé fordult.

– Igen szép mese volt, amelyet arról a csúnya nőről elmondott. Megható is, sőt, ahogy elmondta, valószerűen is hatott. Én sem sajnálom ilyen nemes célra azt a pénzt, hiszen egy görbe nap többet elrabolhat, mint amennyit elvett tőlem ma délután. De ki biztosít minket arról, hogy az egész érzelmes történet nem ügyesen kigondolt mese-e? Ki biztosít arról, hogy adott esetben nem használta volna-e a fegyverét a pénz megszerzése, illetve megtartása érdekében? Igen... Ki biztosít minket erről?

A rabló egy pillanatig behunyta a szemét, aztán csendesen azt mondta:

– Én.

– Maga? Éppen maga? Hát, azt kívánja, higgyünk a szavainak bizonyítás nélkül?

– Egy pillanatig sem, Uram!

– Hát akkor hogyan?

– Így!

Villámgyorsan felkapta a pokrócon lévő pisztolyát, maga ellen fordította, és többször elsütötte. A nők sikoltva temették a kezükbe az arcukat. Hat éles csettenés hallatszott, semmi egyéb. A pisztoly nem volt megtöltve.

– Nos, Uram, meggyőző-e ez a válasz? Elhiszi-e most már, hogy semmilyen esetben sem tudtam volna löni vele?

– Hát, ezt nem lehet kétségbe vonni – mondta Máté, amikor némileg magához tért a meglepetéséből, de a szemében még mindig több kérdés látszott, mint értelem.

Most Béla vette át a szót.

– De akkor mondja meg, mire való volt ez az egész komédia? Mert ha valaki komolyan rabolni akar, nem üres fegyverrel indul neki!

– Megmondhatom, hiszen ez jogos kérdés! De először engedje meg, hogy kifejezzem afeletti örömet, hogy a fővádó az imént felmentett a komoly rablási szándék vádja alól, holott én elkövettem azt. Nos, valóban komédia volt az egész. Hogy miért játszottam el? Kényszerhelyzetben voltam. A dolog megvilágításához még egy történetet kell elmondanom, amely abban különbözik az előzőtől, hogy igaz. És most szégyellem, hogy ez nem hazugság.

Íme az igazi mese.

Mi is erre a tisztásra szoktunk kirándulni. Ma is ide szándékoztunk jönni, de bosszankodva láttuk, hogy már két kocsi áll az útszélen. Ez arra mutatott, hogy már megelőztek bennünket. Mégis, abban a reményben, hogy hátha máshol kerestek helyet, óvatosan idelopakodtam körülnézni, és láttam, hogy Önök itt voltak. Kénytelenek voltunk továbbmenni elfogadva a mondást, hogy „Aki kapja, marja!” Továbbmentünk hát, és innen jóval távolabb letáboroztunk. Nem volt olyan szép, mint ez, de ha az ember jó hangulatban van, akkor a hely is kellemessé válik. Jól telt az idő, és az egyik barátom azt a kérdést tette fel, hogy ki az, aki ki tudná löni az üres fészket, amely az akácfa villa alakú száraz ága közé van rakva. Ottó, aki jó lövő hírében áll, azt mondta, hogy ő.

– No, próbáld meg! – mondtam, és odaadtam neki az ócska forgópisztolyt. Ottó gondosan célba vette a fészket, és lőtt. Csütörtök – mondta egy hitvány csettenés. Aztán péntek, szombat, vasárnap, hétfő és kedd.

– Adjál töltényeket! – mondta.

Nem adhattam, mert mint kiderült, otthonfelejtettem.

– Hát akkor süsd meg! Üres puskával mit lehet kezdeni? Nem ér semmit!

– Nem ér semmit?

– Persze hogy nem, hisz látod!

Egy régi mondás jutott eszembe:

– Az üres puskának nagyobb erkölcsi hatása van, mint a töltöttnek – mondtam.

– Már hogy volna nagyobb?

– Úgy, hogy attól ketten félnek. Az egyik attól, hogy elsülhet, a másik azért fél, mert tudja, hogy nem sülni el.

– Hát, elméletileg ez helyes, de hogy igazolná ezt a gyakorlat?

Nem tudom, mi az ördög bújt belém, de hirtelen egy bolond gondolatom támadt.

– Idefigyelj, pajtás! Be fogom bizonyítani, hogy az üres puskától nem ketten, de akár tizenketten is félnek. Én ezzel az üres pisztollyal a kezemben ki fogom rabolni azt a társaságot, amelyik elfoglalta a helyünket.

– Bolond beszéd!

– Fogadjunk!

– Mibe?

– Tíz doboz Macskanyelv csokoládéba.

– Áll a fogadás!

Kíváncsi voltam, el tudom-e játszani azt a szabadtéri szerepet, amelyet magam osztottam ki magamnak.

– Hát, mi a foglalkozása Önnek, színész? – kérdezte Béla.

– Nem, csak olyan műkedvelőféle. Orvos vagyok.

– No, ha orvosnak is olyan jó, mint színésznek, akkor idővel még viszi valamire!

– Ami azt illeti, a „valaminél” valamivel már többre vittem. Az én nevem sem ismeretlen orvosi körökben.

– De én nem ismerem. Talán bemutatkozhatnánk egymásnak!

– Ne! Ha nem ragaszkodik túlságosan hozzá, ne! Maradjunk a baladai homályon belül! Így sokkal érdekesebb. Lesz benne valami sejtelmes misztikumféle. A leeresztett függöny mindig ingerlőbb, mint a felvont, mert az ember többet képzel mögé, mint ami ott van. A valóság mindig fakóbb, mint a képzelet csillogó képe. Így például, ha olvasok valami nagysikerű regényt, színdarabot, elbeszélést, – mindegy a műfaj –, azt gondolom, hogy az az ember írta talán, akitől egy golyót kaptam a jobb karomba.

Béla nevetett.

– Tárgyilagosan nézve rá is szolgált. Viselje az emlék nyomát egészséggel!

– Köszönöm!

– Igaza lehet! Meglesz a kölcsönösség. Mert ha én olvasok egy tudományos értekezésről, hallok egy bravúros műtétről, valami betegség elleni szérum kifejlesztéséről, azt gondolom, talán az az orvos van a függöny mögött, aki úgy lóvá tett egy üres forgópisztollyal. És nem ér majd csalódás, mert a függöny nem megy fel, és nem tudom meg, hogy esetleg más bújt meg mögötte.

– Nos, – mondta az orvos –, ebben megegyeztünk volna. A magam szerepére visszatérve belátom, hogy éretlen csíny volt az egész, és

ünnepélyesen bocsánatot kérek a hölgyektől, hogy ijedséget okoztam nekik.

– Semmi az egész – szólta Lenke. Már túl vagyunk rajta. Különben is bőven kárpótol bennünket, amit a rablás mentegetésére előadott. Annak a szegény és beteg nőnek a története olyan megkapó, és olyan megható volt, hogy én..., hogy én... De mondja csak, Doktor, igazán volt, vagy van olyan nőismerőse?

Az orvos arcán mosoly suhant át.

– Drága Asszonyom, Ön igazán a szívével és a könnyein át nézi a dolgokat! Szívével, az érző női szívvel, amely előtt a legmélyebb tisztelettel hajlok meg. A történet, amelyet hallottak, kitalált mese volt elejétől végig. Soha sem volt, és ma sincs olyan nőismerősöm, mint az elbeszélésem hősnője. Ön nem okoskodott, Asszonyom! Éppen ezért adózom Önnek tisztelettel. Megfogták szívét az érzelmesre festett színes részletképek, és nem engedték a rideg mérlegelés útjára lépni, amely az igazsághoz vezette volna. Kétkedett ugyan, mégis azokra a hangokra hallgatott végül, amelyeket szíve húrjai adtak, és így csak a könnyekig jutott.

– Világosabban, Doktor! Nem értem az összefüggést.

– Azonnal meg fogja érteni. Csapdába kerültem. Gondolkoznom kellett, hogyan szabadulhatnék belőle. Ha rendőrkézre adnak, onnan a bíróságra kerül az ügyem, és az igen kellemetlen következménnyel járt volna. Kiderül a személyazonosságom, és nem rablás kísérlete miatt helyeznek vád alá, hanem rablásért, mert annak tényálladékát – ha üres fegyverrel is – kimerítettem, és ez már sokkal súlyosabb büntetést von maga után. Ki hitte volna el, hogy csak fogadról volt szó, és a rablott pénzt nem volt szándékom megtartani? Két tanúm tudta volna igazolni ezt, de ők mint barátaim nem jöhettek volna számításba a bíróság előtt. Elítélnék, és azzal az orvosi karrieremnek örökre vége. És ha kiszabadulok, számúzhattem volna magam valami isten háta mögötti városkába írtnoknak, ahol nem ismer senki. Ki kellett hát találnom egy igaznak ható mesét, amely hihetővé teszi, hogy a rablás egy másik személy, egy rokonszenves ember érdekében történt.

Így reméltem, hogy talán futni hagynak. Ami hála a gyengéd női szíveknek sikerült volna, mégpedig a pénzzel együtt, ha az Ön igen tisztelt férje szívét is megindítja a mese. De ő a rideg mérlegelés ösvényére lépett, és azon eljutott, ha nem is az igazság kapujához, de a kétkedés ajtajáig mindenképp.

Sajnálom, hogy a mesém leleplezésével megfosztottam Önöket egy illúziótól!

– Ne sajnálja, Doktor! Az élmény megmarad – szólt ábrándozva Lenke. Mert a szép emléket megőrzi a női szív. Mert a mese, ha nem is volt igaz, szép volt! És így a miénk marad. Mert ilyen a női szív...

Megint lesütötte a szemét, és negyedszer is elpirult. Most a gyermeki hiszékenysége miatt.

– Most még azt mondja meg nekünk, Doktor – szólt Máté -, ha a nők javaslatára futni hagyjuk a zsákmánnyal, mit csinált volna a pénzzel? Fedezte volna vele annak a szegény nőnek a szanatóriumi költségeit? Az orvos elnevette magát.

– Köszönöm, ez jó csípés volt! Hát azt nem tehettem volna, mert annak a szegény, nem létező nőnek nem tudom a címét. És így természetesen visszaküldtem volna Önöknek.

– De hogyan? A mi címünket sem tudja.

– Igaz, de a kocsijukat ismerem.

– Azzal ugyan keveset ér! Száz meg száz olyan kocsi fut. Szériában készülnek.

– Az is igaz, de a kocsik rendszámai nem! Nincs két azonos rendszám.

– Nem értem, mire gondol.

– Egyszerű ez. A táskát leadtam volna a talált tárgyak osztályán azal, hogy értesítsék a jogos tulajdonost. Ilyen és ilyen rendszámú kocsi utasa felejtette az útszélen. A tulajdonos megtalálása már nem lett volna kérdéses. És akkor minden áldozati báránka leleghelhetne volna a pénzét a talált tárgyak osztálya kies mezejéről.

– Doktor – kérdezte Béla -, hisz maga a véletlenben?

– Hiszek!

– Én is. Nos, nekem az az érzésem, hogy mi még találkozunk valahol valamikor.

– Lehet. Könnyen meglehet, hisz ma reggel sem gondoltunk erre a véletlenre. De remélem, azon a találkozón nem lesz fegyver a kezünkben!

– Én is azt remélem, hogy az már baráti találkozó lesz. Mért is ne lenne? Máris közel vagyok ahhoz, hogy barátomnak tartsam. Ámbár ha jól meggondolom, haragudnom kellene magára.

– Hát, ne gondolja meg jól! Én sem haragszom, pedig a lövésétől ugyancsak sajog a jobb karom.

– De a poharat meg bírja fogni bal kézzel is, nem?

– Dehogynem!

– No akkor hát, Lenke, töltse meg a poharakat, és igyunk arra a második véletlen találkozásra, amely valahol lesz valamikor!
És tizenöt pohár csendült össze a cserjékkel körülvett tisztáson.
A lemenő nap vörös sugarai nevetve kandikáltak át a lombok keskeny résein.

Szigetszentmiklós, 1972.

Sugarak, árnyak

A szent életű brahman gondolatokba merülve ült a magányos, sűrű lombú fa alatt. Komor és szomorú arca éles ellentétben volt a környező kicsiny oázis derűjével. A nap ontotta a sugarait a végtelen magasságból. Egy kis sugárnyaláb átlopta magát a lombok szövvényén, és megpihent a barázdás homlokon. Egy hirtelen feltámadt szellő incselkedve kuszálta össze az ős hajfürtöket.

Az ős ember sem a lopakodó vékony sugárkévéről, sem az incselkedő szellőről nem vett tudomást. A lelke magasabban járt, mint ahonnan a napsugarak aláhullnak, és messzebb volt, mint ahonnan a szellő ered. Mozdulatlan teste a sivatag homokján pihent, de a lelke a hármasság világában bolyongott, ahol találkozik a kezdet nélküli lét és a halál rejtélye, az idő pedig nyomtalanul pereg le az idő homokóráján.

*

Most újra árnyékba kerül a vén homlok, és aki az árnyékot adja, elállja a hajfürtökkel incselkedő szellő útját is. Az árnyékot adó türelmesen vár. A brahman nem látszik észrevenni őt. Hanem az árnyék türelme mégsem olyan végtelen, mint az a világ, amelyben az ős férfi lelke jár. Nesztelenül közelebb oszon, és a gondolkodó könnyű érintést érez a vállán.

A messze járó léleknek idő kell, amíg a földre visszatér. A távolba néző szemnek is, hogy meglássa, ami közvetlen előtte van.

Egy ifjú lányt lát, aki a karjait mellén összefogva tisztelettel köszönti őt. A brahman csodálkozva néz rá.

– Visnu tartson meg sokáig, leányom, tiszta lélekkel és örömök között! Mit kívánsz tőlem, akinek semmije sincs?

– Sokáig élj, szent ember, hogy akik háborgó lélekkel jönnek hozzád, nyugalommal a szívükben térjenek meg az emberek közé! Bizzanak a jövőben, és tudjanak reménykedni kilátástalan helyzetben is! Nem az kell nekem, amid nincs a földön, hanem az, ami abból a másik világból van, ahova eljár a lelked, hogy kincseket hozzon, amelyek gazdaggá teszik az emberi lelket, elűzik a kétséget, és a bánatot öröme cserélik fel. Ami tehát nekem kell, az megvan tenálad!

– Beszélj, gyermekem!

– Atyám, a te gondolataid nem a bűnös világ ingoványában fognak, hanem megszűrve érnek ide hozzád a magasságból, és megtisztulnak itt a magány szent óráiban. Adj nekem tanácsot! Nagy az én bánatom. Szomorú a lelkem, fáj a szívem. Te bölcs, jó és megértő vagy. Felelj nekem a szíved szerint!

– Pihenj meg, leányom! Messziről jössz, fáradt lehetsz. Mondd el a bánatod! Beszéld el a szomorúságod okát! Tedd le ezeket nálam! Add nekem a fájdalmadat! Adj nekem mindent, ami szenvedést okoz neked! Én eltemetek mindent a homokba. A szél majd gondoskodik róla, hogy a helyük se legyen megtalálható. Beszélj, leányom!

– Atyám, te kevés szóból is sokat értesz. Arra kérek, bocsáss meg nekem, amiért kicsinyes emberi bánattal háborgatlak!

A brahman egy pillanatra behunyta a szemét, aztán elgondolkozva nagyon messzire nézett.

– Leányom, a szerelem nem kicsinyes emberi dolog! Visnu legszebb és legrágább ajándéka, amelyet akkor adott az embernek, amikor a mosolyától kék volt az ég, a madarak dalától hangos az erdő, és áhítatosan lélegzett a föld. Szerelem nélkül üres lenne az élet, sőt nem is volna élet. Üresebb lenne a világ a sivatag forró homokjánál. Mert a szerelem gazdag öléből fakad minden, ami értelmet ad mindennek, ami él. Mindennek a szerelem a végső oka, de legalábbis majdnem minden oda vezethető vissza.

A dal örömet, bánatot, boldogságot, szenvedést, minden emberi érzést kifejező ereje, az ének magasztos mondanivalója, a költemény mélysége és ég felé szárnyalása, a dallamok varázsa, a festő szinte megszólaló alakjai, a szoborcsodák, az épület-remek mind-mind a szerelem csodatevő forrásából születnek. Mert minden szépségkeresőnek volt, vagy van valakije, akihez írta, akinek festette, vagy akiért kőbe véste a legszebb álmát, vagy hangokba öntötte a fenségest. De ha még nem, vagy már nem kötötte szerelem senkihez, akkor a művészetnek volt a szerelmese.

Még ha a művész hallgat is, a művei kiáltva hirdetik: Minden érted van! Reád gondolva alkottam mindent. A te szépségedet álmodtam bele! Csak szeress!

A szerelem mélyebb a tengernél. Magasabbra tör a csillagoknál. Felér annak a közelébe, aki beleoltotta az emberi szívbe. A szerelem mindennél hatalmasabb.

A lélek üdvözl, vagy elkárhozik, elbukik, vagy felemelkedik általa. Teremt anglyalt vagy ördögöt.

Az ember megtagad érte szülőt, testvért, hazát. Sokszor még önmagát is megtagadja.

A szerelem semmi és minden. De még ha semmi is, akkor is minden.

– Atyám, még nem mondtam el neked semmit! Hogyan tudtad, hát hogy mi a bajom?

– Sokat mondtál, leány! Te még nagyon fiatal vagy, és mégis bánatról, szomorúságról és fájdalomról szóltál. Mi lehetne más az ok a te korodban? Ezeknek mindnek a szerelem a forrása.

– De mért nem adott nekem édesvizet az a forrás? Miért keseríti örömmel a számat?

– Gyermekeim, a nap egyenesen szórja a sugarait a földre! Azonban fák, hegyek és sok más egyebek állnak a sugarak útjában, és azok mind árnyékot vetnek. A fény és az árnyék ikertestvérek.

A boldogító szerelem sugara sem jut el minden vágyakozó szívbe, és nem melegít fel minden fázó lelket. Mindig vannak olyanok, akiket nem ér el a sugár, mert valami vagy valaki árnyékot vet rájuk. A boldogság és remény sugarának árnyékában a bánat és a csalódás van.

– Úgy beszélsz, mintha te is csak gyarló ember volnál, mint én, aki tele vagyok kétségbeeséssel, mert...

– Leányom, ne arról a képről ítélj, amelyet most lát a szemed! Az nem én vagyok. Nekem csak múltam van, jövőm alig, vagy semmi. Én már a megnyugvás szigetén állok, és nem várok semmit. Ezért tudom felülről nézni az emberi dolgokat. De nekem sem volt mindig ősz a hajam és fehér a szakállam. Én sem voltam mindig remete. Világi életet éltem a világban. Nem vagyok kivételes lény. Én is feküdtem kegyetlenül legázolva és eltaposva az élet által.

Gondold meg, ma a szellő sem mozdul, de lehet, hogy tegnap szél száguldott, és a felhőkig szórta a forró homokot az örült forgatag.

Beszélgj, lányom! Én elfáradtam. Elszoktam az emberi szótól, hiszen hónapok múlnak a pusztaságban, hogy nem töri meg emberi hang a csendet.

– Ó, atyám, nekem minden fénynek csak az árnyéka jutott. Akit én szeretek, annak a szíve másé. Nincs..., nincs, de nem is lehet reményem. Ha a szemem annyi könnyet ejtene is, hogy tengerré válna a sivatag, az ő szíve akkor sem hajlana felém. Megöl a kétségbeesés! Ha a Himalája állna köztünk, az nem lenne olyan nagy akadály, mint a „másik”. Mindenén át utat lelnék hozzá, de azon az egy szíven keresztül nem tudok. Mondd, ó, mondd, mit tegyek!

A brahman lehajtotta ősz fejét. Ujjai kusza vonalakat húztak a homokon. Sokáig ült mozdulatlanul.

– Leányom, a szerelem sugara is olyan, mint a napé. Nem juthat el mindenhova, ahol a melegére vágyakoznak. Vannak szívek, lelkek, amelyek a sugár útjába esnek, és ők fürdenek boldogító melegében. Te kívül estél, és hozzád nem jutott el a szerelem sugara.

– Atyám, – sikoltott fel a lány –, ez kegyetlen vigasztalás! Azt mondtad: Tedd le a bánatodat, add ide a fájdalmadat! És most...

– És most ugyanazt mondom – felelte az ősz férfi. Minden bánatod itt marad, és én eltemetem a homokba.

Körforgás van, amely a szemünk előtt megy végbe. Nincs mozdulatlanság és állandóság a földön, hanem állandó mozgás van. Nézd, a jobb oldaladon kacag a fény, de balra magad vetsz árnyékot! A nap továbbhalad az égen, és ahol most a sugarak táncot járnak, oda egy óranegyed elmúltával árnyék vetül. A mostani árnyékos helyen pedig, majd csillognak a fényben a porszemecskék. Idő kell, és minden hova eljut a fény!

– Ezt mind én is tudom, de az én napom nem kering az égen, hanem egy helyben áll, és arra a másikra szórja a sugarát, aki előttem áll, és én mindig az árnyékban maradok.

– Leányom, csak az marad mindig árnyékban, aki kerüli a napfényt, és akarva marad ott, ahova nem süt a nap.. Figyelj rám! Te beteg vagy, áldozata a nem viszonzott szerelemnek. Akarod, hogy meggyógyítsalak?

– Akarom, – lehelte a lány.

– Jó, de akkor légy erős! Fájni fog nagyon, amit mondok. Kegyetlen lesz a módszer, de az orvos nem válogathat sem a gyógyszerben, sem az eszközben. Mindig a megfelelőt kell alkalmaznia, ha gyógyítani akar! Te magad mondtad, hogy ha annyi könnyet ejtenél is, hogy tengeré változna a sivatag, az ő szíve akkor sem hajlana feléd. Erre emlékeztetni téged, kegyetlen vágás a vérző seben, de a könnyek nem használnak. Csak előre mehetsz, a gyógyulás felé! Bármilyen mellékösvényre lépsz, akkor az örvény szélére jutsz, oda, ahol most is állsz szédülő fejjel. Csak egy lépés kell, és örökre elnyel a kétségbeesés. Ha azon az úton keresed a napfényt, amelyen eddig, akkor valóban végleg árnyékban maradsz. Mert ha az a szív melletted van is, de másért dobog, messzebb van tőled, mint a mennybolt legtávolabbi csillaga. Mert a szerelem minden, ha kölcsönös, de semmi, ha csak egyik szívben lángol.

De mit akarnál te? Te, a félénk, becsületes, tiszta lelkű lány? Nem vagy te barbár harcos, aki a más szentélye legbelső zugába tör, hogy elpusztítsa az istenét. Neked kerülnöd kell azt a napot, amelynek a sugarában más csillog! Vagy az árnyékba tudnál taszítani egy másik szívet? El bírnád foglalni annak a helyét? Kellene a boldogság ilyen áron? – Nem! Nem kell, ami a másé! Nem akarom eltépni egymástól a szíveket. De én... én meghalok. Minek nekem az élet? Minden szavad igaz, megmutattad az utat, de minek így élni? Kegyetlenül keserű az orvosság, melyet adtál. Tüzes késsel vágtad a sebemet. Világosságot gyújtottál az utamon, de a szívemben megölted a reményt.

– Az volt a célom, leány!

– Hát, nincs egy talpalatnyi folt a fájdalom szigetén, ahol megvethetném a lábam?

– De van! Már azon állsz, leányom! Csak te még nem tudod. Mindennek eljön az ideje. De a szív csak szeretni tud, bölcsekedni nem. Nem lát, vakon jár. Nem látja a biztató jeleket. Figyelj rám, gyermekem! Még nem mondtam el mindent. Eddig romboltam, hogy építkezni tudjak. Te azt hiszed, megöltelek, pedig most vezetlek az élet útjára. Semmi sem örök az ember amúgy is rövid életében. A fájdalom sem! Nézd, most napsütésben fürdik a világ, de holnap talán fellegek takarják az eget, és fázósan borzong meg az ember! És az ember, aki tudja, hogy nem egyéb a nagy mindenségben, mint egy porszem, és nem tud maga fölé másik napot varázsolni, beburkolódik a reménység meleg takarójába, és vár. Várja az eljövendő napsütést és derűt. Az ember vár, és nem vár hiába! És már látja, hogy a szürkéségen átdereng valami kékség. Aztán lát egy darab kék mezőt, amely a derű ígérete. És egyre több lesz a kék mező, végül a látóhatár széléig a megnyugvás kék kupolája borul a földre. És az ember már szabadon lélegzik, mert a napsugarak úgy hullnak alá, mint az istenség megbocsátó mosolyának a jelei. Hit és bizalom árad az ember kételkedő világába. Te is, amikor fénysugarak érik a földet, jársz a napsütötte utakon! Ne maradj árnyékban, különben megdermed a lelked! Ha szomszéd vagy, és elkerülsz a forrást, megöl a szomszúság. Az életnek a szerelmen kívül is igen sok gyönyörűsége van. Ami elérhető közelségben van, azért nyújtsd ki a kezedet! Ne várj csodát! A fény nem jöhet abból az irányból, ahonnan te várod. De te csak bízzál, és remélj! Téged az fog majd meggyógyítani, aminek most – te azt hiszed –, halálos betege vagy, a szerelem.

– Az is vagyok! Úgy érzem, hogy a te jóságos és bölcs szavaid kemény kövekre hullnak. A vigasztaló szó nem csírázik ki, és nem ver gyökeret. Elsöpri a magvakat az első erős szél. Úgy érzem, nem bírja el a bánatot a szívem.

– Leányom, most temettük el a kedves halottat, és te máris nevetni akarsz? Nem volna igazi a bánatod, ha a frissen hantolt sírnál rögtön feledni tudnád. Menj, legyenek veled az istenek, és vezessenek a boldogság hajlékába! Vezessen a remény csillaga! Jó lelked van, megérdemled. Béke veled!

– Ne tarts hálátlannak, hogy könnyes szemmel megyek el tőled! Sokat..., mindent elvettél tőlem, de lehet, hogy cserébe is sokat adtál.

– Még egy dolgot, leány! Útravalónak. Téged nem az én szavaim fognak meggyógyítani. Én csak az ösvényt mutattam meg, amely kivezet az útvesztőből. De én itt maradok, nem vezetlek kézen fogva. A boldogságot magadnak kell megtalálnod! De ha letérsz az ösvényről, akkor az én szavam semmit sem ér. Csak egyetlen kétkedést vigyél magaddal! Kételkedj abban, hogy neked nem lehet reményed a boldogságra! Akkor nem jöttél hiába.

Most még egyet mondok, és ez a legtöbb, amit mondhatok. Az égnek csak egy nap van. És ha azt az egyet felhők takarják, akkor mindenki árnyékban van. De a szerelemnek annyi napja van, ahány szív a keblekbe rejtve dobog. És ha a te napodat örök felhő takarja is, tudnod kell, hogy sok millió nap van kelőben és a delelőn. Sok millió nap szórja rád a sugarát, és valamelyik megérzi majd, hogy ő a tiéd. És számodra az lesz az igazi, amelyiktől felmelegszik a lelked.

– Atyám, te most olyan értékes útravalót adtál, amelyet egyetlen maharadzsa sem adhatott volna. Dereng előttem az ösvény, és könnyebb lélekkel indulok útnak. Elindulok azzal a szent kétkedéssel, amelyet mondtál. Az több mint a remény. Az már hit, hogy nem leszek boldogtalan. Ezt neked köszönhetem.

De mit adhatnék én, szegény leány, neked? Kincseim nincsenek, de ha volnának is, azok neked nem kellenének. Csak a hálám lehet az, amit itt hagyok neked.

– Ne adj semmit, és meg se köszönd! Ha majd a szívedben megjelenik a boldogság, és a szerelem hevít, akkor jöjj el újra! Ha majd úgy érzed, hogy adtam valamit neked, akkor nagyon, de nagyon megfizettél. A szerelem lesz az orvosod. Béke veled!

Lehajtotta ősz fejét, és úgy ült sokáig mozdulatlanul, mint a hallgató szobra. Amikor újra felemelte az arcát, a lány már messze járt. Hajlékony alakját kezdte betakarni a leszálló alkony.

*

Az est árnyai egyre sötétebbek, egyre közelebb kúsznak. A brahman a sötétbe bámul, de egyre világosabb képek jelennek meg előtte. A lelke mind messzebb kalandozik vissza a távoli múltba.

A múlt homályából egy emberpár tűnik fel. Az arcukon a nyugalom és a boldogság derűje van. Ölelkezve mennek a csendes éjszakában. Egymásba font kezükben egy egész világ van bezárva, a szerelem boldog világa. Két szerelmes szív napfénnel teli világa.

A csend és a béke ünnepet ül az éjszakában. A szent folyam habjainak sejtelmes dallama összeolvad a két szív összedobbanó muzsikájával. A nő törékeny természetéhez egyszerű ruha simul. Dísz, ékszert nem visel, csak a kisujján van egy ametisztköves gyűrű. Finom aranypánt fogja össze a dús haját. A homloka közepén az örökkévalóság jelképe van. A férfi ajándéka mind a két ékszer, de ő nem az ékszereket nézi, hanem a szelíd kék szemeket, amelyek szebben ragyognak a drágakőnél, és becsületes hűséggel tekintenek rá.

Jönnek, jönnek a képek. Kicsiny és szegényes szoba, mégis a gazdagság helye, mert betölti a derű.

Ketten ülnek a félhomályban. A barátságosan pattogó tűz imbolygó fényeket vetít a falra. A kék szemű, aranyhajú nő lába alatt zsámoly van. Az ölében szőke hajú kislányka szendereg. Mind a ketten fölő hajolva kíváncsian lesik az ébredező kis jószágocska mozdulatait.

– Nézd csak! Nevet!

– Játsszik az angyalokkal!

Halk óvatos szavak röpködnek. Boldog, elfojtott kacaj, nehogy megzavarják az álmát!

– Jaj, ha felébred!

Az elfojtott nevetés és a ki nem mondott szavak helyett a szemükben csillogó öröm sugározza a költeményt, amellyel két szív köszöni meg egymásnak a kicsiny harmadikat, aki a nagyvilágot jelenti.

A kicsi dédelgetésében maguk is gyermekké válnak.

Addig babusgatják, hogy a nagy altatási igyekezetben a kicsi felébred. Aztán összefűzve mind a hárman elalszanak. Arcukon békés nyugalmat világít meg az alkonypír, amely lassan sötét fátyollá válik.

*

Azután már csak szomorú, komor képek jönnek.

A koporsó tompa dobbanással áll meg aranyhajú utasával a sír fene-kén. A ráhulló göröngyök őrző zenéje, amelyet Siva szerzett vad ha-ragjában, összevegyül a férfífájdalom néma jajkiáltásával. Nem törik meg a test, de a lélek halálos sebet kap, és leroskad a földre. A be-hantolt sír gyászlepel lesz a lelken. A sírdombnál kialszik az öröm, és szertefoszlik minden álom.

A sötét és rideg szobában nincs, aki világot és meleg hangulatú tü-zet gyújtson. Nincs, aki csendesen járva-keelve tenne-venne, és nincs többé az ünnepélyes tisztaság és rend.

Hiányzik, akinek egyetlen mosolyától derű töltött be mindent, és meghitt és barátságos lett minden.

Nem nyílik fel a hűségesek szempár.

A meleg mosolyú arc hideg és mozdulatlan. Némává tette a halál a beszédes ajkak.

Mindent... mindent eltakart a sír.

És az ordító csend megrázza láthatatlan kezével: Hát, te mért vagy itt? Mit keresel még a földön? Ha szereted, menj utána! Mellette van a helyed!

Az aranyhajú csöppség gügyög babanyelven, de nem jön, akit hív, és nagy szempilláin könnyek csillognak.

A szomorú férfi a jó emberek gondozására hagyja a gyermekét, és mint önmaga szomorú árnyéka, a pusztaságba indul meghasonlott lélekkel, hogy eltemesse magát, mert nem bírja elviselni az emberek közelségét.

És az utolsó kép egy férfit mutat, aki száműzte magát, hogy a fájdalomnak és az emlékeinek éljen. A nappal csendjében és az éjszaka ál-matlan óráiban minduntalan feljajdul: Brahma, Visnu, miért álltatok félre, mért adtatok helyet a Harmadiknak? ¹

*

Az évek peregnek egymás után, és mindegyik ellop egy kis részt a fájdalomból, és mindegyik elhozza az ajándékát, egy-egy kicsiny ré-

¹ A hindu mitológiában Brahma a teremtető, Visnu a megtartó, Siva a halál és rombolás istene. A Harmadik tehát Sívát jelenti.

szét az enyhülésnek. Csakhogy mire a lélek mérlege némi kiegyenlítődést mutat, akkorra már fehérré válnak a fekete fürtök.

A végtelen sivatagban, ahol porszemnek érzi magát az ember, kicsinek és kicsinyesnek tűnik az emberi fájdalom. Az ember lassan megérti a csend figyelmeztető szavát, mert akár a végtelen síkot nézi, akár az irdatlan magasságba tekint, mindegyik azt mondja: Hallgass! Hát mit jelent az emberi bánat, szenvedés és szenvedély a mindenségben?

És az egyhangúság lassan fátyolt von a fásult lélekre. A lélekmérleg nyelve sokszor megáll, sőt időnként visszafelé játszik, és az ember lassan belátja, hogy a mutató csak akkor éri el az egyensúly középvonalát, ha átadja magát a teljes elmélyülésnek, és többé nem önmagával foglalkozik, hanem mások szenvedését iparkodik enyhíteni, a magáét pedig eltemeti a sivatag homokjába. De a tanulság levonására alig-alig enged időt a rövid emberi élet. Mire eljut a megismerés határáig, akkorra már megroskad a válla, a föld felé hajlik a dereka, és a szeméből eltűnik a csillogás. Mire a megismerés határán észreveszi a nagyszerűség mellett az egyszerűt, és a végtelen mellett a végest, akkor már az élet mezsgyéjén jár.

A megismerést még csak nem is hagyhatja örököül, mert az ember szívesen fogad el anyagi értéket, de közönyös a szellemi kincsek iránt. Mindenkinek magának kell megfutnia a pályát, hogy rájöjjön, hogy az anyagi értékek eltörpülnek a szellemiek mellett.

És most az oly hosszú idő alatt kialakult és sűrűsödő ködöt, amely jótékony homályt borít a múltra, feltépte egy ismerősnek vélt hang, fénylő sugarat küld a ködbe egy kék szempár tiszta, hűséges tekintete, és egy arany hajkorona áttöri a köd végső foszlányát.

Igen... Az a lány... Az a lány emlékezteti valakire. Valakire, akinek az elvesztése miatt a pusztába menekült, hogy elrejtőzzön az üldöző emlékek elől, hogy meghaljon önmaga számára.

De... De lehetséges az? Az, hogy...az a lány? Nem! Nem lehet, hisz a halálhírért hozták már régen. Azért nem ment vissza az emberek világába. Neki senkije nincs a világon. Azért ősz a haja, reszkető a keze, roskadt a válla. Azért lett öreg fiatalon.

A brahman megkövült szívében újraéled a fájdalom.

Meg kellett volna kérdezni a lányt!... De nem merte... Félt a csalódástól. A csalódás lett volna a halál. A halál ugyan nyereség lett volna, de a csalódás megölte volna az istenekbe vetett hitét is. A fájdalommal tudott élni, de nem akart meghalni hit és lélek nélkül.

Néma gyötrellemmel bámul maga elé. Az ég közönyösen hallgat. Egykedvűen néz rá hideg csillagszemeivel.
A sivatag mohón issza fel a könnyeit.

*

A nap vérvörös arccal emelkedett a látóhatár peremén. Egy fiatal lány haladt sietős léptekkel a sivatag hűvös homokján. A szeme derűsen tekintett az ébredő világra. Egyszerű ruha simul hajlékony testére. Nincs rajta semmi dísz, csak egy aranypánt fogja le dús szőke haját. Homloka közepén az örökkévalóság jelképe. Egy ametiszt-köves gyűrű van a kisujján. A kőbe lótuszvirág van vésve. Ajkához emeli, megcsókolja az ékszert, és meghatottan gondol arra, akié valaha volt, és akinek ő sohasem mondhatta, hogy: Édesanyám! Éles szeme befogja a távot, amint előre néz. Már látja a célt. Hálával gondol arra, akihez siet. Már látszik is a nagy fa, amely messzire nyújtja az árnyékát. Már látja is az ősz remetét, amint görnyedő alakja fel-emelkedik. Feléje néz, és mintha látná, hogy mozog a beszédétől elszokott szája. Mintha a szellő halk hangot hozna, vágyszerű hívó szót.

– Siess! Siess!

Meggyorsítja a lépteit, és kis idő múlva ott áll a hallgatás otthona előtt. Ott állnak egymással szemben a fényzőnben. És ott áll szőke hajában az aranyglóriával a remete előtt valakinek a kék szemű, tökéletes mása. A remete könnyein át nézi.

– Eljöttél, leányom?

Halk remegő hangja alig jut el az előtte állóhoz.

– Igen, eljöttem hozzád, atyám, hogy... hogy...

– Gyermekeim!

Az ősz ember kinyújtja reszkető kezét.

– Az aranypánt a hajadban... Hol vetted ezt?

– Azt mondják az emberek, hogy az édesanyámé volt.

– És hol van az édesanyád?

A lány szeme könnyes lesz.

– A temetőben... Azt mondják, még fiatalon halt meg. Én sohasem ismertem. Csak a sírját tudom, hol van. Odajárok imádkozni.

– És a gyűrű a kisujjadon?... Talán az is?...

– Igen, az is az övé volt.

– És az édesapád?

– Nincs. Azt mondják, elbujdosott. Elűzték az emlékek. Meghalt-e, él-e, nem tudom. De ha élne is, én akkor is árva vagyok.

A brahman felnéz az égre. Az ajka hangtalanul mozog. Aztán térdre hullva leborul, és homlokával megérinti a földet.

– Brahma, Visnu, áldott a ti nevetek! Irgalmasok vagytok egy por-szemhez, aki már nem is akart az ember-porszemekhez tartozni.

Felegyenesedik, a szeme könnyes még, de az arca már nem szomorú.

– Eljöttél, hát leányom? Van-e még a lelkedben bánat? Gyötör-e még kétségbeesés?

– Itt hagytam mind a kettőt. Itt, nálad, és te eltemetted a homokba. Nem támadnak fel soha, soha!

– Akkor talán?

– Igen. Eljöttem hozzád megmondani, hogy megtaláltam a napot. Az én Napomat!

– Boldog vagy-e hát? Igazam volt?

– Igazad volt. Fény és napsugár vesz körül. Mehaltak, eltűntek az árnyak. Boldog vagyok.

– Boldog vagy? Hát akkor én még adok hozzá. Az én boldogságomat és az én áldásomat.

– És én mit adhatok, mit adjak neked?

– Te? Te már gazdagon megfizettél azzal, hogy vagy. Nekem adtad a világot. A világ minden örömét, mert elhoztad nekem magadat. Mert te... Igen, te az enyém vagy. És most megmondom, mégsem adom ingyen a gyógyszerért. Fizetned kell érte! Én részt kérek a boldogságodból. Jogom van hozzá, mert én... mert én... Jöjj, és csókold meg a remetét, ...a te édesapádat!

– Apám!... Ó, Istenem! Édesapám!

Zokogva borul a keblére. Sírva, nevetve néz fel az ősz ember jóságos arcába.

*

Szelíden borul a sivatag fölé az ég. A homok csillog, mintha gyémánszemcsékkal hintették volna be az istenek jókedvükben. Két ember megtalálta egymást a sivatagban. Mennek az emberek közé. Boldogan mennek ketten a napsütésben...

Szigetszentmiklós, 1925. szeptember 25.

Aszály

A sivatag esőre vár,
De aszályos évek jönnek.
Epekedve szomjazik bár,
Nyoma sincsen a felhőnek.

De egyszer csak – jó az Isten -,
Esőre fordul az idő.
Életre kel, újul minden,
Ha vizet ont a sok felhő.

Termőföld lesz a sivatag,
Himnusz zeng az életöröm,
Vidám dal és derű fakad
Síkon, bérceken, hegyen-völgyön.

Szigetszentmiklós, 1963. november 16.

Alvó délután

Elnézem az eget,
Égen a felleget,
Hogy úzik a szelek.
Nézem, míg idelent
A szellő se rebben.

Lustán nyugszik a hab,
Szunnyad a part alatt.
Az idő is megáll,
Majdhogynem szundikál.

A nap árnyékban ül,
Úgy legyezi magát.
Kék fellegek mögül
Szórja le sugarát.

A csend szinte lehull,
Mozgást és életet
Nyugalom ejt rabul.

Az árnyék is megáll,
Mintha megpihenne.
Még a pille se száll,
Mintha fáradt lenne.

A levél se remeg,
És a csend szétterül.
A természet szendereg,
És álomba merül.

Madárka sem hívja
Víg fütytel a párját.
Nem zavarja semmi
A világ nyugalmat.

Julián Farkas vendégei

A hó olyan sűrűn és kitartóan esett, mintha be akarta volna temetni a világot. Foga volt az időnek, mégpedig harapós. A szél ordítva nyargalt, és olyan erővel vágta a havat, mintha finom tüket szórt volna az ember arcába. Csak egy ember viaskodott a hóval és a széllel. Julián Farkas hosszú léptekkel mérte az országutat.

Juliánnak fogom nevezni, mert nem szerette a keresztnévét. Ezt minden jó ismerőse tudta, és Juliánnak szólították.

Sietett. Szerette volna már látni az otthonát, amelyet régen, és nem is jószántából hagyott el.

– Disznó idő! – állapította meg. Most nem volt a legjobb hangulatban, de egyébként mostoha körülmények között is meg szokta lelteni a napos oldalt.

– Ha Farkas vagy, akkor ez éppen neked való idő! Ha meg Julián vagy, akkor ne panaszkodj ilyen rövid út miatt, hogy ne szegyenkezzen nagyhírű névrokonod, aki a tatárjárás előtt elgyalogolt Ázsiába a magyarok őshazáját keresni!

A kedélye javulásához nagymértékben hozzájárult, hogy már látszottak a falu körvonalai a délutáni szürkességben, és így az sem zavarta, hogy kegyetlenül húzta a vállát a súlyos hátizsák.

Ahogy oldalt nézett, meglátta, hogy egy szürke bundájú állat ugrál bent a szántóföldön. Fel-felugrik, de mindig visszaesik, nem tud továbbmenni.

– Nyúl! – állapította meg felvillanó szemmel. – Egy fogással gazdagabb lesz a karácsonyesti vacsorám!

Hegyes végű botját nekitámasztotta az árok fenekének, és szépen átlendült. A jókora állat nem nyúl volt. Julián bosszankodva elnevette magát.

– Pajtás, neked gyanúsan kicsik a füleid, a farkad meg nagyon is hosszú! Te macska vagy! Nem baj, te nem tehetsz róla, hogy a karácsonyi vacsorám mégsem lesz gazdagabb egy fogással. Viszont szerencséd van. Nem telik be a végzeted éppen ünnepszombatján. Ha nem is a mennyből jövök, most én leszek a mentőangyalod, te hurokba került, rémült fogoly!

Egyik lábával leszorította a macskát, hogy ne tudjon mozogni, aztán elkapta a két első lábát. A szabadon maradt kezével vigyázva tágitotta a hurkot. Mégsem volt elég óvatos. A megrémült állat félrema-

gyarázta a mentőangyal jó szándékát, és a szabadulás pillanatában alaposan beleharapott Julián lába szárába, persze éppen ott, ahol nem védte sem a bakancs, sem a nadrág. Befejezésképpen négy keskeny, de mély árkot húzott Julián keze fejére. A barázdák úgy égtek, mintha paraszat tett volna beléjük a macska.

Julián sziszegve káromkodott elfelejtve, hogy ünnep szombatja van.
– Hogy a ménkű vágjon beléd, te korcs, piszkos állat!.. Te dög! – javította ki magát.

Pedig a macska nagyon is eleven volt. Ugrott egyet, nekiiramodott, és ütemesen hintázva vágtságban rótt a hómezőt.

– Hogy a ménkű csapjon beléd! –ismételte Julián a változatosság kedvéért.

Úgy-ahogy bekötötte a zsebkendőjével a köszönetnyilvánítás égő nyomait, és folytatta az útját.

Elérte a temetőt. Ha azt elhagyja, már majdnem otthon lesz! Csak a forduló takarja már a kis házat.

És akkor hirtelen egy kislány futott vele szemben, és egy nagy mérges kutya szaladt utána. Pillanatok kérdése volt, hogy utolérje. A gyermek kétségbe esetten nézett jobbra-balra, de nem kínálkozott sehol menekvés. Egyik oldalon a temető krisztustüske sövénye húzódott.

– Ó, ha azon át tudna bújni!

Igen ám, de arra nincs idő. A másik oldalon befagyott tó volt. A hó nem volt letapadva, és a szél tisztára söpörte a jeget. A kislány leszaladt a lejtőn, és a rémület befelé kergette a jégen.

Julián nagyot kiáltott, toppantott, és megforgatta a botját a feje fölött. A kutya megtorpant, majd biztos távolságban leült, és egy ideig onnan ugatott, majd elvonult.

A kislány megállt a tó közepe táján. Julián lement a tó partjára, ledobta a hátizsákját, és intett a kislánynak, hogy jöjjön ki. A gyermek meg is indult, de nyomban el is csúszott. A kísérllet kétszer-háromszor megismétlődött. Aztán minden kérő szó és biztatás hiábavaló volt. Csak állt mozdulatlanul.

– Jönne szegényke, de nem mer – mormogta Julián. – Nincs más megoldás, érte kell mennem! Ha nem hagytam cserben a macskát, akkor ez a csöppség se maradjon a sorsára!

Megindult befelé óvatosan, de alig tett néhány lépést, félelmetes moraj kelt a lába alatt. Pattanás hallatszott, és egy zegzugos csík futott végig a jégen, és barna folt kezdett terjedni a sima felületen.

– Víz! – állapította meg Julián, és a szája körül keményebb lett a vonás.

– Ha már itt ilyen gyenge a jég, milyen lehet beljebb?

Juliánnak elég gyakorlati érzéke volt ahhoz, hogy mit cselekedjen. Tudta, hogy az a jég, amely nem bírná el egy álló gyermek terhét, helyes súlyelosztás mellett megtart egy felnőttet is. A köpenyét és a kabátját levetette, aztán végignyúlva a jégen a szöges botjával óvatosan húzta magát előre. Elég sokat fürdött a tóban, ismerte a mélységét. Ha leállt az aljára, a feltartott kezén még átsapott a víz. Kúszott tovább tétovázás nélkül.

– Nem tennék fogadást, hogy nem fürdünk meg!

Amikor már egész közel volt a céljához, a gyermek úgy érezte, hogy neki is kell valamit tennie a megmenekülésért. Megindult Julián felé, de újra megcsúszott, és imbolyogva igyekezett visszanyerni az egyensúlyát. Julián fél térdre emelkedett, és elkapta a kislány ruháját. Amitől félt, az most bekövetkezett. A jég nagyot roppant, és száz irányba ezüstsálak futottak szét, mint a pókháló küllői. Éles recse-néssel beszakadt, és a következő pillanatban Julián nyakig evickélt a jégdarabok között. A kislányt igyekezett a feje fölött tartani. Egyik karját előre nyújtva próbálta magát felhúzni a jégre, de a jég újra beszakadt. Számtalanszor ismételte meg ezt a kísérletet ugyanolyan eredménnyel. A jeges víz hidege szinte a csontjaiba hatolt. Érezte, mint hagyja el lassan az ereje.

– Hát nincs irgalom? Itt van ez a csöpp jószág is, akinek az élete az enyémhez van kötve!

Most változtatott az eddigi módszerén. Az alélt kislányt maga elé fektette a jégre anélkül, hogy a ruháját elengedte volna. A botját keresztbe fektette a másik oldalon a jégen. Pihent pár pillanatig, és végtelen óvatosan húzni kezdte magát felfelé. Sikerült az egyik lábát felvinni a jégre. Most nem előre, hanem oldalra csúszott, ahol derékszöget képezett a törésvonal. Végre mind a két karját és lábát fel tudta húzni a jégre! Hátralévő utat ugyanúgy tette meg a szöges bot segítségével, mint befelé. Tántorogva kelt fel a parton. Megállt... Egy pillanatig felnézett az égre. Valamit mormolt halkan, de amit mondott, azt elkapta a szél. Felvette a kabátját és a hátizsákját. A kislányt a száraz köpenyébe burkolta. Hazáig futólépésben tette meg az utat. Hosszúnak érezte az aránylag rövid távolságot. Egy ideig kaparászott elázott zsebében. Végre kulcsot vett elő, de elgémbe-redett ujjaival alig tudta megforgatni a zárban. A szobában ledobta

a hátizsákját. Gyorsan elbontotta az ágyat. A kislányt kihámozta a köpenyéből. Levetköztette. Elgémberedett ujjával nem tudta kibogozni a cipőfűzőjét, elvágta hát a zsebkésével. Meleg gyapjútakaróba burkolta a gyermeket, és úgy bújtatta a dunyha alá. Mire eligazgatta az ágyban, elaludt a kislány.

– Jobb is így! Aludd ki a tüdőgyulladást!

Maga is szárazba öltözött. Tüzet rakott, és kis idő múlva barátságos meleg terjengett a szobában. Kibontotta a hátizsákját. Kétszersültet, kekszet, szalámit és konzerveket rakott az asztalra. Edényt tett a tűzhelyre és nemsokára kellemes kávéillat úszott a levegőben. A kislány álmos szemekkel, de kíváncsian nézegetett ki a vánkosok közül.

– No, felébredtél, kis delnő? Mit kérsz? Vízet?! Hát, azt nem kapsz. Épp eleget voltunk benne! Ellenben – forró kávé tölthet egy csészébe, és kekszet tördelt bele –, kanalazd csak be ezt szépen!

Tartotta neki a csészét.

– Ugye, más íze van, mint a tó vizének?

– I...igen – válaszolt a kislány, de az utolsó kanálnál már becsukódott a szeme, és mire Julián betakargatta, már befelé fordult. Egy kicsit mocorgott még, mintha téli álmra készülne, és karikába kuporodott, mint egy papmacska.

– Nagyon helyes! Csak aludj, amíg fel nem éhezel! Julián csak most szakított időt arra, hogy megigyon egy csésze kávé. Jólesően érezte, mint árad szét ereiben a forró ital, de ugyanakkor megborrongott, most ütött ki rajta a hideg. Megrakta jól a tüzet, és odahúzta mellé a székét.

– No de nem is mozdulok ki az ünnepek alatt! Nem ám... sőt, ha jól megy, még azután sem egy darabig, újévig vagy tavaszig! Az lesz a bosszúm, hogy az ablakból nézem a telet.

Rágyújtott. A kellemes meleg, a tűzláng imbolgó fénye a szemközi falon és a parázs pattogása álmodozó hangulatba ringatta.

*

Látta magát mint elemistát az iskolában. Első tanuló volt, de szegény volt, így a padban az utolsó lett. Mert a falusi tanító, mivel ő is szegény volt, biztosítani akarta magának a nagygazdák jóindulatát, és nem a jó tanuláshoz, hanem a holdak számához igazodott az első

helyek osztogatásakor, mert hát olyan sok disznótor, lakodalom, névnap és ünnep esik évente!

*

Tanoncéveiben az éjszakáit megrabolva a hálókamrájában gyertyafény mellett nyelveket tanult. Ez nagy bűn volt a kisvárosi mester szemében, tehát vigyáznia kellett, nehogy napvilágra kerüljön a gyertyafény.

*

Fiatal segéd korában már szabadon tanulhatott, nem korlátozta a mester önkénye. Elsőrangú nyelvkészsége volt, és elérte, hogy két nemzet íróit eredetiben tudta olvasni. Szakkönyveket tanulmányozott behatóan. Különösen szerette a nagy bölcselők műveit. A nézete sok tekintetben megváltozott, de megmaradt a tiszta istenhitt mellett. Nem fogadta el azonban, ha a vallás emberi tulajdonságokkal ruházta fel az Istent. Sok vitája volt vallásos emberekkel és egyházi személyekkel, és a szenteskedők körében ateista hírében állt.

*

Julián takarékos és józan életű volt. Ritkaságszámba ment, ha beült egy pohár borra valahova. Egy ilyen kivételes alkalommal éppen szembetalálta magát a helybeli lelkésszel, amikor kilépett a vendég-lőből.

– Julián fiam, te is jobban tennéd, ha a templomba járnál a kocsmá helyett!

A jóakarátú megszólításnak volt egy kis mellézköngéje, amely arra utalt, hogy nem elég okos, hogy megtalálja a helyes utat. Julián meg szokta őrizni a nyugalma, de akkor éppen bosszantotta az oktató hang.

– Mi hasznom lenne abból, ha templomba járnék, és mi hátrányom származik abból, ha kocsmába megyek?

– Az egyikben megleled a békességet, a másikon elvesztetted a lelkesed.

– Én nem megyek oda, ahol nehezemre esik a tartózkodás. Különben is, az ördög tanyáján is megtelelem az Istent, ha keresem, viszont nem találom meg a templomban sem, ha nincs hitem.

– Fiam, ha önmagadért nem tudsz ilyen kis áldozatot hozni, hogy volnál képes másokért többet tenni? A kisujjadat sem mozdítanád te az embertársadért, ha az egy kis kockázattal járna.

Julián az ajkába harapott. A pap nem láthatott Julián inge alá, amely nagy égési seb hegét takarta a mellkasán. Akkor sérült meg, amikor egy magatehetetlen beteg nőt mentett ki egy égő házból, akkor, amikor más már nem mert bemenni.

– Lehet, Tisztelendő uram! De ami azt illeti, nem is igen érdemelné meg a legtöbb.

– Julián fiam, ha így gondolkozol, nem részesülsz istenáldásban sem az égben, sem a földön!

– Lehet, Tisztelendő uram, bár az a véleményem, hogy a döntésben nem földi ember illetékes, hanem a legmagasabb tényező határoz. De sokkal eredményesebb lesz a ténykedése, ha azt a nyáját terelgeti, amelynek a tagjai az Ön őrizetére bízták magukat! Én magányos farkas vagyok. Farkasnak meg nincs szüksége pásztorra.

– Az ördög hálózott be téged, Julián fiam!

– Éppen azért kár a fáradságért, Tisztelendő úr! Mert akit az ördög, vagy a pap behálózott, az elveszett a szabadgondolkodás terén.

– De fiam, csak van valami különbség abban, hogy mire akarja használni a pap a lelket, és mire az ördög!

– Mindegyik a saját céljára. Ha van pokol, akkor az ördög a pokol számára iparkodik minél több elkárhozott lelket gyűjteni. A papok meg az egyház gazdagítására, fényének és hatalmának a növelésére igyekeznek minél több, lehetőleg gazdag lelket megfogni, akik eleven tőkét jelentenek. Engedelmet kérek, ha egyházszemélyi minőségében, vagy vallásos érületében megbántottam! Jó napot kívánok, Tisztelendő úr!

– Az Isten áldjon meg, Julián fiam!

– De hol áldjon meg, Tisztelendő úr? Ha sem ezen, sem a túlvilágon nem várhatok áldást, akkor hol? Vagy Ön tud harmadik helyet, vagy egy másik istent?

– Vesztett és elveszett istentelen pogány! – mormolta a távozó pap.

– Sajnálom, jó öreg! Sajnálom, hogy megbántódtál. Ha már téríteni akarsz, akkor mért nem teszed körültekintőbben? – No, az ellenségeim száma eggyel gyarapodott.

*

De nemcsak ellenségei, barátai is voltak. Sokan szerették. Julián minden szabadidejét tanulással töltötte. Mások ügyes-bajos dolgát sok mindenben tudta segíteni. Széleskörű ismeretekkel bírt. Jogi tanácsadója, hivatalos helyen szószólója, kérvény írója, levelezője volt a fogyatékos ismeretű szegény népnek. Szociálpolitikai, ismeretterjesztő cikkeket, irodalmi műveket, tudományos könyveket kölcsönzött a tanulni vágyóknak.

Haragudtak rá az uradalom kisebb-nagyobb ügyeit intéző urak, és általában az értelmiség, meg persze a hatósági személyek, mert rámutatott az önkényeskedésükre és a túlkapásaikra.

Besúgó mindig akadt.

A rosszindulatú feljelentőkben kevés volt a tudás ahhoz, hogy jogalapot szolgáltatassanak a büntetéshez. Eddig bizonyíték hiányában mindig ejteni kellett ellene a vádat. Hanem az eljövendő harc magva el volt vetve. Minden lépését figyelték, minden irányból a gyűlölet kúszott felé harapásra készen. Annak is eljött az ideje.

*

Jótekonysági estet rendeztek a vendéglő nagytermében. Julián későn érkezett. Akkor már emelkedett volt a hangulat. Áthaladt hát a tánctermen és benyitott a szomszéd helyiségbe. Leült egy asztalhoz, és csendesen kavargatta a teáját. Kis idő múlva öt-hattagú társaság jött be. Félig már borközi állapotban voltak. Rövid tanakodás után lármásan letelepedtek a szomszédasztal mellé. Társadalmi kérdésekről vitatkoztak.

– Nagyon szigorú nézeteid vannak! – szólt a tisztartóhoz az egyik társa.

A tisztartó nagyképpően legyintett.

– Higgyétek el, urak, nem túlzok! A gyermekhalandóság ijesztő aránya a népi tudatlanságra vezethető vissza. Nincs ennek a népnek érzéke sem a tisztasághoz, sem a tisztességhez!

A tisztartó tudta, hogy Julián a néppel érez, hát a nép lebecsülésével akarta támadni. Julián felé fordulva folytatta a beszédét, mint ha egyenest hozzá szólna. Ez nyílt kihívás volt, és az egész társaság kíváncsian várta a fejleményeket. A tisztartó, hogy kikökkentse a

nyugalmából Juliánt, aki cigarettázva elnézett az urak feje felett, folytatta.

– Meg aztán ez a nép erkölcsileg is züllött és lelkiismeretlen. A saját fajtájának is gyilkosa. Az egykedivat olyan ijesztő méreteket ölt, hogy intézkedéseket kellene hozni ellene. Nehéz adóval kellene sújtani, vagy ha az nem használ, korbáccsal kellene beléjük verni a tisztességet!

Amikor látta, hogy az ellenfele még mindig a gomolygó füstöt szemléli, mintha más nem is érdekelné, újra nekilendült.

– Mondom, korcs ez a nép! Értelmetlen. Nem is beszéddel kellene értekezni vele, hanem bottal! Azt megérti.

Befejezte a beszédét, és kitartóan bámult a szótlanul merengő arcába.

Julián kiitta a maradék teáját. A cigarettát elnyomta a hamutartóban, és csendesen beszélni kezdett.

– Minden épeszű ember szánakozna ezen a hitvány zagyvaságon, amelyet összehordott. Nem kell hízélgésnek vennie, de még magáról sem tételezek fel akkora aljasságot, hogy úgy is érez, ahogy beszél. Mivel igen erős az irántam táplált gyűlölete, most belém akar kötni. Amit az úri barátainak mondott, arra tőlem vár választ. Meg is fogom adni! Részletesebben is, mint szeretné. Most beszélek egy keveset az uradalmi cselédekről, a puszták népéről.

Ez a nép nem neveletlen, sőt nagyon is illemtudó. Nem azért, mintha nem utálná teljes joggal az urait, de a tiszteletadás és a munkalehetőség létkérdés a számára. Ezenkívül az illemtudást és az alázatot beléjük verték évszázadok alatt, ha kellett, bottal is.

A gyermekhalandóság szomorú tény, de ennek nem a tudatlanság az oka. Szereti úgy a cseléd is a gyermekét, mint az uraság, de a szeretet kézzelfogható bizonyításához pénz kellene. Szándékosan használom a feltételes módot, Tisztartó úr! A szociális helyzet mostohasága az ok! Mert az orvos és gyógyszer pénzbe kerül. És ha pénzhiányban babonához folyamodik, ami természetesen nem helyes, azt nem ostobaságból teszi, hanem szükségszerűségből, segíteni akarásból.

Ezt a szegyénteljes állapotot, amelyben a puszták népe leledzik, egy csapásra meg lehetne szüntetni, de ahhoz az kellene, hogy embernek nézzék őket!

Az sem igaz, hogy ez a nép tudatlan. Nem az, csak tanulatlan! Természetes esze, tanulási hajlandósága is van. Építsenek eggyel keve-

sebb templomot, és tízzel több iskolát! Ha annyira fáj önnek a nép sorsa, legyen kezdeményező ebben! Próbálja rábeszélni az uraságot is, ha meri! De nem meri, mert tudja, hogy az úr azt gondolná, hogy megháborodott, és székérre tenné, és kihordatná a puszta-
 ról, mint veszélyes elemet. Csakhogy Ön nem bolond, Tisztartó úr, legalább-
 is nem annyira!

Maguk úgy vélekednek, hogy elég, ha a béres le tudja rajzolni a két keresztet a neve helyett. Igazuk van. Az állatok ellátásához, a trágya-
 hordáshoz, a szántáshoz nem kell nagyobb tudás. Önök félnek, mert
 a tanult dolgozón, aki tisztában van a munkája jelentőségével, nem
 olyan könnyű uralkodni.

– Halljátok, urak? – ordított a tisztartó. – A vallás és a rendszer ellen
 beszél! Lehet túrni, hogy egy ilyen... egy ilyen...

– Mondtam, hogy részletesen válaszolok. Ha nem tetszik, ki is me-
 het, és akkor jöjjön vissza, ha én hívom! Nem a vallás a lényeges az
 ember számára, hanem a hit, ha ugyan érti a különbséget! A rend-
 szernek meg a nép érdekeit kellene képviselnie!

De kár is volna a friss levegőre mennie! Szép lilásvörös már az arca,
 ami a gutaütés előjele. És én még sosem láttam tisztartót gutaütes-
 ben elpusztulni. Remélem lesz annyira udvarias, hogy megteszi ezt
 a kedvemért!

– Ez már a szemtelenség netovábbja! Ha még tovább folytatja, hát
 én... én...

– Ne ugráljon, kérem! Maga az ország népéről is megvetően beszélt.
 Nos hát idézem Zrínyi Miklóst, a költőt: Nem vagyunk pediglen
 alábbvalóak semmilyen nemzetbelinél. Ezt maga nem tanulta meg,
 és magától nem is jött rá.

De még maradunk egy kicsit a puszták népénél, amelyhez eljönnek
 a nagyvárosok tudós fiai, hogy tanulmányozzák az őstehetség min-
 den elismerést megérdemlő tárgyi bizonyítékait, a remekbe készült
 pásztorbotokat, a művészien font karikás ostorokat, a bicskával fa-
 ragott önműködő szerkezeteket, használati tárgyakat! Ezek alkotóit
 senki sem tanította művészetre, ők a lelkükből feltörő szépséget ad-
 ták vissza. Tudatlan hát ez a nép? Ennyi talán elegendő az Ön kije-
 lentései ellen.

– Arra mindenesetre elég, hogy végre elhallgasson! Menjen a po-
 kolba!

– Oda Ön úgyis követne, és még ott is elmondanám, hogy a gyer-
 mekhalandóság oka a gazdasági viszonyokban gyökeredzik. Szük-

ség volna egészséges lakásokra, a várandós és szoptató anyák megfelelő táplálkozására, rendszeres pihenésre. Az a veszteség, amely a nagy gyermekhalandóság miatt éri az országot, a társadalmi rendszer igazságtalansága miatt van.

– Mit beszél, maga felforgató? Halljátok, urak? A mi ezeréves társadalmi rendünket ócsárolja! Hogy merészeli ez a...ez a...?

– Várjon, legyen még egy kis türelme! Ön felvetette az egyke kérdését is. Ez valóban nemzeti átok és szűgyen, amelyet szerintem is meg kellene oldani. De hogy képzei? Miniszteri rendelettel, törvényhozással? Vagy kötelező anyaságra gondol? Ez nem közigazgatási kérdés! Az anyaság vállalása magánügye a nőnek, és mindig kockázattal jár. Minden esetben kérdéses, hogy egy élettel több, vagy kettővel kevesebb lesz-e a földön.

Olyan feltételek kellene, hogy a nő önként vállalja asszonyi hivatásának legszebb, de egyben legveszélyesebb eseményét. Meg kell teremteni a feltételeket ahhoz, hogy se a férfi, se a nő ne féljen a gyermekáldástól.

Már nem is magához beszélek, csak kikívánczik belőlem a szó. Időnként azért szóljon, bármilyen gorombaságot is mondhat, csak hogy tudjam, hogy még itt van! Tehát úgy kell meghatározni a munka ellenértékét, hogy a bérből ne csak épp máról holnapra lehessen élni, hanem embert megillető életszínvonalon megélni! Akkor majd nem fog kísérteni az egyke réme. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy mindenütt egy csapásra megszűnik majd. Továbbra is fennmarad a gazdagoknál és a kényelemszeretőknél. Tőlük indult ki, és vált divattá ez a nemzeti szűgyen és átok. Azok kezdték el, akiknél nem volt szerelem, csak szeretkezés, ahol a házasságból nem kellett más, csak az élvezet. Ha mégis lett egy gyerek, az azért volt, hogy a nagybirtok ne jusson idegen kézre. Rendszerint annak az egynek sem jutott anyamell, hogy a szoptatás ne ártson a kebel szépségének. Megfelelt a jó tejű, megesett cseléd. Annak az egynek sem az anyja volt kiskorában az anyja, hanem a dajka. Ő gondozta, fürösztötte, dédelgette, ápolgatta, öltöztette, fésűlgette, babusgatta. A dajka által dala mellett szenderedett el. Az ő ölében tanult meg ülni, ő támogatta, amikor az első lépésekkel próbálkozott. Az ő meséit hallva nyitotta tágra a szemét a gyermek. A mesék hősei népesítették be a gondolatvilágának minden zugát-berkét. A mesék szenvedő hőseit siratta. A pórul járt farkas-barkas felsüléseinek nevetett. A dajka örködött az álma felett. Ő virrasztott mellette, ha beteg volt, miközben

az „édes mama” aludt az ágyában, vagy a színházi páholyból nézte az előadást.

Később, amikor a gyermek bontakozó értelme megkívánta, jött a nevelőnő, és az egyke jó kezekben volt, az anyja meg élhette az életét.

– Maga ostobán állítja be a dolgokat! – kiabálta a tisztartó pulykavörösén. A dajka és a nevelőnő fizetett személyek voltak, sőt jólfizettek!

– Nagyon helyesen tette, hogy közbeszólt, és az „ostobán” megjegyzést is alkalmazta! Már körül akartam nézni, hogy itt van-e még. De maga jó fiú, nem ment el! Így hát érdemes folytatnom. Igaza van, jólfizetett alkalmazottak voltak. De ha azok voltak, meg is érdemelték! Az asszony, a felségestől és kegyelmestől lefelé az úri skálán a nagyságosig, a jó fizetés mellett még átadta az anyaság apró örömeit is, amelyek olyan nagyszerűek és lelkesítőek. Van abban nem kevés ironia, hogy azok nem érnek rá a gyermeküket nevelni, akiknek nincsen semmi dolguk.

Meg kell szüntetni a szegények félelmét a gyermekáldástól, hogy legyen munkása a gyárnak, adófizető polgára az államnak, elegendő művelője a nagybirtokoknak, erős fia a nemzetnek és kellő számú utánpótlása az állam erőszakszervezetének a tőkés társadalom megvédésére.

– Ha még tovább beszél, – mondta a dühtől rekedten a tisztartó –, szólok az itt lévő rendőrkapitánynak, mert maga... igen... maga egy... egy...

– Ne tegye, kérem! Mi magánbeszélgetést folytatunk, a rendőrkapitány pedig nem hivatalos minőségében van jelen.

Azt akarom megjegyezni, mielőtt továbbmegyek, hogy maga nem elég találékony. Még mindig nem tudja, minek nevezzen. De menjünk tovább!

Van a társadalomnak egy rétege, amelynek nem kell félnie a vagyon felaprózódásától, mert gyermeke sok van, de vagyona nincs. Ez a réteg képezi a társadalom alapját. Ennek a rétegnek az asszonyai, mint mindig, a jövőben is be fogják tölteni hivatásukat. Nem lesznek okos, óvatos gyilkosai a jövő nemzedékének. Ezek az igazi nők továbbra is fognak szülni, és így mindig lesznek, akik leszállnak a bányák mélyére, a luxushajók gépházába, odaállnak a Martin-kemence mellé nehéz munkára fürödve és sorvadva a saját verejtékükben. Lesznek, akik dolgoznak görnyedve az uradalmak ezer vagy tízezer holdjain. Erről úgy látszik, nem adott Önnek tiszta képet a mező-

gazdasági iskola. Igaz, mindez nem is fontos ott, ahol a társadalom számára szükséges munka végzésénél nem egymás mellé, hanem egymás alá vannak rendelve az emberek.

– Így csak az beszél – kiabálta magánkívül a tisztartó -, aki szeretne felforgatni minden meglévőt, és sárba taposni minden hagyományt. Aki ezt mondja, annak nincs se országa, se hazája, se vallása, se istene. Aki így gondolkozik, az orosz mintára szeretné átformálni az ország rendjét. Szocializmus, kommunizmus, ezek a dicső tanok a maga eszményképei. Hát ebből a főzetből nem eszik, barátom, erről biztosíthatom!

– Maga rágalmaz. Én a politikai izmusokból csak a realizmust és a realizmus talaján álló idealizmust és patriotizmust, azaz az ésszerű hazafiságot ismerem el irányadónak. Én nem beszéltem kommunizmusról, de ha módomban állna, valóban átformálnám a társadalmat, hogy minden dolgozó emberhez méltó életet élhessen. Mert ha a nép boldog és megelégedett, akkor teljesen mindegy, hogy a rendszer az izmusok melyik válfajához tartozik. A fejlődési folyamatnak nem állhatja útját a világ összes szuronya sem.

Mert az ember inkább csak írja, mint formálja a történelmet. Az emberiség nagy gondolkodói, akiknek az eszméit a társadalmi változások okának tartják, belső kényszernek engedelmesskednek, amikor a tanaikat kifejtik.

Természetes, hogy aki a földi javak egyenlőtlen elosztásának előnyeit élvezi, az nem szívesen gondol az egyenlőségre, ahol minden juttatás a méltányosság alapján történik.

– Azt akarja mondani, hogy a nemes báró vagy herceg úgy éljen, mint egy közönséges napszámos?

– Úgy, ahogy mondja! De mondhatjuk úgy is, hogy a közönséges napszámos is éljen úgy, mint a nemes báró, vagy mint a még nemesebb herceg! De ne ijedjen meg! Ne féltse előre a báróját vagy a herceget, hiszen csak utópisztikusan beszéltem. De ha bekövetkezne, amit mondtam, akkor egyforma lenne a jólét, de mindenkinek dolgozni kellene érte.

Őn ahhoz a társadalmi osztályhoz tartozónak véli magát, amelyet szolgál. És mivel függő helyzetben van, védi is azt az osztályt, mert azzal a saját, vajjal jó vastagon megkent kenyerét védi. De hiába védi, mert egyetlen társadalmi rend sem lehet időálló, ha nem az igazságra épül. Ott pedig nincs igazság, ahol kizsákmányolók és

kizsákmányoltak vannak, ahol csak látszat a törvény előtti egyenlőség.

Amíg ez így van, addig az az ember, aki minden jótól elesik, gondolkodik, kutat, figyel és vár. Várja, hogy kap-e, jobban mondva viszsza kap-e az általa termelt értékből egy kicsivel többet. Éppen csak annyit akar, hogy emberhez méltó megélhetése legyen. Én nem vagyok felforgató. Meg kell tartani mindent, ami általánosan jó, de el kell vetni azt, ami nem egyetemes emberi értéket szolgál! Csakhogy a tőkés magának akar minél többet megtartani. Éppen ez vezet oda, hogy a tőkés társadalom a saját méhében fejleszti ki az elpusztítóját. És amikor világra jön az újszülött, az a bolond anya életébe kerül.

De ha a dolgozó osztály egyedeinek kedvező az anyagi helyzete, akkor önmagától szűnik meg minden rettegett izmus.

Nincs igaza abban sem, hogy nem tisztelem a hagyományt. Ha Önök is úgy tisztelnék, mint én, és azt is, aki ránk hagyta, akkor a „Ne gyűjtsetek magatoknak földi kincseket!” intelem alapján kissé visszafognák magukat.

– A mai társadalmi rend is hagyományokra épül, és maga azt a hagyományt egy fél est folyamán sáros lábbal tapossa!

– Én tisztelek mindent, ami szép, nemes és eszményi, mert ezek ápolása teszi emberré az embert, de azok a hagyományok, amelyekre Ön hivatkozik, nem ilyenek.

– Úgy kell ezt értenem, hogy az én nézeteim nem tisztességesek?

– Körülbelül – hagyta rá Julián.

– Van-e még valami mondanivalója?

– Engedelmével, még egy kevés. Nekem van istenem, az igazság Istene, akiről hiszem, hogy tudomással bír minden cselekedetemről, sőt a gondolataimról is. És ez a meggyőződés nem engedi, hogy hamis úton járjak. A vallásból megtartom azt, amit a józan ész elfogad, mert meg akarok maradni az igazság és tisztánlátás területén. De Önök színvakok, és a posványt kristálytónak látják. Önök nem vallásosak, hanem szemforgató álszentek, akik mindent pénzre váltanak. A másik végletbe esve meg dogmák között leledzenek. Bigottak és könyörtelenek, irgalmat nem ismernek.

Inkább legyenek pogány az Önök szemében, mint magukhoz hasonló vallásos!

Elhallgatott, leült, és nyugodtan cigarettázva nézegette a gomolygó füstmacskákat.

Feszült csend követte a szavait. Mindnyájan érezték, hogy Juliának igaza van, és annál jobban izzott bennük a gyűlölet. A tisztartó a barátai gyűrűjében a helyzet magaslatán érezte magát. Égette a szégyen, és fűtötte a bosszúvágy. A súlyos érvekre nem tudott volna megfelelő választ adni, ezért tettelegességre ragadtatta magát. Egy pillanatig még tétovázott, aztán a poharát a nyugodtan ülő ellenfele arcába vágta. Az úri társaság kíváncsian várta, hogy milyen választ fog adni gyűlölt ellenfelük, aki mindenre olyan kimerítően tudott felelni.

Juliánt mindenki békés természetű embernek ismerte, de most a másik oldaláról mutatkozott be. Két tenyerét az asztalra nyomva olyan gyorsan lendült át felette, hogy egy akrobatának is becsületére vált volna. A következő pillanatban a tisztartó szokatlan gyorsasággal hagyta el a különszobát. Igaz, nem a saját lábán és nem is az ajtón, hanem az ablakon át. És mivel az ablak éppen csukva volt, a távozásnak ezt a szokatlan módját mind az ablak, mind a tisztartó úr igen megsínylette. A barátok sokan voltak és szolidárisak voltak. Csak éppen nem voltak olyan ügyesek és erősek, mint Julián, aki dzsúdót is tanult. Pillanatok alatt néhány betört orr és kiveret fog igazolta, hogy Julián öklei éppoly kemények, mint az érvei. Aki tehette, kitért előle, és amilyen gyorsan lehetett, távozott.

Julián magára maradt. Rágyújtott, és közben arra gondolt, hogy az emberek nemcsak lelkiismeretlenek, hanem gyávák is. Szégyellte a könnyű diadalt.

Hazament, megmosakodott, lefeküdt, és nyugodtan elaludt.

*

Az ügy a szolgabíró előtt folytatódott, aki panaszfelvételi útja során a faluban tartózkodott. Az illusztris társaság sietett élni az alkalommal, hogy Juliánt feketébbre fesse az ördögnél. A tisztartó nem volt velük, mert a sok pólya és kötés miatt nem volt szalonképes, és járnival sem volt kedve, mert valami baj volt a hátsó lábával is.

– Elismeri a vádakát? – kérdezte a szolgabíró, miután felolvasta a jegyzőkönyvet.

– Részben – felelte Julián.

– Hogy értsem ezt?

– Úgy, hogy a jegyzőkönyv nem teljes.

– Hogyhogy? Az urak talán nem mondtak el mindent, és most Ön magábaszállva kiegészíti?

– Igen, kiegészítem azzal, hogy az Ön szerinti urak mindent elmondtak, ami rám nézve terhelő, de elhallgatták a maguk szerepét, amelyet jellemes emberek beismertek volna.

– Micsoda – a szolgabíró már ordított -, maga még sértegeti is az áldozatait? Mit hallgattak el?

– Csak annyit, hogy a fővádó volt a kezdeményező, de az ilyen csekélység talán nem bír jelentőséggel Ön előtt.

– Most meg engem sérteget?

– Úgy veheti, ahogy akarja!

– Eszerint a jegyzőkönyv aláírását...

– Megtagadom – felelte Julián.

– Hallja-e, barátom, ha nem tudja, hogy kell egy hivatalos személlyel beszélni, nyugodt lehet, hogy én megtanítom a tisztességre!

– Teljesen nyugodt vagyok. Én mindig úgy beszélek, ahogy a velem társalgó szavai megkívánják. A tisztességtudásban pedig olyan egyéntől vennék leckét, aki otthonosan mozog ezen a területen. És ne nevezzen engem a barátjának még szólásmondásból se!

A hivatalos személyiség azt hitte, hogy hallucinál. Így még senki sem beszélt vele. Elgondolkozott: „Ez az ember, ez a vadember, vagy őrült, vagy magas pártfogói lehetnek. Harmadik eset nem lehetséges. Csupán önmagára támaszkodva nem merne velem így beszélni! Bárhogy áll is a dolog, a tekintélyt meg kell őrizni! No, várj, kutya, te veszett kutya! Majd én beoltalak!”

– Hogy mer maga úriembereket bántalmazni? – ordította.

– Kímélje a hangszálait, uram! Rám semmi hatással sincs az ilyesmi. Hallottam én már megvadult bivalyt bömbölni ugyanilyen közlelő, és akkor sem ijedtem meg, pedig annak sokkal nagyobb szarva volt, mint magának. Tartsa meg ezt a modort azok számára, akik hozzá vannak szokva! Egyébként nem úriemberek, hanem prérifarkasok, akik öten-hatan támadnak egyre!

– Mit? Hogy mondta? Maga arcátlan! Maga ... maga hazátlan bitang! Majd én elveszem a kedvét! Jó értesüléseim vannak magáról!

Julián arca lángba borult, ökölbe szorult a keze, de lefékezte az indulatát.

– Nekem van hazám! Ez a föld, amelyért a véretem hullattam, nekem Hazám! És sokkal több joggal, mint a magához hasonlóknak, akik itthon ülnek, és basáskodnak a népen, miközben a „hazátlanok” ide-

gen földön meghalnak a hazáért. Ha nincs honom a hazában, azért Önök felelősek, akik kérik másoktól az áldozatot a hazáért, de maguk nem hajlandók meghozni.

A szolgabíró úgy ugrott fel ezt hallva, mint aki parázusra ült.

– Várjon, kérem, még nem fejeztem be! Bitang csak abban az esetben volnék, ha úgy beszélnek a védtelennel, mint maga!

– Hogy mondtad, te senki fia! Te gazember, te proletárpatkány! Ha még nem voltál megpofozva, hát én most...hát én most...!

Julián olyan kifejező mozdulattal markolt meg egy széket, hogy a szolgabíró elsápadva ült vissza. „Őrült, hát persze hogy örült! Más-különb en nem merne...” – gondolta.

– Összeveretlek a csendőreimmel! – hápogta, és a csengő után nyúlt.

– Várjon, kérem, ne siessen, nem szaladok el! Csak azt akarom mondani, hogy ismerem a magyar büntető törvényeket. Egyetlenegy paragrafus sincs, amely a hatósági közeget feljogosítaná, hogy valakit bántalmazzon, ha nem szolgáltat rá okot. Igyekszem szó szerint idézni: „Senki sem büntethető más büntetéssel, mint amit a tett elkövetése előtt a törvény arra kiszabott”. Nem helyez kilátásba összeveretést a csendőrökkel, sem szolgabírói pofozkodást. De ha maga úgy tudja, hogy joga van engem előbüntetésben részesíteni, hát csak hívja a csendőreit! Biztosra veszem, hogy az Ön egyenes felszólítására megteszik, amit kér. Azt sem vonom kétségbe, hogy vannak annyian, hogy engemet össze tudnak verni. Hívassa őket, és veressen össze! Nekem van egy kis ismeretségem ahhoz, hogy olvashassa majd a nevét az ügyel kapcsolatos tudósításokban. Híres ember lesz, és az érdeklődés középpontjába kerül. Ej, uram, galambszürke lett az arca! Ne ájuljon el, nem értek az élesztgetéshez. Jó napot, uram!

*

Az ügy a törvényszékre került. Nyomós volt a vád. Többrendbeli súlyos testi sértés, a fennálló társadalmi rend elleni izgatás, közigazgatási személy elleni fenyegető és tisztetelen magatartás és több hivatalos személy elleni többrendbeli becsületsértés. Szóval halmozati állapot.

Természetes, hogy a vonatkozó paragrafusok alapján hozták meg az ítéletet. Arra a kérdésre, hogy akar-e fellebbezni, Juliánt veszett

hangulat fogta el. Nem törődött már semmivel. Dacosan vágta oda az elnöknek.

– Nem! Nem fellebbezek! Én mindenért azt az árat szoktam fizetni, amit kérnek. Ha még cirkuszos is a törvény, én nem alkuszom!

Ezzel aztán alaposan be is tette maga mögött az ajtót. A vád egy ponttal, a törvény kigúnyolásával és becsmérlésével szaporodott.

*

A szabadulása után egy ideig dolgozott. Jó szakember lévén jól is keresett. Mivel takarékos, józan életet élt, hamarosan összeszedte magát, és most arra gondolt, hogy okos beosztással könnyen kihúzza akár tavaszig is, ha éppen nem kapna munkát. De attól nem kellett tartania, hiszen bármikor szívesen alkalmazzák, ha visszamegy. Ez a kis házacska is, amelyet a régi helyére épített, a takarékos évek gyümölcse. Két helyiségből áll csupán, de veranda is van hozzá. Őszszetevte sem nagy, de pince is van alatta. A szobában falba épített szekrények vannak, és így minden jól elfér. Szerette ezt a kicsi, barátságos meleg fészket. Mint szülői örökséget, szerette a földet, amelyre épült. Végül szerette a kert vén gyümölcsfáit, az apai kéz emlékeit. A kis „Farkasverem” – így nevezte a házát – és a kert rendben volt. Baráti kezek tartottak karban mindent, amíg távol volt. Elgondolkozva piszkálgatta a parázsakat.

– Igen... Nehéz árat fizettem, hogy megtanuljam, hogy is van a gyakorlatban a törvény előtti egyenlőség. Engem nyugodtan sértegethet az úrféle, de ugyanazért a szóért engem perbe fognak becsület-sértés címén. Engemet meg szabad ütni, nekem eshet egy fél tucat veszett kutya, de ha én kiverem egyik-másik fogát, engem megbüntetnek súlyos testi sértés miatt. No de máskor csak pénzt küldök a jótékonyági mulatságra, magam pedig itthon maradok. Így lesz okosabb és gazdaságosabb is.

– Ejnye ugyancsak megfélemeztem az én kis vendégemről!

Hát, a kis vendég egyáltalán nem vett tudomást a mulasztásról. Aludt mélyen kipirult arccal.

Talán megússza az ijedséggel! Nem tudom, ki lehet. Hogy nem idevalósi, az biztos. Minden gyereket ismerek a faluban, de ezt a kis Téli Árvácskát még sosem láttam.

– No, csak aludj! Ha nem keresnek, mert nincs senkid, nem adlak másnak. Leszek apád, anyád, pajtásod egy személyben. Majd az ün-

nepek után összeütök neked egy takaros kis ágyat. Addig én majd a padlón alszom. Hanem most odateszem a vacsorát. Lehet, hogy felébredsz, mire kész lesz. Legalább karácsonyestén nem egyedül ülök az asztalhoz!

Megrakta a tüzet, aztán edényeket tett fel. Rágyújtott, és merengve hallgatta a tűz duruzsolását. A szél rázta az ablakot, a hó pedig szakadt rendületlenül.

– De mi ez?

Mintha valami egyéb hang is vegyülne a szél üvöltésébe. Halk, keserves, vinnyogó, sürgető hang, és valami erőtlen kaparászás. Ahogy kinyitotta az ajtót, egy macska surrant be.

– No lám, szaporodnak a vendégeim! Kerülj beljebb, hadd lássam, ki iafia vagy! Mutasd, hogy nézel ki!

A macska, ha egyelőre bátortalanul is, ösztönösen a tűzhely előtt állt meg. Hát, ami azt illeti, elég siralmas állapotban volt. A szőre csapzott volt, egyik füle kicakkozva, a másikon is műértő fogak nyoma. Az egyik hátsó lábát, amely félig át volt harapva, húzta.

– No, téged ugyancsak megtépáztak! Hanem várj csak, te gaznáció! Ha nem tévedek, mi már egyszer láttuk egymást. Hát persze... te vagy az... Fehér a bundád, csak a farkad végén van egy sárga gyűrű, meg egy fekete folt a bal pofádon. Ma délután, amikor eloldoztalak, hálából kipróbáltad rajtam a karmaidat és a fogadat! Az ördög süsön meg a saját zsírodban! Megint bajban vagy, mert három lábon jöttél ide. No, mutasd csak a lábad! Ne félj, én nem haraplak meg, és itt is maradhatsz!

Kötést vett elő.

– No, itt van az elsősegély!

Kimosta a mély sebet, és bekötötte.

– Így ni! Most szépen viselkedtél! Adok egy csésze kávé, nesze! Soha nem derül ki, hogy a macska értette-e Julián magánbeszédét. Azt sem lehet tudni, megismerte-e, de tény, hogy most nem harapta meg. Felnyalta a kávé, és piros nyelvvel tisztára mosta a csészét. Nyújtózott, és ásított. Megnyalta a száját, és hízelkedve dörgölözött Julián lábához. Aztán a tűzhely alá osonva karikába görbülve lefeküdt. Talán így akarta tudtára adni Juliánnak, hogy birtokba vette a házat.

– Legalább lesz játszótársa a kislánynak! De csak ébredne már fel! Jóformán kész a vacsora, de csak a macska érdeklődik, szaglász a

tűzhelynél feltartott farokkal. Sajnálom felkelteni a kislányt. Az alvás most mindennél többet ér neki. Mégiscsak egyedül kell asztalhoz ül-nöm karácsonyestén.

Betakargatta a kislányt, aki álmában letúrta magáról a dunyhát. Az-tán megint csak a tűzhely elé ült. Nézte a lángok játékát, és az ottho-nos kényelemmel nyújtózó macskát a neki odatett rongydarabon, amelyet maga alá kapart.

– Hát igen, – merengett – megöregedsz már lassan, Julián (25 éves volt), és még mindig egyedül vagy! Pedig az Írás is azt mondja: „Nem jó az embernek egyedül lenni.” Valóban nem jó! De ha még nem ke-rült...

Felfigyelt.

– Mi volt ez? Mintha valaki...

A szél egy pillanatra elállt. Igen most már tisztán hallja... Valaki hal-kan, de sürgetően kopog az ablakon. Kiment. A szeme nem szokta meg azonnal a sötétséget, de úgy látta, egy nő áll az ajtó előtt.

– Ha istent és irgalmat ismer, eresszen be, kérem!

Juliánnak eszébe villant, hogy ma alkonytájban neki is része volt az irgalomban. Különben neki és a kislánynak is a tó jégpáncélja volna már a szemfedője.

– Lépjen be, asszonyom!

Bevezette, széket húzott elő. Elvette a táskáját. Lesegítette a kabát-ját.

– Egyelőre ide üljön, ne közel a tűzhöz! Azonnal hozok hideg vizet, hogy megmossa a kezét. Akkor nem üt az ujjaiba a fájás.

– Köszönöm! Ön igazán gondos.

„Egyszerűen, de finom ízléssel öltözködik... és nagyon fiatal... és na-gyon szép!” – állapította meg Julián a harmadik számú vendégéről.

– Kötelességemnek tartom elmondani, hogy milyen körülmények készítettek arra, hogy...

– Mindenekelőtt az a fontos, hogy felmelegedjen, és kipihenje ma-gát! Tehát igya meg először ezt a csésze langyos kávé! Magyarázat-tal nem tartozik. Az idő elfogadhatóvá teszi, hogy az első, útjába eső ajtón bekopogott. Majd ha teljesen kipihente magát, akkor is ráér a magyarázattal.

– Szóval, nem kíváncsi arra, hogy mit mondanék?

– Ellenkezőleg! Nagyon szívesen veszem, ha megtisztel, és beszél magáról, de nincs jogom a magánügyeibe avatkozni.

– A történetem inkább bosszantó, de a következménye, vagyis a jelen helyzetem, elég kínos, azonban teljes nyíltsággal beszélhetek róla.

– Köszönöm az előlegezett bizalmát, de most másra kérem.

– Egész nyugodtan! Tudom, hogy semmi tisztességtelen dolgot nem fog mondani.

– Nem! Annyi az egész, hogy én a karácsony estéjét különleges ünnepnek tartom. Karácsonyeste a felnőtt is gyermekké válik. Karácsony estéjén megnyílnak a szívek, és az a kevés jó, amely még az ember lelkében szunnyad, ilyenkor a felszínre kívánczik. Békés meghitt hangulatra vágyik az ember. Még az is, aki magányosan él. Engem is megfogott a karácsony varázsa, és a lelkemben a múlt képei élednek fel. Kérem, tegye hangulatossá az estet azzal, hogy megosztja velem szerény vacsorámat! Így az lenne az érzésem, hogy én gyermek vagyok, és édesanyámmal ketten ülünk az asztalnál szent karácsonyestén. Nem is lenne nehéz beleélni magam, mert nagyon hasonlít az édesanyámra. Őt ismertem ilyen fiatalnak és szépnek.

– Ezt még a férfi mondja, vagy már a gyermek?

– Mind a kettő. Benne van a gyermek tisztelete és a férfi megállapítása is.

– Hány évet kellene magamra szednem, hogy az édesanyját lássa bennem?

– Nem sokat. Édesanyám alig pár évvel lehetett idősebb, amikor én kicsi voltam, és elvesztettem.

– Szegényke – mondta őszinte sajnálkozással a vendég -, még nem is volna idős, ha élne.

– Alig volna 43 éves. Vannak lelki sebek, amelyek soha sem gyógyulnak be, de bizonyos idő távlatából könnyezés nélkül tudunk beszélni még kedves halottainkról is. Hanem még nem felelt a kérésemre, pedig a vacsora már készen van.

– Köszönöm, elfogadom. Valóban éhes vagyok, és olyan tapintatos formában hívott meg, hogy nem utasíthatom vissza. Úgy van beállítva, mintha Ön lenne lekötelezve.

– Dehogy! Maga eltúlozza a dolgot. Valóban hálás vagyok, hogy elfogadja a meghívásomat.

Vacsora után Julián rágyújtott, és a füstfátyolon át a szeme a vendégén pihent. Nem volt feltűnő szépség, de hódított öntudatlanul. Valami természetes báj volt rajta, amely kacérkodás nélkül ígezett.

A termete nyúlánk volt, de nem túl magas. A járása könnyed. Tiszta és magas homlokát fekete haj övezte. Arcán a lélek tisztasága honolt. Szépen ívelt szemöldöke volt, és ha lefelé nézett, a hosszú pillái beárnyékolta kék szemeit. Tekintete nyílt és becsületos. Apró fehér fogain meglátszott a gondos ápolás. A hangja meleg és simogató. Az egész lényében volt valami varázs és kedvesség.

Julián a szőke hajával, kék szemével és hatalmas atlétatermetével bízást elkeveredett volna Skandinávia fiai között.

– Uram, – törte meg a csendet a fiatal nő –, Ön nem kérdez semmit... nem kérdezi a nevemet. Azt sem, hogy miként kerültem ilyen helyzetbe, hogy karácsonyeste fiatal lány létemre az utcán bolyongok, és ha nem akarok megfagyni, kénytelen vagyok idegen ajtón zörgetni.

– Tiszteletben szoktam tartani mások magánügyét.

– Elmondom hát kérdés nélkül a történetemet. Meg kell tudnia, kinek adott menedéket! Rá vagyok ugyanis utalva a támogatására. Szeretnék tanácsot kérni, hogy mit tegyek. Igen nehéz helyzetben vagyok.

– Ami tőlem telik, megteszem az érdekében.

– Köszönöm, uram! Tudtam, hogy nem csalódom Önben. A nevem Keresztury Mária. Z. báró családjánál voltam nevelőnő.

Julián felállt, meghajolt.

– Örülök, hogy megismerhetem! Julián Farkas vagyok. Tanult szakmám műszerész, és ha nem tanultam is más szakmát, mindig az vagyok, amire éppen szükség van. Ha kell, zsákolok, fényképezek, be-tont keverek, csendéletet festek, vagy hajót mázolok.

– Látszik, hogy erős, mint az élet. Magának a nehéz is könnyű!

– Ha az ember nem ura a helyzetnek, akkor hamarosan a szolgája lesz. Én pedig igyekszem felül maradni. De az élet igen rakoncátlan vadló, és nem lehet sosem tudni, mikor dobja ki a lovasát a nyereg-ből, és azt sem, nem tapossa-e agyon. Van önbizalmam, de nem vagyok elbizakodott.

– Szép jellemvonás, de ha megengedi, folytatom. A báró lehet, hogy úriember volt a rangbeli hölgyek társaságában, de úgy gondolta, hogy velem, a fizetett alkalmazottal szemben, nem kötelező a megbecsülés. Egy ízben, lehet, hogy nem is volt egészen józan, különösen szemtelenül viselkedett, és tisztességtelen ajánlatot tett. Én olyan csattanós választ adtam neki, amely még másnap is meglátszott az arcán.

– Igen jól tette! Maga derék és bátor lány, kisasszony!

– A bátorság, ha a mai helyzetemet nézem, botorság volt. De bármilyen lesz is velem, nem sajnálom. A báró azonban keresztülvitte, hogy azonnali hatállyal elbocsátottak. De nem ez volt a legnagyobb baj, hanem az, hogy a megtakarított pénzem javarészből ráment édesanyám betegségére. És amikor meghalt, a hátra maradt ingóságot felemésztette a temetés.

– Kedves kisasszony, fogadja részvételem! – mondta Julián és kezét nyújtotta.

– Köszönöm, de még nem mondtam el mindent. Utolsó havi keresetemből ruha-, cipő- és egyéb szükségletemet fedeztem. A pénzem utolsó maradványát felemésztette az utazás. Minden elképzelhető helyen jelentkeztem, de állást nem kaptam. A ruháimat tartalmazó málhát az utolsó állomáson letétbe helyeztem. Ezt nem értékesíthetem, mert az elhelyezkedésemhez elengedhetetlen a jó megjelenés. Ha egyéb mód nem kínálkozik, akkor mégis ehhez az utolsó lehetőséghez kell folyamodnom, mert már nagyon fog a hínár. Ismerősöm sehol senki, ahol kihúzhatnám addig, amíg álláshoz jutok. De nem is szívesen lennék senki lekötöztetve, mert az „ingyen”, drága nekem.

– Maga nagyon önérzetes!

– Valóban az vagyok, ami talán hiba a szegénynél, de azt tartom, hogy legalább önérzete legyen az embernek. Az utat eddig már gyalog tettem meg. Azt hittem, talán szerencsém lesz. De az út is jóval hosszabb volt, mint hittem. A mély hó és az erős szél miatt nehezen tudtam haladni. Nem lett volna érdemes visszafordulni sem. Hova? Kihez? Már az úton rám sötétedett, így a kényszerűség rávitt, hogy a legelső háznál, ahol világosságot látok, bezörgessem. Hogy megértő lélekre akadtam, az csupán a véletlen vagy az isteni gondviselés műve.

– Bárminek tulajdonítja, így volt a legjobb! – mondta Julián bátorítóan.

– Erről már az első pillanatban meg voltam győződve. A nőnek rendszerint élesebb az ösztöne, és ritkán csalja meg. De következtetni tud ezernyi apró dologból is, amelyeket a férfi észre sem vesz.

– Bocsásson meg, mért volna a nő ösztöne élesebb, mint a férfié?

– Tegyük fel, hogy a férfi és a nő azonos körülmények között él! A nehézségek leküzdéséhez azonban az adottságaik nem azonosak. Hiába rendelkezik ugyanolyan szellemi képességekkel a nő és a férfi, a nyers erő a férfínál van. Erővel szemben az erő számít, nem az in-

telligencia. Amikor például Ön veszélyben van, nyugodtan vár, mert tudja, hogy szükség esetén képes elhárítani. Ezzel szemben, mondjuk, én, nem várhatom be a fejleményeket, mert az nekem már késő. Figyelnem kell az apró jeleket, amelyek megmondják, óvatos legyen-e, vagy már fussak is, ahogy bírok. Tehát a nő állandóan rá van kényszerítve az apró dolgok megfigyelésére, és azokból a gyors következtetések levonására. Így az „ösztöne” nem marad csökevényes állapotban. Ennyit tudok mondani a női ösztön erősebb voltáról.

– Engemet meggyőztek az érvei. Köszönöm a magyarázatot. Annyit tennék hozzá csupán, hogy a női ösztön a nők férfiakkal szemben érzett –elismerem, hogy jogos – bizalmatlanságán finomult ki. De ha szabad kérnem, folytassa az elbeszélését!

– Nincs már mit elbeszélni. Ha még szólok, az már csak kérdés. Legyen szíves megmondani, hogy van-e itt, ebben a helységben valami esélyem!

– Sajnos – mondta Julián -, ahogy én az itteni viszonyokat ismerem, ez a reménye semmis. Ebben a helységben szegény nép lakik. Gyerekük van bőven, de pénzük alig.

– És a módosabbak?

– Azok sokkal fösvényebbek annál, mint hogy nevelőnőt alkalmazzanak.

– De nem kötöm magam az eredeti foglalkozásomhoz. Vállalok bármilyen munkát, amely tisztességes kenyeret ad.

– Itt csak az uradalomban vannak alkalmazottak, de azok is éves szerződéssel. Télvíz idején senki sem mozdul.

– Ez nagyon lesújtó rám nézve. Istenem, de könnyörtelen néha az élet! Hősiesen tartotta magát, de egy kicsit remegett a hangja, és a szája megvonaglott. Elfordult, de Julián látta, hogy egy könnycsepp gördül le az arcán.

– Mégis... Gondolkozzék, kérem! Hátha eszébe jut valami. Legalább annyi, hogy hol tölthetném a mai éjszakát?

És Julián gondolkozott... „A lányt nem lehet a sorsára hagyni! A kétségbeesés végső fokán áll. Mi lenne vele? Persze, amilyen vonzó jelenség – utálatos gondolat – könnyen segíthetne magán. Csakhogy büszkébb és becsületesebb annál! Inkább meghal. Hát, nem szabad meghalnia! Akár a véletlen, akár az isteni gondviselés vezérelte ide, éppen énhozzám, azt úgy kell venni, hogy az én védelmemre és gondoskodásomra van bízva. És nekem méltónak kell lennem a bizalomra! Nekem kell segítenem rajta akárhogy is! Az ám, de hogyan...?

Eh, nincs min gondolkozni... A lánynak itt kell maradnia! Igen ám, de hogyan...? Ha itt marad, akkor... Nos hát akkor nekem kell elmennem! Másként nem lehet, ez csak világos! De azt nem lehet neki megmondani, hogy az én távozásom a feltétele az ő maradásának. Úgy kell a tudtára adni, mintha nem miatta mennék el, hanem... Valami mesét kell kitalálni! Úgy kell feltálatni, mint a vacsorameghívást, persze, sokkal ügyesebben!”

– Volna egy indítványom, kisasszony – szólt Julián, amikor végre felnézett. – Ha elfogadja, akkor már az éjszakát is nyugodt helyen töltheti. Azonkívül az Ön égető kérdése is meg lenne oldva, mégpedig úgy, hogy engem is súlyos gondtól szabadítana meg.

– Beszéljen, kérem! – szólt a lány felcsillanó szemmel. – Minden tiszteességes ajánlatot hálásan fogadok. Bocsánat a kifejezésért! Tudom, hogy amit maga mond, az nem lehet más!

– Az ajánlatomban nincs semmi, ami erkölcsileg kifogásolható lenne. Hallgasson meg, és majd megmondja az észrevételét! Nekem hosszabb időre el kell utaznom. Eredetileg ma este kellett volna, de holnap feltétlenül. Két megoldandó kérdés van. Az egyik, hogy a ház és a kert gondozásra szorulnak. A másik ok – Julián az ágyra mutatott -, a kislány, akit nem vihetek magammal, viszont egyedül sem hagyhatom. Lelkiismeretes gondozóra szeretném hagyni, de itt van, amitől félek. Találok-e olyat, aki anyja helyett anyja lenne szegénykének?

– Meghalt a felesége? – kérdezte részvétellel a lány.

– Nem. Nem halt meg. Nőtlen vagyok.

– De hát akkor kié a gyermek? Ki gondozta eddig? Ha nőtlen... – Hirtelen elhallgatott.

– Majd ha egyszer több időnk lesz, el fogom mondani miképp került hozzám a gyermek. Hogy kié, nem tudom, de hogy nem falubeli, az biztos. Nem tudom, ki viselte eddig gondját. Ma délután óta ismerem. Akkor láttam először. A kutya sem törődött vele. Azaz volt egy kutya, amely nagyon is érdeklődött iránta. Majd mindent elmondok egyszer, ha az ismeretségünk nem ér véget már az elején. Ma este el kellett volna utaznom, de nem tehetem addig, amíg a kislányról nem gondoskodom. Ezt holnapra kellett volna halasztanom, ha a jó sors ide nem küldi magát. Arra gondoltam, hogy legalább addig, amíg el tud helyezkedni, vállalná-e a kislány gondozását? Ha igen, akkor már most elindulhatok. Természetesen előbb megbeszéljük a

részleteket, mert úgy szól a mondás: Adok, hogy adj, teszek, hogy tégy!

A kert és a fák jó gondozás mellett adnak annyi jövedelmet, amennyi a mindennapi kenyérre elég. De addig is élni kell valamiből! Ezért megfelelő összeget hagynék itt a kiadásokra.

Malacot, aprójószágot tarthatna. Mindennek megvan a helye.

Szenet, fát, burgonyát talál a pincében, egyebeket a lakásban. Nem kellene már holnap a boltba mennie. Esetenként majd küldök pénzt, amennyit tudok.

Nem kellene félnie. Szegény, de becsületes nép lakik errefelé. A ház kiállna egy kisebb ostromot is. Az ablakok erős vasráccsal vannak ellátva. Az ajtón alul-felül tolózár van. Ha elfogadja az ajánlatomat, mind a hármunk ügye megoldódik. Nem sok, amit ezzel nyerne, de a közeljövő gondja megszűnne, és függetlenül élhetne ebben a házlékban.

Most én mondom, gondolkozzék, kérem!

A lány ráemelte a tekintetét, és a szemében a természetes ragyogáson kívül, más is megcsillant.

– Azt mondja, nem sok, amit nyújthat. Az életemet adja vissza! Az életemet? Sokkal többet annál! Az Istenbe vetett hitemet adja vissza, amely már elhagyni készült. Milyen könnyű lett egyszerre a lelkem!

A könnyei megeredtek, és zokogva borult az asztalra. Julián várt. Nem zavarta. Hadd sírja ki magát! A lány sírása lassan-lassan csendesedett.

– Ne ítéljen el! – mondta, amikor letörölgette a könnyeit. – úgy viselkedtem, mint a gyermek.

– Tiszteletben tartom az érzelmeit. Persze, maga abból a téves gondolatból indul ki, hogy nekem hálával tartozik. Hát ez nincs így! Ne érezze magát lekötöztetettnek! Kölcsönös megegyezés alapján történik minden. Szóval megegyeztünk?

– Akármilyen színezetet ad is a dolognak, én tudom, mivel tartozom! Nem bírok szabadulni attól a gondolattól, hogy minden csak én miattam történik. Magának egy órával ezelőtt még esze ágában sem volt elutazni. Ez a tudat szörnyű kínossá teszi nekem a választ.

– Mire alapozza a képzelődését?

– Arra, hogy bizonyos készletekről beszél itt a házban. Olyanokról is, amelyek nem olyan tartósak, mint a fa meg a szén. És azokat a nem tartós cikkeket a maga intézkedésére hozták ide, mire hazajön. Minden arra utal, hogy hosszabb tartózkodás volt a szándékában.

- Igen helyesen következett. Eredetileg úgy is volt, de közben értesítést kaptam, hogy...
- Postán? Azóta biztos, hogy nem, amióta itt vagyok. És nem sokkal előttem ért haza, de a postás már akkor sem kézbesített.
- Az emberek nemcsak postaküldeményekkel érintkeznek. Nyugtassa meg a lelkiismeretét! Magamon segítek azzal, amit ajánlottam. Nem vagyok angyal. Képzelje el, hogyan lebegnék én a levegőben a magam 95 kilójával! De egyáltalán nem is kíváncsi, hogy a farkasnak szárnya legyen. Az őzek panasza mennének a Jóistenhez, hogy csinálja vissza a teremtést, mert különben elvesznek.
- Maga tréfával akarja elütni a dolgot.
- Vannak még kétségei?
- Vannak, és lesznek is. De mindazonáltal el kell fogadnom az ajánlatát akár jogos a gyanúm, akár nem.
- Na, végre! – sóhajtott Julián megkönnyebbülten. Akkor hát, kedves Mária, ha már szövetségesek vagyunk, szólítsuk egymást a keresztnevünkön! Engem a barátaim Juliánnak szólítanak. Ennyit megengedhetünk magunknak, nem?
- De!... de!... Azt hiszem, igen – szólt a lány némi zavarral. Hanem, Julián, rám mer itt bízni mindent? Rám, az ismeretlenre?
- Sokkal jobban ismerem magát, kedves Mária, mint ahogy gondolja! Aztán miért ne merném?
- Vannak itt értékek. Olyanok is lehetnek, amelyekről csak később szerzek tudomást. És azokat, amíg maga távol lesz, én...
- Azokat nem tudná értékesíteni. Mit adna el? A könyveimet? Azt a pár képet, amit itt lát? Egy pár keleti szobor, faliszőnyeg. Hát, kell itt az ilyesmi? Mondtam, hogy ez a nép itt szegény. Örül, ha kenyeret, sőt és más nélkülözhetetlen dolgot vehet. De ha igyen osztogatná, akkor sem tudna egy darabot sem rájuk erőszakolni, mert tudják, hogy az enyéme. De nem ezért lesz itt minden biztonságban az utolsó szegig, hanem mert maga becsületes. Ide köti az adott szava, köteleességtudata, de legfőképpen az, hogy egy eleven érték, egy kislány őrizetét magára bízta. Ez őrhely, ahova állítottam, és úgy veszem, mintha megesküdött volna, és maga nem lesz esküszegő. Őrhely ez, Mária, és én tudom, hogy váltás nélkül nem hagyja el! Mert maga olyan, mint a római katona, akit az őrhelyén felejtettek. Égett körülötte a város. Mindenki menekült. „Fuss te is! Nem látod, hogy mindennek vége?” – kiáltottak rá. A katona csak annyit felelt. „Még nem váltottak le!”

A lány szeme teleszaldt könnyel.

– Julián, maga minden szavával becsületrendet tűz fel rám! Én nem bírok el, de nem is érdelek ennyit! De ha maga azt mondaná: „Mária, eredj a lángok közé!”, akkor én mennék. Ha maga akarná, én vállalnám a keresztet.

Megint sírásra fakadt. Zokogott az asztalra borulva.

– Nono! – csitítgatta Julián. Most már tényleg úgy viselkedik, mint egy gyerek! Nem dicsérem én, csak előlegezem a bizalmat, amelyet maga az utolsó morzsaig igazolni fog. Dehogy küldeném én magát keresztre vagy máglyára! Inkább megvédeném az egész világ ellen! Nocsak, no! Legyen jó kislány! Ne sírjon már! Hát, ilyen katonára bízom én az őriséget?

Mária lassan megnyugodott.

– Mondja meg – és mélyen a férfi szemébe nézett –, most már megmondhatja őszintén, ugye kitalált mese, amivel az elutazását magyarázza? Most már abban az esetben is maradok, ha bevallja.

De Julián arca nem árult el semmit. A kék szemek változatlan nyugalommal néztek a lányra, és nem engedtek maguk mögé betekinteni.

– Még mindig ez foglalkoztatja? Nem mondom, szeretnék nagylelkű emberként állni önmagam előtt, de sajnos nem vagyok angyal. Sőt egy súlyos terhet most a magam válláról a magáéra helyezek át. Legyen jó gondviselője a kislánynak, Mária!

– Ígérem, hogy anyja helyett anyja leszek – mondta könnyes szemmel a lány. Mindennek hűséges őrizője leszek, amit csak rám bízott. És remélem, nemsokára viszontlátjuk egymást!

– Amint a körülményeim engedik, meglátogatom.

– Mindig várom, és nagyon boldog leszek, ha jön!

– Köszönöm, kedves Mária!

Fölvette a köpenyét, hátizsákját, fogta a göcsörtös botját, és még egyszer a lány felé fordult.

– Búcsúzzunk, hát! Isten áldja meg, Mária!

– Isten áldja meg magát is, kedves Julián!

Julián kilépett az ajtón.

– Maradjon bent – szólt még vissza –, hideg van! Zárkózzon be jól!

Amikor Julián messziről visszanézett, a „Farkasverem” ablaka még világos volt. Ez jólesett neki.

– Tehát nem feküdt le azonnal, pedig nagyon fáradt!

Úgy érezte, hogy az ablak sárgás-piros fényébe egy meleg tekintetű szempár csillogása is beleolvad, és hogy a lány utána néz...

– No, nekem gyorsan kitellett az ünnep! – gondolta, de nem érzett keserűséget, hanem melegség járta át. A szél elállt, és temetői csend ülte meg a tájat. Julián egyenletes léptekkel rótt az országutat, és hallgatta, hogy csikorog a hó a talpa alatt.

– Milyen furcsa! Amikor hazafelé mentem, nem mondott a hó semmit, pedig akkor is csikorgott. Most meg mintha azt mondaná, Mária, Mária.

*

Telt-múlt az idő. Elszaladt a tél, elmúlt a tavasz, sőt már a nyár is a vége felé járt. Julián harmad magára dolgozott. Pontosan küldte a pénzt, és tudta, hogy az elég a két védenca számára. Sokat gondolt a Farkasverem lakóira. Mit csinálhat a lány? Hogy van a kis Téli Árvácska? Sőt még a macska is eszébe jutott. A karmolása helye a keze fején még mindig meglátszott. Ugyan meg van-e még?

Sokat gondolt a lányra, de ha írt neki, az érzelmeit nem említette.

Mária is csak tárgyyszerűen írt. Részletesebben csak a gyermekről, aki kapocs volt köztük. Néha mégis elárult valamit az érzelmeiről.

„Érdeklődtem a kislány kiléte felől – írta az első levelében. – nem idevalósi. Nem ismeri senki. Közhírré tettem a környező falvakban is. Nem mintha szabadulni akarnék tőle, de kötelességemnek tartottam. Annyit tudtam csak meg, hogy aznap, amikor magához került, cigányok jártak a faluban. Azokkal jött. Ezt megerősíti a kislány elbeszélése is. A szüleirol semmit sem tud. Azt mondja, hogy mindig fekete bácsikkal és nénikkel járt. Sose laktak házban, hanem azokban a ponyva tetejű kocsikban, amelyekkel mindenfelé jártak. A kocsiban aludt rongyok között.

Nyilván egészen kicsi korában rabolhatták el, azért nem emlékszik a szüleire. A kislány elég barna ugyan, de ez nem utal cigányeredetre, mert köztünk is akad ilyen kreolbőrű akárhány. Nem találok rajta semmi cigányvonást. Csak annyit tud, hogy Cillának hívják. Ilyen név a keresztyén naptárban nincs. Lehet, hogy becenév vagy valamilyen keresztnév elferdítése. Azt mondja, hogy egy nagyon szép nénivel aludt, akinek fekete göndör haja és piros arca volt. Ilenka volt a neve. Ilenka fésülte, gondozta. Ilenka nagyon jó volt, és mindig ő adott neki enni. Ilenka nagyon szerette, és ő is Ilenkát. A többiek azt mondták, hogy Ilenka beteg. Amikor a hátára vett, én azt mondtam:

Gyí, te! Fuss, Ilenka! Futott is egy darabig, de hamarosan megállt. Köhögött, és nem kapott levegőt. Nem bírta lovacsát játszani.

Egyszer azt mondta nekem a szép és jó Ilenka:

– Cilla, ha én egyszer nem kelek fel, és hideg lesz a kezem, az arcom meg sárga, és csak nézek, de a szemem olyan lesz a mint a fakóra égett fehér üvegcszerép, akkor menj el innen úgy, hogy senki se lásson! Menj akkor a te népedhez, mert te nem vagy közénk való. Akkor menj innen akármilyen lesz is az idő! Ne törődj vele, éjjel lesz-e, vagy nappal! Menj, ne számítsd akkor, hogy zuhog az eső, vagy süt a nap, vagy a hó csikorog a talpad alatt! Mindenhol jobb lesz neked akkor, mint itt, mert akkor már Ilenka nem tudja karjaiba venni a kis Cillát, ha valaki bántani akarja.

Erre a láncra, amelyet most a nyakadba akasztok, nagyon vigyázz! Ezen van a fülbevalóm és a gyűrűm. Ez minden vagyonom. Neked adom, hogy legyen emléked tőlem, mert Ilenka nagyon szereti Cillát. Azután Ilenka zsebkendője mindig piros lett, ha köhögött. Alig evett, és az arca már nem volt piros.

Egy reggel nem kelt fel. Délután azt mondta:

– Gyere ide, Cilla! Itt van három pogácsa vánkossom alatt. Vedd ki, és tedd a zsebedbe! El kell menned innen! Már nem bírlak megölelni. Gyere, csókolj meg! Itt van a nyakamban a fekete gyöngyfűzérem és egy kis kereszt. A keresztet tedd az imára kulcsolt kezembe úgy, hogy a vége kilátsszon! A gyöngyfűzért csavard a csuklómra! Most mondd el az imádságot, amelyet lefekvéskor szoktál! Amikor az ima végére érsz, ne várj semmit, mert nemsokára hideg lesz a kezem, és nem szólok többé hozzád!

– Akkor elmondtam az imát:

Én lefekszem kiságyamba,
Minden esti koporsómba.
Három angyal fejem felett,
Egyik megőriz engemet,
Másik szememet lezárja,
Harmadik a lelkem várja. Ámen ¹

Amikor elmondtam az imát, megcsókoltam Ilenkát. Nem szólt, és a szeme is olyan volt, mint a fakóra égett fehér üvegcszerép. Sírtam és

1 Ezt az egyszerű kis imát még Édesanyám tanította nekem.

elfutottam. Kezdtett sötétedni, és a hó is úgy szakadt, hogy alig láttam. Félttem, de én mindig szót fogadtam Ilenkának.

– Mondhatom, hogy a hallottak mélyen megrendítettek. Nem szégyellem bevallani, hogy magam is sírtam, amikor a kislány elmondta a sorsát. A fülbevalókat már viseli.

Nagyon szépek. A gyűrűben hatszögű ametiszt van. Ilenka van belevésve.

Idő kell, míg belenő az ujja. Az aranyláncon lévő ezüstkeretben egy gyönyörű cigányleány arcképe van elefántcsontra festve. Cilla ráismert:

– Ez a jó Ilenka – mondta, és megcsókolta a képet.

Cilla nemcsak jó kislány, de szeretnivaló is. Szép és okos. Nem felejt, és a szívében ott van a hála.

– Hol van az a nagy és erős bácsi – kérdezte -, aki nem engedte, hogy megharapjon a nagy kutya? Aki kihozott engem, amikor beszakadt alattunk a jég?

– Nem tudtam azonnal, hogy kiről van szó. Milyen bácsiról beszélsz, Cilla?

– Arról, aki idehozott, amikor te még nem voltál itt. Arról, aki lefektetett, és amikor felébredtem, kávét adott.

– Így hámoztam ki a szavaiból az egész történetet. Csak most értem meg a homályos utalását, amellyel arra a titokzatos kutyára célzott. Lassan kezd kibontakozni előttem a maga teljes egyénisége.

– Cilla, – mondtam neki -, te annak a nagy és erős bácsinak a házában laksz, és ő keresi neked a kenyeret. Juliánnak hívják. Most elment, messze van. – Mit akarsz tőle, kicsikém?

– Cilla szereti Julián bácsit.

– Miért szereted?

– Mert nem engedte, hogy bántson a kutya. Mert kihozott a jeges vízből. Meg sokszor betakart, amikor nagyon fáztam. Mária néni, Cilla Julián bácsinak akarja adni a gyűrűt, amit Ilenkától kapott.

– Itt megjegyzem, hogy a kislány sokszor harmadik személyben beszél magáról.

Így tudtam meg, hogy majdnem a tóba vesztek, amikor a kislányért bement. Megvallom, ez vegyes érzelmeket váltott ki belőlem. Egyrészt fájt, mert mellőzést éreztem benne, de elismerem, hogy semmi jogcímem nincs elvárni, hogy beszéljen valamiről, ha nem akar. Másrészt úgy gondolom, hogy maga nem akart dicsekedni a bátor-

ságával és a jótettével. Erre büszke voltam, bár ha meggondolom, jogcímem erre sincsen.

A gyűrűt postára tettem. A kisujjára sem lesz jó, de az óraláncán viselheti. Cilla kis szíve van a kőbe zárva, amely búzavirág-kék, mint az ő szeme.”

Egy másik levélben: „Hallom, hogy érdekes vitadélutánja volt a környékbeli urakkal, és ők megfekték a lendületes előadást. Ennek szívből örülök. De nem csak én, mert úgy tapasztalom, hogy itt igen sokan szeretik magát. Erre megint csak büszke vagyok.

Cilla és a macska igen jó pajtások. Ha Mika egeret fog, mindig bemutatja a kislánynak. Olyankor Cilla megcibálja a fülét, de ez semmit se változtat a barátságukon”

Julián nem volt beképzelt, de a rá vonatkozó elejtett szavakat vallo-másnak tekintette. Úgy gondolta, hogy nem közömbös a lánynak.

Lassan eljött az ősz.

– Milyenek lehetnek a fák most otthon? Hogy hajolnak földig a gyümölcstől terhes ágak?

Julián elszégyellte magát.

– Ugyan, Julián, legalább magadnak ne hazudj! Persze hogy érdekel az otthonod, hiszen azt mondtad karácsony előtt, hogy ki sem mész onnan tavaszig. És aztán jóformán meg sem pihentél benne a hosszú távollét után. De nem ez a fő ok! A fák most is olyanok, mint máskor. A macska? Hát, annak már biztos, hogy kutya baja sincs. Ugrik, szalad az egerek nagy bánatára. A kislány? Szaladgál a kertben és az udvaron, és örül a kis életének. Játszik, eszik jó étvággal, növekszik, mint a fák és a bokrok.

Mindez csak ürügy! Szerelmes vagy, Julián! Ez az igazság.

Julián kereste az okát, hogy miért szerelmes, de csak annyit tudott megállapítani, mint akármelyik gyalogbéres vagy híres tudós, hogy nem tud a miéltre felelni. Elfogadta, hát a szerelmet, mint szívesen látott zsarnokot, amelyet hódolattal emel maga fölé az ember, és örömmel viseli a láncait. Julián sem tudta, hogy miért, de amióta elváltak, állandóan fülében cseng a lány meleg hangja, és magán érzi a pillantását.

Nem bírta tovább. Ősz táján hazautazott. Nem tudatta az érkezését. Nem akarta, hogy készüljön a fogadására a lány. Váratlanul, kora délelőtt érkezett. Kedvező kép tárult elé. Az élő sövény mellett kecske falta a lombokat. Pár pillanatra abbahagyta ugyan a sövény-

nyírást, és nagy sárga szemeivel kíváncsian nézett a jövevényre, de azon nyomban igyekezett bepótolni az elvesztegetett időt. Mellette bájos gidácska csipegette a leveleket. Látszott, hogy inkább szórakozásképpen teszi, mint szükségből.

– No, ezek alighanem Mária állatállományához tartoznak –, gondolta. Úgy hallok, az ólnak is van lakója, és nem is malac már, mert jó öreg hangja van. Benyitott az utcai kapun. Rend és tisztaság mindenütt. A lugason, amely a házig vezetett, súlyos szőlőfürtök lógtak. A kertben úgy, ahogy elképzelte, földre hajlottak az ágak a tehertől. A lombok közül sárga-piros gyümölcsök kandikáltak ki. Megsimogatta sorban a fürtöket. Önkéntelenül az arcához szorított egy-egy szőlőlevelet. Megállt, amikor egy kismadár dalba fogott. Az ajka nem mozdult, hangtalanul imádkozott.

Benyitott a kertbe, és végigment rajta. Egy csapáson Cilla üldögélt, és babaruhákkal játszott. A fehér bundás, sárga gyűrűs farkú macska hol jobbról, hol balról dörgölődött hozzá. Cilla éppen azon fáradozott, hogy bekösse a fejét egy ronggyal. A macska kézzel-lábbal tiltakozott.

Mária a veteményeskertben foglalatostkodott. Julián egy ideig csendben nézte, és csodálta, hogy milyen ügyesen és gyorsan dolgozik.

– Hát, ez mind igen szép! De hol van a nevelőnő, akit én keresek?

Mária meglepetten fordult meg, de feltalálta magát.

– Itt van, csak egy kis változáson ment át. Most is nevel, de éppen kerti növényeket.

Kötény volt előtte. A haja menyecskésen volt hátrakötve, és ez igen jól állt neki. A karjait bronzsínűre festette a nap, de az arca halványpiros maradt.

„Friss és kíváncsi!” – gondolta Julián.

– Isten hozta, Julián! – mondta –, és a hangjában annyi öröm volt, hogy Juliánnak melege lett, és vágy fogta el, hogy a karjaiba kapja, és úgy vigye végig a csapáson, be a házba.

– Nem ítélek meg, hogy ilyen munkaruhában lát?

– Még jobban szeretem így! – Aztán zavartan folytatta – sokkal jobban szeretem így látni, mint estélyi ruhában!

– Gyerünk be! Most jut eszembe, hogy ma ünnep van! Nem dolgozom tovább.

– Milyen ünnep, Mária?

– Hát, hogy maga itthon van –, nevetett a lány.

– Akkor ünnepeljük meg ezt a napot! Úgy is csak estig maradok. Adig tart a dicsőség. Akkor vissza kell térnem. Kezdjük az ünneplést azzal, hogy bemegyünk a Farkasverembe, és egy kicsit elbeszélgetünk, mint azon az emlékezetes estén!

– Nekem is emlékezetes! De most egész más szemmel látom a világot!

– Igen! Most nem a hó súlya, hanem a gyümölcs terhe alatt roskadoznak a fák. Nem a szél fűtyül, hanem madarak dalolnak. A virágok a kertben nyílnak, és nem a befagyott ablak jegére rajzolódnak ki. Akkor ólomszürke volt az ég, most báránfelhők legelésznek rajta. Nézze csak, Mária, hogy terelgeti őket a szellő a kék mezőben! Most süt a nap...

– Olyan hasonlatokban beszél, mint a költők. Igaza van. Egészen más a világ!

De akkor nem csak az égen voltak szürke felhők, hanem az én lelkemben is. Most nem csak az égen, hanem a lelkemben is süt a nap. Most nem kísért a jövő, mint valami fekete rém.

– Örülök, hogy megnyugvást talált itt!

Előttük Cilla ment a macskával. Juliánnak játékos kedve támadt. A kislány mögé lopakodott.

„Ne nézz hátra! Jön a farkas,
Tüzet visz a markában.”

Gyerekesen nyújtva énekelte a játékverset. Amikor a kislány visszaneézett, nem állhatta meg, hogy fel ne kapja.

– Megismersz-e még, Cilla? Tudod, hogy együtt fürödtünk a tóban? Csakhogy akkor kicsit hidegebb volt a víz!

Megismerte, és a puha kis karok átölelték Julián nyakát, és Julián csókját is visszaadta.

– Tudja-e, hogy ez nagy kitüntetés? Cilla igen kedves kislány, de nehezen barátkozik. Rajtam kívül még nem csókolt meg senkit.

– Ennek igazán örülök, mert a gyermek őszinte. Nem csókol színből. Tudja, hogy maga jól bánik vele, és azt is érzi, hogy szereti.

– Ahogy megígértem magának! De a becsület és a hála is kötelezett.

– Kedves Mária, ne rontsa az ünnepet ilyen beszéddel! Az ügynek ezt a részét már akkor este lezártuk. Ne érezze magát adósomnak! Én tartozom köszönettel, hogy Cilla nevelését elvállalta. Megnyugtat a tudat, hogy a kislány jó kezekben van.

– Látom, nem akar vállalni semmit, amiért elismerés illetné. Pedig nekem most is az a gyanúm, hogy nem kellett volna elutaznia, és nem is akart akkor este. Nagylelkű mese volt csupán, amelyet feltá-
lalt nekem, csak azért, hogy segítsen rajtam. Ez a tudat sok rossz órát
szerzett nekem.

– Ezt igen sajnálom. Kár volt magát kínozni.

– Hisz annyi jó ismerőse van itt! Könnyen talált volna gondviselőt
Cilla számára, ha akart volna.

– Lehet, csakhogy minden ismerősömnek megvolt az otthona, ma-
gának pedig nem, Mária! Ez volt az ok, amiért magát választottam.
Nekem mindegy volt, hogy itt alszom-e, vagy ott, ahol dolgozom. Ez
ne okozzon magának lelkiismereti kérdést!

– Szép, hogy meg akar nyugtatni, de nyilván nem azért rendezte be
ilyen szépen az otthonát, hogy nem szeretne benne lakni.

– Nagyon szeretem, de amíg a férfi egyedül él, addig inkább csak
lakása van, mint otthona.

– Gondolom, hogy megéhezett az úton. Engedje meg, hogy meg-
hívjam reggelire, helyesebben már tízórait! A karácsonyi vacsorát
hadd viszonzom szeptember végén!

– Köszönöm, kedves Mária! Most és is bevallom, hogy nagyon éhes
vagyok.

Julián körülnézett a lakásban. Nagyon szerette a tisztaságot, és férfi
módra rendet is tartott. A lakás most is ugyanaz volt, de most meg-
látszott az asszonykéz nyoma. Csinos, kedves, otthonos volt. Ra-
gyogott minden. Az asztalterítón fehér csipkedísz, az ablakon szép
horgolt függöny, kövér díványpárnák, itt-ott csecsebecsék. Az alig
érezhető, kellemes illat valami tiszta, vasárnap délutáni hangulatot
adott a szobának. A rend nem volt kínosan merev, élet volt benne.
Friss derű, amelyben jól érzi magát az ember, tisztának, könnyűnek,
mint fürdés után.

– Nem talál abban iróniát – kérdezte Mária -, hogy én, aki vendég va-
gyok, most háziasszony leszek, maga pedig, aki házigazda, vendég?

– Nem. Tulajdonos vagyok ugyan, de jelenleg nem házigazda. De
a lényeg mégis az, hogy itthon érzem magam, és az otthon érzetét
maga kelti bennem.

Mária arcát boldog pír öntötte el. Tudta, hogy amit Julián mond, az
nem pusztán udvariasság. Ismerte, hogy vigyáz a szavak jelentésé-
re. Mária mégsem a szavak jelentésének tulajdonított jelentőséget,
hanem a hangszóllyalnak.

Vázát helyezett a fehér terítékre ízlésesen összeválogatott virágcsokorral. Kalács, kecsketej, kenyér, vaj és zöldpaprika került az asztalra és vesszőtálban frissen szedett gyümölcsökből egy szép gúla.

Cilla elmondta az asztali imádságot. Julián megcsókolta, és Mária felé fordulva meghajtotta magát.

– Köszönöm, hogy Cilla nevelésében mindenre gondol.

– Ami szép és szükséges! Hanem fogjon hozzá, csakúgy, mint otthon!

– Nem lesz nehéz beleélni magamat – mondta Julián jókedvűen.

Julián végigette a tízórait, de mert a szeme is éhes volt, a tekintete mindig Márián legett.

A lány kedves, megkapó jelenség volt. Julián tudta, hogy sokkal szebbeket is látott már, mégsem volt egy sem, aki úgy vonzotta volna, mint Mária. A tisztasága a Madonnára emlékeztette, akinek a közelében a lélek is megtisztul.

– Én úgy gondolom, hogy a nő ad értelmet mindennek. Ha nézem, hogy tesz-vesz piros arccal, fehér kötényben anyáskodó gondoskodással, megfog az otthon varázsa. Tényleg ünnep van! Olyan, mint egy békés ünnepi délután, amikor a gyümölcsfák alatt fekvé hallgatja az ember a méhek és bogarak zümmögését, és egy kis harang hangját hozza a szellő. Ünnep ez, de nem azért mert én hazajöttem, hanem a maga jelenléte adja ezt a hangulatot mindennek.

Mária ismét elpirult.

– No lám, – mondta –, a komoly és higgadt Julián megint úgy beszél, mint egy költő, és hozzá bókol is! Hát, maga ehhez is ért?

– Nem bókoltam, Mária! Csak hangosan gondolkoztam, és azt mondtam, amit érzek. Még hadd tegyem hozzá, hogy nagyon örülök a rendnek és tisztaságnak, amelyet lépten-nyomon látok. A kert meglepően gazdag. Amit az asztalra tett, az mind a maga termelvénye. Nagyon ügyesen gazdálkodik. Nem is tudom, ez hogy lehetséges! Talán nem is nevelőnő, hanem kertész!

– Nevelőnő vagyok, de jólesett az elismerés. Amit lát, az tényleg az én munkám eredménye, de az igazság az, hogy én nem értettem a kertgazdálkodáshoz, azonban sok jó embere van, akik beavattak a termelés titkaiba. A munka az enyém volt, de ők irányítottak.

– Tudom – mondta Julián.

– Tudja? Honnan tudja?

Julián csak most vette észre, hogy elszólta magát.

– Onnan, hogy megírtam nekik, hogy maga milyen minőségben van itt. Kértem, legyenek a segítségére, amiben tudnak.

– Azt hiszem, a maga kedvéért sok mindent megtennének. Ezek a tűzbe mennének magáért, Julián.

– Annál jobban gyűlölnék a „nagyok”, mivel a kicsik érdekeit védem.

– No persze, – évődött Mária -, ha valaki csukott ablakon át embereket dobál ki az utcára, az ne tartson igényt általános népszerűsége!

– Valóban olykor udvariatlan vagyok. Ki kellett volna előbb nyitnom az ablakot, ugye?

Mária elnevette magát.

– Hát, annyit megtehetett volna! A súlyos testi sértés vádja akkor is megmaradt volna, de elmaradt volna legalább a vagyonrongálás vétké.

– Igaza van. Elég drágán fizettem a mulasztásomért. Máskor majd előzékenyebb leszek, és...

– És főleg ne használja az ökleit! Azok igen súlyos érvek, ahogy elnézem őket.

– Ellenérvek voltak! Felelnem kellett, de a jövőben majd tartózkodni fogok a hasonló vitadélutánoktól.

– Hát, az igen kíváncsatos lenne, mind a hallgatóság, mind az előadó szempontjából. Jobb lesz, ha könyvet ít a nézeteiről, mint hogy ökölrel veri a hallgatóság fejébe!

– Hagyjuk ezt! Ha ennyit tud az ügyről, bizonyára az okát is tudja. Beszéljünk másról!

– Igaza van, Julián. Már úgyis régen akartam mondani valamit. Nem tudom, hogy adjam elő, hogy meg ne bántsam.

– Mondja nyugodtan, Mária! Tudom, nem fog megbántani.

– Nos hát, kedves Julián, maga rendszeresen küldött nekem különböző összegeket. Abból éltünk a télen, és abból eszközöltem a tavaszi kerti beruházásokat. Mondhatom, életkérdés volt a segítségem, mert amit hímzéssel, varrással kerestem, az csak igen szűkös megélhetésre lett volna elég. Így viszont nem okozott gondot sem a tél, sem a hosszú várakozási idő, amely után a terményeim értékesíteni tudtam. Disznót is nevelek, és vettem kecskét is, hogy saját tejű tejünk legyen. Amint látja a kert olyan bőséges termést hozott, hogy a piacról már csak jön a pénz, venni semmit sem kell. Így a küldeményeit csak részben költöttem el, és a hiányzó részt már vissza is pótoltam. Íme a pénz és a kiadások listája!

– Kedves Mária – mondta Julián csendesen, és eltolta magától a pénzt -, nagyon szép, hogy ilyen takarékos volt. Nagyon örülök neki, és fogadja elismerésemet! Az ajánlata becsületére válik. Olyan be-

csületesség ez, amelyet az első látásra feltételeztem, de ez a pénz nem az enyém. Tehát hagyjuk ezt a kérdést! Van ennél fontosabb dolog, amelyet meg kell beszélnünk. Meg kell tudnom, számíthatok-e magára továbbra is Cilla nevelésében. Nem akarom elhagyni a kislányt. Van-e magának kedvezőbb kilátása? Ha igen, nem kívánhatom, hogy elszalassza. Bár nagyon sajnálnám, mert nem hiszem, hogy a jó sors még egy ilyen nagyszerű lányt sodorna a Farkasverembe, mint maga, Kedves Mária! Sajnos mégis számolnom kell ezzel az eshetőséggel, hisz maga olyan fiatal, ez a helység pedig nem nyújt semmi szórakozást. Nem vehetném rossznéven, ha az első lehetőséget kihasználná. Nem temetheti el magát ebbe a télen sár-, nyáron porfészekbe.

– Hogy van-e kedvezőbb kilátásom – szólta Mária kissé szomorúan -, azt nem tudom. Nem kerestem, és ha bármilyen kedvezőbb lehetőség adódott volna is, nem mentem volna el. Én ezen a helyen megnyugvásra leltem, szabadon és elégedetten éltem azzal a tudattal, hogy a kötelességemet teljesítem.

Julián, maga meleg otthont, kenyeret adott nekem akkor, amikor már azt hittem, Isten és ember egyaránt elhagyott.

Ezért ha palotába hívtak volna fejedelmi fizetéssel, akkor is maradtam volna. Könnyen maradtam, mert nem hoztam áldozatot. Cillát nevelem, és szeretem is. Az lenne nehéz, ha meg kellene válnom tőle. Sem magas fizetés, sem szórakozás nem csábít. Szégyenkezés nélkül bevallom, hogy maradok, ha kellek, mert nehéz lenne megválnom innen. Végül is maga mondta nekem, hogy úgy állít ide, mint őrhelyre. Nem hagyom el az őrhelyemet, amíg le nem váltanak. De ha maga azt mondja, Mária, letelt az őrség...

Julián úgy szökött föl ezekre a szavakra, hogy majdnem beverte a fejét a gerendába.

– Dehogyan mondom! Hogy mondanám én azt magának, kedves Mária? Én azt akarom, hogy maradjon! Még hogy maga elmenjen, drága kis bátor katonám? Maradjon... soká... nagyon soká!

Julián, az ékesen szóló Julián, nem tudta, mit mondjon.

– Maradjon itt örökre, Mária!

Ezzel aztán végleg ki is fogyott a szóból. Zavartan leült.

Julián, a mindig magabiztos Julián, nem tudta, hogy mit csináljon. Cigarettát vett elő, de a gyufa a körmére égett anélkül, hogy rágyújtott volna.

- Örökre? – mosolyodott el Mária -, örökké talán mégsem lehetek nevelőnő, kedves Julián! Cillának sem lesz örökké szüksége rám. Egyszer mégis csak megnő, nem?
- Persze, mért ne nőne?... De azért... – megint elhallgatott.
- De azért ígérem – mondta Mária megnyugtatóan -, hogy gondját viselem Cillának, amíg maga meg nem nősül.
- De én... én rövidesen meg akarok nősülni! Feltéve, hogy hozzám jön, akit én... én...
- Hát akkor én rövidesen elmegyek – mondta Mária, és az erőltetett mosolya szomorúra sikeredett.
- De én azt akarom, hogy azután is maradjon!
- Julián ne üzzön tréfát velem! Ez komoly dolog.
- . – Én is komolyan gondolom.
- Két nőre nincs szükség a kislány neveléséhez.
- Persze hogy nincs! Nem is akarok én kettőt!
- Most már nagyon komoly lett Julián hangja.
- Kedves Mária, legyen a feleségem!
- Mária arcát halvány pír öntötte el.
- Mért akar feleségül venni, Julián?
- Mert azt szeretném, hogy maga nevelje fel Cillát. Mert nem akarom, hogy valaha is elmenjen innen.
- Ezért akar feleségül venni?... Hát, nem, Julián!... Így nem... Nem mintha nem értékelném az ajánlatát és a célját is, de ez nem ok a házasságra! Csak mert szükség van rám, nem megyek férjhez! De ahogy ígértem, a kislányt továbbra is nevelem. Ez magának is jobb így, mert Keresztury Máriát, a nevelőnőt bármikor elküldheti, de Julián Farkasné nem. Nem felejttem el, mivel tartozom magának, de így nem tudok a felesége lenni.
- De kedves Mária, azt mondta, hogy itt minden a szívéhez nőtt.
- Igen. Azt fenn is tartom, de az ilyen házasság hamarosan megboszszulná magát, és én nem akarok az élete megrontója lenni. Cilla érdekében sem kell ilyen áldozatot hoznia! Ha majd megtalálja egyszer, akit szerelemből akar feleségül venni, akkor mondhatja: Mária, kis hűséges katonám, örségváltás!
- Mária, bocsásson meg, még nem mondtam el mindent! A legfontosabbat utoljára hagytam. Örülök, hogy visszautasított. Még jobban becsülöm az önérzetéért. Hallgassa meg az igazi okot, kedves Mária! Azért akarom feleségül venni, mert szeretem. Szeretem attól fogva,

hogy először megláttam. Amikor távol voltam, akkor is ide járt a lekem magánál felüldülni. Mária, enyi elég, hogy a feleségem legyen? – Igen – mondta halkan Mária. Igen, Julián! – és síró-nevető könnyes arccal fordult Julián felé.

Cilla és a macska aludtak, amikor megcsókolták egymást, de Mickó, a kecske, kerekre nyílt szemmel odapillantott, nem mintha érdekelte volna a páros jelenet, de mivel úgy látta, hogy azok nem vesznek tudomást a világról, gyorsan besurrant a nyitva felejtett kertkapun. Volt miben válogatnia, és élt is az alkalommal! Hol a zöldbabot falta, hol a káposztafejekbe harapott nagyokat. Aztán jött a karalábé, majd sorban meglékelte a gyenge tököket. Nem hagyta ki a paradicsomot és zöldpaprikát sem. Semmit sem hagyott ki, ami képviselve volt a növényvilágból a kertben. Meggömbült nyakkal nyögve nyelte a tiltott ínyencfalatokat.

Az biztos, hogy a derék Mickó bőségesen fizet majd este a fejéért. De az is bizonyos, hogy Mária már nem sokat fog pénzelni a csúffá tett konyhakertből, ha még sokáig csókolóznak.

*

Csend, béke, megértés volt a fiatal emberpár körül. Végre megtalálták egymást. Szelíden mosolygott rájuk az ég. A nap derűsen szórt rájuk arany sugarait. Szórta gazdag nászajándékát. A bárányfelhők abbahagyták a legelésüket egy pillanatra. Le-letekintgettek, de nem értették, hogy miért sír, és nevet felváltva az a barna lány a nagy szőke fiú mellén.

– Talán meg is tarthatnánk az eljegyzést, édes! – mondta Julián, amikor kifogytak a csókból.

– Csacsi, – felelt Mária mosolyogva –, vendégek és hozzákészülés nélkül?

– Nem, szívem, vendégben nem lesz hiány. Itt van Cilla a macskával, Mickó a gidácskával, meg aztán mit tudom én, mennyi tyúkod, csibéd és kacsád van! Mickó ugyan nem volt látható. Ő megelőlegezte magának az eljegyzési lakomát. A jó étvágyát igazolták a fél káposztafejek, a megcsúfított gyenge tökök, a paprika- és paradicsomszárazak, meg a babindák szomorú maradványai. Máriának és Juliánnak máskor majd óvatosabbnak kell lennie, és be kell csukniuk a kertkaput!

– No, csak ne búsulj, drágám, sok jó ismerősöm van. Lesz vendég a háziakon kívül is bőven. A lakodalomba meg mind meghívjuk, mert Julián Farkasnéval mindenki táncolni akar! Add ide a kezed, Mária! Engedd meg, hogy Cilla gyűrűjével jegyezzelek el! Egyszerű kis ékszer, de nekem nagyon értékes, mert az adta, aki szeret. Cilla is attól kapta, aki szerette. Én is azért adom neked, mert szeretlek. Legyen ez a kis ékszer a szeretet bizonyítéka! Mindig akkor cseréljen gazdát, amikor a tulajdonosa a legboldogabb! Majd ha Cilla megnő, add vissza neki, hogy majd ő is annak adhassa, akit szeret!
Mária könnyezve csókolta meg a hozzásimuló kislányt, a gyűrűt... és Juliánt.

*

Ismét karácsonyeste van.

A toronyban szól a harang,
– Száll a béke, örül a szív –
Lágyan csengve giling-galang,
Zengve-bongva imára hív.

Julián Farkas és a vendégei együtt vannak, és az ablakból nézik, hogy esik a hó. Aztán a tűzhely mellett hallgatják, hogy a kertben nyögnek a fák, hogy nyargal a szél.

Mindenki boldog. Cilla a karácsonyfának örül. Mika a kávénak, amelyben kövérré hízott kalácsdarabok vannak. Szeretet és béke honol a meleg kis fészekben. Rajtuk kívül más is ott van a Farkasveremben, a láthatatlan karácsonyi Vendég.

Mária ölében egy kicsinyített Julián szendereg. Álmában mosolyog. Talán Ilenka is látja, hogy a lobogó tűz fénye piros glóriát von Julián Farkas és vendégei köré.

Csepel, WM gyár 9-es bunker, 1948. július 12.

A paraszt

Téged, ki túrod a földet,
És abból eszünk kenyeret,
Amit kerges kezéd vetett,
Csak úgy hívnak, emlegetnek:
Paraszt, s becstelen a neved.

Mért termelsz te kenyeret,
Kenyeret és más egyebet,
Amelyen él városlakó?
A butaság jelképe vagy,
És úgy emlegetnek: tahó.

Nem veszi le senki, semmi,
E név ellen nem tudsz tenni.
Hiába termelsz kenyeret,
Húst, tejet, más egyebet,
Mindig paraszt lesz a neved...

Sopron, 1972. május 6.

A bányász

Te, ki fejtet a szenet,
Hogy hőt kapjon a gyár,
Emberek meleget,
Ha sorsod akarja,
A bánya eltemet.
A ma tán emleget,
A holnap elfeled.
Kinek feje felett
Millió tonna föld,
Homok, szikla vasérc,
Te fekete gyémánt,
Tudod, hogy mennyit érsz?

Sopron, 1972. május 6.

Összbüntetés

Szegény voltam, mi nagy vétek,
S hogy nem vertek érte agyon,
Csupán annak köszönhetem,
Hogy kellett a munkám nagyon.
Büntetésem életre szólt,
S voltam Káin, az átkozott.

Hegyfalu, 1972. június 24.

Eleven emlék

Ólomszürke volt az ég. Lélekölő egyhangúsággal esett az őszi eső. Átbújt a ruhán, mintha finom tűk estek volna.

A nappali támadás pokoli hangzavara után tompán hallgatott a csend, mint a megfélemlített gyermek a várható verés előtt. Ebben a csendben továbbélt a pokol szonátája, amely úgy csengett az ember fülében, mint az egész éjjel hallgatott cigányzene. Ebben a nyugtalanító csendben benne volt a közeljövő fenyegető ígérete, és a közelmúlt minden borzalma.

A felsorakozott katonák fázósan és türelmetlenül várakoztak az alkony ködfátyolában. Esőköpenyes, magas termetű tiszt lépett ki egy szűk mellékutcából a tágas piac térre. Az őrmester elordította magát:

– Század, vigyázz! Jobbra nézz! Tisztelegj!

A vaskorokozott katonák fázósan és türelmetlenül várakoztak az alkony ködfátyolában. Esőköpenyes, magas termetű tiszt lépett ki egy szűk mellékutcából a tágas piac térre. Az őrmester elordította magát:

– Pihenj! – mondta rövid szemlélődés után.

Az emberek szoborszerű merevsége megszűnt, mert úgy kívánta a vezényszó. Álltak az esőben csendben, és várták a továbbiakat.

– Fiúk, kilencven önként jelentkezőre van szükség. Fontos harci érdek kívánja ezt. Nem hallgathatom el, hogy a feladat komoly veszéllyel jár. Úgy is hozhatja a sors, hogy több ember nem jön vissza, hanem golyót kap a szívébe. A hőseket megillető kitüntetés azonban az életet nem adja vissza. Még csak annyit, adott esetben a kilencven embert parancssal is kijelölhetem. Nos?

Kilencvenöt ember lépett ki.

– Köszönöm, fiúk! Jó katonák, derék magyar emberek vagytok! Nem kellett kényszerrel alkalmaznom. Most már megmondhatom, csak hetven ember kell. A családok visszaléphetnek! Ez nem von le semmit abból a tiszteletből és megbecsülésből, amelyet irántuk érzek. Marosi Gáspár!

– Parancs, százados úr!

Magas termetű, széles vállú férfi merevedett vigyázállásba. Bozontos szemöldöke alatt átható tekintetű szem csillogott. Alig lehetett túl a harmincon. A halántékán és a bajuszában ezüstös szálak bújtak meg. Vonásai szabályosak. Az a típus, akire a nők azt szokták mon-

dani, szép férfi. Az arca erélyt és értelemet árult el. Nem mindennapi erőt lehetett feltételezni arányos testében.

- Marosi Gáspár , tíz perc múlva jelentkezik nálam!
- Igenis, százados úr!
- Leléphet!
- Fiúk, a további parancs a sorakozónál! Oszolj!

2.

Zombori százados elgondolkozva ült a földszintes épület egyetlen épen maradt szobájában, amelynek minden bútora egy festetlen asztal, egy ajtó nélküli szekrény, három elaggott szék és egy kopott ágy volt, utóbbi füstszagú szalmával.

Az amúgy is nyomorúságos falucska már több ízben cserélt gazdát. A falon katonai térkép. Az asztalon egy frontszakasz vázlata. Az ajtón kopogás.

- Tessék!
- Százados úr, parancsára megjelentem!
- Pontos. De mért nem jelentkezik alázatosan?
- Mert nem bírom kimondani ezt a megalázó szót – szólt Marosi hal-
kan, de nyugodtan.

A százados fölpattant ültéből.

- Micsoda, hát nem tudja a katonai regulát? Nem tudja, hogy ha akarom, akkor...? No, beszéljen!
- Tudom, ha a százados úr akarja, kiköttethet. Százados úr felszólított, hogy beszéljek. Gondolom, őszinte választ várt. Ha nem is használtam az alázatosan szót, abból nem következik, hogy ne éreznék tiszteletet a kivételek iránt.
- És engem melyik kategóriába sorol?
- Azon kevesek közé, akik nem várnak hízelgést, és nem élnek vissza a hatalmukkal.
- Ne folytassa, mert még valóban beleélem magam abba, hogy kivételes lény vagyok! No és a parancs szó jogosságát mért ismeri el? No, mért nem felel?
- Százados úr, Marosi Gáspár közlegény csak akkor beszélhet, ha azt a feljebbvaló kifejezetten el is várja!
- Nos hát elvárom, és amíg azt nem mondom, hogy leléphet, addig feljogosítom a beszédre.

– A parancs szó jogosságát sem ismerem el. Azaz részben igen, részben nem.

– Vagy egészen elismeri, vagy sehogy!

– Elvileg elismerem, hogy ott, ahol tömegeket kell mozgatni, vagy adott esetben a halálba vezényelni, ott a legmegfelelőbb kifejezés a parancs. Ez érezteti a kérlelhetetlen szigort, amely szerint a parancs megszegése halál. De még ha rohamra küldi is a katonát a parancs, azt könnyebb elviselni, mint az embertelen megaláztatásokat, amelyeket az altisztek szadista hajlamaik kielégítésére elkövetnek. A legénységi körletekre és a kiképzőterekre gondolok, százados úr! A közlegénynek mindent el kell szenvednie, mert a parancsot megtagadni nem szabad.

– Befejezte a parancsra vonatkozó elmélete közlését?

– Igenis, százados úr, nagyjából igen.

– Nem is tudom, mért hallgatom ezt a lázadó beszédet. Azzal kellett volna kezdenem, hogy kiverem innen a korbáccsommal, amikor szabálytalanul jelentkezett.

A százados élesen figyelte az előtte álló arcát.

– Mit csinált volna, ha az történik, amit mondtam?

– Százados úr, a vádlottnak joga van megtagadni a választ, ha az rá nézve hátrányos.

– Az a civilekre vonatkozik. Maga katona, aki a feljebbvalója előtt áll, aki most azt parancsolja, hogy feleljen.

Marosi egy pillanatra lehunyta a szemét, aztán élesen a százados arcába nézett.

– Százados úr, Napóleon egyszer megharagudott egy tábornokára. Felemelte a lovaglókorbácsát, hogy az arcába sújtsa. A tábornok olyan fenyegetően tette a kardja markolatára a kezét, hogy a császár jobbnak látta, ha más célt választ a korbácsának. Lecsapott, de a saját lovaglósizmáján vágott végig. Aztán megkérdezte: Mit csinált volna, ha megütöttem volna?

– Keresztül szúrtam volna, Felség! – felelte a tábornok nyugodtan. Nem lett semmi bántódása. Legkedvesebb tábornoka lett Napóleonnak.

– Hm! – tűnődött a százados hol a gerendákat, hol Marosit nézve.

– Amit egy tábornok meg mert volna tenni a császár ellen, azt mért ne merné megtenni egy közlegény a századossal szemben? De nem azért nem ütöttem meg, mert féltém, hogy megöl, hanem mert ilyesmi nem is volt szándékomban. Bizonyos céllal hívtam ide. És

amikor szabálytalanul jelentkezett, és azt is meg merte mondani, miért, meg akartam ismerni a jellemét és a gondolkozását. De most beszéljünk másról! Lépjen közelebb! Látja azt a rajzot az asztalon? Tudja, mi az?

- Tudom. Ez egy vázlat. Részletterkép az arcvonala egy pontjáról.
- El tud igazodni rajta?
- Igen. Ez egy előretolt állás az ellenség közvetlen közelében. Jobbról-balról kiépített fedezékek, jelenleg kisszámú őrséggel, de gépfegyverekkel.
- Mondja tovább!
- Ezek a pontok megásott gödrök páncélöklös alakulatok számára hernyótalpas támadás elhárítására.
- Felismeri-e, hogy mi a célja az egésznek?
- Ezek a félkörben elhelyezett fedezékek a bekerítést gátolják. A hátrább lévő állások az esetleges visszavonulást biztosítják. Másrészt az ellenség támadásának hullámtörői. Ez a kanyargós vonal itt az aknamezőket kerülgeti.
- Nagyszerű, mindent pontosan határozott meg. Az előretolt állások legénysége erősen meg van tizedelve. Az állásokat a bekerítés fenyegeti, de ennek nem szabad megtörténnie! Az erősen megfogyatkozott legénység pótlására kell az önként jelentkező hetven ember, akiket maga fog az éj leple alatt odavezetni. Erős támadást várhatunk. A hátrább lévő állásokat is feltöltjük, ha az erősítést megkapjuk. Megértette a parancsot?
- Igenis, százados úr, de én mint közlegény...
- Nem a rendfokozat a lényeges, hanem az értelem és a katonai erény. Ez a kettő pedig magában megvan. Szükség esetén egy közlegény is átveheti a parancsnokságot még utasítás nélkül is. Utólag persze ezért kaphat éppen úgy kitüntetést, mint büntetést. A hadi érdek a legfontosabb parancs a közlegénytől a legfőbb hadúrig. Egyébként maga a mai naptól nem közlegény. Értesítést kaptam, amely szerint Marosi Gáspár közlegény az ellenséggel szembeni bátor magatartására, és egyéb érdemeire való tekeintettel visszanyerte zászlósi rendfokozatát, és kitüntetésben részesül. Ezt ma éjfélkor a sorakozónál parancsba adom. Üdvözlöm Önt új rendfokozatában! Kezet nyújtott.
- Üljön le, beszéljessünk! Ön nem volt az önként jelentkezők között. Miért nem? De különben is nem egy miért van az Ön személyével kapcsolatban. Szeretném, ha ezeket megvilágítaná.

– Százados úr, már az eddigi beszélgetésünk is annyira valószínűtlen, hogy ha azt valaki regényben olvasná, joggal mondhatná: „Szemenszedett hazugság az egész!” És ha az egyéb miérteket megvilágítanám, mindenki azt mondaná: „Nincs az a közlegény, aki ilyeneket merne mondani a feljebbvalójának! De olyan katonatiszt sincs, aki eltérne ilyen beszédet!” Az én elveim és meggyőződésem annyira ellentétben vannak az Önével, hogy én azokat Zombori Kázmér százados előtt ki nem fejthetem. Ha mégis megtenném, Önnek kötelessége lenne engem hadbíróság elé állíttatni.

– Olyan veszedelmes nézetei vannak?

– Az attól függ... Van, akinek igen, van, akinek nem.

– Azt hiszem, komoly oka van a tartózkodásra. A századosnak valóban nem nyilatkozhat, de elmondhatja egy magánembernek. Beszéljessünk úgy, mint akik vonaton utaznak! És amikor az egyik le száll, a másik továbbutazik, és egyik sem tudja, ki volt a másik. Tiszti becsületszavamat adom, hogy bármit is mond, az titok marad. Feltéve, hogy akar győzni. Nos, mért nem jelentkezett önként, amikor azt kívánta a haza érdeke és szeretete?

– Meg akartam várni, hogy Ön alkalmasnak tart-e ilyen veszélyes küldetésre.

– Nem bízott magában?

– Félreértett. Én csak magamban bízom, mert magamat ismerem. A katonai becsületemen még nem ejtettem foltot. A hazámat is szeretem úgy, mint bárki más.

– Hát akkor?

– Nekem nincs sem külső, sem belső ellenségem. De ha a hazámról volna szó...

– De hiszen ez a háború éppen a haza...

– Bocsánat! Ez a háború nem a haza érdekében folyik. Ez egy tömeggyilkolás, amelyhez a haza népének semmi érdeke sem fűződik. Az uralkodó rétegek érdeke ez. A két ellenfél felsorakoztatja a tömegeit halálos párviadalra. A tömegeknek semmi más érdekük nem volna, mint a béke. A nincstelenek nem ellenségei egymásnak. Az ő ellenségük a tőkés. Egyik fél gyűlöli a kizsákmányolóját, a másik a lázongó kizsákmányoltat, aki ha lassan is, de hódítja a teret.

– Ön kommunista?

– Ember vagyok, akinek fáj a tömeg sorsa. Ezért nem jelentkeztem önként.

– Mért harcol hát ilyen elvek mellett?

- Esküm kötelez rá. És nem bírom elviselni a gyávaság látszatát sem.
- Nem lett volna gyáva, mert az eskü megtagadásáért főbelövés jár.
- Arra gondoltam, hogy a háborúban is van némi esély arra, hogy életben maradjok.
- Tehát a meggyőződése ellenére harcol?
- Igen. A katonai behívó nem kérdőív, amelyen rovatokat lehet kitölteni, hogy akar-e menni, vagy sem. Egyszerűen menni kell. Akar, nem akar, menni kell hajón vagy vonaton, harmadosztályon. És így eszköz lesz az emberből, gép csupán.
- Hát, kérdőívvel bajosan lehetne mozgósítani. De nekem az a meggyőződésem, hogy amikor harcolok, helyesen teszem, mert az a hazám érdeke és a katonai becsületem ezt kívánja. És nem leszek gép, hanem megmaradok embernek.
- Valamikor a katonai becsület és a haza védelme nem különült el egymástól. De ehhez vissza kell mennünk a Mohi-pusztára, Mohács síkjára, a végvári vitézekhez, a kuruc korba, de legalábbis az 1848-49-ig. Akkor tényleg a honát védte a magyar. Ma...
- Nos, mi van ma?
- Ma nem minket támadtak meg. Mi vagyunk idegen földön. Mi jöttünk ide a támadó Németország oldalán. Idegen érdekért hullik az amúgy is kevés magyar vér. Ez hazaárulás, mert okatlanul vállaltuk egy vesztes háború kockázatát.
- Az Ön elvei mellett magának odaát volna a helye.
- Nem harcolhatok fegyverrel a saját fajtám ellen. A magyar érzés fájdalma szól belőlem.
- Hagyjuk ezt! Kicsi pontok vagyunk mind a ketten. A magánember gondolkozhat bennünk bárhogy, de a katona nem bírálhat, hanem engedelmeskednie kell!
- Igen, a katona rugóra jár. Fel van húzva. Hátra arc! Előre! Feküdj! Tüzelj! Roham! Tehát ismét eljutottunk a gépemberhez, aki a Roham! vezényszóra átvedlik vadállattá. Rohan, és öldököl soha nem látott embertársai között. És amikor az ellenségnek nyilvánított katonák egymásnak rontanak, és egyik lelövi, vagy leszúrja a másikat, akkor a gyorsaságon és szerencsén múlik az élet. Amikor Ön a katonai becsületről és a haza érdekéről beszél, akkor a személyes érdekéért is harcol. A társadalom ezért Önnek fizetést, később pedig nyugdíjat ad.
- Hagyjuk ezt a témát! – mondta a százados kissé idegesen. Nagyon veszélyes nézetei vannak. Igaza van, ha mint százados hallgattam

volna Önt, köteles lennék, mint veszélyes elemet hadbíróság ellé állítatni, vagy minden formáság nélkül agyonlőni. Tulajdonképpen árulást követek el, ha...

– Ez ne okozzon Önnek gondot! Nyugtassa meg a lelkiismeretét!

– Maga túl önérzetes, sőt büszke. De amit becsületszóra fogadtam, azt én is megtartom. Vegyük úgy, hogy még mindig útitársak vagyunk, akik nem ismerik egymást! Ne gondolja, hogy teljesen tájékozatlan vagyok társadalmi kérdésekben! Tudom, hogy a szociális viszonyaink nagyon kedvezőtlenek, és kiegyenlítésre várnak. De ne beszéljünk erről! Már úgylátom túl sokat mondtam!

Marosi elé tartotta a cigarettatárcáját.

– Gyűjtson rá! Még nagyon sok időnk van. Beszéljessünk!

Marosi keze megállt a levegőben. A tárcában csak két cigaretta volt.

– Csak vegye ki nyugodtan! Van tartalékom. De ha nem is volna, egyből is lehet adni, itt pedig kettő van.

Marosi elmosolyodott.

– Úgy beszél, mint az arab: „Az én házam a te házad, az én kecském a te kecské.” De ha az arab le is vág egy kecskét, azt nem eszi meg egészen a vendég. Én pedig egészen elszívom a cigarettáját. Nagy úr ám a cigaretta a fronton! És most feláldozza az utolsó cigarettáját. – Szó sincs róla! Nem vagyok annyira áldozatkész. Nézze, mennyi cigarettám van még!

Kihúzta az asztalfiókot, de nyomban vissza is lökte. Volt ott minden, csak cigaretta nem. Most a köpenyéhez lépett. Könyökig mélyesztette a zsebeibe a kezét.

– Persze, nem is itt tartom – mondta növekvő idegességgel.

Most már az ágya fej felőli részében kotorászott, majd a nadrágja zsebeit kutatta, de egy fia cigaretta sem került elő.

– Pedig tudom, hogy volt – mondta zavartan.

– Persze, hogy volt, de rég volt már a vételezés, százados úr! Én pillanatnyilag előnyösebb helyzetben vagyok. Van két doboz cigarettám. Ha Ön két darabból tudott adni egyet, én is megfelezem az enyémet. Tessék!

A százados elhárító mozdulatot tett.

– Kérem, ne mondjon ellent!

– De mi lesz, ha az a doboz cigaretta elfogy? Ki tudja, mikor...

– Még nem fogyott el. De amikor Ön az egyik cigarettáját nekem adta, akkor máris elfogyott az egész készlete, és mégsem tette fel

ezt a kérdést. Vagy bántaná, hogy az alárendeltje Önhöz hasonlóan gondolkodik?

– Nem! Similis simili gaudet, Hasonló a hasonlónak örül, mondja a latin. Én is örülök, és megadom magam. Most váratlanul gazdagok lettünk. Van cigarettánk bőven, és nekem van egy üveg borom. Meg kell innunk, mert ki tudja, holnap megtehetjük-e? Hadviselési szabály, hogy semmit sem szabad az ellenség kezére hagyni. Beszélges-sünk még egy kicsit! Hol szerezte a műveltségét?

– Túlértékel, százados úr!

– Azt hiszi, nem tudok következtetni, bár maga túl zárkózott.

– A valóság az, hogy az ember itt-ott elles valamit, és ha egy kicsit eszes, azt a keveset úgy használja, hogy leplezze a fogyatékoságát.

– Csakhogy maga nem a felszínes tudás mezében hivalkodik. Tegnapelőtt egy Beranger-kötet esett ki a zsebéből. Franciául nem olvas iskolázatlan ember.

– Találhattam is a könyvet. Talán egy pópa veszthette el.

– A múltkor őrségváltás után Ön elaludt, és álmában franciául beszélt.

– Hát jó, elismerem, beszélek franciául, de lehettem bányamunkás is Franciaországban.

– Itt van a könyv. Elnézést, hogy nem előbb adtam vissza! Ha nem a magáé, keresse meg a pópáját! De nem akarok a magánéletében kutatni. Pihenjen le az indulásig, az éjjel nem lesz ideje alvásra! Még egy megbízatás vár magára. A parancs ebben a lepecsételt borítékban van. Ezt akkor fogja megkapni, ha az első parancsot teljesítette. Éjfél után kettőkor szabad felbontania. A beszélgetésünk után a józanész azt diktálná, hogy egyiket se bízam Önre, de hiszek a becsületességében. A bajtársai sorsa attól függ, teljesíti-e az első küldetését. A második parancsról csak annyit közöltek velem, hogy nemcsak magas intelligenciát, hanem vas idegeket és rendkívüli bátorságot igényel. Ön magára lesz hagyatva, nem számíthat bajtársai segítségére. Saját belátása szerint cselekszik. A küldetés folytonos kockázattal jár. Nem csak golyó, hanem egy eltévesztett szó is lehet a végzete. Önön kívül nincs más alkalmas emberünk a feladatra. Még visszaléphet, ha akar.

– Csak előre szoktam lépni!

– Ilyen választ vártam! Köszönöm.

A százados felállt, marosi vállára tette a kezét.

- És ha nem jönne vissza? Mit higgyek akkor...? Hogy átállt az oroszokhoz?
- Ön arra gondol, hogy élek az alkalommal, és meg fogok szökni. Ha nem térek vissza – mondta Marosi nagyon határozottan –, az azt jelenti, hogy fogságba estem, vagy meghaltam. Az utóbbi a valószínűbb. De ha kétségei vannak...
- Nem, nem! Bízom magában.
- Százados úr, nem nehéz kitalálni, hová kell mennem, ha az első parancsot teljesítem. De elfelejtette megkérdezni, beszélem-e annak a népnek a nyelvét?
- Akik Önre gondoltak, sokkal többet tudnak magáról, mint vélné. Azt is tudják, hogy tökéletesen beszéli az orosz nyelvet. A százados tisztelgett.
- A sorakozónál találkozunk!

3.

Marosi Gáspár nem tudta meg, mi volt a lepecsételt borítékban. Alighogy megérkezett az önkéntesekkel, a támadás máris bekövetkezett.

– Fiúk – mondta –, a hátunk mögötti és a jobbra-balra eső állások megerősítése folyamatban van. Rajtunk múlik, hogy az végbe megy-e. Ha megkapom a parancsot, visszavonulunk, de addig úgy harcolunk, ahogy a magyar katonabecsület megkívánja.

Három rohamot vertek vissza. Akkor ellentámadásba mentek át. A köd feloszlott, fénylő holdvilág volt. Ember ember ellen küzdött. Marosi Gáspárnak hiába voltak emberbaráti elvei, harcolni kellett. Meg volt fordítva az ötödik, a „Ne ölj!” parancsolat. Eleven húsba nyomult a szurony, meleg, vonagló szíveken hatolt át a golyó. Szép fiatal arcok torzultak ijesztő rémképpé a haláltusában. De ugyan kit hatott meg a sebesültek jajszava?! Eltűnt az embert jellemző érző lélek. Az egymásnak hajszott sok lelkes állat már nem ismerte meg sem önmagában, sem ellenfelében az embert. Csak az volt a fontos, hogy pillanatnyilag nem ő volt az, aki jajgat.

Marosi most egy puskatust csap félre. De nincs ideje semmire, háromfelé kell védekeznie. Ügyesen és szerencsével mind a három támadóját ártalmatlanná teszi. Ekkor egy szovjet katona oldalról rásüti a puskáját. Marosi ösztönösen visszakapja a fejét még a lövés előtt, és az ő lövése is dörren. Meginog. Még hallja az őt meg-

sebesítő katona fájdalmas kiáltását. Elsötétül előtte a világ. Elesik, és süllyed valami mély feketeségbe. Nem látja már, hogy az egyre növekvő túlerő lassan, de biztosan szorítja vissza a megfogyatkozott magyar csapatot.

4.

Amikor eszmélni kezdett, az első pillanatban nem tudta, hogy hol van. Csak amikor kínosan fél térdre emelkedett, és látta az egymás mellett fekvő magyar és szovjet halottakat, akkor kezdett előtte derengeni a valóság, hogy ezek, mivel úgy szolt a parancs, tömegszállítói lettek Halál őfelségének. Mint szerencsétlen statiszták nem önmaguk határozták meg a sorsukat, hanem a nagy Rendezők. Még fülébe csengett a harci lárma, de most félelmetes volt a nyugalom és a csend. Végighúzta kezét a homlokán. Ragacsos nedvességet érzett. – Vér – mormogta. A jobb szemétől a bal szeméig barázdát szántott a golyó a homlokán. Csak a lövés előtti ösztönös mozdulata mentette meg. Bekötötte a többi sebbel együtt, amelyek fájtak ugyan, de nem voltak veszélyesek. Felkelt. Oldalra vitte a lába, de pár lépés után a szédülése megszűnt. Körülnézett. Puskát szorító halottak. Húséges katonák, gépemberek. Fegyverrel a kezükben várják a feltámadást, hogy azonnal ölni mehessenek, ha úgy szol a parancs. Sebesültek jajgatása nem hallatszik. Itt csak halottak vannak. A támadás megszűnt, csak azt nem tudta, milyen eredménnyel végződött.

– No, gyerünk, nem kell itt már élő katona, nincs kit megölni. Alig tett pár lépést, keresztülesett egy testen. Nyögést hallott maga alatt.

– No, mi az? Te nem voltál hajlandó meghalni, mint a többi rendes ember?

Zseblámpával a sebesült arcába világított.

– Ó, mi régi ismerősök vagyunk. Te küldted azt a parázs üdvözlétet, amely olyan szép csíkot húzott a homlokomra! No, lássuk, mi bajod esett!

A hóna alá nyúlva ülő helyzetben egy fához támasztotta a katonát.

– Jól meg vagy cifrázva a fejedben! No, bekötöm, legalább lesz közöttünk egy kis hasonlóság.

A sebesült még nem tért magához, és a szóáradatból egy kukkot sem hallott. A sok beszéd ellentétben volt Marosi Gáspár természetével. Alapjában véve hallgató volt. Beszédessé akkor vált, ha valakit bá-

torítani kellett, vagy nem várt feleletet. Így el tudott beszélgetni a tárgyakkal és az állatokkal is.

– No, látod, egész helyes turbánt kaptál. Hát a karoddal mi van? Nézzük csak!

Óvatosan végigtapogatta. A sebesült fájdalmasan felnyögött, és kinyitotta a szemét.

– Törés – dörmögte Marosi.

Előhúzta a kését. A sebesült tágra nyílt szemekkel nézett rá.

– Ne ölj meg! – kérte halkán.

– Ne félj, aki sebesült, az már nem ellenség.

– De én meg akartalak téged ölni...

– Tudom. Kötelességed lett volna.

Egy lőszeres ládáról lefeszített deszkát kettéhasított. Sínbe tette a törött kart, és a sebesült oldalához kötötte, hogy ne mozdulhasson el. Elővette a tábori kulacsát.

– No, igyál egyet, nem mérreg!

A fiú ivott.

– Szpaszíva! – mondta hálásan.

– Az hát, szíva, mégpedig hazai kisüsti! Na, gyerünk, majd beléd karolok!

– Nem bírok járni. Valami a lábammal is történt.

– Mutasd csak a lábad! Felhasítom a csizmádat. Nem tetszik nekem a szabása. Azt hiszem, bokatörésed van. De most aztán elég legyen! Nehogy újabb sebekkel állj elő!

– Nincs más. De hogy kerültél te azok közé? – kérdezte fejével a magyar állások felé intve –, mikor te orosz vagy. Talán leningrádi vagy?

– A ménkűt leningrádi! Kiskunsági vagyok.

– De te szereted az orosz népet, és te szovjetbarát vagy, ugye?

– Én minden népet szeretek, és minden népnek a barátja vagyok, amely engem nem bánt.

A sebesült elmélázott.

– De én bántottalak ...

– Az rég volt. És remélem, többé nem kerül sor ilyesmire köztünk.

– Én is remélem – mondta halvány mosollyal a szovjet katona. Ha tényleg nem vagy orosz, hogy lehet, hogy ilyen jól beszéled a nyelvünket?

– Ha oroszul beszélek, akkor orosz vagyok.

– Az én nevem Szergej Szergejevics Karicsnyev. Téged hogy hívnak?

– Ha tényleg tudni akarod, Marosi Gáspár a nevem.

- Márosi Gáspár tagolta az orosz.
  - Nem jó! Nem Máárosi és a Gáspárt ne kapkodd el olyan gyorsan, hanem szépen, lassan mondd!
- Szergej hősiesen igyekezett fékezni szláv nyelve futását.
- Gáspár, te igazi ember vagy!
  - No, most már menjünk!
  - Tudod, hogy a lábam...
- Marosi szó nélkül leguggolt.
- Kapaszkodj a nyakamba!
- És megindult a furcsa kentaur.
- Ha elfáradsz, szólj! Akkor majd pihenünk egyet.
- Marosi a leszálló ködben is tudott tájékozódni. Meg is találta a magyar állásokat. Csak egyet nem tudott. Azt, hogy azokban már oroszok vannak. És így beteljesült annak a két lehetőségnek az egyike, amelyet Zombori Kázmér századosnak mondott. Fogságba esett.

5.

A magnyitogorszki vasbánya 5. tárnájának Puskin-brigádja munkaversenyre hívta ki a 3. tárnában dolgozó, magyar foglyokból álló Jurisics Miklós-brigádot. Az, hogy a magyarok egy csoportban maradhattak, annak volt az eredménye, hogy lelkiismeretesen dolgoztak, és azon voltak, hogy a szakma fogásait a lehető legrövidebb idő alatt elsajátítsák. Lassan elmaradtak mellőlük a régebbi orosz bányászok. Végül már csak az irányító orosz szakemberek jártak hozzájuk. A bányavezetőség mérlegelte a helyzetet, és úgy látta, hogy a kialakult gyakorlat a termelés javára vált, és hallgatólagosan tudomásul vette a dolgot.

Marosi rövid beszédet tartott a magyaroknak.

Fiúk – mondta többek között -, a kihívást el kell fogadnunk! Egyrészt nemzeti büszkeségből, másrészt az ellenfél a legjobb csoportok egyike. A munkakörülmények nagyjából egyenlők nálunk és náluk. Így az esélyek is azonosak.

Mi odahaza különböző társadalmi állású és világnézetű egyének voltunk. A munka és a közös sors megszüntette a köztünk lévő különbséget. A múlt szertefoszlott, bányászok lettünk. Ehhez kell tartani magunkat! Nem voltunk valamennyien fizikai dolgozók, de ma már egyformán durva a kezünk. Idézhetem az ismert sort: „És a földön mind egy testvér, ha kerges a tenyér.” A magyar munkás jó hírnevé-

ért el kell fogadnunk a kihívást! Hogy az eddigi jó munkánk nem volt hiábavaló, azt a kivételes helyzetünk bizonyítja. De most ne a dolog anyagi, hanem erkölcsi vonatkozását tartsuk szem előtt!

Jó szerencsét!

Szerencse fel! – jött a válasz a bányászoktól.

6.

Csikorognak a kerekek. Csörögnek a láncok. Csörömpölnek a csillék. Nyög a felvonó. Szünet nélkül hordja a napvilágra a vasércet. A meg-
rakott csillék százai futnak a keskeny „kutyavasúton”. Daruk emelgetik magasba, és öntögetik a tartalmukat az iparvágányon várakozó vagonok öblös gyomrába, és a már jóllakottakat nehéz, panaszos szuszogással vonszolja fel a lejtőn az öreg mozdony, miközben úgy fújja a gőzt, mint a lovak orrlyukai télen a párát.

Lent a tárnában félmeztelen, fekete ördögök dolgoznak. Verejtékező testükről iszaposan folyik a rájuk tapadt por és piszok. Arcukra a legördülő izzadság húz tarka sávokat, de az a tetoválás nem sokáig látszik, csakhamar újabb porréteg vonja be. A vasérc pora az.

7.

Marosi Gáspár nem csalódott a számításában, amikor a nemzeti büszkeségre épített. Társai valóban a magyar munkás jó híréért harcoltak. Annak nem volt szabad elvesznie. De az ellenfél is keményen védte a magát. Ott is becsület kérdése volt a verseny.

Eljött a verseny kiértékelésének a napja. A két brigád napi eredményei különböztek ugyan, de a végeredményben olyan lényegtelen különbség mutatkozott, hogy a versenyt döntetlennek kellett nyilvánítani. Az eredményhirdetést díszebéd és ünnepség követte.

A bírálóbizottság elnöke, Szergej Szergejevics Karicsnyev üdvözölte a bányászokat. Tolmácsolta a felsőbb hatóság üdvözlését. A zsűri úgy határozott, hogy a díjat megosztja a magyar és szovjet bányászok között. A versenyzászlót pedig, az egyik héten az ötös, másik héten a hármas tárna kapja mindaddig, amíg egy harmadik csoport el nem hódítja. Még bejelentett egy nem hivatalos közlést, amely szerint a Jurisics-brigád tagjait olyan meglepetés érheti, amely számukra mindennél többet jelet.

Beszéde után elvegyült a bányászok között. Több helyen megállt beszélgetni, mert a két brigád tagjait ismerte. Ha nem is akart volna, akkor is meg kellett volna állnia, mert közkedvelt ember volt, és hol itt, hol ott kapták el egy pár szóra. Marosít, mint régi ismerősét, üdvözölte. Megölelte, majd egy csendesebb sarokba vezette.

– Hogy vagy, Gáspár? – kérdezte őszinte érdeklődéssel.

– Jól vagyok, Szergej, köszönöm!

– Keressek neked könnyebb beosztást? Egy szavadba kerül, és...

– Szergej, te azt hiszed, hogy tartozol nekem. De ez nincs így. Az, hogy azon a ködös éjszakán beballagtam veled a tied közé, csak hasznomra vált. Jó ellátásban részesültem, és ha nem tévedek, akkor azt Szergej Szergejevics Karicsnyevnek köszönhetem.

– De te valamikor más körülmények között éltél, mint most...

– Az ember tanuljon meg alkalmazkodni! Ha ezt megtanulja, megelégszik azzal, ami van, és nem érzi a hiányosságokat.

– Vagy ha érzi – vágott közbe Szergej -, legyen büszke, és hallgasson róla még a legjobb barátja előtt is, ugye, Gáspár?

– Igen – felelte Marosi -, különösen akkor, ha a barátja annak a népnek a fia, amelynek a rabságában van, mert a keserősége esetleg fájna a barátjának. Panaszkodni egyébként sem szokásom. A beosztásom pedig nem is nehéz.

– Ugye, jó lenne már hazamenni, Gáspár?

– Mindennek eljön az ideje. Az ember tanuljon meg várni! Nem tudom siettetni a holnapot.

– Fatalista vagy te, Gáspár, mint a legtöbb filozófus. Te, a dicső kor késői unokája, Szókratész!

– Indokolatlan a te bámulatod. Ha valami kérnivalóm lesz, akkor majd szólok. De beszéljünk már valamit rólad! Jól jött neked az a bokalövés. Mégiscsak egészségesebb itt a levegő, mint ott, ahol ismeretséget kötöttünk. Itt a robbanószereket nem az emberek ellen, hanem a holt anyag ellen alkalmazzák.

– Hát, ebből a szempontból jól jött, de én azóta rosszul megyek, – felelte fanyar mosollyal Szergej.

– Nem kell búslakodnod. Most bánya felügyelő vagy, és ez mégiscsak jobb, mintha ép lábbal feküdnél valamelyik közös sírban. Az élő többet használhat a hazájának, mint a holt.

„És a haza kemény mostohájuk.

Izzadságuk fejében csak

Kenyeret vet, rongyokat dob rájuk.” – írja Petőfi.

- Igen. A magyar Puskin szomorú igazságot mond ki. Így volt ez akkor, de nagyot változott a világ. Most már a haza nem mostoha, hanem édesanya. A mi hazánk nem tűr meg élősdieket, akik elszívhatnák az életerőt. Na, mi az, Gáspár, hol jár az eszed? Nem is hallod, amit mondok!
- Mit beszélsz? – kérdezte Marosi, és úgy nézett a barátjára, mint aki most ébred a valóságra.
- Azt kérdeztem, mit bámulsz úgy, mint valami csillagbolond asztro-nómus a végtelenbe, mert egy új csillagot fedezett fel.
- Bocsáss meg, de elveszett számomra a politikai okfejtésed, amely nagyon érdekes lehetett, de...
- Akkor sem mondom el újra – mondta Szergej sértődötten.
- Szergej, én is felfedeztem egy új csillagot itt, ebben a helyiségben! Most kérek tőled valamit! Ki az a lány, aki az igazgatóval beszélget?
- Vagy úgy? Ez hát a te nagy kérdésed! De mért kérded? Úgy tudom, téged nem érdekelnek a nők.
- A kivételek mindig érdekeltek.
- Miért volna kivétel az a lány?
- A határozottság párosul benne a női bájjal.
- Olyan messze van innen, hogy a hangját se hallod.
- De látom az arcjátékát, a mosolyát, a taglejtését. Az egész lényében van valami varázslatosság.
- Hát szépség nincs rajta?
- Az is van rajta annyi, amennyivel még nem láttam nőt felruházva!
- Gáspár, Gáspár, te már egyszer fogságba estél! Nem elég az neked? Most az a lány ejt rabul!
- Hadifogoly vagyok, és nem lehetnek álmaim! Úgy vagyok, mint az egyszeri legény, aki azt mondta az apjának:
  - Édesapám, meg akarok nősülni!
  - Aztán kit veszel el, fiam?
  - Kit? Hát a királykisasszonyt!
  - Ez szép dolog, de szeret-e téged a királykisasszony?
  - Azt bizony nem tudom, de én szeretem őt.
- Gáspár, te erős lélek vagy. Anekdotát keresel a fájdalmadra.
- Hát nem bolondság volna, ha el hagynék hatalmasodni magamon egy érzést, amelynek célja nem lehet?
- Gáspár, a szerelem teljesen váratlanul jöhet, és nem védelmez el-lene okoskodás vagy a logika! Ezek csak ködpajzsok, amelyek szét-foszlanak, és te ilyen pajzsok mögé akarsz bújni? Te szerelmes lettél,

és tréfával akarod elütni. Én a barátod vagyok, és segíteni akarok neked, ha tudok.

– Szóval ismered azt a lányt?

– Valamikor dajkáltam is. Nem mondom, hogy nagyon régen, mert még egészen fiatal. Bányamérnöknek készül. Üzemi gyakorlatra jött ide. Egyébként az ebédnél asztaltársad lesz. Most éppen erre jön. Gyere, bemutatlak neki! Csak Jelizácskának szólítjuk, mert mindenki szereti, és ő is szeret mindenkit.

– Jelizácska, ez a cigányképű bányász itt Marosi Gáspár a hármastárnából. Ő a Jurisics-brigád vezetője. Nekem jó barátom. Bátor, áldozatkész, becsületes fiú.

– Szergej, hagyj abba a dicshimnusz, mert hátba ütlek!

– Abba kell hagynom, nehogy beváltsa az ígéretét. Még csak annyit, én sok hálával tartozom neki. Ő is hálát érez most irántam valamiért, például azért, hogy most...

– Igen. Megköszönöm, ha most ezt a félmondatot nem fejezed be!

– Nem tudom, elég-e neked ez az ajánlólevél, Jelizácska, tekintve, hogy asztaltársak lesztek?

– Nyugodtan láttamozom az ajánlólevelet, amelyet kiállítottál – felelte mosolyogva a lány.

– Üdvözlöm! – fordult Marosihoz szívélyes egyszerűséggel.

– No, csak beszélgetsek! Nekem mennem kell. Lehet, hogy nem is igen lesz rátok időm az ünnepség alatt.

Szergej elbicegett.

8.

Jelizavéta a szláv típussal ellentétben barna szépség volt. Nem hódolt a legnagyobb zsarnoknak, Divat őfelségének. Szép hullámos haj koszorúzta a homlokát. Ez igen bájos keretet adott szép arcának.

– Hát, maga, Jelizácska, nem hajt fejet a nagy imperátornak?

– A hajamra céloz? – kérdezte a lány, és Marosira nézett búzavirág-színű nagy szemével.

– Nem, legalábbis ezen a téren nem – felelte.

– Megmondhatja, miért nem?

A lány elmosolyodott.

– Mert ami a nőt jellemzi, azt meg akarom őrizni magamon, meg tetszik is. Másrészt anyám kívánságának teszek eleget, amikor nem vágtatom le.

- Tiszteletre méltó dolog, hogy szembe mer szállni az általános nézettel, és hogy az édesanyjának is engedelmeskedik.
- Ez könnyű, ha a sok áldozatra gondolkodok, amelyet értem hozott.
- Az ilyesmit nem sokan veszik figyelembe.
- Vannak, akiknek a hála nehéz teher, és nem szívesen viszik.
- Örülök, hogy maga nem ezek közül való!
- Örül? Nem mindegy magának, hogy milyen vagyok, hálás, vagy hálátlan? Öt perce még azt sem tudta, hogy a világon vagyok! Lehet, hogy az ünnepség után nem is hall rólam többé.
- Az bizony könnyen lehet.
- No hát akkor nem mindegy? Idegen vagyok, tehát a maga számára közömbös, hogy milyen vagyok.
- Mindegynek kellene lenni..., de mégsem mindegy.
- És mért nem mindegy?
- Azért nem...

Marosi zavarba jött, nem gondolta, hogy a lány így kiélezi a kérdést.

– Bocsánat, nem tudom racionális magyarázatát adni, de ha úgy lenne, ahogy mondja, és nem láthatnám többé, akkor szeretnék úgy gondolni magára, hogy maga jó. Hogy a lelke is olyan szép, mint a külseje.

- És ha nem úgy volna?
- Az nagy csalódás lenne nekem.
- No, hát ne érezzen csalódást! Mindig azon vagyok, hogy mindenkinek jó legyen. Csak hát ez nem mindig sikerül. Például éppen most magához rossz voltam. Ne haragudjon, hogy így megkínóztam! Néha szeszélyes vagyok.
- Ha mindig ennyiből állna a kínzás, és mindig ilyen szép inkvizítor tenné fel a kérdéseket, akkor boldogan vetném alá magamat a kínvallatásnak.
- Maga nemcsak a csákány forgatásához ért, hanem a szép szavakéhoz is! Nem hiszem, hogy ezt a hármas tárnában sajátította el.
- Nem mindig a bányában dolgoztam.
- Hanem?
- Hanem, mondjuk, a magasvasútnál.
- Szóval magasan iskolázott?
- Dehogy... Alacsonyan.
- Ha abbahagyott valamit, még újrakezdheti!
- Remélem. De volna még egy kérdésem. Mért választotta ezt a hivatást, amely olyan sok életveszéllyel jár?

A lány komolyan mondta.

– Részt akarok venni az ember évezredes küzdelmében. Meg akarom tanulni, hogy lehet felszínre hozni azokat az anyagokat, amelyek létfontosságúak az embernek.

– De az életével játszik valahányszor leszáll a bányába!

– Ezt én is tudom, de az ember egész életében halálos játékot folytat. És mért akar engem a hivatásom veszélyeire figyelmeztetni, amikor maga az élete egyharmadát a föld mélyében tölti? Maga miért lett bányász? Maga nem fél?

– Hogy miért lettem bányász? Elfelejtí, hogy nem kérdezték tőlem, akarok-e bányász lenni. A csirkét sem szokás megkérdezni: „No, édes kis jércém, akarsz-e, hogy elvágjam a nyakad? Mert ha nem akarsz, akkor inkább rántott levest főzök.”

– És ha megkérdezték volna?

– Akkor is vállaltam volna, mert inkább leszálllok ezer méterre a föld alá, mint hogy megtegyek egy lépést a megalázkodás felé.

– Maga nagyon büszke!

– Amíg az ember büszke, addig ember igazán. Addig sok olyan dologtól megóvjá magát, amiért később szégyenkeznie kellene. Ha már nem büszke, akkor megalkuvó, és mindent úgy fogad, ahogy éppen jön. Attól kezdve lehajtott fővel, összegörnyedve húzza meg magát, és keserűen keresheti a régi énjét.

A lány ránézett kíváncsisággal vegyes szájalommal.

– Ha a saját életéből merít, akkor sokat szenvedhetett.

– Az igaz, de még nem jutottam el az önfeladásig.

– Azt látom – felelte a lány.

– Azt is kérdezte, félek-e. Amikor először szálltam le a bányába, az volt az érzésem, hogy nincs visszatérés. Szerettem volna odakiáltani a bányászoknak: „Csendesen lépjete! Bolondok, ne olyan vadul azzal a csákánnyal, mert ránk szakad az egész mindenség!” Félttem, mint ahogy mindenki fél, ha olyan helyen van, ahol nem tudja, melyik pillanatban éri el a halál. A megszokás aztán lassan eloszlatja a fenyegető érzést. Meg aztán, az ember nem tudja, mi lesz a végzete. Végtére is mindegy, hogy millió tonna föld szakad rá, vagy egy virág-cserép üti agyon.

– Hát az igaz! De talán fejezzük be ezt a haláltémát! Nem illik ebbe a miliőbe, ahol virul, ujjong az élet. Maga bátor, mert be meri vallani, hogy fél.

– Köszönöm, ezt jó hallani.

- Mitől van az a hosszú sebhely a homlokán? A bányában sérült meg?
- Golyó nyoma.
- Harctéri emlék?
- Igen.
- Hacsak egy kicsit is hátrább megy az a golyó... Ha tudná, hogy ki volt, és alkalma is lenne rá, megölné az illetőt?
- Nem. El kell ismerni azt a sajnálatos tényt, hogy a katonának annyi ellenséget kell megsemmisítenie, amennyire alkalma van. Az életösztön is azt parancsolja, hogy minden támadóját megölje. De ennyi év után már nem vezeti az embert az ölési vágy.
- A lány átható pillantással nézett rá.
- Szóval abban a pillanatban maga is...
- Igen, Jelizácska, én is. De a fájdalom pillanata elmúlt. És egyébként is, ami ott erény lett volna, itt már bűn lenne.
- De ha úgy tehetné meg, hogy nem tudná senki, akkor... – makacs-kodott tovább a lány.
- Abban az esetben sem tenném meg, mert én tudnám, hogy öltem! Ha megtenném, közönséges bestia lennék. Én pedig szeretném embernek számítani magam.
- Tragikomikus az ember – mondta a lány. Miközben egyik oldalon bünteti az emberölést, addig a másik oldalon szentesíti a tömeggyilkosságot. Mit kellene tenni maga szerint?
- Gyökeres társadalmi átalakulás kellene az egész világon, hogy az emberek emberként viszonyuljanak egymáshoz.
- Hogy képzeled ezt?
- Elsősorban meg kellene szüntetni a nagytőke hatalmát, hogy a pénz túlsúlyával ne feküdhesen rá mindenre. Hogy ne formálhassa a törvényt a maga céljainak megfelelően. Másfelől a népek szövetségéből olyan erőközpontot kellene létrehozni, amely igazságos bíró lenne minden vitás kérdésben.
- A tőke felszámolása a magántulajdon teljes megszüntetését jelentené.
- Nem szükségszerűen –, mondta Marosi. Egy kis házacska a kerttel, és olyan törpebirtokot, amelyet a család maga művel, bizvást megtűrhet bármilyen társadalmi forma. Akkor minden ember elmondhatja: „Enyém a föld, amelyen dolgozom.” Ami pedig a közép- és nagybirtokot illeti, azon nincs mit sajnálni.
- Maga nagy idealista! Fogadni mernék, hogy odahaza valamelyik néplap szerkesztője volt.

- Elvesztené a fogadást. Építészmérnök voltam.
- Ilyen elvek mellett? – csodálkozott a lány.
- Miért, egy mérnöknek nem lehetnek olyan elvei, amelyek a nép érdekeinek felelnek meg?
- Lehetnek, de maga olyan társadalomban élt, ahol csomót kellett kötni a nyelvre, nehogy olyat mondjon, ami a vesztét okozhatja. A gyárostól, vagy a vállalkozótól függött a kenyere.
- Igaza van, Jelizácska, csak hogy én nem fújtam velük egy követ. Szerettek is a munkások, mert védelmeztem őket. Ami a kenyeremet illeti, sokszor a porba is esett emiatt. Marosi Gáspár neve kezdett ismert lenni. Ha valamelyik cég alkalmazott, azt csak végszükség esetén tette. Végérvényesen akkor esett porba a kenyérem, amikor a főpallért a meszesgödörbe hajítottam, mert egy öreg munkást megütött. A vállalkozót meg azért küldtem utána, mert legazembe-rezett.

Jelizavéta elnevette magát.

- Humorral tud előadni!
- Igazán jól festettek, amikor kimásztak. A munkások pukkadoztak a nevetéstől. Az állásomat elvesztettem, és alaposan megbüntettek önbíráskodásért.
- Hát, aki emberekkel dobálózik, az ne panaszkodjon, ha ezt nem veszik tőle jó néven!
- Feketelistára kerültem. Attól fogva hiába kerestem állást. Ha megmondtam a nevem, mindjárt jött a válasz: „Sajnos... Ez idő szerint... Esetleg később...” stb. Aztán jött a háború, és most itt vagyok. Ennyi az életrajzom dióhéjban.
- Nem jól fogta meg a dolgot. Maga, mint elszigetelt jelenség, nem sokat tehetett a munkások érdekében. Legfeljebb együtt érezhetett velük. Be kellett volna lépnie valami szervezetbe, amely központi irányítással működik! Egy fecske nem csinál tavaszt, mondja a magyar.
- Akkor sem tudtam volna többet segíteni. A munkások sorai tele voltak besúgókkal. Én amúgy is gyanús voltam, és csak azt nyertem volna el, hogy azonnal letartóztattak volna, ha belépek egy illegális szervezetbe. Hanem igen jó hallani, hogy magyar közmondásra utal! Ez arra vall, hogy olvasott rólunk.
- Sokat ugyan nem, de valamennyire ismerem a történelmét, és az éppen elég, hogy becsüljem a magyar népet. A múltja tele van tragédiákkal, amelyek elkerülhetők lettek volna a „nagyok” széthúzá-

sa és egymás elleni viszálykodása nélkül. A „kicsik” voltak mindig a hazaszeretet és áldozatkészség csillagai. Nem is tudom, van-e még nemzet, amely annyi hőst és a hőstettek olyan sorozatát tudná felmutatni, mint a magyar. De talán meg is mosolyog, hogy én, az idegen beszélek egy magyarnak a magyar múltról.

– Éppen ez adja meg a szavai értékét. Ebből látom, hogy nem „idegen”! Beszéljen! Ígérem, nagyon figyelmes hallgatója leszek.

– Szívesen tartanék akár előadást is. Talán épp azért, mert az 1848-49-es szabadságharcra kapcsolatban az orosz haderőnek szegyen-teljes szerepe volt.

A szabadságharcnak sok hősi epizódja volt. Az egyik majdnem azonos a görög történelem egyik legdicsőbb fegyvertényével. A görögöknél a Thermopülai-szorosban Leonidász védelmezte a hazát 300 harcossal Xerxész milliós perzsa hadával szemben. A Tömösi-szorosban Nagy Sándor védte 300 emberével és néhány ágyúval a cári hadsereg ellen. Minden támadás megtört a védők hősiességén. Nagy Sándor már nem tud a sebei miatt járni. Ágyútalpra kötteti magát, és úgy irányítja a védelmet. A szűk szorosban nem tud felfejlődni a túlerő. Az egyre fogyatkozó védők sorsát az döntötte el, hogy egy oláh katona olyan mélyen kihajolt a sánctól, hogy kiesett, és legurult a lejtőn az oroszok közé. Ő, a hegyvidék tökéletes ismerője, a magyarok hátába vezette az ellenséget. Rüdiger tábornok megbecsülte Nagy Sándorban a hőst. Meghagyta a kardját. Gondos ápolásban részesíttette. De a hős nem bírta elviselni az ellenség nagylelkűségét. Mérget ivott, és meghalt.

Egy másik eset. Egy orosz-győzelmes ütközet során a magyar csapat minden tagja elesik. Az orosz tábornok a segédtsízt kérdésre, hogy megfúvassa-e a győzelmi trombitákat, azt felelte: „Ne! A győzelem ezeké a néma halottaké!” Aztán háromszor meghajtották az orosz lobogót.

Még egy harmadik esetet is el kellene mondanom. Van türelme meghallgatni?

– Hallgatom, Jelizácska, akár az utolsó ítéletig is, csak beszéljen!

– A magyarok ellenszenve nyilvánvaló volt a Habsburgok iránt. Ez abból is kitűnt, hogy Görgey nem az osztrákok, hanem, az oroszok előtt tette le a fegyvert. A kapituláció után történt nem sokkal, hogy egy magyar tiszt meg akarta mutatni, hogy milyen kitűnő lova van, és átugratta egy orosz tábornok hintáját. Egy magas rangú osztrák tisztnek igen megtetszett a ló. Szerette volna megvenni, és értékén

felüli összeget kínált érte. A honvédtiszt, bár nagyon rá lett volna utalva a pénzre, azt felelte: „Nem eladó!” Aztán odafordult az orosz tábornokhoz: „Tábornok úr, fogadja el tőlem ezt a lovat ajándékba!” Nyilván nem személy szerinti gyűlöletről volt szó, a megvetés az elnyomó osztrák kamarillának szólt.

Egymás lovagiasságát és hősiességét elismerték a magyar és osztrák katonák, tehát nem az általános gyűlölködés uralkodott. Tűzharc volt egy osztrák és egy magyar csapat között. A közti területen övéi felé fut egy osztrák katona az elesett magyar zászlótartó kezéből kiragadott zászlóval. Egy tizenkét év körüli magyar kisdobos felkap egy puskát, és lelövi a katonát, felkapja a zászlót és fut vele vissza a magyarokhoz. A fiúnak semmi esélye sincs. Százszor is lelőhetik, mielőtt befutja a síkot. Az osztrák tiszt azonban „Tűzet szüntess!” parancsot ad, és hozzáteszi. „Gyerekre nem lövünk!” megvárta a „gyermek” visszaérkezését, és azután vezényelt újra tüzet. Sokat lehetne még beszélni, de nem folytatom, mert még úgy tűnne, mintha a történelmi tudásommal akarnék kérkedni.

– Köszönöm, Jelizácska! Nem is tudja, milyen felejthetetlen percekert szerzett nekem. Nem is képzelheti, mit jelent nekem idegenben halani az én árva kis népemről!

– Az igazságszerető ember meghajlik a tények előtt. A rokonszenvenemet a magyar nép iránt annak tragikus sorsa és nagy történelmi múltja váltotta ki. De elárulom a fő okot magának. Ősapám 1849-ben került Magyarországról Oroszországba. Itt megnősült, orosz nőt vett feleségül. Tehát apai részről csörgedezik bennem némi magyar vér. Tehát nem üres kíváncsiság csupán az érdeklődésem a magyarok iránt. Elfogad rokonnak?

– Nem kívánok magamnak kedvesebb rokont! – felelte Marosi, és szenvedélyesen megcsókolta a lány kezét.

– Nono, Marosi! Ezt elengedtem volna! A nyolcvankilenc éves nagyapám kezét biztosan nem csókolta volna meg, ha azzal lepi meg, hogy az ő ereiben is folyik magyar vér.

– Az lehet – mondta Marosi zavartan –, de a kezét megszorítottam volna.

– Hát, az is valami. De tárgyaltan a dolog, mert a nagyapám tavaly télen meghalt. Hanem majd elfelejtettem mondani a sok beszéd közben, hogy a jövő héttől barátsági estet tartunk hetente kétszer a kultúrteremben. Minden összejeövetelen egy magyar és egy orosz műszak tud részt venni. Eljön?

- Maga is ott lesz?
  - Igen, de nem ez a lényeg, hanem...
  - Elmegyek. Főképp azért, mert maga is ott lesz! És ha mindig ott lesz, mindig elmegyek.
  - Ne bókoljon! Inkább azt vallja be, mért nem mondta be a képzettségét, amikor az adatait felvették!
  - A diplomám otthon van, és így nem tudtam volna az állításomat papírral igazolni.
  - Az nem is lett volna fontos. Nálunk nem a papír igazolja a szak-képzettséget, hanem a tudás. Majd én rajtaleszek, hogy megfelelő beosztást kapjon.
  - Köszönöm, de nem akarok elhelyezkedni egy itteni rovására.
  - Nem vagyunk annyira bővében a mérnököknek, hogy egyet is kiszorítana. Itt olyan nagy tervek vannak, hogy a mérnök, a vegyész, a matematikus mindig kevés.
  - Elhiszem, de ez egyben azt is jelentené, hogy el kellene innen mennem, ahol már megszoktam.
  - Persze. Maga nem bányamérnök, de ez nem ok arra, hogy nemet mondjon.
  - De igen! Egy órával ezelőtt még örömmel kaptam volna rajta, de most gondolkodási időt kérek.
  - Ismeri a latin mondást: „Mendacem oportet esse memorem”, azaz „A hazugnak jó emlékezőtehetsége legyen!” Mert érdekes, – mondta a lány, és kedves gúny volt a hangjában -, hogy egy órával ezelőtt még nem tartotta volna vissza a megszokás.
  - Igaza van, ha rám pirít. Nem az igazi okot mondtam, de van az úgy, hogy egy óra nagy jelentőségű lesz az ember életében!
  - Hagyjuk hát a témát, ha kínossá vált a maga számára! Most legyünk mi is fiatalok, mert múlik az idő! Láthatja, itt mindenki örül. Vegyünk részt mi is a vidámságban! Nem volna kedve táncolni velem?
  - Dehogynem! – kiáltott Marosi felderült arccal és csillogó szemmel.
  - De szófogadó lett egyszerre! Most nem kér gondolkodási időt? Menjünk, mert már így is sok időt veszítettünk!
- Amikor Marosi Gáspár hajnalban hazafelé tartott, úgy érezte, ez volt élete legszebb és legboldogabb napja. Majdnem egész éjjel Jelizavéta derekán lehetett a keze, mert majdnem mindig vele táncolt.

Szergej letette Marx A tőke című művét, amelyet eddig figyelmesen olvasott, és a hűgára nézett, aki egy rajztábla fölé volt hajolva.

– Liza, úgy vettem észre, hogy nagyon jól érezted magad az ünnepe-ségen annak a magyar bányásznak a társaságában! Sokat beszélget-tetek.

Jelizavéta letette a körzöt.

– Jól láttad – mondta egyszerűen -, jól éreztem magam vele.

– Örülök neki. Marosi becsületes, derék ember.

– Én is úgy találtam. Az is kiderült, hogy az emberi jog és igazság mellet foglal állást. Harcolt is ezekért, de mivel csak magányosan működött, jóval többet ártott magának, mint amennyit használt az embertársainak. De ahol tudott, segített rajtuk. Ezen kívül jó és kel-lemes társalgó.

– És jó táncos is, ugye?

– Kitűnően táncol. Amint mondtam, tud szellemes és vidám lenni, de az az érzésem, hogy alapjában véve kevésbeszédű, és mélabúra hajló. Sok bántalom érhetne, de nem panaszkodik, és leplezi a kese-rűségét. A szemében is van valami szomorúság.

– Van is oka a merengésre. Ha a hazáját akarja látni képzeletben, igen messzire kell néznie.

– Lehet, hogy a honvágy kínozza. Rokonszenves, nemes lelkű ember.

– Nem lesz egy kicsit sok a dicsérő jelzőkből, Liza?

– Egyáltalán nem! Amit mondtam, azt meg tudom indokolni. Bizal-mat kelt. A hallgatójának az az érzése támad, nyugodtan rábízhatná a vagyont és az életét.

– Meg is óvná mind a kettőt – erősítette meg Szergej.

– Tudom, hogy mint bányász az elsők között is első, egy valódi Sztah-anov. Sőt több, mert Sztahanov először volt bányász, és csak az-után lett mérnök, és közben biztosan számíthatott rá, hogy az erő-feszítésének meglesz az eredménye, de Marosi először volt mérnök, és csak azután lett bányász. Marosi is sokat dolgozik, de mire számít-hat? Mint hadifogoly számíthat-e rá, hogy egyszer a fizetése azonos lesz az orosz bányászokéval?

Szergej nagy szemekkel nézett a hűgára.

– Hát te már azt is tudod, hogy mérnök? Neked megmondta?

– Meg hát? Mi különös van abban?

– Az, hogy senki sem tudja az eredeti foglalkozását. Én sem tudtam. Ha kérdeztem, csak általánosságban beszélt. „Voltam én minden, most meg senki sem vagyok.” Az első állítását elhiszem, mert mindenhez ért. Hiába, a nő csak nő! A nőnek elmondja a férfi, amit elhallgat a barátja előtt. A férfi vallatását mindig nőre kellene bízni! Persze valami szép fiatal nőre, vagy lányra.

– Nem vallattam én. Elhallgathatta volna, ha éppen akarja.

– Éppen ez az! Nem hallgatta el.

– Jól van, elég már a szóból! Még nem mondtam végig. Arra a kérdésre, hogy mitől van az a hosszú sebhely a homlokán, csak azt felelte: „Golyó nyoma.” Az a lövés majdnem az életébe került, mondtam neki. Megkérdeztem tőle, ha tudná, hogy ki volt, és alkalma is lenne rá, megölné-e az illetőt? „Nem!” – felelte. „Most már nem ölném meg. Elmúlt a fájdalom, és vele a vágy is, hogy hasonlóval fizessenek.” Kérdeztem, hogy utólag sem érez gyűlöletet? Ezt válaszolta. „Mért gyűlölném? Ellenségek voltunk. Kötelességünk lett volna megölni egymást.” Azért becsülöm, mert nem úgy mondta, hogy kedvező megvilágításba kerüljön, hanem csak tárgyilagosan.

Szergej kutatóan nézett a hűgára.

– Liza, nem lettél te szerelmes Marosi Gáspárba?

– Nem. Legalábbis még nem. De ha te, a férfi, olyan rajongással beszélsz róla, akkor én mint nő nem lenne csoda, ha beleszeretnék.

– Szergej hosszú ideig tűnődve rágcsálta a körmeit.

– Kölyökszokás ez a körömrágás – szólt rá a hűga -, inkább mondd el, ami a bögyödben van!

Szergejnek végre sikerült egy körömdarabkát leharapnia, és finoman kiköpte.

– Ha rajongok Marosiért, megvan rá az okom. Azt már említettem, hogy barátok vagyunk, de azt még nem tudod, hogy lettünk azok. Azzal kezdem, hogy ő nagyon is jól tudja, kitől kapta azt a vörös emléket a homlokára, és lett is volna alkalma, hogy megölje az illetőt. Közelharcban voltunk, amelynek a borzalmaiban nemcsak a vadállat ütközik ki az emberből, hanem a jellem is. Marosit három szovjet katona támadta, akiknek már nem volt golyó a fegyverükben, amelyet már csak ütésre tudták használni. Egy szembe került vele, egy-egy pedig jobbról-balról. Marosi nem ösztönszerűen harcolt, hanem kiszámított mozdulatokkal. Nem emelte a feje fölé a puskáját, hanem jobbra a tussal, balra a csövével ütött, majd hátraugrott, és visszalendülve ütötte le a harmadikat. Engem bosszúvágy fogott

el. Rálőttem, de a golyó nem oda ment, ahova szántam, hanem csak a homlokán szántott végig. Ugyanakkor én is lövést kaptam, és elvesztettem az eszméletem. Később tudtam meg, hogy töltve volt a puskája. Tehát csak harcképtelenné akarta tenni az ellenfeleit, nem megölni. Amikor magamhoz tértem, Marosit láttam fölém hajolva, és azt mondta: „Te vagy az, aki jelet írtál a homlokomra?” Előhúzta a kését és biztosra vettem, hogy el akarja vágni a torkomat. De ő síneket faragott a törött karomra. Felhasította a csizmámat is, és azt mondta, hogy nem tetszik neki a szabása. Aztán ellátta a bokasembet. Közben úgy beszélt hozzám, mint egy kisgyerekhez, akitől nem vár feleletet, hanem csak meg akarja nyugtatni. Tudod, hogy jól beszéli a nyelvünket. Azt gondoltam, orosz, de egy „ménküvel” igazolta, hogy tévedtem. Úgy vettem észre, hogy büszke rá, hogy kiskunsági. Amikor mindenhol bekötözött, azt mondta: „Szergej, most lovacska fogunk játszani.” No, gondoltam, Istenhozzád, Oroszország!

Egyikünk sem tudta, hogy a magyar állásokat már elfoglalták a mi-eink. Így ő engem szépen hazaszállított. A kórházparancsnoknak mindent elmondtam. Egymás mellett feküdtünk, és egyforma ellátásban részesültünk. Ismeretséget magyar és szovjet halottak közt kötöttünk, és aztán később barátok lettünk.

- Ugye, nem tudja, hogy a húgod vagyok?
- Nem...Egyelőre jobb is így!
- Különös – szolt Jelizavéta kicsit elmélázva -, mintha csak meg-egyeyztünk volna, hogy feldicsérjük egymásnak ezt az embert!
- Azonos modellről rajzoltuk a képet – fejezte be Szergej a beszélgetést.

10.

Jelizavéta hallgatta az egyhangú morajt, amely fegyelmezett tömeg esetén nem megy túl a jó ízlés határán. Aztán intett, hogy szólni kíván. A zsongás megszűnt.

- Kedves barátaim, a múlt alkalommal már közöltem, hogy a gyűléseink nem kötött jellegűek! A céljuk az, hogy a bányászok megismerjék, és ha lehet, megszeressék egymást. Így jöhet létre a kollektív szellem. Meg kellene teremteni a termelésben is a közös érdekeltséget, amikor a hadifogoly bányászok sem rabszolgaként dolgoznak.

Eddig a fogoly érdekeltté tétele még nem valósult meg. Úgy tudom, a kormány foglalkozik a kérdéssel.

Kedves barátaim, itt mindenki szabadon választhatja meg a beszéde tárgyát! Kíváncsinos, hogy sok homályos és kényes kérdés tisztázódjon. A Szovjetunió minden néppel jó viszonyban akar élni. A szovjet-magyar barátságról azért szólok, mert bár a magyar egy kicsiny nép, itt azonban sok a magyar bányász. Mért szükséges ez a barátság? Az egyik ország területe a föld egy hatodát teszi ki, és a népe is a legnagyobbak egyike, a másik ország kicsi, és a lakossága nyolc millió. Viszont a nagy népeknek is szükségük van a kisebbekre.

Ha el lehetne vágni a patakokat, folyókat, folyamokat a tengertől, és így azok vize nem pótlódna, akkor a tenger is tengerszemmé zsugorodna. A szovjetunió is, amikor egy kisebb népet az érdekközösségébe von, akkor önmagát erősíti.

Most egy keveset a magyar történelemből! A magyar nép sokat harcolt a függetlenségéért a török és német ellen. 1848-ban ismét lángra lobbant a hamu alatt izzó parázs. Szinte a földből nőttek ki a hősök. A világ némán figyelte a magyarok szabadságharcát, amelyet... – Amelyet kozák lovasok tapostak a sárba a magyar Puskinnal, Petőfivel együtt! Kiáltott közbe valaki.

– Igaza van – mondta Jelizavéta -, a magyarok szabadságharcát orosz haderő verte le. De ebből nem szabad igazságtalan következtetést levonni! A hatalom kényszeríti mindenkor a népet. Egyetlen orosz katona sem tette volna a lábát magyar földre, ha nem lett volna kényszerítve. Sőt voltak, akik parancsra sem mentek. Ismeri Guszev őrnagy és társai esetét, akiket ezért kivégeztek? Azóta már rájöttek a gondolkodók, hogy egyik nép sem ellensége a másiknak. Ma a magyar és az orosz nép nem áll szemben egymással. Békés munkát végezve szolgálják az emberiség egyetemes érdekét.

Egy bányász felemelte a kezét.

Tessék! – mondta Jelizavéta.

– Nehezen szántam rá magam, hogy felvessek egy súlyos témát.

– Beszéljen nyugodtan! Nem lesz következménye, bármit is mond.

– A közelmúltban a magyar és az orosz egymás ellen harcolt. Nem arról akarok beszélni, hogy a háború idején milyen szörnyűségek történtek, mert azokat a helyzet hozta magával. Az ellenség annyit árt a másiknak, amennyit bír. Ha azonban a katona fogságba esik, akkor már nem ellenség, hanem fogoly, akivel munkát lehet végeztetni, hogy ne ingyen egye a kenyeret. De olyan hírek keringenek, hogy

foglyokat bántalmaztak, és tiszteket öltek meg szovjet katonák. A másik híresztelés, hogy a szovjet katonák nem úgy viselkedtek a magyar nőkkel szemben, ahogy a becsület megkövetelte volna.

– Zombori szaktárs, – válaszolt Jelizavéta, és az arca egy árnyalattal pirosabb lett –, éppen Ön a bizonyíték rá, hogy a szovjet katonák nem követtek el jogtalan emberölést, hiszen maga a kartonja szerint százados volt!

– Bocsánat, nem is mondtam, hogy minden tisztet megöltek. Élek, és ezt nem tagadhatom le. Ha azonban voltak gyilkosok, azok hallgatnak, az áldozatok pedig nem beszélnek.

– Ha történtek embertelenségek, biztosíthatom, hogy nem a szovjet hadvezetés tudtával, vagy hallgatólagos beleegyezésével valósultak meg. Nekünk majdnem az egész világ ellenségünk, vigyáznunk kell a jó hírünkre.

A másik kérdésre a válaszom: Nincs a világnak olyan hadserege, amelynek minden egyede becsületes, jó erkölcsű és emberséges viselkedésű lenne. Mindenütt vannak önkényeskedők és gátlástalankok, akik aljas tetteket is elkövetnek. A mi törvényeink szigorúak, a bűnöst elítélik, akinek bűnhődnie is kell. És azt sem szabad elfelejteni, hogy rágalomhadjárat is folyik ellenünk, amely felnagyítva terjeszti a szórványosan előforduló aljasságokat.

Most egy aknász, Vlagyimir Pavlovics Kuznyecov kért szót.

– Szeretném az előadónő válaszát lélektani szempontból kiegészíteni és megmagyarázni, hogy mi a rugója az olyan tetteknek, amelyeket elítélünk. Amit elmondok, az nem mentség a vétkekre, csak érthetővé teszi azokat. A katona évekig idegen tájakon csatangol az otthonától elszakítva. Üldöz, vagy őt üldözik. Hónapokig menetel előre vagy hátra sárban, vízben, fagyban, rekkenő hőségben. Kínózza éhség és szomjúság. A fedél és az ágy csak távoli emlék. Lassan ő maga is átalakul. Nem úgy érez, nem úgy cselekszik, mint rendes körülmények között. Ott, ahol az emberélet nem szent, hanem annak minél nagyobb tömegű megsemmisítése dicsőség, lehet-e még olyan érték, amelynek a tiszteletben tartását kötelességének érzi? A gyenge akaratarejű, és erős vágyú egyén lefelé csúszik. A katonának hűséges társa a bizonytalanság és a halál százféle változata. Élni tehát ma kell, mert holnap már talán nem lehet! A katona, aki a legjobb társát látja elesni maga mellett, vagy hagyja hátra súlyos sebbel, a bosszútól vezetve igen kegyetlen tud lenni. Nem számít, kit öl meg helyettük. Ilyen körülmények között a legjobb érzésű ember is

kivetkőzhet emberi mivoltából. Persze, a bűn mindenképpen bűn, és meg kell torolni. De az erkölcsi elbírálásnak másnak kell lennie, mint a nyugodtabb polgári életben elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban!

Vaszil Alekszandrovcics Lazarov segédvájár kért szót.

– Nem sokat értek én a beszédhez. A csákányom gyorsabban és ügyesebben forog, mint a nyelvem. Szeretnék valamit hozzátenni az előttem szólók szavaihoz. Ha szovjet katonák után maradtak is rossz emlékek, azok a háborúval jártak együtt. De a szovjetek vittek el, harcolták ki a magyarok számára a szabadságot. 1849 ki van egyenlítve. Most már szabadság, egyenlőség van Magyarországon! Török Miklós segédvájár jelezte, hogy szólni kíván.

– Azzal kezdem, hogy nem tudom azonosítani magam Lazarov bányásztársam megállapításával, hogy a magyarokat megajándékozták a szabadsággal. Magyarországon – Nagy-Magyarországról beszélek –, szabadság és egyenlőség volt. Bár soknyelvű nép lakta a földjét, valódi türelmi politika valósult meg a kisebbségek iránt. Bármelyik nemzetiségnek egyenlő joga volt a magyarokkal. Minden tanulási lehetőség és pálya nyitva állt mindenki előtt. Békességben élt Magyarországon a szász, a tót, a román, a vend, a rutén, a horvát, a szerb, az örmény és a zsidó. Mind megőrizhette a nyelvét, vallását és hagyományát. Saját nyelvű iskoláik voltak, az országgyűlésben saját nyelvükön szólalhattak fel stb. Elvben egyenlő joga volt tehát mindenhez mindenkinek, de a gyakorlati élet gátat emelt az elv megvalósulása elé. A munkanélküliség és az alacsony bérezés volt a kettős akadály. A pénztelenség nem adott lehetőséget nem-hogy egy birtok, vagy műhely vételére, de még egy házéra sem. Így a bányásztársamnak igazat kell adnom. Magyarországon nem volt egyenlőség, mert a jogok érvényesítéséhez szükséges pénz kevesek kezében volt.

Nekem nagyon fáj, hogy Magyarországon még a kenyérből is szűkösen jut a többségnek.

A mágnások, nagybirtokosok nem törekedtek az ország fejlesztésére, hanem kártyán, lóversenyen, nőhajhászásban vesztegették el a pénzüket, majd a birtokaikat. Mert az „úri becsület” nem engedte, hogy a kártyaadósság kifizetetlen maradjon. Ha már nem volt birtok, akkor a nevüket adták el úgy, hogy házasságra léptek a nagypénzű polgári családokkal, ha azok nemesi, méltóságos vagy kegyelmes

címre vágytak. Ezek a címek aztán növelték a pénzes családok üzleti lehetőségeit, különösen, ha a névhez még sokágú korona is társult. A szegény ember pedig maradt szegény, hiába volt tehetséges. Köszönöm, hogy mindezt elmondhattam, és volt türelmük meghallgatni.

Jelizavéta felállt.

– Most én kérek szót. Keserű szavakat mondott Török szaktárs a szegénységről és a boldogulás nehézségéről, de azt ő is elismeri, hogy a magyar arisztokrácia bűnös könnyelműségével és pazarló életmódjával nem előre, hanem visszafelé haladt. Sőt az is igaz, hogy még a magyar nép egyszerű fiai is megaláznak tartottak bizonyos foglalkozásokat, amelyek pénzhez jutatták volna. Kiskereskedelemre, hulladékgyűjtésre, házalásra gondolok. Ezeket átengedték más népcsoportoknak, és nekik sokszor csak az irigykedés maradt.

Amit a Nagy-Magyarországon lévő egyenlőségről és egyenlőtlen-ségről mondott, azt el kell fogadni, mint tényeket.

Török szaktárs elítéli a népellenes politikát, de még talán nem tudja elfogadni azokat az elveket, amelyek alapján a régi világot megszűntetik, és a népet felemelik.

Természetesnek tartom, hogy kifogásolja a kifejezést, hogy a magyarok ajándékba kapták a szabadságot. Lazarov elvtárs talán nem jól választotta meg a szavait. Az Ön nemzete dicső történelemre tekint-het vissza, amelynek során folyton védenie kellett magát, és magá-
val együtt Nyugat-Európát is. Így érthető, hogy megaláznak érzi az olyan beállítást, hogy a magyarok szabadságot kaptak ajándékba. Lazarov elvtárs talán úgy értette, és én is úgy gondolom, hogy nem az egész magyar történelemre, hanem csak a közelmúltra vonatkozik a szabadság ajándékozása. Mert bár, a külső ellenséget le tudták győzni, de a saját uraikat, mint legfőbb ellenséget nem. Ehhez valóban szovjet segítség kellett. És ha van is ajándék íze a dolognak, az nem megalázó. Még hozzátehetem, hogy amikor a Szovjetunió segít nyolc millió magyarnak, akkor ő is ugyanannyi segítőt kap.

Az a rendszer, amely leváltotta a régit, meg fogja szüntetni annak minden bűnét. Megszűnik a lehetőség, hogy egyik ember a másik verejtéke árán gyűjtsön vagyont. A közösség munkájában részt kell vennie mindenkinek. Az élet feltétele a munka lesz! A jenki azt mondja: „Dolgozz, vagy éhen döglesz!”. Mi finomabban fogalmazunk: Aki nem dolgozik, ne is egyék! Egy oroszán nem mondja a másíknak, hogy menj és fogjál nekem őzet! Az őz sem kéri a másíkat,

hogy legeljen helyette. Az emberi társadalomban évezredek óta fordított volt a helyzet.

Marosi Gáspár jelentkezett szólásra.

– Sok szó esett a szabadságról, egyenlőségről. Ezek a múltban nem valósultak meg, de meg kell mondani, hogy teljesen még ma sem. És azt is látni kell, hogy a teljes megvalósulás nem is lehetséges. Az emberek nem lettek egyenlők sem fizikailag, sem szellemileg, pedig ezek a tulajdonságok határozzák meg, hogyan tudnak bekapcsolódni a társadalmi munkamegosztásba. Világos, hogy az egyik többet tud teljesíteni, mint a másik, és a teljesítményük arányában kapnak többet vagy kevesebbet. Ezért szociális egyenlőségről nem lehet beszélni ma sem. Az ember lehetőségeit a pénz határozza meg ma is. Manapság megint sok a jelszó. A múltban a jelszavak nem szolgáltak egyebet, mint a rút valóság leplezését. Mindig voltak politikai szemfényvesztők a hatalom szolgálatában, akik úgy dobálóztak a jelszavakkal, hogy akadtak híveik, akik elhitték azokat. Soha semmivel nem éltek vissza jobban, mint a jelszavakkal. A hatalom érdekében ezekkel igyekeztek befolyásolni a nép hangulatát. A hatalomra és a jólétre törők eszközei voltak a legszentebb fogalmak, vagyis a jelszavak: Isten, haza, szabadság, egyenlőség, testvériség. E jelszavakat hangoztatva követték el a legtöbb embertelenséget, megvalósítva minden jelszó ellenkezőjét. Akik például a „Ne ölj!” parancsot és a krisztusi szeretetet hirdették, képesek voltak még egymás ellen is háborúra buzdítani. Elég, ha a „Szent Bertalan éjszakájára” gondolunk, amikor negyvenezer hugenottát gyilkoltak le a reformáció ellen harcolva.

A hazafiság jelszavával hadba indítottaknak általában semmi közük sem volt a honvédelemhez. A tömegmészárlások a háborúk hiénáinak a hasznát növelték, és vagyonát gyarapították. Közben lassan, de biztosan sorvadt el a nemzeti jólét, és nőtt a nyomor.

Az egyenlőségért is sok vér folyt. Sokan szenvedtek érte keserves halált. Az egyenlőség hajlíthatatlan isteni hirdetője a keresztfán vérzett el.

A testvériség hangoztatása közben a fehér lenézte a sárgát, rabszolgaságba hajtotta a feketét, a vörös bőrt kiirtotta, és elvette a földjét. A saját fajtáján belül az iparos lenézte a földművest, a gazda a bérest, a kisbirtokos a törpebirtokost, őt a középbirtokos, azt a nagybirtokos, a kékvérű arisztokrata valamennyit. És ha neki semmije sem volt, akkor is megvetette a felkapaszkodott parvenüt. A testvé-

riség minden időben írott malaszt volt, de a jelszó bevetőinek csak az illúziókeltés volt a fontos.

A szabadság bizonyos engedményekkel enyhített szolgaság volt. A szabadság mindig azt írta elő, hogy mit nem volt szabad.

Amit eddig a tegnapról mondtam, az részben a mára is vonatkozik. Ezt a tényt nem hallgathatom el.

Beszédem egy része válasz Török bányásztársamnak, aki becsületes ember, de túlradó magyarsága okozza talán, hogy az egyenlőség árnyoldalait csak részben említette. Mert a magyar a magyart, a német a németet, a tót a tótot egyformán kizsákmányolta, vagy amelyik tehetette, az összes többit. És így a szabadságban sok minden szabad volt, aminek nem lett volna szabadnak lennie.

Jelizavéta felállt.

Kedves bányásztestvérek! Megköszönöm a hozzászólásokat, amelyek tartalmassá tették ezt a délutánt. Megismertük egymás gondolatait. Emberséges embereket hallottunk, akiknek nem közömbös a nép sorsa. Ez meglepő, mert a felszólalók osztályhelyzetük alapján nem tartoznak szorosan véve a néphez, mégis a nép lelkét szólaltatták meg. Önök még félig a múltban élnek. Minden átmenet nélkül cseppentek az új világba. Még úgy gondolják, hogy nem lett volna baj, ha megmarad a régi világ, ha a munkabérük emberi megélhetést biztosított volna. Csakhogy a régi urak a maguk jószántából nem adtak volna többet. A régi világ megdöntése éppen olyan nehéz volt, mint az új felépítése. A tőkések sokszor a politikailag járatlan népet használták fel a nép ellen.

Az új világ azonban minden emberi és természeti akadály ellenére felépült. Remélem, Önök nemcsak nézik, hanem látják is az új világ igazságait.

11.

A bányászotthon kultúrtermében ismét összegyűlt a nép. Mindenki tudta, hogy a mai nap nagy meglepetést tartogat a számukra. Jelizavéta megjelenése vetett véget a zsibongásnak. Amikor jelezte, hogy szólni kíván, feszült csend lett.

– Kedves magyar bányásztestvérek! Sok órát töltöttünk együtt ebben a helyiségben baráti beszélgetéssel. Az ismerkedésünk nem is hosszú idő után baráti összejövetelekké ment át. A szabad témájú vitadélutánok alkalmat adtak arra, hogy megismerjük egymás gon-

dolködását és világnézetét. Hasznos újítási javaslatok is elhangzottak itt. Ezek már a termelést szolgálják.

Most egy kormányrendeletet kell közölnöm. A rendelet egyrészt örömmel tölt el, másrészt szomorúságot okoz. A rendelet a 3. tárna összes magyar bányászát szabadnak nyilvánítja kiemelkedő munkájuk megjutalmazásaképpen.

Leírhatatlan hatást keltettek ezek a szavak. Néhány pillanatig a vihar előtti csend ülte meg a termet. Azután hangzott fel a szünni nem akaró éljenzés és taps.

Jelizavéta megvárta, hogy az izgalom első hullámai lecsillapodjanak, és aztán folytatta.

– Úgy látom, osztatlan az öröm. Mi is örülünk a mások örömének, de keserű utóíz is érzünk, mert hűséges társaktól kell elválnunk. Minden jót kívánunk az örvendező magyaroknak!

Még valamit! A hazatérők élelmezése a határig biztosítva lesz. És még valamit! Mindenkinek jogában áll itt maradni, ha akar.

Marosi meleg szavakkal köszönte meg Jelizavéta jóindulatát, és kérte, hogy a köszönőlevelet, amelyet még ma éjjel megír, és minden magyar bányász is aláír, juttassa el az illetékes hatóságnak.

12.

Marosi Gáspár elmélázva támaszkodott egy oszlopnak. Nézte, de nem igen látta a mulatókat. A hangzavar kellemesen hatott rá. Behunyta szeme előtt megjelent az otthon képe. Piros tetejű, fehér falú, zöld rácsos ablakú kis ház. Az udvaron vén eperfa és a lugas. A kertben a törpe gyümölcsfák. Az ablak előtt orgonabokor. Éppen most nyílnak a lila, kék és fehér bóbíták. Május van. Ott áll a bokor mellett egy kicsi, öregedő asszony. Szép, szelíd arcú, piros képű asszony. Fekete hajában már sűrű fehér szálak hirdetik az alkonyt. Mióka, a háromszínű, mindig hótiszta macska feltartott farokkal, dorombolva dörgölőzik a lábához. Sajó, a komondor kíváncsian szemléli a ház úrnőjét, ugyan mit akar azzal a görbe kacorral? Orgonákat nyeseget vele, azután sárga és piros tulipánokat és fehér nárciszokat szed hozzájuk, és olyan szép csokrot köt belőlük, hogy könnyes lesz a szeme annak, aki látja... Talán épp engem vár, mint minden nap... Persze hogy engem, nincs semmi talán! De nem hiába vár. Már nyitom is a kertajtót. Már meg is látott. Kitarja a karját. Futna elém, de nem

tud. Megáll, és megkapaszkodik az orgonabokor ágában. Ő már ott is van mellette, és átfogja a törékeny, remegő testet.

– Hazajöttél, édes kisfiam?

Marosi elmosolyodik a „kisfiamon”, hiszen mélyen le kell hajolnia, amikor megcsókolják egymást. Neki is telefut a szeme könnyel.

– Hazajöttem, édesanyám!

„Kicsi fiam!” Milyen jó ezt a kicsinyítést hallani! Az anyai szív mérhetetlen gazdag érzésvilága van benne. Kinyitja a szemét. A látomás nem oszlik el azonnal a villanyfényben.

De hát miért nem akar ő mindenkit megelőzve hazafutni innen? Mi köti ide, az idegen földhöz? Mért társul bánat az elutazás gondolatához? Hiszen senki sem mondja, hogy ne menjen. Hát akkor?

Valaki megérintette a karját.

– Ej, ej, Gáspár! Hát, maga mit ábrándozik itt egyedül? Ez az oszlop megáll támasztás nélkül is. Fügőbe van rakva, hacsak maga el nem nyomta! Elég régen szenved a válla terhét!

Marosi felrezzent. Jelizavéta állt előtte mosolygó arccal, nevető szemekkel.

Marosi még most sem eszmélt fel egészen. Még az előbbi kérdés tartotta fogva.

– Aha! Itt van a miértnek az azértja! Haza az a kicsi ezüstös hajú aszszony, az édesanyja vonzza, ide meg ez az életvidám, szép lány húzza vissza. Igen, ez a simogató pillantású, meleg hangú, öntudatos kis boszorkány az oka, hogy nehéz szívvel gondol az indulásra.

– Ébredjen hát fel – szolt rá tréfás szigorral Jelizavéta -, ne nézzen úgy rám, mintha rémet látna!

– Jelizavéta, bocsásson meg, nagyon mélyen el voltam gondolkozva!

– Láttam. Elég régóta figyelem. Igen messzire nézhetett, mert nem látta, ami a szeme előtt van. Nézze, a többi magyar hogy mulat! Maga meg úgy áll itt, mint a Búsuló juhász. Nem örül, hogy nem sokára meglátja a hazáját, otthonában azokat, akiket szeret?

– Olyan boldog vagyok, Jelizácska, mint a régi bakfislány, aki megkapta az első hosszú ruháját, és ráadásul bálba viszik.

– Abból a nagy boldogságból semmi sem látszik az arcán!

– Lehet. Nem vagyok én jó színész, Jelizácska! Az van az arcomon, amit a hangulatom fest rá. Igaz a közmondás: „Nincsen öröm ürmön nélkül.”

– Mi bántja? Hogy keveredett ürmön az öröm poharába?

– Maga megédesítheti az ürmöt, amelyet meg kell innom. Csak magától függ, hogy teljes boldogságban indulok-e haza. Szeretnék orosz földről olyan ajándékot vinni haza, melynek én is nagyon örülnek, meg az édesanyám is.

– Ez okoz magának olyan nagy gondot? Elmegy a Gorkij Áruházba és válogathat az emléktárgyak között. Vagy talán nem bízik a szépérzékében?

– Az ismerőseim szerint fejlett szépérzéke van!

– Akkor talán nem tudja, mi tetszik az asszonyoknak? Segítsek a választásban?

– Nagyon köszönöm, de én már régen kiválasztottam az ajándékomat.

– Akkor le van egyszerűsödve a dolog. Menjen, és vegye meg!

– Az az ajándék pénzzel meg nem vásárolható. Azzal az ajándékkal nemcsak én lennék boldog, de magának az ajándéknak is boldognak kellene lennie!

– Ilyen tulajdonság csak emberre vonatkozhat. Kíváncsivá tesz. Szeretném látni, valóban olyan szép-e!

– Nagyon szép! Biztosra veszem, hogy már az elején kitalálta, hogy magáról van szó! Jelizácska, akar-e velem jönni úgy, mint eleven emlék, mint a feleségem?

– De hiszen én...

– Még ne válaszoljon! Én itt hadifogoly, egyszerű bányász vagyok. Maga itt magasan felettem áll. Otthon én is mérnök vagyok, egyenlő magával. Tisztességesen el tudnám tartani a feleségem. És most várom, mit szól.

– Hallgasson meg hát! Én nem hadifogolynak tekintettem magát, hanem értékes embernek, aki itt a munkájával ki tudta vívni az elismerést. Tudtam, hogy mérnök, és hogy sokkal többet tud nálam. De mást is kell mondanom. Nekem mint mérnöknek itt van a helyem. A hazámnak szüksége van rám.

– Nagyon tiszteletre méltó érvelés. De maga nemcsak mérnök, hanem lány is. Akkor is a hivatását teljesíti, ha annak a felesége lesz, akit szeret.

Jelizavéta Marosi vállára tette a kezét.

– Gáspár – mondta szelíden –, én úgy értékelem, amit mondott, mint a legnagyobb megtisztelést. Maga nem tudhatja, szabad vagyok-e. Azt sem, hogy férjhez akarok-e menni, és ha igen, akkor magához-e, vagy máshoz. Két lehetőség van. Az egyik, hogy én szeretem ma-

gát mint értékes, rokonszenves embert, mint jó barátot, de nem úgy, ahogy a nő szereti a férfit. A szerelmet erőltetni nem lehet. A szív nem mindig azért dobban, aki megérdemelné. Mit szól, ha ez a helyzet?

– Azt, hogy ez éppoly becsületes, mint lesújtó válasz.

– Egyebet nem?

– Mi értelme volna még a szónak? Kiadott kegyetlen, de becsületes módon. Ha ezek után igent mondana, én utasítanám vissza. Ilyen aldozatot nem lehet elfogadni! Volt egy szép álmom... Orosz földön kezdődött, de megszakadt... Magyarországon nem lesz folytatása...

– Szóval most nem is fogadna el?

– Nem! Én egész szívvel vinném, maga fél szívvel jönne. A férfi olyan lányt vegyen feleségül, aki szereti! Ez is becsületbeli ügy.

– Maga olyan tárgyilagosan beszél, hogy abból nem lehet valami nagy fájdalomra következtetni.

– Azt én érzem. Én magyar vagyok, kiskunsági barbár, nem ömlengő spanyol, aki térdre esve eseng szíve hölgye lába előtt. Nem tanultam meg a siránkozást. Nem akarom, hogy bárki is szánjon.

– Mindig ilyen büszke?

– Azt a körülmények határozzák meg. Jelizácska, engedje meg, hogy búcsúzzam! Felejtse el, amit mondtam! Talán nem is lesz olyan nehéz.

– No, azért csak ne siessen! Úgy illik, hogy maradjon a társai között. Ha tudta vezetni a munkát, tudjon részt venni a mulatságban is! Magam is mulatni szeretnék. Még ne búcsúzzon, még nem adtam a kezem! Marosi keserűen elmosolyodott.

– Éppen ez a baj!

A lány mélyen a férfi szemébe nézett.

– Nincs baj! Még nem mondtam el mindent. Magától függ, hogy lesz-e az álmának folytatása. Gáspár, ha azt mondom, hogy úgy szeretem, ahogy a nő a férfit, és a felesége leszek, ha...

– Ha...? – kérdezte Marosi meglepetten.

– Ha itt marad velem. Mit szól ehhez?

– Bármilyen boldoggá tesz is, amit mondott, azt kell válaszolnom, hogy nem. Nem maradhatok itt. Lehetetlen.

– Szóval az elméleti méltányosságot nem tudja átvinni a gyakorlatba!

– Át tudnám vinni talán, ha egyedül volnék. Talán... De édesanyám van odahaza, aki szeret engem, és akit én is szeretek. Özvegyen, igen nehéz körülmények között nevelt fel. Mennem kell, mert vár az édesanyám. Van a szerelemnél hatalmasabb érzés is, a becsület,

a hála és a hűség. Ha átlépném ezeket a gátakat, megvetném magam. Én szeretem magát, ahogy a szív csak szeretni tud, de haza kell mennem, mert különben elsorvad az édesanyám értem. Viszont, ha megyek, engem emészt a vágy maga után. Nem lehetek boldog, de hálátlan sem lehetek.

– Amire hivatkozik, az tiszteletre méltó. De mondott maga egyebet is! Azt mondta: „Ha magam volnék, talán...” Mi az a másik talán?

– Bocsásson meg, a második ok az elsőnél is nagyobb, mert az a Haza! Nem maradhatok itt. Nem akarok kettős vétket elkövetni.

– Hát engem nem köt a föld, ahol születtem? A lány vétkezhet a házaja ellen?

– Nem vétkezhet. De a nő nem is vétkezik, ha más hazába megy a férje oldalán. A nő évezredek során megszokta, hogy nem maradhat a szülői házban, hanem követi a férfit, akinek élettársa. Emlékszik Ruth mondására?

„Ahova te mégy, oda megyek,

És ahol te megszállsz, ott szállok meg.

Csak a halál választ el engem tőled.”

– Az akkor volt! – mondta a lány és büszke dacosság érzett a hangjában. Az akkor volt, amikor a nő rabszolgának érezte magát, és kutyaalázattal követte a férfit. De ma már nem rabszolga a nő! Ma már a nő is beiktatta a szótárába azt a szót, hogy nem!

– Természetes, igaza van! A nő egyenjogú a férfival, és él is a szabadságával. Ruth idézésével nem volt célom magára érzelmileg hatni, nem a meggyőzéséhez használtam érvként. Ruthból nem a rabszolgánő kutyaalázatossága beszélt, hanem a hála és a hűség. Maga nem Ruth, és sajnós én sem vagyok Boáz. Most már tényleg engedje meg, hogy elmenjek! Nem mehetek ilyen hangulatrontó arccal a mulatók közé!

Jelizavéta megint hosszan nézett Marosi szemébe.

– Tehát nem marad itt?

– Nem.

– Ez az utolsó szava?

– Erre a kérdésre mindig.

A lány megint a férfi arcát fürkészte.

– No, majd lopok én derűt az arcodra, hogy ne légy hangulatrontó! Nem engedlek el! Velem kell jönnöd a mulatók közé! Át akarom táncolni ezt az éjszakát, és Marosi Gáspárral akarok táncolni. De sokat! Mert tudd meg, feltámad a két bibliai személy!

„Ruth elmegy Boáz földjére kalászt szedni.”

Marosi annyira meglepődött, hogy háromszor is nekikezdett, mire meg bírt szólalni.

– Jeliza, ... ez... igaz?

A lány becsületes komolysággal nézett rá.

– Igen ez igaz! Gáspár – szólt, és a hangja csupa melegség volt, és a szemében a napsugár bujkált -, az ember sosem tudja, mikor nyer, vagy veszít! És van az úgy, hogy éppen akkor lesz igen gazdag, amikor szegényebb lett a koldusnál. Ha te két kézzel kaptál volna az ajánlatomon, és azt mondd, maradsz, hogyan maradnál, és hagytad volna, hogy édesanyádat sírba vigye a bánat miattad, nem lettél volna becsületes ember. Nem is lettem volna soha a feleséged. Ne haragudj a kegyetlen próba miatt! Meg kellett tennem. Ez volt a királyvíz, hogy lássam, valódi-e az arany, vagy sem.

Nehéz sóhaj szakadt fel Marosi kebléből.

– Jeliza, hát te csakugyan szeretsz?

– Hát, nem igazolja ezt az ajándék, „az eleven emlék”, amelyet orosz földről Magyarországra viszel?

– A legszebb ajándék, amelyet férfi kaphat! – felelte Marosi, miután megölelte és megcsókolta a lányt.

– „És nemcsak a megajándékozott, hanem az ajándék is boldog” – felelte Jelizavéta, mikor visszaadta a csókot.

– Boldog, hogy megcsókolhatja azt a sebhelyet, amelyet a bátyja ütött a homlokodra.

– Hát te Szergej húga vagy?

– Az vagyok – válaszolta a lány mosolyogva.

– És miért hallgattad el ezt eddig?

– Mert Szergej nekem mindent elmondott, és én már akkor majdnem beléd szerettem. Az ismeretségünk során meg végképp.

– Hát akkor?... Ezt nem értem.

– Mit ért ilyesmihez egy férfi?! Nem akartalak elveszteni! Mert én jobban ismerlek téged, mint te önmagad. Ha én megmondom, hogy ki vagyok, sosem mertél volna közeledni hozzám. Sosem mertél volna megkérni, mert azt gondoltad volna, hogy hálából mondok igent. Én pedig tudtam, hogy Marosi Gáspár sokkal büszkébb annál, mint hogy ilyen áldozatot elfogadjon.

– Drágám, de sokat köszönhetek én annak a kis horzsolásnak!

– Nem annak, hanem magadnak!

13.

Amikor Szergej bejelentette ott az ünnepségen Jelizavéta és Marosi Gáspár eljegyzését, taps és éljenzés tört ki. Az est így kettős jelleget öltött, és mindenki örömmel mulatta végig.

Néhány nap múlva az egybekelésen mindenki ott volt. Csendben, minden felesleges külsőség nélkül történt meg az egész. Mindenki elvitte az ajándékát az ifjú párnak. Az ajándékok egy dologban megegyeztek. Azonos volt az erkölcsi értékük. Mindenki jó szívvvel adta, és az ifjú pár mindegyiknek szívből örült.

14.

A magnytogorszki állomásról, mint valami őskori szörnyeteg fújva, prüszkölve, kéményéből fekete füstmacskákat lökdösve az ég felé méltóságos lassúsággal gördült ki a hosszú szerelvényt vontató óriási mozdony. Az alkonyi homályban vörös szikrákat szórt, amelyek mint parányi meteoritok hullottak vissza mindenfelé.

A szerelvényhez különkocsi volt kapcsolva a hazatérők számára. Mindenki az ablak mellett állt. Magyar és szovjet bányászok integettek egy másnak.

A mozdony futása gyorsult. A kerekek ütemesen csattogtak a sínek toldásain.

Sze-ren-cse fel! Sze-ren-cse fel! Legalábbis ők úgy hallották.

15.

A kicsi, ezüstös hajú asszony elejtette az orgonából, sárga és piros tulipánokból és fehér nárciszokból álló csokrot, amikor meglátta őket a házhoz vezető kavicsos járdán. Remegő kézzel kapaszkodott az orgonabokor ágába. Marosi Gáspár már ott is volt mellette, és erősen átkarolta. Az anya ajka mozgott, de inkább csak sejteni, mint hallani lehetett:

- Hazajöttél, édes fiam? Kicsi fiam!
- Hazajöttünk, édesanyám!
- Isten hozott, kedves lányom!

Mióka, a háromszínű, mindig patyolat tiszta kedves kis macska feltartott farokkal, dorombolva dörgölőzött a lábukhoz.

Sajó, a nagy fehér komondor bolondos örömmel csaholt körülöttük.

Tengeri gyónás

Azt is mondhatnám, hogy hallottam vagy álmodtam az egész párbeszédet. Amit hall vagy álmodik az ember, arról nem tehet, és felelősségre sem lehet vonni érte. Álmodni, sőt álmodozni még a Bach-korszakban is lehetett. Ma is szabad, csak hallgasson az ember, ha az álma olyan természetű, mint amelyet még álmodni sem volna szabad.

De nem szeretek hazudni, tehát őszintén bevallom, se nem hallottam, se nem álmodtam, hanem csak elképzelttem egy párbeszédet, ami két különböző világnézetű ember között folyhatna le. Le is írtam nem félve semmi kockázattól tudván, hogy ezen írás olvasóközönsége csak én leszek, minélfogva besúgó nem akad közöttünk. Akkor hát miért hazudnám?

Bár a tengert választottam színhelyül, a képzelt párbeszéd igen rövid, és hamarabb véget ér, mintsem a hajó befutna valamelyik kikötőbe. Fel a vitorlákkal, amíg kedvező szél fúj!

Jó öles termetű, napbarnított, kemény vonású férfi támaszkodik a hajókorlátnak. Merengve nézi az eget, a felhők között bujkáló holdat, a meg-megcsillanó sötét habokat. Aztán cigarettát vesz elő. Rá akar gyújtani. Gyufa után kutat, de egy összehajtogatott újság akad a kezébe.

– Üssön beléd a ménkü! – mormogja félhangosan, és megvetéssel a hangjában a tengerbe vágja az újságot, amely kibomlik, ahogy a szél belekapaszkodik, és viszi, viszi. Felragadja a magasba. Egy darabig szeszélyesen köröz vele, majd lecsapja a habokra. Az újság úszik még egy ideig, de teleszívja magát, és elmerül.

– Nem érdemlik meg a nyomdafestéket! – dörmögi, és utána köp.

– Rövid búcsúztatója és az utána küldött nyomaték nem éppen megtisztelő azok számára, akiknek szánta! Ön magyar? – szólal meg valaki a háta mögött.

Hirtelenszöke sovány fiatalember lép mellé.

A barna először a megjegyzésre felel.

– Amilyet megérdemelnek! – mondja, és mélységes megvetés érzik a hangjában.

Csak azután válaszol a kérdésre.

– Az vagyok már több mint ötven éve.

- Nem látszik a kora. Az évek nem hagytak nyomot az arcán. És olyan erős, hogy három ilyennel is elbírna, mint amilyen én vagyok.
- Hát, ez talán annak tulajdonítható, hogy túlnyomórészt a szabad természetben éltem. Egyébként nem szoktam az erőmmel élni, ha csak nem kényszerítenek rá.
- Úgy vélem, mértékletes lehetett.
- Iparkodtam ésszerűen élni. Persze, a legfőbb tényező mégis az, hogy milyen testi és szellemi tényezőkkel ajándékozott meg a természet. Nem az én érdemem, hogy 195 centi magasra nőttem, mint ahogy nem hibája Önnek sem, hogy méretében és testsúlyában nem éri el az átlagot.
- Ön éppen olyan szerény, mint amilyen erős! Ha megengedi, a Külföldi Kapcsolatok Szervező Irodája munkatársa vagyok. Kenyeres Iván a nevem.
- Isten éltesse! Kolozsvári Barnabás, erdőmérnök.
- Messzire utazik?
- Jáva, Szumátra.
- Kiküldetés?
- Olyasféle. Egyben tanulmányút.
- Sok érdekességet fog látni.
- Remélem. Nekem ugyan nem lesz új, de a varázs a régi. Már csak azért is, mert tengeri utazással van egybekötve.
- Szereti a tengert?
- Azon szoktam tölteni a szabadságomat.
- Szép esténk van.
- Azért vagyok a fedélzeten. Szeretem a holdvilágos estét és a csillagos eget. Annyi találgatásra ad okot a csillagos égbolt, és megnyugtató az ilyen csendes este. A mindennapi életből kiemel, elmélyülésre, befelé nézésre készítet.
- Ön ebben a korban még ennyire hajlik a romantikára?
- Lehet, hogy a késői évek adják meg azt, amit az ifjúkor nem érzékel. Veleszületett örökség is lehet. Mert ha az eleve sincs, akkor nem hajlamos rá az ember sem fiatalon, sem idős korban.
- Úgy lehet, ahogy mondja. Az egyik ember csodálkozik a másik érzelmi tényezőin, amelyek benne nincsenek meg! Önnek nincs szűksége környezeti hatásra, hogy nyugodt legyen.
- Lehet, hogy téved. Minden kiegyensúlyozottság véges. A lelki is az. És ha a lelki egyensúly megbomlik, akkor megváltozik a megszokott belső Én, és a helyébe lép egy másik, talán az igazi Én. Akkor eltűn-

het a választékos modorú kultúrember, és megjelenik az ösztönöknek engedelmeskedő ősember, aki nem ismer kötöttséget. Persze, a lelki mérlegek különbözőek aszerint, hogy melyik mire és milyen fokban érzékeny. Abban sem egyformák, hogy melyik mikor nyeri vissza az egyensúlyát. Van köztük torziós mérleg, amely minden kis súlyt jelez, és van vasúti óriás mázsa, amely meg se moccan, amikor a másik már jelez. Jézus megbocsátott az ellenségeinek, de megátkozta a terméketlen fügefát, mert nem szolgált neki gyümölcsével. A jeruzsálemi templomból kötéllel verte ki a pénzváltókat haragjában. Láthatja hát, hogy a kiegyensúlyozott lélek igen tág fogalom.

– Igen érdekesen világította meg a kérdést. Én Port Saidban szálltam hajóra. Ön akkor már itt volt.

– Marseille-ből indultam.

– Többször megfigyeltem, hogy nemcsak holdfényes estéken tartózkodott a fedélzeten, hanem akkor is amikor a többi utas a kabinjában gubbasztott, mert olyan vészjósló volt a tenger arca, hogy ki sem merték dugni az orrukat.

– Szerettem nézni az elemek játékát, az elmélkedést és főképpen a magányt.

– Ez a hivatása alapján is érthető. Működési tere nem a nagyváros zajos közege. A megszokáshoz társul a hozott hajlandóság.

– Könnyen lehet.

– Szereti a magányt. Én tudom, hogy csak ketten vagyunk magyarok a hajón. Elbeszélgethetnénk. De tekintettel a magányszeretetére nem kívánhatom, hogy...

– Nem azért mondtam, hogy elutasító célzásnak vegye. Egyébként már beszélgetünk!

– Most igen. De úgy gondoltam, hogy ne csak most, hanem... Hiszen olyan hosszú az út!

– Semmi akadály! Ha valami érdekes téma akad, arról én szívesen beszélgetek.

– Igazán örülök! Én meg nem bírom a magányt. Beteggé tesz!

– Hát, ha úgy véli, hogy alkalmas gyógyszer leszek... A beszélgetésre mindenkinek szüksége van. Ha a közvetlen párbeszéd nem lehetséges, akkor a jelekhez folyamodik az ember. Zászlójelzés, fényjelzés, jelbeszéd a némák vagy az idegen nyelvűek között stb. Sok esetben azonban hiába azonos a nyelv, megértik ugyan egymást, de semmi-
ben sem értenek egyet.

– Éppen erre akartam kitérni. Beszélgetésünk során olyan témák merülhetnek fel, amelyekben nézeteink nem egyeznek. Ha ez így lenne, Ön hogy viszonyulna az esetleges más nézethez?

– Úgy viszonyulnék, ahogy az természetes. Senki sem kívánhatja, hogy az ő nézeteivel a másik azonosítsa magát. Ha az ember csak azonos véleményűekkel akarna társalogni, akkor leragaszthatná a nyelvét.

– Ez megnyugtató. Kevesen gondolkoznak így. Mégis megemlítem: azt mondta, a csillagos ég meg a holdfény megnyugtató. De az előbb, amikor az újságot a tengerbe hajította egy zamatos ménkű kíséretében...

– No, csak tegye hozzá, hogy utána is köptem!

– Igen. És akkor nem lehetett valami nyugodt hangulatban.

– Nem! És ha éppen tudni szeretné, meg is mondhatom az okát. Az hozott ki a sodromból, hogy a londoni világ bajnokságon kiestünk, holott az előzmények után...

– De kérem, természetes, hogy...

– Mi a ménkű természetes? Az, hogy kiestünk?

– Az a természetes, hogy miután az oroszok ellen elvesztettük a meccset, hát annak következtében...

Kolozsvári úgy megszorítja a korlátot, hogy a keze fején hullámhegyek és völgyek támadnak.

– Hát éppen ez az, kérem! Én is tudom, hogy ha két csapat játszik, az egyiknek veszítenie kell. Ez természetes. De az, hogy éppen a gyengébb féltől szenvedjen vereséget az erősebb, abban van valami büzös disznóság! Hogy éppen az oroszoktól kaptunk ki, az felháborító!

– De kérem, ha egyszer megtörtént...

– Persze hogy megtörtént, mert meg kellett, hogy történjen! A lapok cikkei azonban igazolják, hogy olyan szép meccs, mint amelyen a magyarok győztek a brazilok ellen, nem volt. Ha ilyen, vagy még jobb csapat ellen veszítünk, akkor, ha fájó megnyugvással is, elkönyveljük, hogy a jobb összjáték, a nagyobb tudás, az ügyesség megérdemelte a sikert, és fejet hajtunk. De itt a mieink kussoltak, mint a kutya a korbács előtt. Tudja, hogy kellett volna fogadni őket, amikor hazaértek?

– No?

– Hát azon melegében huszonötöt verni rájuk, de abban a dresszben ám, amelyben játszottak, azaz eljátszottak minden gólhelyzetet. Ad-

dig kellett volna verni a hátukon a mezt, amíg olyan ronggyá nem válik, mint ők maguk voltak a mérkőzésen!

– A jobbágysággal együtt a derest is eltörölték!

– Az ilyen kivételes esetekre fenntarthatták volna! Deresnek megfelelné bármelyik sétatéri pad, és hajdú is akadna elég a sétálók között!

– Ön igen szigorúan ítéli meg a helyzetet.

– Mert magamból indulok ki. Ha én versenyző vagyok, és a magyar színeket képviselem, akkor mindent beleadok, hogy a magyar névnek dicsőséget szerezzek. És ha megfenyegetnének, akkor is azt tenném. Vagy ha milliót ígérnének, hogy ne győzzek, akkor is azt tenném.

– Ez nyílt vád! Mire gondol?

– Arra, ami kézenfekvő. Hallotta a viccet, amely a mérkőzés utáni napokban bejárta az országot?

– Nem hallottam.

– Nos, az orosz játékosok a mérkőzés előtt bemennek a magyarok szállására, és látják, hogy azok mind az ágyuk előtt térdelnek. „Hát ti mit csináltok itt?” – kérdezik csodálkozva. Azok így felelnek: „Tudnotok kell, hogy mi jó fiúk vagyunk, és minden lefekvés előtt imádkozunk.” Hát, lefeküdtek az oroszoknak, mert ők jó, engedelmes fiúk, szót fogadtak a Papának. Ezt a viccet a nép dobta be, tőle ered. Ez a vicc kifejezi a mocskos valóságot.

– Szóval, Ön szerint sugalmazásra történt volna a magyar vereség?

– Általános vélemény ez!

– Oroszokra gondol?

– Nem! Bár Moszkva a hangadó minden téren, mégsem rájuk gondolok. Ilyen messzire talán még ők sem mennek el. Nálunk bizonyára úgy vélekedtek, hogy az oroszok jó néven vennék, ha ők győznének. Ez tisztán magyar szégyen. Csak hát ilyen győzelmet elfogadni sem dicsőség!

– De miért tették volna ezt?

– Egyszerű ez. Nálunk megváltozott a mondás. Minden út – nem Rómába –, hanem Moszkvába vezet. Talpnyalásból... Mert a Papa jó fiú akar lenni.

– Mit gondol, mit kapna, ha ezek a súlyos vádak a magyar kormány fülébe jutnának?

– Biztos, hogy nem Vaskorona-rendet, hanem csak vasat. De szerencsére elég távol vagyunk tőle!

– Elfelejtí, hogy ma már nincs távolság. És egy kormánynak igen jó és sok füle van. Mindenhova jut belőlük.

– Remélem, itt egy sincs!

– Azt sosem lehet tudni...

– Ketten vagyunk csupán. Akkor csak Ön lehetne az a bizonyos fül.

– Nem! Mint lehetőség fennállhatna, de mégsem következés. Nem veszi észre azokat az árnyakat, amelyek felbukkannak, és eltűnnek?

– Ugyan! A matrózok futkosnak ide-oda. Szürke erdőmérnök vagyok, nem pedig gyanús politikai elem, akit még a tengerre is követnek.

– Milyen felhevült és milyen nyugodt tud lenni majdnem azonos időben! Az előbb arról beszélt, hogy ha maga versenyző volna, és a magyar színeket képviselné, akkor egyetlen célja lenne, a győzelem, és attól sem fenyegetéssel, sem vesztegetéssel nem lehetne eltántorítani. Szinte elbűvölve hallgattam ezt a fanatizmust, amely az egész valóját áthatotta. Arra gondoltam, mennyire különböző indulatok formálják az embert. Én például, még sohasem éreztem az ilyen túláradó lelkesedést.

– Mert az Ön szívéhez nincsenek hozzánőve a nemzeti színek.

– Ön rajongó! Már az előbb is mondtam volna, de nem akartam félbeszakítani.

– Mi lehetnék más, ha a fajtám becsületéről van szó? Magyar szellemenben nevelődtem. A magyar érzéssel kisgyermekkoromban oltottak be. És az a bűvös szérum megvéd minden kigyómarástól, amely ki akarná ölni belőlem. A becsület és hűség útján megyek. A magyar szó lelkesít. A másvilágon úgy fogok jelentkezni: Megtértem hozzád, Uram! Magyar lélek vagyok. Aki nem ismeri ezt az érzést, az nincs birtokában a legnagyobb kincsnek, a hazaszeretetnek.

– Az Ön rajongása túlmegy minden határon! Még fanatizmusnak is sok! De mit ér vele?

Ez a tűz már csak a régi világból valókat hevíti! Olyanokat, mint Ön, az utolsó mohikánokat. Ma már más a korszellem, más a világnézet. A nemzeti érzés túlhajszolása a népek átka. Az szüli a fajgyűlöletet, és uszít embert ember ellen.

– Tévedés! Valóban megy az ember az ember ellen, de nem gyűlöletből és nem önként. A zöld asztal urai keverik a kártyát, és gyakorolják a végzetet a népek felett.

– Dehogynincs gyűlölet! Mért mondja a magyar a románra, hogy bocskoros oláh, a szerbre, hogy vadrác, a szlovákra, hogy rongyos tót és a csehre, hogy zsebrák?

– Lapozza fel a történelemkönyveket, és megkapja a választ! Csak néhány nevet ragadok ki: Griska, Avram Jancu, Knicsarin, Sztremirovics, Hurban. Meggyőződhet róla, hogy mit műveletek ezek véreskező hordái annakidején Magyarországon. Van hát jogos gyűlölet is, ha már éppen arról van szó.

– Az utódokat nem lehet kárhóztatni az elődök bűneiért!

– Nem, de a ma élők sem különbek.

– No, ugye! Milyen hamar megnyilvánul a faji ellentét! Mért gyűlöli a magyar, az olasz, a lengyel, a francia a németet? Mért utálja a lengyel az orosz és a németet?

– Erre is a történelem adja meg a választ. Az egy harmadára tépett magyar föld népe szeretheti-e román testvéreit, csehszlovák barátait, az osztrákokat, jugoszlávokat és mindazokat, akik országát bitorolják?

– Természetesen az orosz is beleértve, hogy ne maradjon ki a dicsőségből ő se!

– Természetes! Éppen a dicsőséges maradna ki a dicsőségből?

– Mért gúnyol egy ilyen nagy népet, amely csak tiszteletet érdemel?

– Már akitől! Az a tiszteletre méltó nép is beleharapott az ország testébe!

– Az egészséget is bekaphatta volna...

– Igaz! Amilyen nagyétkű! Be bizony!

– És mégsem tette meg!

– De bizony megtette! Csak nem nyíltan. Meg kell őrizni a látszatot. Aki a népek felszabadítását hangoztatja, és a népek barátjának mondja magát, annak vigyáznia kell, hogy meg ne hazudtolja magát a világ előtt. Bekapta az ország egy részét a győztes jogán, de az nem volt elég. Neki az ország egész területére volt szüksége, hogy azon is az ő társadalmi rendszerét érvényesítse. A látszatfüggetlenséget meghagyta. Így lett Csonka-Magyarország egészen az övé. Hogy lehetne független egy ország, ha meg van szállva? Engem nem bűvölnek meg a szépen csengő politikai jelszavak. Én a magyarokra gondolok, akiket elválaszt egymástól a köröskörül megmásított határ. Igen, és akkor elfog a gyűlölet. Nem a népek ellen, hanem azok ellen, akik a népeket képviselik.

– Most éppen maga mutatott rá az orvosságra. Meg kell szüntetni az okot, és megszűnik az okozat!

– Igen! Vissza kell állítani a régi határokat!

– Sőt! Még azt is le kell rombolni mindenütt, ami mint választóvonal fennáll az országok és népek között!

- Mit mond? Ledönteni a határokat?
- Úgy, ahogy mondja. Legyen a Föld egyetlen birodalma az emberi-ségnek, amelyet nem tagolnak egységekre a határok!
- És a népek? A határok ledöntésének az elméletét bizonyos fokú örültség határán fel lehet ugyan vetni, de...
- Biztosítom, hogy józan ésszel beszélek jóval az örültség határán innen.
- De mi lenne a népekkel? Mert az angol akkor is megmarad angolnak, a magyar magyarnak, a francia meg franciának!
- Ha új világot akarunk teremteni, akkor új embert kell nevelni, hogy egységes nép jöhessen létre! De úgy veszem észre, mi nem egy hajóban evezünk.
- És ez önnek igen jó, mert akkor a tengerbe dobnam, hogy el ne süllyedjen a hajó. Ismeri a régi tengerészbabonát? Vihar idején azt, akit nagyon bűnösnek tartottak, a tengerbe dobták, hogy megmeneküljenek.
- Eszerint én olyan ember vagyok, akit...?
- Hogy milyen ember, arról nem érdemes beszélni. Gombolyítsa csak tovább ebből a megvesztett kenderből készült fonálát! Jó erős kényszerzubbony lenne belőle, ha megszönné valami bolond takács.
- Nekem? Jó, tehát pergetem a guzsalyt! Meg kell szüntetni a különböző nyelveket, és helyükbe egy közös nyelvet tenni, amelyet mindenki ért!
- De hiszen az anyanyelvet...
- Lassan feledésbe merül, ha kihálnak azok, akik még beszélik. A későbbi nemzedék már kényelmi szempontból sem ragaszkodik hozzá.
- Megőrült? Nem tudja, hogy ha egy nemzet nyelve kihal, maga a nemzet is elvész? Elmerül a népek nagy óceánjában.
- Mint nemzet igen, de mint nép tovább él a nagy közösségben. Az elméletnek ez a gyökeres megoldása.
- Valóban az lenne... Gyökerestől kitépni mindent, ami szent!
- Lenne?? Hát, igen ..., ma még a feltételes mód érvényes, de holnap a befejezett múlt lesz használatos! A sok „szent” egyesítve lesz, és az egybefűzött Erő minden szentségtelent kidob, ami eddig átka volt az emberiségnek.
- Igen felemelő prófécia! És mi lenne az új ember neve?
- Mi? Hát, mondjuk, nemzetközi ember.
- Nagyon elmés! Mondhatnám, örült elmés. De ha nem lesz semmi-féle nemzet, akkor a nemzetköziség szó is kiesik a forgalomból!

- Hát, akkor... akkor... valami más.
- Remek! És a rádió miképpen fogja tájékoztatni az új embert a világ eseményeiről? Mert az ember a helység nevéről tudja, hogy a Föld melyik részén van. Hogy történik a tudósítás? Európában? Ázsiában? Afrikában? Ez így igen tág fogalom. Országra nem lehet hivatkozni. A helység nevéhez megadják, melyik hosszúsági és szélességi fok, hány szögperc és szögmásodperc? No, mit gondol, hogy lesz?
- Nem tudom. Én csak nagy vonásokban beszéltem. De bizonyára minden meg lesz oldva a szükségnek megfelelően.
- Nem fél az Istentől ilyen húrokat pengetni?
- Ateista vagyok.
- Van lelke?
- Materialista vagyok, nem hiszek a lélekben.
- Él Önben csak egy szemernyi idealizmus?
- Egy izmus van, amelyet elfogadok, a kommunizmus, amelyben egyenlően oszlik meg a munka, és egyenlően élvezik a megtermelt javakat. A kommunizmusban nem él egyik ember a másik rovására. Én a tiszta ész kritikája alapján gondolkodom.
- Józan mérlegelés nélkül! Örült elmélet, amelyet a gyakorlat soha sem fog igazolni. Az Ön elmélete súlytalan. Kártyavár. Szappanbuborékkal való gyerekes játszadozás a gyermeki lélek tiszteletre méltó öröme nélkül. Milyen ész az, amely különböző emberfajtákat akar közös nevezőre hozni? A kísérlet vegykonyhájában az első próbán különválnak az elemek. Nem lesz vegyület egy sem, marad az elegy!
- Nem az én eszméim, de magamévá tettem, mert egyetértek velük.
- Én meg azzal értek egyet, hogy a hindu, a kínai, a néger mind a maga fajtájához húz. Nem véletlen, hogy a világvárosokban külön kínai és néger negyedek vannak. De még a fehérek is élesen elütnek egymástól, pedig azonos a színük. Más a szokásuk, életmódjuk, erkölcsi felfogásuk. Más a skandináv, a germán, a latin és a szláv. De még ezek is nemzetekre különülnek el. Egymásra utaltságból tartanak fenn kapcsolatot, de megvan a saját jellemzőjük, amely a másinak idegen. Hogyan lehetne átplántálni a növényt, ha a gyökere beleszakad a földbe? Nem! A franciából nem lesz angol, a németből magyar. Mindegyik megmarad annak, ami.
- Az Ön érvelései megdőlnék a gyakorlatban. A magyar nép az évezrede tartó folyamatos vérvesztését úgy tudta elviselni, hogy más népeket olvasztott magába.

– Igen, és a magyar föld adott nekik kenyeret, és Magyarország nyújtott védelmet a számukra. De nem egy betelepült nép még ma is őrzi a nyelvét és a szokásait, bizonyoságaul annak, hogy nem tudnak, vagy nem is akarnak asszimilálódni.

– És a kivándorlók? Hárommillió magyar kitántorgott Amerikába. Hány tántorgott vissza? És akik a közelmúltban disszidáltak? A családjuk talán csak félig angol, ausztrál, brazil vagy norvég. De a harmadik nemzedék már egészen az. Tehát a fa gyökeret vert, ágat eresztett, gyümölcsöt hozott vadidegen talajban.

– Súlyos dolgokat, de csak látszatérveket hozott fel. Abban, amit a harmadik nemzedékről mondott, teljesen igaza van. Csakhogy annak már nem is kellett asszimilálódnia, mert már nem is magyarnak született. De az idegenbe szakadt apák nem asszimilálódtak, csak beilleszkedtek az új viszonyokba. Ők még úgy haltak meg, mint magyarok. Ki tudja, hányszor sírt fel lelkükben a honvágy. Orgonabokor a ház előtt, a tető fölé hajló eperfaág, egy gémeskút vagy egy mohos sírkő a temetőben nincs az új helyen, ott minden más. Az egyedet, vagy csoportokat át lehet ültetni, de egy egész népet soha!

– Ami az egyedre vagy a csoportra áll, az vonatkozik a nép egészére is.

– Ön nem számol a lelki tényezőkkel. Mivel magának nincs lelke, úgy véli, másnak sincs.

– Nem én találtam ki a materializmust...

– Tudom, csak magáévá tette.

– Nem kellene gúnyolódnia! A tudomány haladása elől nem zárkozhat el egy kultúrember!

– Én sem teszem. Sőt, a materializmusnak tisztelettel adózom. De csak bizonyos határig. Amikor az elvont fogalmakat, amelyek az ember legbensőbb érzelmi világát képezik, kidobja a hajóból, akkor én szép csendesesen leteszem a dialektikus materializmust, és továbbmegyek. Pedig én is kultúrember vagyok, de meg akarom őrizni a szépséget, a lelki nyugalmat, azt az erős várat, amelyért cserébe a materializmus nem tud adni mást, mint futóhomokot, amit elvisz a szél, és akkor koldussá válik, aki addig gazdag volt, mert elvették a kincseit.

– Kolozsvári úr, amilyen szépen indult a beszélgetésünk, úgy elfajult! Sérteget. Csupán csak azért, mert bizonyos dolgok-

ról más a véleményem. Persze, teheti minden kockázat nélkül, hisz olyan, mint egy Herkules, én meg ..., hát azt gondolhatja, hogy...

– Mondtam már, hogy nem vagyok az ököljog híve. Gyermekeket sem ütöttem meg soha. De ha Ön olyan erős volna, mint Sámson, én meg csak, mint amilyen vagyok, akkor is így beszélnék, mivel megcsúfol mindent, ami előttem szent.

– De Ön mondta, hogy nem lehet megkívánni, hogy valakinek azonos nézete legyen a másikkal!

– Mondtam, és tartanám is magam hozzá, ha köznapi vitáról lenne szó. De ez más. Ön a legszentebb eszméken tapos sáros lábbal. Olyan ez, mint az oltár előtti istenkáromlás! Vagy mint aki szemetet szór a sírba eresztett koporsó után, pedig abban olyan személy fekszik, akit az egész nemzet gyászol. Mintha beleköpne a hinduk szent folyójába, vagy nevetne azon, ha egy kínai az ősei csontjára esküszik.

– Csodálom a lángoló lelkesedését az elvont fogalmak iránt. De Ön végtelenül konzervatív. A tegnap embere! Nem érti meg a mai kor fiát. Új fogalmak váltják a régieket. Amit még tegnap halálos komolyan vett az ember, azon ma mosolyog. Változott az ember erkölce is. Ősanyáinkból nem látszott egyéb, mint az arcuk, a kezük feje és a bokájuk. Ma térden felül ér a szoknya. A blúzok kivágása olyan mély, hogy a mohó férfiszem szabadon legelészhet a tiltott területeken. A strandon a női kebel csak ingerlő kis takaró alatt bújik meg, és ha alsóbb tájak felé siklik a szem, a modern fügefalevél többet mutat, mint takar. Ma ez természetes.

– Valóban, alig több, mint a természetes kültakaró.

– Mindezek ellenére merész állítás lenne azt mondani, hogy a mai nő erkölcstelenebb, mint az ősanyáink. A hosszú ruhás nő éppúgy megcsalhatta a férjét, mint a ma alig öltözött leánya. Hogy melyik vezet, arról nincs statisztika.

– Hát, a száz év előtti nő éppúgy eltitkolta, hogy hányszor csalta meg a férjét, mint ahogy a mai sem jelenti a Statisztikai Hivatalnak, hogy hányszor szegte meg a hitvesi hűséget. Én is ebben a világban élek. Tudom, hogy a régi dolgok újakkal cserélődnek fel. Ez így van jól. Lomtárba kerül, amit jobban tud felcserélni az ember. De azért a kegyelet üvegszekrényében ott van a kőbalta, és nem mosolyog rajta, aki már acélbárddal faragja a gerendát. Vannak dolgok, amelyek sosem avulnak el.

– Tudom, mire gondol. Csodálom a lelkesedését a hazáért. Tiszteletben is tartom, de meg nem értem. Ön nemzeti érzelmű, én nemzet-

közi vagyok. A nemzetköziség elve a népek életében és kenyérében a só. Ha ez nincs benne, minden megromlik, élvezhetetlenné válik. Amely nemzet kizárja a nemzetköziséget az életéből, az maga ássa meg a sírját.

– Ismétlem, nem vagyok konzervatív. Amit Ön annak nevez, az nálam hazafiság és a hagyományokhoz való hűség. A nemzetközi kapcsolatok szükségességét senki sem vitatja. Minél szélesebb körűek a kapcsolatai egy országnak, annál kedvezőbb körülmények között él a népe. De a nemzetköziség Ön által vallott elvét elvetem, mert az a nemzeti lét rovására megy.

– Ön a csend, a béke, a nyugalom síkján mozog, ezért nem forradalmi beállítottságú. Petőfi is hazafi volt, mégis világszabadságról, piros zászlókról énekel.

– Igaz, csakhogy ő azt nem úgy értelmezte, mint Ön. Világszabadságról álmodott: Legyen a föld minden népe szabad, de maradjon meg olyan nemzetbelinek, mint amilyen! Megmaradt magyarnak ő is.

– Azért énekelte meg, mert a piros zászló a forradalom jelképe. Tudta, hogy csak a forradalmak hozhatnak gyökeres változást a népek életébe. Ha Petőfi, Kossuth és a márciusi ifjak nem forradalmi szelleműek, nem következik be a szabadságharc, és a magyar történelem szegényebb marad egy dicső lappal.

– Az orosz történelem meg egy szennyes lappal, mert nem fűződik hozzá a magyar szabadságharc leverése.

– De a késői orosz nemzedék jóvátette az elődök bűnét. Kivívta a magyar nép szabadságát.

– Az ám! Van erre egy jó közmondás: Adtál, Uram esőt, nincs köszönet benne! A kapott szabadság annyit jelent, hogy a maradék Magyarország elvesztette a függetlenségét, és orosz fennhatóság alá került. De visszatérek többször hangoztatott megállapításához, hogy idegenkedem a változásoktól, és nem vagyok forradalmi szellemű. Ha hazám és népem érdeke úgy kívánná, rálépnék a forradalom ösvényére, de csak akkor, ha más módon nem volna elérhető a kedvező változás. Mert nézetem szerint lehet kedvező változás békés fejlődéssel is, ami nem kerül vérbe. Bizonyosság erre Széchenyi István egész életműve. Nem volt forradalmi szellemű. De konzervativizmusa a legszélesebbkörű haladást jelentette.

– Ez igaz! Ő valóban nagyszerű dolgokat hozott létre a nemzete számára. A Lánchíd annakidején a világ egyik csodája volt. De minden

működése helyhez kötött volt, nem az emberiség egyetemes javát szolgálta!

– Hát melyik nép érdekét kellett volna szem előtt tartania, ha nem a sajátját? Minden nemzet fia a saját hazájában tegye a kötelességét! Akkor a népek érdeke egyetemesen képviselve van! Ki halmozott fel annyi remek szépséget, mint Arany János? Ő nem is akart kozmopolita lenni.

– De akármennyire magyar maradt is, bizony szép művekért csak átlépte a határt! Elment Angliába, Görögországba, és Ossian, a nagy skót balladaköltő is eszményképe volt.

– Ez csak aláhúzza az érdemeit. A saját remekein kívül máshonnan is ültetett át szépséget nemzete számára.

– Szóval, irodalmi import...

– De szellemi, művészeti exportunk is van bőven! Lehet kapcsolatban lenni minden néppel anélkül, hogy feladnánk nemzeti mivoltunkat, és renegátok lennénk.

– Jól tudja védeni az álláspontját!

– Mindez olyan kézenfekvő annak, aki magyar. Az érveimet azért hoztam fel, mert a témakör homályos Önnek, mert nem magyar. Még csak névleges magyarnak sem mondható, jöllehet annak születt. Nem szovjet állampolgár véletlenül?

– Az vagyok, de nem véletlenül, hanem készakarva.

– Megesküdtem volna. Mi is lehetne más ilyen nézetekkel?

– Azért lettem szovjet állampolgár, mert...

– Mert kell oda az ember! Az ilyen ember. Hiszen olyan kevesen vannak szegények, mi meg olyan sokan! Van emberfeleslegünk, például Ön is!

– Igazán? Pedig Széchenyi István azt mondta, hogy Magyarországon még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni, olyan kevesen vagyunk.

– Igen, azt mondta, mert az apagyilkos rendes ember lehet egyébként, akitől még lehet valamit várni. De azt nem mondta, hogy még a nemzetgyilkosnak is.

– Köszönöm! Szóval, én az Ön szemében még azoknál is...

– Másokéban is! Kivéve a szovjet állampolgárokat. Azt mondta, sértő szavakat használok. Még súlyosabbakat is fogok mondani. Csak félek, hogy nem elég gazdag a szókincsem, hogy a felfogására megfelelő elítélő jelzöt használjak. Ön nemzetközi. Így mindenhova tarozik, vagyis sehova. Materialista, és nem hisz a lélekben. Nem is adta

jelét, hogy Önnek lenne. Akinek a hazával kapcsolatban ilyen nézetei vannak, annak nemhogy lelke, de még állati párája sincs. Tudom, nem volna szabad így beszélnem, mert a látszat szerint az erősebb jogán beszélek. De nincs így! Ha Ön elmondhatta a véleményét rólam, ugyanezt én is megtehetem.

– Elmondtam, ez igaz, de én nem sértegettem a személyében!

– De érzelmeimben annál inkább. A továbbiakban is vágjon vissza, ahogy jólesik, mert én újra vágok, mégpedig élesen. Mert bár nincs édesebb hang a fülemnek, mint a magyar beszéd, mégis azt mondom, bárcsak ne hallottam volna az Ön szavait és nézeteit!

– Ennyire utál, megvet, vagy mind a két érzés együttvan?

– Nem egy-kettő, de tizenkettő is jogos volna! De ezek helyett inkább azt mondom, hogy szánom, amiért így verte meg a sors, hogy nem ismeri a haza fogalmának varázslatos hatását. Tudja-e, mi az a két fogalom, amelyet együtt lehet említeni a hazával?

– Nem hiszem, hogy tudnám, mire gondol. Önnek különleges felfogása van.

– Nos, ez a két fogalom az Isten és az édesanya. Az édesanya, aki becézgette, simogatta, aki amikor még maga kicsi volt, és megvágta az ujját, vagy elesett, és megütötte magát, akkor azt mondta: Gyere ide, kisfiam, majd megcsókolom, és akkor nem fáj! És amikor megcsókolta, akkor maga síró-nevetőn azt mondta: Nem fáj, édesanyám! Aki a hazát megtagadja, az az édesanyját tagadja meg. Hát elfeledte, mi az, hogy édesanya?

Kenyeres Iván nem válaszol egy darabig. A sötét habokat nézi, majd megszólal.

– Hogy tud Ön a szavakkal verni! A két buzogány-ökle ütései talán simogatásszámba mennének a beszédéhez képest.

– Fájnak talán a szavaim?

Kenyeres Iván megint hallgat lehajtott fejjel. Szemmel láthatólag küzdelem megy benne végbe. Aztán fölemeli a fejét, és dacos-keimenyen mondja:

– Nem! Én nem hazudok. Nem fájnak! Tekintve az Ön rajongó hazaszeretetét, Önben bizonyára olyan érzelmek kelnek életre, ahogy elmondta. Lehet... Talán jobb volna, ha én is úgy éreznék, és hasonló tudnék lenni Önhöz. Csak hát... én... nem tudok...

– Tudna! Én nagyon figyeltem magát az imént. Elárulta magát. Igen. A lejtőn van, de még nem ott, ahol már nincs megállás. Ön hazudott, amikor azt mondta, nem fájnak a szavaim. És én becsülöm ezért a

hazugságért. Most még hadd mondjak valamit a hazáról! A haza olyan, mint az eszményi nő, akibe halálosan szerelmes a férfi, és senki másra nem tud gondolni, csak rá. Érte minden áldozatra képes, és az életét adná érte. És most megismétlem a kérdésemet, amelyre nem válaszolt. Nem úgy emlékszik az édesanyjára, ahogy leírtam?

Kenyeres Iván cigarettára gyújt. Idegesen szívja. Összegörnyed, mintha valami teher nyomná. Megint a mélybe néz, mintha a haboktól várna tanácsot. Majd kiegyenesedik, és széles ívben a tengerbe dobja a félig sem elszívott cigarettáját. Hol gyorsan, hol vontatottan beszélni kezd:

– Az én szememben az édesanya semmit sem jelent! Nem jelenthet...Sehogyan sem él az emlékezetemben. Én nem ismerem az anyai csókot, az anyai kéz simogatását. Ha megütöttem magam, ha megvágtam az ujjam, nem gyógyította anyai csók. Nekem soha nem mondta senki: Gyere ide, kisfiam! Ha valami félreeső zugban sírtam, nem kérdezte senki: Miért sírsz, gyermekem? Pedig jólesett volna, mert sokszor sírtam. Volt rá okom, több mint más kisfiúknak. Nekem sohasem volt édesanyám. Azaz volt, hiszen vagyok... Lehet, hogy van is... Lelenc vagyok! Senki fia! Tudja Ön, mi az lelencnek lenni, apátlannak, anyátlannak lenni, akit az utca nevel? Tud Ön azokról a kis regényekről, amelyeket nem nagy írók írnak, hanem maga az élet? Ezeket soha nem olvassa senki. Csak a névtelen kis hősei érzik, de csak érzik, mert olvasni, írni nem tudnak...

– Nem tudtam, hogy ilyen fájó területet érintek. Kérem, ne folytassa, ha nehezebbre esik!

– Igen, fájó sebeket tépett fel, és nehéz a szó... Még soha nem beszéltem róla senkinek. Most valami készlet, és beszélnem kell. Nem is tudom, kinek... Önnek? Magamnak? A tenger habjainak? De beszélnem kell. Elhiheti, csak az igazat mondom! Mondtam, lelenc vagyok. Ez a szó nemcsak gyermekkori szenvedéseimet foglalja magában, hanem örökös visszás helyzetemet is az emberek között. Nem tudom, kik a szüleim. Ahogy bármelyik férfiról, éppúgy Önről is feltételezhetem, hogy az apám. Mert a férfiak közül valaki csak az volt. Bármelyik elfogadható korú nőről gondolhatom, hogy az anyám. Hangsúlyozom, nem a valószínűség számít, hanem a lehetőség. Azt hiszem, meg fogja érteni, hogy a nézeteim mért nem azonosak az Önével. A lelencből vidékre adtak. Nem untatom azzal, hogyan bántak velem, mennyit éheztem, hogyan vertek. Pártfogóm senki sem akadt. Egy hűséges, megértő társam a korcs Sajó kutya

volt. Megvédeni, persze az sem tudott, mert a rúgás neki is éppúgy kijárt, mint nekem, de megnyalta az arcomat, kezemet, ha vérzett. Kaptam hát csókot én is, együttérző kutyacsókot. A magyar határon belül ez az egy kedves emlék, amiről beszélhetek. Ez az, amit megőriztem, amire ma is meghatódva gondolok. Engem senki sem tanított hazaszeretetre. Libapásztor voltam, kecskéket őriztem, tehenet legeltettem, és azok nem tudtak ilyesmiről. Jó volt hallgatni, ahogy harapták a füvet, de attól nem lettem okosabb. Nőttem, mint az erdei gomba, mint a vadnyúl. Senki sem törődött a lelki világommal, hiszen nem tartoztam senkihez. Lelenc voltam... Senki fia-kölyke. Kenyeres Pista, ezt a nevet is csak úgy kaptam. Így neveztek el a többi fiúk, akikkel libát őriztem, mert az én kendőmben mindig csupa kenyér volt kötve. Ez a név aztán végképp rajtam maradt.

Templomba sosem jártam, csak kívülről csodáltam félő tisztelettel, hiszen olyan szép volt és olyan nagy! Szerettem volna látni, hogy milyen belül, de hát olyan kicsi voltam és olyan rongyos! Az én ruhám mindig egyforma volt, mint a kutya bundája, vasárnap is csak a libapástra való. Oda se nagyon...

Imádkozni nem tanultam. Istenfélelemre nem neveltek. Az Isten nevét csak kamasz koromban hallottam emlegetni. Hogy mit tanít a vallás az Istenről, és miért imádkoznak hozzá a hívők, az már csak jóval később, olvasmányaim során tárult fel előttem, amikor már a lelki fogékonyság ideje elmúlt. Azok a könyvek egyébként sem a vallásos hiedelmek megerősítését szolgálták. Ha élt volna is lelkemben halványan az istenhívés foszlánya, a dialektikus materializmus azt is kitörölte volna.

Hogy teljes legyen a kép, én sohasem találkoztam az eszményi nővel, akibe halálosan szerelmes lettem volna, és akiért minden áldozatra képes lettem volna. Meg kell mondanom, hogy az én életemben csak utcalányok szerepeltek, akik azon kívül, hogy megfizettem őket, nem vártak tőlem semmilyen áldozatot. Az eszményi nő megismerése maradt tehát X, azaz ismeretlen tényező úgy, mint a haza. Két ismeretlent, pedig nem lehet összehasonlítani. Ilyen feladatot sosem adtak a matematika órán. Nem Ön ellen irányul az élc, bár ha valaki gyűlöletes a másik szemében, az ellen ő maga is kíméletlenné válhat.

– Biztosíthatom, hogy nem gyűlölöm, legalábbis ebben a pillanatban nem.

– Akkor majd fog! Akarja, hogy folytassam?

- Természetesen, de ne csupán az én kívánságomra!
- Belső kényszerből teszem. De az ember nem tenger! Nem biztos, hogy közönyösen fogja hallgatni, amit mondani fogok!
- A tenger nem háborog. Én is nyugodt vagyok.
- Nem nagyon bízom a szélcsend tartósságában, de legyen a kívánsága szerint! 1945-ben mint analfabéta kerültem ki a Szovjetunióba. Kilenc éves voltam, amikor az általános iskoláimat kezdtem. Állami költségen nevelkedtem, és iskoláztam. Nem volt könnyű feladat! Az orosz nyelvből csak annyi ismeretem volt, amennyit útközben sajátítottam el. Lehetett némi nyelvérzésem, mert rövid idő alatt birtokába jutottam az orosz nyelvnek. Nagy segítségemre volt, hogy állandóan az élő nyelvet hallottam, s így a kiejtést, hangsúlyt a nyelvtannal párhuzamosan tanultam. Szorgalmas és kitartó voltam. Szinte játszva tanultam. Mivel a gimnáziumban is kitűnő voltam, felfigyeltek rám, és továbbtanulhattam. Moszkvában végeztem az egyetemet, ahol filozófiát hallgattam. Ott lettem doktor.
- De aztán politikai vonalra váltott, mégpedig az első osztályra!
- Miből gondolja?
- Egy kicsit én is tudok következtetni. Ön igen szélsőséges elveket vall, amelyeknek a Szovjetunió a bölcsője, és bár ezeknek mindenütt vannak hívei a Földön, de a világon sehol sem látják egyöntetűen szívesen. És Ön ezen elvek szószólója. Megbízásban utazik. Nemzetközi kapcsolatokat szervez. Ez a dolgok háttere.
- Igen helyesen következtet. Semmi okát nem látom, hogy tagadjam. Egyetemi tanulmányaim mellett behatóan foglalkoztam társadalomtudományokkal is. Értekezéseket írtam, amelyek bizonyos körökben nem maradtak hatás nélkül. Az eredmény az lett, hogy közelebbről is meg akartak ismerni. Alaposan megforgattak, és a kérdések özönére kellett felelnem. A válaszaimat helyesnek ismerték el. Mivel úgy találták, hogy jó szervező képességem is van...
- Vállalta a „kapcsolatok szervezését”.
- Természetesen.
- Persze, hiszen olyan kézenfekvő ez... De úgy vélem, ezzel még nem mondott el mindent.
- Nem. Még nem! De elmondok mindent, hogy elég szennyesen álljak a Hazafi előtt.
- Ezt Ön mondta, nem én!
- Nem is vádolom vele! Én orosz iskolában tanultam a magyar történelmet. Már amennyit! A magyar történelem különösképpen ér-

dekelt. Talán azért, mert élt bennem a tudat, hogy eredetileg mégiscsak magyar vagyok. Az iskolában éppen csak érintett magyar mozzanatok történelmi regények és olvasmányok alapján kiegészítettem. Nagy segítségemre voltak Jókai és Mikszáth regényei, de Gárdonyi Géza is az Egri csillagokkal. Nyugodtan mondhatom, ismerem a magyar történelmet az általános műveltség szintjén. Csodálatos az az élni akarás, amely a magyar népet jellemzi. Idegen népek gyűrűjében meg tudott maradni egy évezred állandó vérvesztései ellenére. Nem akarok szép látszatot kelteni magam iránt. Amit mondtam, az csak a tények elismerése, de nem a megtérni kívánó bűnös szavai. Nem érzem bűnösnek magam, tehát a megtérésre sincs okom. Csodálattal tölt el a hősiesség, amellyel folyamatosan vívta a nehéz harcát, de nem keltette bennem a közös büszkeség érzését. Úgy olvastam, mint bármelyik nép történelmét. Mint kívülről, mint idegen! Az óhaza elvesztette a varázsát számomra, mert nem ismertem soha. A megismerés elkésett, és el is maradt a hatása. Akkor már át voltam itatva azon eszmékkel, amelyekről a nemzeti érzés idegen. Nem kellő időben jött. Nem akkor, amikor a fogékony gyermeki léleknek tele kell szívnia magát vele – mint ahogy annakidején Ön tette -, hogy védelemet kapjon egy életre a kígyómarás ellen. Én olyan szérumokat kaptam gyermekkoromban, amelyeknek a túli beletörték a lelkembe, és ma is fájdalmat okoznak!

– Annyit mondhatok erre, hogy élhetnek mélyen a tudat alatt olyan érzések, amelyek feltámadhatnak, felszínre törhetnek.

– Másoknál talán igen, de nálam nem! Az én tudatomban csak a nagypéntek, a veszteség érzése él. Nincs ott olyan érzés, amelyet felidézve hűsvétot ülhetnék. Engem a Szovjetunióhoz köt a hála. De a becsület is kötelez. Bennem is élnek szent fogalmak. Engem ott karoltak fel. Ott nyújtottak arra lehetőséget, hogy ember, tanult ember lehessenek.

– A tehetsége most a Szovjetuniónak gyümölcsözik. A befektetett tőke kamatostól megtérül.

– Az adósnak fizetnie kell. Én sem lehetek, de nem is akarok kivétel lenni! A keresztnévem Ivánra módosult, így már csak félig magyar a nevem. Én pedig egészen orosz lettem, és az is maradok. Ez az igazság! Nos, nagyjából elmondtam mindent. Tart-e még a szélcsend? Nem háborog-e még a tenger?

– Nem, nem háborog.

- Hát, nincs hullámverés?
- Nincs. Amit elmondott, az sok mindent megmagyaráz. Nincs jogom pálcát törni Ön felett. Vannak, akik minden kényszerítő ok nélkül cserélnek elvet és hazát. Az Ön esete más, a körülmények felmentik. Azonban még én sem értem a végére annak, amit mondani akartam.
- No, mondja!
- De kinek? Magamnak? Magának? A tengernek? Mert súlyos szavak!
- Mindegy, kinek címezi, úgyis tudom, nekem lesznek szánva! Kezde csak!
- Aki úgy érez, olyan elveket vall, és hirdet, mint Ön, annak nincs szíve! A szíve helyén tapló van, amelyben a nemzetköziség parazsa füstölög, és ott sohasem lobban lángra a nemzeti érzés szikrája.
- Minden tűz egyformán melegít. Mindenki olyan tűz lángjánál szeret melegedni, amely mellett barátok szorítanak neki helyet. Olyanok társaságában, mint Ön, akiknek a világnézete más, mint az enyém, és ezért tőlem idegenek, én egyedül vagyok.
- Igen bölcsen teszi, ha először meggyőződik arról, kik ülnek a tűz körül, mert ha elvétí, könnyen megeshet, hogy a lángok közé vetik.
- Köszönöm a figyelmeztetést! Majd óvatos leszek, mert nem vagyok tűzálló, mint a próféták.¹
- Ha egyszer mégsem lenne elég óvatos, akkor a boszorkánypróbán derül ki, hogy bűnös-e vagy ártatlan.
- Szóval, égetni való vagyok! Ez már sok! Most már elég volt! Nagyon messzire ment a mérgezett szavaival!
- Távolról sem! Még csak a kezdetnél tartok.
- Elhiszem. Csakhogy én nem várom be a végét! Fejezzük be a vitát, amely úgyis meddő! Én nem leszek az, ami Ön, és Ön sem az, ami én vagyok. Szavakkal nem tudjuk egymást meggyőzni. Az meg a jelleméből következik, hogy ökölrel nem akar ellenem diadalmaskodni, hacsak a beszélgetésünk alatt nem változtatott az elvein.
- Nem, nem változtattam. Maga mondta, hogy konzervatív vagyok. Nem akarom meghazudtolni. Így nevelődtem, ragaszkodom a hagyományokhoz.

---

1 Sidrák, Misák és Abednégó prófétákat Nebukadneccar (Nabukodonozor, Nabu-kudurri-usur) király égő tüzes kemencébe vettette. Az Isten angyala azonban megvédte őket, és sértetlenül jártak fel-alá a lángok között.

– Számomra ez olyan megnyugtató, mint Önnek a holdfényes este és a csillagos ég. Az udvariasságára számítva feltennék egy kérdést, ha nincs ellene kifogása.

– Az udvariasságom kötelez, hogy meghallgassam.

– Ön igen súlyos vádakat emelt a Szovjetunió ellen. Megsértette azt a társadalom-átalakító eszmét is, amelyet az képvisel. Azt az emberbaráti eszmét, amely világszerte diadalmasan hódítja a teret, amíg bekövetkezik a világ népeinek egy táborban való egyesítése. A törvény szerint az, hogy csak nekem mondta el a nézeteit, még nem képezi a terjesztés vádját. Amilyen büszke, úgy hiszem, nem tagadná le.

– Hízelné vélemény!

– Nem hízelgek, csak kimondtam, amit igaznak gondoltam. Egyébként maga volna a világon az utolsó, akinek hízelegnék!

– Ezt is elhiszem!

– Most felteszem a kérdést. Mit gondol, mi történne, ha ez nem egy amerikai, hanem egy szovjet hajó volna, és én feljelenteném a kapitánynál, és Ön mint vasra vert fogoly utazna tovább? Ha tagadna, nem érne el semmit. Ha én képviselném a vádat, nem kellene több tanú! Ilyen esetekben mellőznék a polgári törvénykönyvet. Tudja, hogy az elintézés módja igen radikális lenne, és a világ nem tudna meg semmit.

– Most megint hiszek Önnek. Egyre szavahihetőbb lesz előttem.

– Újabb köszönet! Nos, mit gondol, mit jelentene ez Önre nézve?

– Mielőtt felelnék, én is feltennék egy kérdést, ha nincs ellene kifogása.

– Nincs! Én nem az udvariasság légkörében nevelkedtem, mert azoknak a szavaknak a legnagyobb része, amelyeket kaptam, nem szerepel a szótárban. Mégsem akarok lemaradni Ön mögött. Amiben gyermekkoromban nem volt részem, megtanultam később.

Jártam Kínában, ahol tízezer bocsánatot kérnek, ha véletlen rálépnek a tyúkszemére. Ha éppen meg van fázva, azt kérdezik: Hogy van a tiszteletre méltó náthája? Voltam Japánban, ahol udvarias mosoly kíséretében vágják pofon, vagy ütik le az embert. Ilyen illemtani tapasztalatok birtokában, hogy mondhatnám, hogy ne kérdezzen?

– Nagyon jó! Van humorérzéke! Tehát a mégiscsak megszerzett udvariasságát megköszönve megkérdem: Meg tudná tenni, amit mondott?

– Hát, az attól függ! De mondjuk, hogy igen. Mit gondol, mit jelentene az Önre nézve?

- Rám nézve semmit, de Önnek a halált jelentené!
- Hát nem érti? Abban az esetben az történne, amit mondtam.
- Abban az esetben igen! De nem lenne rá ideje, hogy feljelentsen.
- Ki akadályozhatna meg?
- Én!
- És hogyan?
- Igen egyszerűen. Látja ott, lent azokat a csillogó uszonyokat? Tudja, mik azok?
- Nem tudom. Nem ismerem a tenger állatvilágát.
- Nos, azoknak az uszonyoknak a gazdái a hajót kísérő cápák. A hajóról leszórt szemétre, hulladékra várnak. Mindent felfalnak ezek a bestiák, de különleges csemegéjük az emberhús. Horgásznyelven: Arra igen harapnak.
- Köszönöm a szakoktatást, de nem értem az összefüggést.
- Maradt volna filozófiánál, és tanult volna logikát! Akkor értené a sorrendet, ahogy a dolgok egymásból következnek.
- Miért? Valami talán következne abból, amiket mondott?
- Nem talán! Bizonyosan! Mit gondol, ha itt, ahol a tenger nyüzsg a cápáktól, ha valaki a vízbe hullana, mi történne vele?
- Hát, valószínű, hogy...
- Több mint valószínű! Felfalják az Ivánt Kenyerestől! Bár az a nyolc méteres bestia ott a bal szélén nem igen lakna jól az ilyen sovány keszeggel, mint Ön.
- Szóval, én lennék az a bizonyos szemét-hulladék, amelyet említett?
- Tekintve, hogy nincs jelen más... De ne sértesse magát, vegye úgy, hogy csak a tengerhez beszélek!
- A tenger helyett én kérdezem: Volna lelke hozzá?
- No, addig a pillanatig, amíg bemutatnám azoknak a kedves lényeknek ott, lent, én is materialista lennék, vagyis lelketlen. Annyi ideje sem lenne, hogy elsóhajtsa: Édes Moszkvám, segíts! Én még igen gyors vagyok, ha kell. A cápák még inkább. És aztán én nem mint vasra vert fogoly, hanem mint szabad ember utaznék tovább. Ön pedig, a cápa gyomrában. De ez mind a kettőjüknek komolyan megártana.
- Bolond beszéd! Nekem igen, de a cápának?
- Gyomormérgezést kapna szegény.
- Szóval, még azt a „szegény állatot” is megfertőzném? Nem vagyok túlságosan érzékeny, de ezt a véleményét elhallgathatta volna! Bizonyosságául annak, hogy tényleg jó nevelést kapott!

– Igaza van, hogy rendreutasít! Néha megfeledkezem az illendőségről.

– Velem szemben az a néha, mindig előfordul.

– Igaza van. Most tízezer bocsánatot kérek.

Eldobja a cigarettáját, amely piros ívet húz maga után, majd kialszik a vízben.

– És most, ha nem akarja a cigarettámat követni, a legnagyobb tisztelettel felkérem, szíveskedjék távozni. Mert nagy a kísértés, hogy ha udvarias mosoly kíséretében is mégiscsak...

– Bemutasson a cápáknak... Csakhogy én nem a hajókorlát felett, hanem majd a hajóhídon szeretnék távozni a vlagyivosztoki kikötőben.

– Hát akkor, a Kínai Fal mind a három kiterjedésére, és minden sárkányünnepre, amely négyezer év óta végbement, és a japánok szent hegyére kérem, hogy menjen, de nagyon gyorsan menjen, mert nagy a kísértés.

– Megyek már, ilyen udvariassági özőnt méltányolni kell!

Mélyen meghajolva, tenyerével a homlokát és mellét érintve hátrál, aztán megfordulva megindul a kajütök felé, de pár lépés után megáll, visszafordul.

– Azért annyit még megjegyeznék, hogy mindezek ellenére sokat adok a véleményére, és amit a szovjet hajóval kapcsolatban kilátásba helyeztem, azt... én... nem tettem volna meg soha.

– Szép! Én sem mutattam volna be a cápáknak!

– Az még szebb! Hát akkor... Voltszerencsém!

– Nem jól mondja. Szerencséje volt, Kenyeres pajtás!

Kenyeres elmegy. Kolozsvári utánanéz, aztán a korlátra támaszkodva, mintha a tengerhez beszélne halkan, mormolva mondja:

– Kár, hogy orosz szá vedlett! Egész rendes ember lenne, ha megmarad magyarnak...

De nem ő a hibás!

Szigetszentmiklós, 1968. augusztus

Vörös bolygó

– De gazdag vagy, szép hazám,
Nincsen hozzád fogható!
Gavallér, úr, mint hajdanán,
Hogy már szinte megható.

Vesztesz nagyúri közönnyel,
És legyintesz: Rendben van!
Mintha lenne még özönnel,
Száz annyi, mint odavan.

Olyan vagy, mint a fogyó hold
Vékony, sovány sarlója.
Az égen csak egy halvány folt,
Vörös csillag bolygója.

– Sok már a szó! Elég végre!
Üres szalmát ütni kár.
Ami volt, már annak vége,
Minek emlegetni már?!

Szűk határok között élek,
Nem pörölök senkivel.
Egy harmadon is megélek,
Beérem én ennyivel.

Miért a bú, a nagy bánat?
Magyar él, hol azelőtt.
Mit akarnak, hova vágynak?
Nem lett idegen a föld!

– De nyelvében él a nemzet,
És ahol az nem szabad,
Tenger nyeli el a népet,
Hogyha a nyelv megszakad!

– Ha elvesz is úgy, mint magyar,
Majd más népben él tovább,
Ahogy él hun és avar,
Bár nem leljük nyomát már.

És ha vesztett egy országot,
Bús panaszra nincs oka.
Nyert független szabadságot,
Melyben nem élt még soha.

– Új ezerhatszáznyolcvanhat,
Népünknek bús éjszaka.
Akkor lett rab, mikor szabad!
Buda ára igen nagy!

– Elég! Most már nem tűrhetem,
Hallgass te rágalmazó!
Meghalsz, ha nem kell a jelen,
Viszálykeltő, lázadó!

Csak vesszen el, arra való
Minden bolond kesergő,
Színes álmok után futó,
Múlt mezején merengő!

– Igazad van, édes hazám!
Ami volt, az mit jelent?
Múló emlék az már csupán.
Nézzük csak a szép jelent!

Területre nincs igényed.
A sok szomszéd így barát.
Betakarja régi fényed
A jelenkor szennyporát...

Szigetszentmiklós, 1963. szeptember 21.

Martalék

Mit elődünk véren szerzett,
Bitorolja most más szerzet.
A konc felett vígan nevet,
Gyaláz szent nevet s helyet.

Szigetszentmiklós, 1963. november 18.

Árva szellő

Ungvár felett sír a szellő,
Nem kél egy szó, engesztelő.

Száll a szellő Nagyszöllőre,
Ott sincs neki ismerőse.

Száll a szellő Munkács felé,
Az a föld is idegené.

Száll a szellő más-más tájnak,
Ilosvának, Beregszásznak.

Ott is csak elébe vágnak,
Ily szellőre ott se várnak.

Nem kell a te susogásod,
Bús zizegő uszításod.

Száll a szellő ide-oda,
Sírva kérdi, merre, hova?

Magyar szellő, de mostoha,
Hazájában nincs otthona...

Szigetszentmiklós, 1963. október 24.

Előfizető

Elmondok egy párbeszédet, amelyet egy este kihallgattam.

A szereplőket Szelídnek és Mérgesnek nevezem.

A szín egy kiskocsmá, amelynek nincs cégére, csak jó bora. A régi közmondás szerint: Jó bornak nem kell cégér. A kiskocsmát szívesen keresik fel a kocsisok, akik jó borivók és jó borszakértők. Járnak oda egyszerű borivó kisemberek is.

Meghitt félhomály dereng az ivóban. Leülök egy sarki asztalhoz. Csendes szemlélődő vagyok, és szeretem az olyan helyet, ahonnan mindent meg lehet figyelni.

Ketten ülnek a szomszéd asztalnál.

Az egyik barátságos kinézésű, kerek és piros arcú ember ártatlan kék szemekkel. Kicsit hízásnak indult, és a haja már szürkülni kezd. Meglátszik rajta, hogy nem aktakukac. Olyan ember, aki többet van a szabad levegőn, mint az ablak mögött.

A másik keskeny vállú, sovány arcú, cigányképű. A bőrszínében van egy kis kínai-sárga árnyalat. Megvan az összhang, mert a pofacsontjai erősen kiállnak. Egy kicsit ferdemetszésűek a szemei, és hunyorog, mintha a napba nézne. Valahol a Kiskunságban ringathatták a bölcsőjét. Újságot olvas. Ő a Mérges.

Mérges: (Az asztalra csapja az újságot. Iszik. Leteszi a poharat. Az asztalra üt. Félhangosan szól.) Abszurdum!

Szelíd: No, mi az, elvtárs? Nem ízlik a bor?

Mérges: A borocska ízlik. Az jó. Más az, ami bűzlik, meg keserű és savanyú!

Szelíd: Ejnye, barátom, de sok bajt jeleznek az érzékszervei! Én nem érzek semmi rendellenes szagot vagy ízt. Emlékszik a régi, 1918-as slágerre?

„Mi fáj olyan rettenetesen magának,

Melyik részét siratja a hazának?”

Mérges: Ami azt illeti, van rajta siratni való épp elég! Csak hát meg kell gondolni, hogy mit sirat, vagy minek örül az ember! Ezért boszszankodom, ni! (A hüvelykujjával a Szabad Népre bök.)

Szelíd: Hát akkor mi a ménkűnek olvassa?

Mérges: Éppen ez az! Nem is akarom olvasni!

Szelíd: Akkor miért vette meg?

Mérges: Nem csak ezt az egy példányt vettem meg. Én komoly előfizető vagyok!

Szelíd: Ez is abszurdum, hogy a maga szavával éljek! Nem szereti, és mégis olvassa, csak azért, hogy utána az asztalra csapja. Mért fizet rá mégis elő?

Mérges: Csak azért, hogy hátra ne kössék a sarkamat!

Szelíd: Világosabban, ha szabad kérnem! Kicsit nehéz a felfogásom.

Mérges: No hát csak azért, mert nem akarok akkor kimenni, amikor bejön a tél. Világos ez így?

Szelíd: Akár a vakablak!

Mérges: Előfizetem, mert nem akarok lakás nélkül maradni. Igaz, hogy állami bérlakásom van, de az állam is csak háziúr, és ha nem tudnám fizetni a lakbért, mehetnék a ligeti bokrok alá. No, így már elég világos?

Szelíd: Valami kezd derengeni. Tehát úgy kell érteni, hogy az állását félti, azért fizet elő?

Mérges: Úgy, ahogy mondja!

Szelíd: Úgy látom, maga rosszul van értesülve! Így nem szabad beállítani a dolgot! Senkinek se függ attól az állása, hogy előfizeti-e a Szabad Népet. Ilyen címen senkit sem bocsátanak el. Ez mindenkinek a magánügye.

Mérges: Cím, cím! Köszönöm szépen! Ennyi sütnivalóm nekem is van. Tudom, ilyen nyilvánvaló terrort nem alkalmaznak. Cím olyan sokféle van, és aki keres, az talál megfelelőt. Aztán mit változtat a cím a lényegen?!

Szelíd: Ne hagyja magát félrevezetni! Ha valakit elbocsátanak, az nincs összefüggésben azzal, hogy mit olvas, vagy nem olvas.

Mérges: Jó, jó! Maga becsületesen fogja fel a dolgot. De velem olyan jelentős félmondatokban beszélt a párttitkár, hogy kiérzett a fenyegetés. Vagy, vagy!

Szelíd: Az valami túlbuzgó elvtárs lehetett, aki helytelenül fogta fel a dolgot. A pártnak nem kényszer-előfizetőkre és olvasókra van szüksége, hanem önkéntesekre. Az agitátoroknak tudnia kell, hogy hogyan nyúljon a kérdéshez! Nem a megfélemlítés, hanem a meggyőzés az irányelv! Vannak önkényeskedő agitátorok, akikben több a lelkesedés, mint a tudás. Nem az ilyenekre kell hallgatni, hanem a felkészült politikai vezetőkre! Szabadság van és annak a szellemében...

Mérges: Nem csak maga mondja a szabadságot, hanem mindenki! Hát, ha szabadság van, akkor én is megmondom, hogy a szabadság

olyan, mint az érme. Van névértéke és fémértéke, de soha nem ér annyit, mint ami rá van írva!

Szelíd: Ez így volt tegnap, de a demokrácia szabadsága színarany, nincs benne idegen fém!

Mérges: A demokráciában sincs teljes szabadsága az egyénnek. Ha volna, nem lenne a rendszer időálló.

Szelíd: Abszolút szabadság nincs, jól mondta. Ha minden meg volna engedve, az a rend megbontását jelentené, és végső soron a rendszer megdöntését vonná maga után.

Mérges: De hallja-e? A nem demokratikus országokban mégis több szabadság van, mint nálunk!

Szelíd: No, miért?

Mérges: Azt nem tudom, hogy miért, de az újságokból tudom, hogy ott még van a munkásnak sztrájkjoga, nálunk meg már nincs. Azokban az országokban a kormánypártok mellett van szociáldemokrata, sőt kommunista párt is. Itt felmagasztalják azokat, akik a kommunista párt mellett más pártot akarnak alapítani. Ezt a kitüntető figyelmet az illetők nem bírják ki. Rendszerint belehalnak a dicsőségbe.

Szelíd: A mi társadalmi rendszerünkben minden a dolgozóké. A nép maga irányítja a sorsát, és maga határozza meg a fizetését. Ebben a rendszerben nincs szükség sztrájkra!

Mérges (ártatlan képpel): No és mit gondol, ha akarna sztrájkolni a munkás itt, a szabadság honában, megengednék neki?

Szelíd (elgondolkozva): Alig hiszem. Az nagyon rosszul hatna kifelé. A világsajtó hasábos cikkekben kürtölné: „A demokrácia válságos helyzetben van. Nem képes emberi életszínvonalat biztosítani a dolgozóknak!” Nekünk nagyon vigyáznunk kell minden lépésünkre. A kormány nem engedhet meg semmit, ami az elégedetlenség látszatát kelthetné.

Mérges: De ha egyszer valaki tényleg nincs megelégedve, mert a „nép” elég rosszul intézi a saját sorsát, és olyan keveset fizet önmagának, hogy szegénységben él, és az életszínvonala olyan alacsonyan van, hogy elbotlik benne. Nos, mit csináljon az ilyen?

Szelíd: Az hallgasson és várjon! Öntudatos proletár nem mutat rossz példát!

Mérges: De tegyük fel, hogy mindenki elégedetlen! Ez csak feltételezés, én nem akarom az elégedetlenség látszatát kelteni, én ugyanis igen törvénytisztelő vagyok. Hát, ha egyszer nem szabad...

Szelíd: Akkor mindenki várjon, és mindenki hallgasson!

Mérges: De mi a ménküre várjon?

Szelíd: Arra, hogy a kezdeti nehézségek elmúljanak, és mindenkinek jó legyen. És akkor az életszínvonalat sem kell keresni, mert az...

Mérges: Mert az sehol sem lesz? Legalább nem horzsolja le az ember az orráról a bőrt!

Szelíd: Jóindulatúan figyelmeztetem, hogy tartózkodjon a szatírától! Népünk társadalmáról nem szabad ilyen hangnemben beszélni. Vannak dolgok, amelyek komoly következményekkel járhatnak!

Mérges: De a szólásszabadság...

Szelíd: A szólásszabadsággal élve sem szabad gúnyt űzni abból, ami tiszteletre méltó! A kapitalista országokban a kommunista párt muszájból megtűrt tényező, szükségtelen rossz. Látszólag szabadon működik, de nem elég erős. Nem jelent veszélyt a kormányzó pártokra. A kormány legszívesebben a nyakára lépne minden kommunistának, azonban ezt mégsem teheti, sőt úgy mutatja a világnak, hogy szabadság van, hisz a fennálló rendszert veszélyeztető párt is azonos jogokat élvez a többivel. Ezt a látszat türelmi politikát jól fel lehet használni a demokratikus országok ellen.

Mérges: De hiszen azoknak az államoknak igazuk van, mert ha a mi rendszerünk a kommunista párton kívül egyetlen más pártot sem tűr meg, akkor elnyomás van!

Szelíd: Csakhogy ezt a rendszert a nép maga hozta létre, mert ez a legmegfelelőbb a számára. És ha ez így van, akkor természetesen el kell nyomni minden egyéb szellemi irányzatot.

Mérges: De ez erőszak!

Szelíd: Persze hogy az! De védekezni kell! Ez a rendszer fennmaradásának a biztosítója. Mi nem nevelünk olyan kutyakölyköket, amelyek ha felnőnek, átharapják a gazda torkát. Azokban az országokban, amelyekben a kommunista párt már olyan erős, hogy a hatalom nem bír vele, és létérdekében van veszélyeztetve, ott minden eszközt felhasználnak, hogy eltíporják. Láthatja, hogy a tőkés rendszer nem mint nemes ellenfél ad teret a riválisának, hogy „Győzzön a jobbik!” Messze elkalandoztunk az eredeti kérdéstől. Hol is hagytuk abba? Aha, megvan a fonal vége! Tehát, abszolút szabadság nincs. Nem adhatunk feljavított földet a rosszul gazdálkodóknak, hogy tettség szerinti magokat szórjanak bele, hogy minden káros eszme és bolond felfogás kicsírázzon, és gyökeret verjen.

Mérges: Bocsánat, kedves asztaltársam!

Szelíd (figyelmeztetően): Elvtársak vagyunk!

Mérges: No, maga sem hiszi, amit mondott. Mivel a felfogásunk különböző, az elveink sem lehetnek azonosak. Így lett magából asztaltárs. Azt gondolom, hogy erre koccintva ihatnánk egyet.

Szelíd: Semmi akadály! Szabadság!

Mérges: Isten éltesse! Tehát, kedves asztaltársam, annyit én is tudok, hogy mindenki azt olvas, amit akar, mert nem lehet ellenőrizni, hogy mit olvas otthon. Így olvashatom akár a Szív Újságot, a Bibliát, a Szentek életét, de kétségtelen, hogy elvárják, hogy a Szabad Nép legyen a kedvenc lapom, és azt olvassam vonaton, hajón villamoson, járdán, útkereszteződésben és a halálos ágyamon. De ha újságolvasás közben baleset ér, akkor az OTI-ban megállapítják, hogy a saját vigyázatlanságomból történt a baleset, és megbüntetnek, mert „Baleset ellen védekezz!”, mert „Legfőbb érték az ember!” Ha meg kinyiffanak, akkor a jövőben már nem fizetem elő a Szabad Népet, és az megint baj!

Szelíd: Az a gyanúm, hogy magából már a bor beszél, különben nem volna bátorsága ilyen bolondságokat mondani.

Mérges: Az bizony meglehet, ha bort iszik az ember, és már egy kicsit melegszik a füle töve. Talán innen ered az a mondás, hogy: „Bátorságot önt magába”.

Szelíd: Vagy botorságot!

Mérges: Az is lehet, de a közmondás szerint „Borban az igazság.” Még nem fejeztem be, amit elkezdtem. Mégsem azt olvas az ember, amit akar. Lehet, hogy amit én szeretnék olvasni, az mind indexre van téve. Apropos, mondja meg végre, hogy miért kellene nekem a Szabad Népet olvasnom! Csak beszélünk, beszélünk, de nem jutunk el a lényeghez.

Szelíd: Ne adja annyira a tudatlant! Hallotta maga azt már elégszer röpgyűlésen, pártnapon, taggyűlésen, szakszervezeti gyűlésen, meg mit tudom én, hogy hol. Még a szószékről is hallhatta! Vagy nem jár templomba?

Mérges: Nem, kérem. Felekezeten kívüli vagyok. Egyébként sehova sem járok. Gyerekkoromban iskolakerülő voltam, suhanckoromban munkakerülő, fiatalkoromban erdőkerülő, most meg emberkerülő vagyok. Valamikor a szebbik nemet is kerülgettem. Bele is sántultam. Egy alkalommal ki kellett ugranom egy első emeleti ablakból az utcára, mert nagyon erősen dörömbölt az ajtón, akit a legkevésbé vártunk, és akkor két helyen eltört a lábam.

Szelíd: Jó, hogy nem a nyakát törte!

Mérges: Rosszabb történt!

Szelíd: Hohyhogy?

Mérges: A nő később elvált a férjétől.

Szelíd: Mért volt az baj magának?

Mérges: Mert feleségül kellett vennem!

Szelíd (jóízűen kacag): Bűn és bűnhődés!

Mérges: Az az! Életfogytiglanra vagyok ítélve. De hagyjuk ezt! A Szabad Népről várom az előadását. Tartsa meg egyfős közönségének!

Szelíd: Jó! Felkérem a hallgatóságot, hogy viselkedjék a tárgy komolyságához illően! Ha lesz valami észrevétel, a végén lehet hozzászólni. Tehát, a hallgatóság arra kíváncsi, hogy mért kell, vagy jobban mondva mért kellene olvasni a Szabad Népet? Nos, azért kell olvasni, hogy az ember tisztában legyen saját értékével, adottságaival, jogaival, kötelességeivel abban a nagy közösségben, amelyben él. Aztán, ismerje meg a munkaversenynek, egyéni és páros versenynek, a munkamódszer-átadásnak és a társadalmi munkának a fontosságát! Ismerje meg a 3 és 5 éves terv célját! Legyen tisztában a tervkölcsön és békekölcsön közti különbséggel! Tudja meg, hogy miért kell valaminek határidő előtt elkészülni! Értse meg, hogy miért kell a tervet túlteljesíteni! És fogadja helyesléssel a normarendezést! **Mérges (dühösen):** Rákosi-rendező!

Szelíd (erélyesen): Csendet kérek! Nem adtam szót! Rendreutasítom az elvtársat! Érteni kell továbbá, hogy miért kell minden téren a Szovjetunió után igazodnunk! Látni kell, hogy milyen kedvező hatással van ránk a szovjet példa! Megtanulhatjuk, hogy mi mindent köszönhetünk annak szellemi és gazdasági téren. Tisztába jöhetünk azzal, hogy mit értünk el eddig, és még mit fogunk elérni a szovjet tapasztalatok felhasználásával. Még továbbmenve azért kell olvasni a Szabad Népet, hogy legyenek társadalomtudományi ismereteink. Legyen tisztában az egyén a rendszerhez való viszonyával!

Mérges (mérgesen): Iszonyával!

Szelíd: Legyenek tökéletesebbek a bel- és külpolitikai ismeretei! Ezenkívül...

Mérges (rémülten befogja a fülét): Elég! Azaz bocsánat, szót kérek.

Szelíd: Megadom a szót.

Mérges: A hozzászólásom előtt szeretném biztosítani magam. Úgy áll a dolog, hogy voltam én már egynéhány tag-, meg mit tudom én, még milyen gyűlésen, de mindig meggyűlt a bajom. Először is, nem szívesen mentem, de muszáj volt, és így mindig rossz

hangulatban voltam, másrészt soha nem voltam egy véleményen az előadóval. Ki is fejtettem a nézeteimet, de az lett a vége, hogy előbb-utóbb kidobtak.

Szelíd (jóízűen nevet): A maga nézeteit figyelembe véve semmi kivetnivalót nem találok a kidobásában!

Mérges: Éppen ezért, mielőtt hozzászólnék, a tapasztalatokon okulva...

Szelíd: Nincs mitől félnie! Látja, nem vagyok Czája¹ alkatú. Nem dobom ki.

Mérges: Akkor jó! Elismerem, hogy amit itt felsorolt, az mind igen szép és hasznos, de én nem készülök diplomatának, politikai előadónak meg végképp nem! Szeretek csendben szemlélődni, és filozofálgatni egy pohár jó bor mellett. Az a nézetem, hogy ha becsületes munkát végzek, és a munkadarabjaim mennyisége és minősége is megfelelő, az a legjobb politika.

Szelíd: Ez tökéletesen igaz, de csak addig, amíg a munkáról van szó! De amit elmondtam, az mind szükséges, hogy a haladás irányát és célját tisztán lássa. A becsületes munka nem elegendő egymagában a jobb új világ felépítéséhez! A politikai ismeret a munka kiegészítője. Ez a kettő együttvéve az országépítő munka vakolókanala és kőműveskalapácsa!

Mérges (kétségbe esve): De én semmi hajlandóságot nem érzek a politikához. Nem vagyok én csizmadia! Attól félek, hogy ez a körmönfont tudomány úgy megzavarja a fejem, hogy mire a végére érek, elfelejtem az elejét.

Szelíd: Ne ijessze el önmagát! Lehet, hogy tudatalatti képességei vannak ezen a téren.

Mérges: No, jó! De maradjunk a feltételes módnál! Mondjuk, hogy politikai zseni vagyok, és idővel úgy fújom a sokféle izmust, hogy kiszorítom Rákosi elvtársat. Ez idáig rendben volna, de félok, hogy amilyen mértékben haladok a politikában, úgy maradok el egyebekben.

Szelíd: Hát, ne maradjon el!

Mérges: Könnyű azt mondani, de én sok mindent szeretnék böngészgetni! Én úgy szeretem a szépirodalmat, művészeteket, természettudományt és a gyermekmeséket, mint ahogy utálom a politikát. Mikor marad időm mindezekre?

1 A Czája testvérek (József, Bertalan, Gusztáv és János) a leghíresebb magyar profi birkózók voltak, János 1912 és 1924 között hatszor volt világbajnok.

Szelíd: Ugyanakkor, amikor a Szabad Népet olvassa, mert az felölel minden komoly dolgot!

Mérges: Lehet, hogy igaza van. Én nem ismerem a Szabad Népet, de majd olvasom. Nem akarom másodkézből venni az ismereteimet. És ha a Szabad Nép mindenre megtanít, továbbra is megveszem. Majd kevesebbet iszom, hogy az előfizetési díj meglegyen!

Szelíd: Nem kell, hogy lemondjon a borról. Csak igya meg ezután is a szokásos adagját! Legalább jobb hangulatban olvassa a lapot, hiszen a Szabad Népet minden rendes embernek lelkesednie kell!

Mérges: De a jó hangulatot nem a bor adja! Az legfeljebb csak fokozza! De az is előfordul ám, hogy az ember bánatában iszik, és akkor...

Nem fejezhette be, mert a kocsmáros elkiáltotta magát: „Uraim, záróra van! A nagyobb nyomaték kedvéért megfordította a szórendet: „Záróra van, uraim!” Harmadik intésre már nem vártunk, mert mind a hárman gyenge és félénk emberek voltunk. Velünk ellentétben ő hirtelenharagú volt, és tudtuk, hogy a keze is gyorsan eljár, és az alkata is olyan volt, mint a Czájáké. Kiittuk a borainkat, és miközben Szelíd mérgesen azt suttogta, hogy: „A többit majd holnap, jó?” Mérges szelíden bólintott: „Jó!”

Mérges: A fene essen ebbe a bolhás kocsmárosba! Nem tudott még egy kicsit várni? Miért olyan sürgős neki, amikor ő itthon van?

A hűség kedvéért meg kell jegyeznem, hogy ezt már kint mondta. Tűnődve néztem Szelíd után. Arra gondoltam, vajon meggyőződésből beszélt, mert neki már eljött az áhított jó világ? Esetleg csak szeretett vitatkozni, sőt még ugratta is Mérgest?

Mérges is megindult lassan, és félhangosan morgott: „A fene essen ebbe a tetves kocsmárosba! Nem várhatott volna, amíg tisztességgel befejezem a mondókámat? Mert a derűs hangulatnak nem a bor a feltétele, hanem hogy van-e miből kifizetni. És az se mindegy, hogy otthon megvan-e az asszonynak, gyerekeknek a ruha, cipő, tüzelő és más egyéb. Meg, hogy tud-e teríteni reggel, délben, este, vagy fő a feje, hogy mit főzzön ebédre, ha nincs miből! Ameddig ez így van, nekem ugyan beszélhetnek akármit! Addig üssön meg a ménkű minden...”

A többit már nem értettem. Lassan ballagtam haza. Lefeküdtem, és rendes, vagy inkább rendetlen szokásom szerint rágyújtottam a

napot befejező cigarettára. Nézegettem a cigaretta parazsát, és ara gondoltam, milyen jó is lenne, ha úgy volna minden, ahogy Szelíd mondta!

Lassan erőt vett rajtam az álom. Kiesett a kezemből a cigaretta. Álmomban boldogan mosolygó, valóban Szabad (Magyar) Népet láttam.

Egy dolgot azonban azóta sem értek. Reggel mért volt könnyes a vánkosom?

Pedig olyan szép volt az az álom...

Szigetszentmiklós, 1948. november 16.

Embernél kezdődik az ember

- Szervusz, Tibor!
- Nem vagyok szervusz, tudd meg! Szervusz, Jób!
- No, mért nem vagy szervusz, fülesbagoly?
- Nem vagyok a rabszolgád!
- Vagy úgy? Azért ne morogj öregem, nem akarlak megkorbácsolni! Bár mellékesen mondván megérdemelnéd ilyen fogadtatás után.
- Még jó, hogy a mellékesen említett eszközt nem hozod működésbe!
- Tudod, milyen elnéző vagyok. Hiába, ez a természetem. Még mellékesebben megjegyezve, igen nagyra vagy, mióta gyárvezető letél. Persze okod van rá, hisz már egy latin szó jelentését is megtanultad. Még sokra viheted, ha így haladsz! Egyébként mért vagy ilyen emberevő hangulatban ezen a szép reggelen? Kannibálfőnöki kinevezést is kaptál az új beosztásod mellé? Rosszul választottad meg a csemegédet. Láthatod, milyen csont-bőr vagyok, rágós falat. Nem a te OTI-fogadra való.
- Hagyd a bolond élceidet, Jób! Ezen a szép reggelen el lett rontva az egész napom!
- No már?
- Hát, képzeld, ma reggel – mivelhogy berendeltem! -, bejön az irodámba ez a Rátarti Balázs... Egyszerű szakmunkás... Bizonyos speciális munkáról volt szó... Magyarázom neki, hogyan lehet aránylag rövid idő alatt jól elvégezni... Ártatlan képpel végighallgat az utolsó szóig, és akkor kijelenti: „Ez így nem lesz jó.” Képzeld, azt mondja, nem lesz jó, amit én megterveztem minden részletében... Tudod, milyen hirtelen természetű vagyok. Hát, ráripakodtam: „Nem lesz jó, amit én elméletben pontosan lefektettem? Itt van a papíron, nézze meg!” Erre ő azt mondja: „Nem nézem! Minek nézném? Tudom, hogy az elmélet jó.” Megenyhülve mondtam. „No, látja!” Hiszen tudod, milyen békülékeny ember vagyok. Ő azonban folytatja: „Az elmélet kitűnő, de csak addig, amíg papíron marad.” Erre a szemtelenségre megint nagyon dühös lettem, hiszen tudod, milyen ideges vagyok. „Hát maga tudja vagy én? Az én elméletem...” Erre közbeszól tisztellettudó szemtelenséggel: „Engedelmével, helytelen. Más az elmélet, más a gyakorlat. Az Ön elméletét a gyakorlat nem igazolja. Igen sok hasonló munkát végeztem már. Az elgondolása nagy vonalakban megfelelő, de a részletmunkákat tekintve, amelyektől a siker függ,

messze esik a megvalósíthatóságtól.” Tudod, milyen ember vagyok, nem tűröm az ellentmondást, különösen azok részéről nem, akiknek alárendeltségüknél fogva fenntartás nélkül el kell fogadniuk a rendelkezéseimet, nemhogy bírálni merészelnék. Ez meg egyszerűen agyoncsapja! Érted? Az asztalra ütöttem. „Úgy fogja csinálni, ahogy mondtam! Érti? Ki maga? Milyen jogon mer így beszélni velem? Kétségbe vonja a tudásomat!” Képzeld, még ő kérdez vissza, hogy mindez neki szól-e csupán, vagy a környező irodákban tartózkodóknak is? Még gúnyolódik is! Hallottad?

– Nem hallottam, ugyanis én akkor még a gyáron kívül voltam, és az ordításod nemhogy az édig, de még odáig sem lallott.

– Ne idegesíts még te is! Az igaz, hogy kiabáltam, hiszen te tudod, milyen ember vagyok. Nem kell hangerősítő, ha felbosszant valaki. Ez meg pimaszul nevetségessé tesz önmagam előtt.

– Tudom. Persze hogy tudom, hogy hangos vagy. De ennek ,nincs nagy jelentősége.

– Na, látod, ez már megnyugtatóbb, mint amit az előbb...

– Nem kell komolyan venni, hisz a hangod nem zavarja az égi lelkek nyugalma. Legfeljebb a környező irodákban ülőket, de azok már megszokták, és még nyerne is vele. Nem kell, hogy levelibékát tartsanak az asztalukon, hogy megtudják, mikor lesz eső.

– Micsoda...? Vagy úgy..! Értem. Bolond vagy megint! No, és csak aztán mondja: „Az igazam jogán beszélek. Hogy mi vagyok? Ember! És vagyok olyan ember az én munkakörömben, mint Ön gyárvezetői minőségében.” No, hallod?

– Egész jól! Sőt még mások is a közelben, mert még mindig kiabálsz.

– Nem győzöm elegendő mondani, hogy bolond vagy! Ahelyett, hogy megértő szót szólnál, csak te is idegesítesz... Na, aztán elment. Meg vagyok győződve, hogy most is a maga feje után csinálja a munkát. Muszájból meghallgat, de rám nem hallgat, ha más a nézete, mint az enyém..! Még hogy van olyan ember, mint én! Hallatlan..!

– Nagyon is jól hallható, mert még mindig nem rekedtél be.

Tibor tűnődve néz ide-oda.

– Nem jobb lenne, ha kidobnálak, Jób? – szólal meg végül gyanúsán halk hangon, és idegesen dobol az íróasztalán.

– Neked lehet, hogy jobb lenne, de nekem nem, tekintve, hogy a második emeleten vagyunk, és az udvar is köves.

– Megbolondítasz a nyugalommal! Nemhogy részvétellel lennél irántam, hanem még ugratsz is. Sosem érek a végére, annak, amit mondani akarok! Azt hiszed, én is időmilliomos vagyok, mint te?

– Mért lennék részvétellel irántad? Nem ütött még el a mentőkocsi.

– Persze neked az kellene hozzá! De hagyj már beszélni végre!

– Hiszen hagylak, és akár itt is hagylak!

– Hát, menj a pokolba!

– Onnan jövök! A „Mennyei Pokolból”. Tudod, sehol sem mérnek olyan jó kisüstön főtt szilvóriumot...

– Meg is látszik, meg is érzik rajtad! No, azt akarom még mondani, hogy az az eb ura fakó¹ Balázs mindig ilyen. De át is fogom helyeztetni hamarosan.

– Nincs igazad! Ha olyan rátarti ember az a Rátarti Balázs, akkor lehet is valami a füle mögött. Ismeri a saját értékét, és ha meg meri cáfolni az elméletedet, akkor igaza is lehet. Vagy talán nem végzi kellő szak tudással a rábízott munkát?

– De... igen... Nagyon pontosan dolgozik.

– És abban az esetben is sikeresen oldja meg a feladatát, ha nem a te elméleted alapján dolgozik?

– Nem tudom, felhasználja-e az utasításaimat, de mindig kifogástalanul végzi a munkáját. Sőt, hogy őszinte legyek, volt rá eset... igen..., hogy csak azért, hogy megszégyenítsen, bebizonyította, hogy az elméletem alapján a feladat nem oldható meg. Elsőrendű szakmunkás, de semmi alárendeltségi magatartást nem tanúsít velem szemben. És én ezt nem bírom!

– De bírnod kell! Üzemi érdek, hogy ne helyeztesd át. Nem tudod, milyen embert kapnál a helyébe. Személyeskedésnek a gyáron belül nincs helye! Dolgozni kell, legfőképpen jól dolgozni! Mért lenne kisebbségi érzése? Tudja, hogy a maga munkakörében ér annyit, mint – mondjuk – te a tiédben. És mért hallgatna, ha tudja, hogy az elgondolásod hibás? A te Balázsod ellen akkor lehetne kifogás, ha rábólintana a rossz elgondolásodra. Nem vagy te fáraó vagy kalifa, aki ellen nem szabad véteni ellentmondó szóval! Igaza van neki. Minden jó munkát végző Balázs olyan ember, mint mi!

1 Régi szólás. A 17. századtól főleg németekre mondták. Jelentése: Ebnek ura a kutya! Vagyis: Nekünk beszélhetnek, nem parancsolnak!

– Mit beszélsz? Hát akkor te szerinted egy műveletlen munkás vagy egy utcaseprő van annyi, mint egy mérnök, orvos, vagy mondjuk, hogy ne menjünk messzire, mint én, csak azért, mert jól söpri az utcát? Bolond eszméid vannak, Jób!

– Tisztázzuk a fogalmakat! Nincs annyi szellemileg. Nem is lehet, mivel nem volt alkalma tanulni. De mint fontos munkát végző egyed, ő is olyan értékes, mint bármelyikünk.

– Még akkor sem olyan! Se nem annyi, se nem olyan! Beszélhetsz, amit akarsz! Mit csinálna egy utcaseprő az orvos, a mérnök helyében, vagy az én helyemben? Vagy egy főszerkesztő helyében, mint te vagy? Erre felelj, bölcs Salamon, okos bolond!

– Nem az a lényeg, hogy mit tenne, ha fölcserélnék a szerepeket. Persze a felsoroltak mindegyike tudna utcát söpörni, míg az utcaseprő nem tudná betölteni az ő helyüket, mert az ő hívatásuk elsajátítása hosszan tartó tanulást igényel.

– No, ugye! Hát akkor?

– Mondom, nem itt van a kérdés lényege. Te nem veszed figyelembe, hogy egy társadalomban nincs sem egymás alá, sem egymás fölé rendelt munka, hanem csak egymás mellettiek vannak. Minden munkát szükséges elvégezni.

Mivel nem lehet meghatározni, hogy melyik munka a szükségesebb, a különféle tevékenységet végzőket sem lehet egymás alá, vagy fölé helyezni. Ezt a szemléletet kell érvényesíteni éppen azoknak, akik a szellemi képességüknél fogva a fölérendeltség régiójába képzelik magukat, mint te!

– Hiába beszélsz! Akkor sem egyenértékű az ember!

– De igen is, a szó nemesebb értelmében az! Persze vannak elsődleges munkák. A várostervező mérnök munkája elsődleges, mert az ő terve alapján épül fel a város. A kivitelezés, ha sorrendben második is, mégis egyenértékű vele, mert a terveket valósítja meg igaz, hogy névtelen emberek által. Így egészíti ki egymást a szellemi képesség és a fizikai erő. Így egyenlítődik ki minden, és végső soron válik egyenértékűvé.

– Ez álokoskodás! Akkor miért tanul valaki orvosnak, mérnöknek, ha egy kalap alá van véve a zsákhordóval vagy a szemetessel?

– A megélhetésnek nem feltétele az egyetemi végzettség. Egy szakorvos fizetése nem éri el egy sárfalrakó jövedelmét, pedig annak a munkája még elemi iskolai végzettséget sem igényel. Hogy mért

tanul mégis az ember? Egyrészt, mert a diploma mégiscsak megkülönböztetést jelent, másrészt, mert nem érez esetleg hajlandóságot a zsákhordásra, és talán nem is bírná. A másik nem lelkesedik a tanuláért, mert szellemileg nem elég fejlett. Így mindennemű munka elvégzésére van ember. Olyanéra is, amelyet nem szívesen vállalna egyetlen gyárvezető sem.

– Te talán igen?

– Nem, bizonyosan nem, de legalább nem tartom alsóbbrendű lénynek azt, aki elvégzi. Mert a társadalomban minden alkatrész, csavar és szegecs fontos a maga helyén, hogy a gépezet működése tökéletes legyen. Minden emberi szegecs, csavar megbecsülendő.

– Túlzás! Igen messzire mész a tisztelet kultuszával.

– Egyáltalán nem! Sohasem gondolkoztál még azon, hogy ha egy vagy két névtelen csavar vagy szegecs kiesne a társadalom gépezetéből, milyen végzetes következménye lenne annak?

– Nem vagyok filozófus. Nem érek rá elmélkedni, mint te! Én a jelenben élek, és annak a kérdéseivel foglalkozom, és nem a jövő esetlegességeivel számolok.

– Ez a baj. Úgy véled, hogy a gyárvezetőnél kezdődik az ember, pedig meg kell vizsgálnunk, hogy a gondolkodásmódunk, hozzájárul-e a jövő kedvező alakulásához, vagy rombolja azt! Mondd, fontosnak tartod azokat az előírásokat, amelyeket az egészségügy megkövetel?

– Bolond kérdés! Erre válaszolni sem kell!

– No, ez igen értelmes válasz a részedről, pedig most is bolondnak nevezted. Nos, képzeljük el, felépül egy szép város a tervek és a terveket megvalósító munkáskezek nyomán. Idáig minden rendben van. Szellemi és fizikai munka szépen karonfogva menve kiegyenlítették egymást. De mi történne, ha a városi élet gépezetéből kiesne két, figyelemre se méltatott csavar? Mi lenne, ha az utcaseprő nem tisztítaná meg napról napra az utcákat? Milyen képet mutatnának a szép sugárutak, terek, utcák, ha a szemetes csak egy hónapig nem hordaná el a házak elé kirakott szemetet? Halmokba gyűlné a dögléses bűzt árasztó hulladék, és elfoglalná az utcákat, majd az útteket. Fertőző betegség ütné fel a fejét, amely társadalmi helyzetre való tekintet nélkül szedné az áldozatait. Meghalhatna az orvos, a mérnök, a főszerkesztő, sőt talán még a gyárvezető is... Tibor, melyik embernél kezdődik hát az Ember..?

Megy a gálya

Megy a gálya, hajtja a rab.
Ezer éves már a darab.
Hullanak az evezősök,
Így mentek el mind az ősök.

Csörög a lánc, izom pattan.
Korbács hull az evezősre.
Láncon hal meg a gályarab,
Itt pusztul el, mint az őse.

Ha az idő megviselte,
Átfestik az átokhajót.
Vén dereglye, lesz új neve.
Más név mellé új lobogó.

Mosolyognak a rendezők.
Soha nem lesz más a darab.
Jönnek-mennek a szereplők,
S megy a gálya, hajtja a rab.

Szigetszentmiklós, 1949. január 24.

Van, aki hallgat

Hallgat az egyik,
Noha bölcs lenne szava,
De lelke messze jár,
Önmagába tekint.

Hallgat a másik,
Tépelődni látszik,
Bár az üres lélek
Gondolatmezőre
Véletlen se téved.

De a hallgatás
Mindig jó lepel,
Nem tudni, hogy
A némaság lángészt
Vagy ostobát fed el.

Szigetszentmiklós, 1960. január 26.

Ár

A cipész
Ölni kész,
Bőszén néz.
Kapja magát,
Földhöz vágja
A kaptafát.
És mogorván
Így morog már:
Megdöglök e
Kutya normán!

Mire elég
Az én bérem?
Mondhatnám azt,
Hogy semmire.
Mert hisz íme
Egy pár cipő
Készen van már.
Hanem, amit
Kapok érte,
Éhbér, nem ár!

És kezében
Megáll az ár.
Kutya világ!
Vinné el a
Pusztító ár!

Szigetszentmiklós, 1954. május 16.

Mátyás bátyámhoz

Hát, hogymint vagytok otthon, Matyikám?
Gondoltok-e úgy néha-néha ránk?
Mondjátok-e a gyilkolás után,
Hát a jó magyar nép most mit csinál?
És máskülönben hogy megy dolgotok?
Tudom, sokat kell hazudoznotok.
Örök törődés naptok, éjetek
Átfesteni erényre vétketek.
Nehéz kimosni annyi bűnt és vért,
S nyalábra szedni érte a babért.

Szegény szovjet, ha bennünk bízik,
Annyi jó fiát jégre nem viszik.
Mert ő becsületes, jó és igaz,
Ki mást mer szólni, csak holmi gaz!
Segítsd, Matyikám, gyámolítsad őt,
Ne nézd le a nagy semmirekellőt!
Meglásd, Matyikám, Kádár is megsegít,
A kormány és a sok renegát,
Ki mind honfiúnak mondja most magát!

A szovjet és ők mind csak jót akarnak,
Szebb jövőt a szegény bús magyarnak.
Ó, de hol van mindezért a hála,
Hol a hűség, méltányosság máma?
Áldás helyett csupa nehéz átok,
De az tiszta szívből száll most tireátok.
De te ne halld meg, ne gondolj vele,
Mit susog a magyar fák levele!
Elfújja, ha kell a szovjet ősz szele.

Csillagod, a Kreml vörös csillagát,
Ó, Matyikám, szeresd, tiszteld, imádd!
Mi az neked, azt el nem mondhatom,
Szent, mint a ... , de nem is folytatom.
Imádod, tudom. Nincs abban hiány,
Húzzanak fel rá, kedves Matyikám!

E sorokkal érd be most, öregem!
A tollam eltörött, s üres az üvegem.
Én a vidámság hangját keresém,
De nem lelém a búmnak tengerén.
Más levelem majd derűs lesz, vidám.
Isten meg ne áldjon, kedves Matyikám!

Szigetszentmiklós, 1957. augusztus 20.

Ha legény vagy

Elvtárs, te csalsz!
Vizet prédikálsz nekem,
És pezsgőzöl éjjeleken.

Dolgozz, termelj
– Fújod nekem –,
Ahogy illik
Dolgozónak,
Holtig élve
A közjónak!

Van egy talány,
Élő példát
Honnan vegyek?
Tőled talán,
Ki a munkát
Nem ismered?

Gyere velem
A bányába,
Ötszáz méter
Mély tárnába!

Légy bányásztárs,
Ne csak elvtárs!
Mutasd meg, hogy
Milyen is a
„Melegváltás”!

Jó példával
Te járj elöl,
„Termelj szemet
Terven felül”!

Neked mindez
Könnyű léssen,
Hányszor fújtad
Száz gyúlésen!

És ha beomlik
A tárna,
Örök sírba
Légy bezárva!

És a sajtó
Azon nyomban
Beszámol majd
Öt-hat sorban.

No de hát az
Untig elég!
Bányász ne kérjen
Sok helyet,
Sajtózengést,
Ágyúlövést,
Dízsírhelyet!

„Légy te is a munka hőse”,
Mint megannyi őszám őse!
Nem baj, ha a vész rád talál,
„Bányásznak halni, szép halál!”

Szigetszentmiklós, 1963. január

Homo sapiens

A világnézeti előadó
Szájából csak ömlik a szó.
Magyaráz kicsiről, nagyról,
A kevésről és a sokról.
A végtelen úgy le, mint fel
Nem fogható értelemmel.

Majd rátér, hogy egyéb nincsen,
Csupán anyag, de nincs isten.
Nincsen szellem, nincsen lélek,
Olyat csak a balgák vélnek.
Ezek csak szubjektív fogalmak,
Semmi valót nem takarnak.

Világ van, de világrendben
Nem működik semmi szellem.
Csak anyag van minden téren,
De nincs isten, nincsen, nincsen.

Szava mind lassabban árad,
Szemmel látni, hogy már fáradt.
Mikor az órának vége,
S a hallgatók mind elmennek,
Megkönnyebbült sóhajjal mond:
Végre vége, hál'istennek!

Szigetszentmiklós, 1969. március 10.

Közös nevező

(Párbeszéd az Úr és a Sátán között
öt felvonásban)

Közös nevező

(Párbeszéd az Úr és a Sátán között)

Személyek:

Isten

Sátán

Angyalok

A Sátán és családtagjai

Beszélő

Történik az ember teremtésétől napjainkig

I. FELVONÁS

1. jelenet

Szín: a menny

Személyek: az Úr
Sátán, később mint Ménimeusz
Beszélő

BESZÉLŐ: A színen bíborpiros esthajnal. Narancsvörös hegy-láncok ölelik körül az előtér zöld pázsitját. A hegyek csúcsai fenséges színkeverékben verik vissza az alkonyi fényeket. Egy nagy tengerszem visszatükrözi a hegyeket. Hárfán gyönyörű melódia zeng. Hatalmas szivárvány jelenik meg, amelyről angyalok tekintenek le. Sima faragású rózsaszín márványtrónon ül az Úr. Fenséges nyugalomához némi unalom társul. Világokat halmoz, és csoportosít. Nézi a forgásukat. Figyeli, hogy egy leheletére miként omlanak össze. Unottan még egy naprendszert hajít a kavargó világok közé.

Az Úr: Sátán, jöjj elő!

BESZÉLŐ: Sátán jön. Csillagokat söpör le útközben, és hegyeket morzsol szét a lábával.

SÁTÁN: Mit kívánsz, Nagy Úr?

Az Úr: Soká jöttél!

Sátán: A Vadászkutya ködfoltjain túl voltam. Ott ért a hívásod, és az elég messze van!

Az Úr: Én teremtettem, tudom, mennyire van.

SÁTÁN: Igen, Te teremtetted, de a bolygók és napok pályáját én mértem ki!

Az Úr: Te mindig lázongó és akadékoskodó voltál. Angyalaimat bujtogattad. Legyen a neved Ménimeusz! Égi nyelven ez bajkeverőt jelent!

MÉNIMEUSZ: Nem hiszem, hogy csupán a keresztelő miatt hívtál.

Az Úr: Nem. Mi csak beszélgetünk, és közben múlnak az év-milliók. Figyelj hát!

Teremtettem egy új kis világot, Föld a neve. Megraktam hegyekkel, völgyekkel. Tengerek, folyóvizek vannak rajta. Az erdők, síkságok állatokkal vannak tele. A vizek halaktól és egyéb állatoktól népesek. A levegő sem szegény élőkből. Minden élő megtalálja a neki szükségest. Hanem úgy érzem, nincs teljesség. Még valami hiányzik a Földről. Te igen leleményes vagy. Teremtsél oda olyan különleges állatot, amely nemcsak legelni tud, hanem felismeri a hegyek belső kincseit, és hasznára tudja fordítani az érceket! Uralkodjék az állatok felett! Legyen úr a földön, föld alatt és föld felett! Használja fel a vízesések erejét! Ismerjen meg minden nagyságot, de vegye észre saját kicsiségét! Ismerje meg a csillagos ég titkait! Csodálja meg a Föld nagyságát, de fogja fel, hogy az a világ, amelyen él, a kicsi porszemnek a végtelen számú többszöröse! Tanulja meg értékelni a parányt, amelyből a végtelen világmindenség áll! Csodálja meg az óceánt, de lássa meg, hogy az a kis vízcseppek irdatlan összessége! Legyen örökös vágya a legközelebbi bolygó elérése! De majd rájön, hogy az ő világa csak a Föld. Legyen szolgája a zuhatag, a villám, a levegő mozgása, a tűz, a fény és a láthatatlan sugarak! Legyen úr mindenek felett, de legfőképpen önmagán! Az állatoknak adtam ösztönt, éles karmokat, vad, nyers erőt. Ennek adok észet, értelmet és lelket. Fele lelke legyen az enyém, a másik fele a tiéd! Figyeltél, mit kívánok tőled? Ha tudod, alkosd meg ezt a lelkes állatot!

MÉNIMEUSZ: Sokat kívánsz, Nagy Úr, de majd megpróbálom!

2. jelenet

Szín: A pokol előcsarnoka

Személyek: Beszélő
Ménimeusz

BESZÉLŐ: A pokol előcsarnoka mély völgykatlan. A pokol szájából lángnyelvek törnek elő. Bent fekete ördögök nagy üstökben kevergetik a forró szurkot. A barlang előtt óriási fa. Ágain fekete kígyók tekergőznek. A fa lombja szürke és zöld keresztes pókokból áll. A völgyet kopár sárga sziklahegyek veszik körül. A hegy lejtőiről kénköves források futnak lefelé. A völgyben nagy tó. Felülete zöld a békanyáltól. A tó iszapos szélén óriási vörös krokodilok nyújtogatják a fejüket. Hirtelen zápor kerekedik, és békák, pókok, hernyók és pondrók esnek a földre. Ménimeusz egy sziklatömbön ül. Könyöke a térdén, arcát a tenyerébe hajtva mélyen gondolkodik.

MÉNIMEUSZ: Honnan a pokol fenekéről vegyek ilyen állatot? Éppen most nincs egy pokoli eszmém, se egy ördögi gondolatom. (Fel-alá szaladgál, végül fáradtan megáll.) Aludjunk rá egyet!

BESZÉLŐ: Ménimeusz végighever egy mohos sziklaágyon. Elalszik. Álmában vadul hanykolódik. Homlokáról szakad a verejték, végül ijedt kiáltással felébred.

MÉNIMEUSZ: Szörnyű álmom volt, de megvan a különleges állat, amelyet alkotnom kell!

BESZÉLŐ: Ménimeusz lemegy a tó partjára. Összetúr egy halom iszapot. Meglocsolja a posvány békanyálás vizével, aztán sarat gázol belőle. Mintázni kezd. Ujjai gyorsan, ügyesen mozognak. Lassan alakul, formálódik, és végül egészen kialakul az ember tökéletes mása. Akkor a maradék sárból egy maréknyit összekapar. Elkeveri a nyálával, majd rászórja az álnokság, hatalomvágy, kapzsiság, gyűlölet, hazugság, irigység, kegyetlenség, rosszakarat, káröröm, erkölcstelenség

MÉNIMEUSZ:

BESZÉLŐ:

és kéjvágy magvait. Az egészet jól összegyúrja, és a bűnök e kicsi tárházát elrejtí az ember bordái alá.

Elfáradtam!

Ménimeusz megtörli a homlokát. Belefúj az ember szájába. Az ember nem kel fel, de a keble egyenletesen süllyed, és emelkedik. Alszik.

3. jelenet

Szín: az előbbi

Személyek: Ménimeusz
Ménimeusz felesége és lányai
Beszélő

BESZÉLŐ: Ménimeusz ül a sziklatömbön. Cirógatja az előtte hajladozó csörgőkígyó fejét. Elégedetten nézi alvó művét, az embert. Feláll, összefonja a karját. Odamegy hozzá a felesége, és körbeveszik a lányai, és kíváncsian tolonganak az ember körül.

MÉNIMEUSZ

FELESÉGE ÉS LÁNYAI: Mi ez?

MÉNIMEUSZ: Ez az ember, egy újfajta állat. Megrendelésre készült. Az Úr bízott meg vele.

MÉNIMEUSZ

FELESÉGE:

Majdnem olyan, mint te vagy, de nincs lólába, se szarva, se farka.

MÉNIMEUSZ:

Attól még lehet belőle ördög. Én fogom nevelni és tanítani. Van egy új világ, a Föld. Most alkotta az Úr. Oda kell vinnem ezt az új állatot. Lesznek ezek többben is, sok millió. A Föld egy nagy színház lesz a számotokra. Lesz ott vígjáték és szomorújáték, dráma és tragédia, amit akartok. Én leszek a rendező. Lesz vér, sóhaj, bánat, könnyhullatás. Ne féljete, a darab nem áll meg soha!

MÉNIMEUSZ LÁNYAI: De mi nem akarunk ennyi borzalmat!

MÉNIMEUSZ:

Lesz ám ott jószág és szépség is! Lesznek szép földi angyalok is. Nagyon változatos lesz a színjáték, majd meglátjátok!

II. FELVONÁS

1. jelenet

Szín: a menny

Személyek: Az Úr
Ménimeusz
Beszélő
Angyalok

BESZÉLŐ: Ménimeusz árnyas fák alá helyezi az embert a Földön. Aztán megjelenik az Úr előtt.

MÉNIMEUSZ: Íme, Nagy Úr, kész van az állat, amelyet kívántál! Nekiadtam a lelkem felét és mindazt, amit ördög adhat. Add neki Te is a Te lelked felét, hogy felébredjen!

BESZÉLŐ: Ménimeusz szertefűjja a felhőket, és a Földre mutat.

Az ÚR: (Kissé csalódottan) Jól van! Ha már megvan, legyen! Bár nem sok jóra lehet számítani, ha az alkotásodat, ezt a száz meg százféle keveréket életre keltem. Ha nem azért csak menj le hozzá, hadd ébredjen fel! És ha idővel valami kívánsága lenne, Te majd megmondod nekem.

MÉNIMEUSZ: (Nagy készséggel) Bíz csak rám!

ANGYALOK KARA: Dicsőség neked, Isten!

BESZÉLŐ: Ménimeusz elkap egy hulló csillagot, és tüneményes gyorsasággal megérkezik a Földre.

2. jelenet

Szín változatlan

Személyek   Az Úr
                    Ménimeusz

MÉNIMEUSZ: Üdvözlégy, Nagy Úr!

Az Úr: Te is, Ménimeusz! Mit kívánsz tőlem?

MÉNIMEUSZ: A közös dolgunk szabad bejárást ad hozzád. Most is a Te kívánságodnak megfelelően jöttem. Azt kérted, hogy ha az ember valamiben hiányt érez, tudassam veled.

Az Úr: Mit kíván az ember?

MÉNIMEUSZ: Amint mondtad, levittem a Földre. Nehéz volt lelket verni bele, és nem sok értelem volt a szemében. Amikor teljesen magához tért, akkor is nagyon gyámoltalan volt. Se járni, se beszélni, sem élelmet szerezni nem tudott. Szedtem neki érett gyümölcsöt, édesgyökeret, megettettem vadmézzel. Miután jóllakott, elvezettem a forráshoz. Megmutattam neki, hogyan kell a két összezárt tenyeréből inni, mert négykézláb, az állatok módjára állt neki. Megtanítottam küzdeni a létért. Faragtam neki jó nehéz bunkót, hogy meg tudja védeni magát és képes legyen táplálékot szerezni. Ügyes és félelmetes vadász lett belőle.

Az Úr: Azért adtalak mellé, hogy vigyázz rá.

MÉNIMEUSZ: Szépen halad a tanításom nyomán. Mindent elkövettek, nehogy szégyent hozzon rám.

Az Úr: És ha énrám hoz szégyent az ember?

MÉNIMEUSZ: Az a te dolgod. A te utadat és célodat nem ismerem. A magam ösvényén járatom.

Az Úr: Úgy látom, még nincs baj. Az ember fejlődik, életképes. De lehet, hogy más téren lesz a baj. Félek, nem lesz jó, ha mindig a te befolyásod érvényesül.

MÉNIMEUSZ: Miért félsz? Éppúgy taníthatod, mint én! Vagy nem bízol bennem és a lelked hatóerejében sem?

Az Úr: Ne légy beképzelt! Tudom, hogy nagy vagy, erős és ellenállhatatlan. Tudom, majdnem betöltöd a min-

denséget. Majdnem annyi vagy, mint én. De ha rosszszat akarsz, nem éred el a célodat, mert én közelebb leszek az emberhez innen az égből, mint Te, ha mellette állsz is a Földön!

3. jelenet

Szín: változatlan
Személyek Az Úr
Ménimeusz
Beszélő
Angyalok kara

MÉNIMEUSZ: Kibeszélgettük magunkat, ahogy a jó szomszédokhoz illik, de még nem kérdezted meg, hogy miért is jöttem.

Az ÚR: Kérdeztem, de úgy tartottad meg a beszámolódat, hogy nem mondtad el, mit is akar az ember.

MÉNIMEUSZ: Még nem jutottam el odáig. Most elmondom. Életvidám volt az ember. Beszédes, érdeklődő, csapongó, mint a gyermek. Tudott örülni a párosverseny minden fajtájának. Úsztunk, birkóztunk, köveket emeltünk. Örült a vadászatnak is. Szerette a derengő hajnalt, a lángvörös alkonyi eget. Órákig el tudta nézni a lobogó tüzet, ahogy imbolygó fényeket vet a barlang zugaiba. Szerette hallgatni a szél zúgását, az eső suhogását.

Az ÚR: Úgy veszem észre, Te szereted az embert.

MÉNIMEUSZ: Ő is szeret engem. Szépen megvoltunk egymással ott a Földön.

Az ÚR: És most?

MÉNIMEUSZ: Nem tudom, mi van vele, de már nem az, aki volt. Egy idő óta hallgatag, elmélázó, nem örül semminek igazán.

Az ÚR: Nem kérdezted, mi a baja?

MÉNIMEUSZ: Kérdeztem. Ő maga sem tudja. Csak annyit tud, hogy az én társaságom már nem elég neki. Nem tudja, kit, de szeretne egy harmadik társat maga mellé. Olyat,

akivel megoszthatná az örömét és bánatát. Akivel együtt nézhetné a kelő és lenyugvó napot, a bomló és alakuló felhőket. Valakit, akit félteni, őrizni lehetne. Akinek a lába elé tehetné az elejtett vadat. Aki gyönyörködni tudna a munkájában, aki csodálná az erejét. Akivel szorosan összebújhatna. Akivel együtt nézhetné a tűz fényeit a barlang falán. Nem tudja, mit akar, de szeretne boldog lenni. Nem tudja kifejezni, de szeretne valamit, ami kitöltené a lelke ürességét. Ezért jöttem hozzád. Ha kedves neked az ember, akkor megoldást kell találni!

Az ÚR: Az ember nem tudja, hogy addig boldog, amíg egyedül van. Jól van, adok neki társat, de aztán magára vessen! Mintázz meg egy hozzá hasonlót! Szépet, vidámat, beszédest, csábosat, hízelkedőt, olyat, aki a legerősebb férfit is legyőzi majd könnyel, sírással, nevetéssel, ravaszsággal vagy a szépsége varázsával. Nevezd őt asszonynak! Összeházásítom a tüzet a vízzel. Boldog lesz az ember, ha megtalálja a lelke másik felét, aki mindenben egy vele. De ha nem találja meg, akkor az asszony az élete megrontója lesz, és ő naponta megátkozza a születését, és kívánni fogja a halált. Az asszony lesz az ember végzete, jó vagy balsorsa. Közel emelheti az éghez, de le is taszíthatja a posványba. Csak lakva ismeri meg a párját, mert előre sosem fogja tudni, hogy angyalt vagy fúriát visze a barlangjába.

MÉNIMEUSZ: Szóval zsákbamacskát küldesz neki! Becsületemre mondom, én sem tudnám különben megcsalni az embert! Én sajnálom őt. Ne kezdjünk az asszonnyal!

Az ÚR: Tedd, amit mondtam! Én vagyok a felelős. Egyébként sem átkozom meg őket. Örülni akarok az életük folyásának. Megáldom a férfi és a nő szerelmét, de a boldogságért ők is tegyenek valamit! Legyenek türelmesek, szeressék egymást, tartsák meg a fogadott hűséget és a becsületszót!

MÉNIMEUSZ: Azt hiszed, meg tudják fizetni ezt a súlyos árat?

Az ÚR: Ha nem tudják megfizetni, nem kapják meg a boldogságot. Valamiért valamit!

MÉNIMEUSZ: Az ár mindegyike külön-külön is olyan súlyos, hogy egyet sem bír megfizetni az ember, nemhogy mind a hármat.

Az Úr: De lesznek gyermekeik, akik által mind a hármat elbírják, és az ilyenek egyre többen lesznek. Sokasodjék az ember, töltse be a földet! Élvezze annak minden javát, a fáradság gyümölcsét, a munka utáni gondtalan életet. Majd figyelem a kertemet, amelynek legszebb virága az ember. A kert gondozását rád bízam. Úgy tegyél, ahogy mondtam! Ha hívni foglak, újra eljössz. Most elmehetsz!

ANGYALOK KARA: Dicsőség a Teremtőnek,
Aki úr téren és időn,
Fejedelme a mindenségnek!

BESZÉLŐ: Ménimeusz a fülét befogva elrohan. Peregnek az idő parányi egységei, amelyek tízezer éveket jelentenek a földi ember véges életében. Nemzedékek százai születnek és halnak. Népek, nemzetek tűnnek fel, és nyomtalanul elvesznek a történelem futószalagján.

III. FELVONÁS

A szín: ugyanaz

Szereplők: Az Úr

Angyalok

Beszélő

Az Úr: Tekintsetek le, Angyalok! Mit láttok a Földön? Gyönyörködni akarok az emberben, és azt szeretném, ha az angyalok serege is velem örvendezne.

BESZÉLŐ: Az angyalok mind az ég peremére tódulnak, és kíváncsian néznek le a Földre. Egymás után egyre nagyobb rémülettel beszélnek.

ELSŐ ANGYAL: Uram, én...én nem is merem azt a szörnyűséget elmondani, amit látok... az emberek ölik egymást. Nem hiszem, hogy akár Te, akár mi örömünket lel-nénk abban, amit a kétlábú állataid művelnek.

MÁSODIK ANGYAL: Puszta kézzel tépik és marcangolják egymást, mint a koncon marakodó éhes ebek!

HARMADIK ANGYAL: Most már öldöklő fegyverekkel szúrják, vágják egymást. Kezek, fejek, lábak hevernek a földön elválasztva a törzsektől!

NEGYESIK ANGYAL: Vérpatak folyik! A kiontott embervér!

MÁSODIK ANGYAL: Száguldó lovak után kötött kocsikról dárdát, kopját, kelevézt hajigálnak egymásra. Karddal, szöges buzogánnyal vívnak. Nyílvesszőkkel árasztják el egymást!

HARMADIK ANGYAL: A kocsikkal most már láthatatlan lovak rohannak. Most csöves fegyverekből láng és füst tör elő. Valami fütyül a levegőben, és a szemben álló úgy bukik fel, mintha dárda járta volna át, vagy buzogány zúzta volna szét a fejét, pedig nagy volt köztük a távolság!

NEGYESIK ANGYAL: Ott az egyik a földön hasal, és rövid kövér csővel félköröket ír le, és mint kasza után a rend, hullnak a földre a szemberohanók százai. A kövér cső úgy szól, mintha száz dobverő peregne a dobon.

ELSŐ ANGYAL: Amott egy szörnyeteg mászik a sivatag süppedő homokjában, ahol eddig csak a teve vagy a hiéna tudott járni. Más helyeken hegynek fel-völgynek le. Ezeknek 12 kerekük van, de egy sem a földön gördül, hanem

valami széles végtelen láncot hajtanak maguk alatt, és úgy másznak, mint valami óriási púpos hernyó. Mennek árkon-bokron. Szálfákat döntenek ki. Neki-mennek a háznak, és a másik oldalán jönnek ki törmeléssel a hátukon. Hosszú fekete cső forog a tetejükön. Szörnyű hegyes magot lönek ki, amelyek félelmetes hangot adnak a levegőben, és ahol leesnek, ott pusztulás van és halál.

MÁSODIK ANGVAL: Olyan óriási tárgyak szállnak a levegőben, hogy akkora madarat Te sem teremtetél, Uram! Van szárnyuk, de nem mozgatják, de a leggyorsabb sólymod sem érne a nyomukba. Óriási tojásokat szórnak, és ahova a tojás lepottyán, ott lángoszlop, füst és földfelhő száll fel a magasba. A visszahulló rögök úgy dobolnak a földön, mint a koporsóra hányt kemény hantok. A becsapódás helyén felfakad a talajvíz.

HARMADIK ANGVAL: Igen, koporsó az egész tájék. Szétszaggyagott emberi testek fekszenek rajta. Testrészek, húscsontok lógnak a fák ágain! Romokban hever a koldus vityillója és a gazdag palotája, az építőművészet remeke, a templom és a kocsmá. Az összehordott halottak közt ott hever az anya, aki még halálában is szorítja a csecsemőjét, a fiatal és öreg, a bűnöző és a szent. A munka eredménye semmivé válik.

NEGYEDIK ANGVAL: Uram, annyi a kiontott embervér, hogyha annak volna termékenyítő ereje, a buja növényzet a számlolyodig érne!

Az ÚR: Hol van Ménimeusz?

HARMADIK ANGVAL: Ménimeusz mindenütt jelen van. Minden, ami a Földön történik, az ő irányítása mellett folyik, vagy az ő sugallatára megy végbe. Egyszer hódító király, máskor valamelyik császár lázító tanácsadója. Aztán valamelyik érdekközösség elnöke. Nekik háború kell, mert az érdekeikkel nem vág össze a béke.

MÁSODIK ANGVAL: Holnap hadianyag-gyáros és hadseregszállító lesz. Itt is a milliók pusztulása növeli a milliárdos hasznot.

ELSŐ ANGVAL: Most meg hírnévre vágyó hadvezér, aki a holtak tizezrei által lesz halhatatlan. De máris pénzfejedelem,

aki gyümölcsöztetni akarja az aranyait. Ehhez is legalkalmasabb mező a háború.

HARMADIK ANGYAL: Most épp lángeszű tudós. Lombikjai, műszerei között gubbaszt, kotyvaszt, pepecsel, számol, mérlegel. Betekint az atomok világába, hogy új rettenetes erőforrást leljen, amely minden eddig ismertet százezerszer meghalad. De ki is kell próbálni, hogy lássa, milyen dúsan arat az új fegyverrel a halál. Ennek is háború kell!

MÁSODIK ANGYAL: Nem vagytok igazságosak! Elhallgatjátok, hogy Ménimeusz most aggódó arccal egy sebesült fölé hajlik. Gyorsan ügyesen bekötözi, hogy el ne vérezzen. Egy másik tehetetlent épp most hoz ki a tűzvonalból. Nem fél, mert máris megy vissza másik sebesültért. Vöröskereszt van a karján. De nézzétek csak, amott, egy tiszta szobában egy harcos fekszik az asztalon. Ménimeusz áll felette. Csillogó eszközöket adnak kinyújtott kezébe. Ő vág, csontot fűrészsel, varr szinte fáradhatatlanul, és százak életét menti meg!

NEGYEDIK ANGYAL: Nézzétek csak, ott egy síró özvegynek ad tetemes segílyt a saját pénzéből!

Az Úr: Elég a dicsőítésből! Végül még rokonszenvessé teszitek! Az igazságot majd én mondom ki. Tárgyilagos bíró leszek. Erényt és bűnt a serpenyőbe vetek, és meglátjuk, merre billen a mérleg nyelve. Jól tettétek, hogy azt is észrevettétek, ami a javára szól! Ítélet lesz a mai napon! Hívjátok Ménimeuszt!

BESZÉLŐ: Az angyal, aki Ménimeusz javára szól, megadja a jelet. Háromszor a kürtjébe fúj.

IV. FELVONÁS

1. jelenet

Szín: ugyanaz

Személyek: Az Úr
Angyalok
Ménimeusz
Beszélő

BESZÉLŐ: Ménimeusz kimért léptekkel közeledik. Az Úr trónusa előtt megáll, és fejét megbiccentve szól.

MÉNIMEUSZ: Üdvözöllek, Nagy Úr!

Az ÚR: Én is Téged, Ménimeusz! Tudod, mért hívatlak?

MÉNIMEUSZ: Ismerjük egymás gondolatait. Felelősségre vonás lesz.

BESZÉLŐ: Ménimeusz éleset füttyent. A sűrűből óriási bölény csörtet elő. Ménimeusz az egyik kezével megfogja az állat szarvát, a másikat a hátára teszi. Valamit a fülébe súg, és a bölény engedelmesen lefekszik. Ménimeusz ráül a bölény hátára az Úrral szemben.

Az ÚR: Különös ülőhelyet választottál magadnak! Miért éppen ezt a púpos bölényt?

MÉNIMEUSZ: Szeretek a saját tulajdonomon ülni. Ezt én teremtettem magamnak. Ez a púpos kérődző is van olyan műremek, mint a te rózsaszínű trónod. Az élő mindig több, mint a holt anyag. Ennek az állatnak a szemei fénylő gyémántok, meleg a csilogásuk. Az élő szeret, gyűlöl, kedves vagy haragos, hűséges vagy hűtlen. Építi a szervezetét, utódokat hagy maga után, így halhatatlanná teszi magát.

Az ÚR: De az élőnek szüksége van az anyagra, és az anyag halhatatlan, bár a jelen pillanatban még nem él. Az élő nem egyéb, mint az anyag megfelelő összetétele.

MÉNIMEUSZ: Ennek az állatnak a szeme élő tükör. Többet mutat, mint a legtökéletesebbre csiszolt felület. A külső képmása is benne van, de emellett megjelenik benne az öröm, a vágy, a bizalom, a félelem, a szeretet vagy éppen a gyűlölet, amelyek belülről kifelé ható indu-

latok termékei. Ezek anyagi értelemben nincsenek, mégis cselekvésre készítetik az élő. Az állatoknál ösztön, az embernél az ösztön mellett értelem van az indulatok mögött.

Az ÚR: Az értelem csíráját én ültettem az emberbe, és az idők során lombos fává növekedett.

MÉNIMEUSZ: Ez tisztán az ember érdeme. Igaz, hogy tanítottam az embert, de csak az első lépésekre.

Az ÚR: Akkor miképp jutott oly magasra a tudás meredek hegyén, hogy már a csúcs felé nyújtogatja a kezét?

MÉNIMEUSZ: Én csak elindítottam a tudás útján, aztán magára hagytam. Azt akartam, hogy önálló legyen. Azt az utat, amelyen járnia kellett, teleszórtam ezer akadállyal, hogy minél nehezebben jusson előre, hogy tudja értékelni a megtett utat. Magára hagytam, hogy gondolkodásra bírjam, hogy edzett, kemény, bátor és okos legyen. Ha többet és újat akart, akkor mindig valami újat kellett tanulnia. Így vált nagyon lassan gondolkodó, és érdekeinek megfelelően cselekvő lényvé. Kemény sziklába kellett vájnia minden lépcsőfokot, hogy magasabbra jusson a tudás hegyén. Minden szakadék tele van fehérítő csontokkal, azokéval, akik a nyakukat szegték, amikor a csúcs felé törekedtek. Az értelmet az élet kényszere növelte a mai fokra, nem Te, és nem én!

Az ÚR: Várj, Ménimeusz! Most egyebet kell felszínre hoznunk. Egy-kétezer év nem nagy idő, nem sokat számít.

2. jelenet

Szín és személyek ugyanazok

Az ÚR: Elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amiért hívattalak. Te az eddigiekben lépcsőről-lépésre közeledtél ahhoz a veremhez, amelyet magad ástál magadnak. Mielőtt beleesnél, megkérdezem tőled, mért várakoztattál meg, amikor halottad a kürt hívó szavát?

- MÉNIMEUSZ:** Nem vagyok köteles beszámolni, hogy mit csináltam, és hol voltam! Mi jogon vonsz felelősségre?
- Az ÚR:** Csendesedj, Ménimeusz! Az erősebb jogán kérdezek. Megkövetelem, hogy minden kérdésre készséggel felelj, és nagyobb tisztelettel beszélj velem!
- MÉNIMEUSZ:** Én nem tisztetek senkit! Ha beszélek, azt a magam jószántából teszem, és nem a Te parancsodra. Független vagyok tőled!
- Az ÚR:** Minden éntőlem függ, ami volt, ami van, és ami lesz. Bár a gyengébb mindig függő helyzetben van, én veled szemben is csak az igazságot fogom érvényesíteni.
- MÉNIMEUSZ:** Ami neked igazság, nem bizonyos, hogy nekem is az. Úgy jöttem hozzád, mint szövetséges társad, és nem úgy, mint alattvaló szolgád. Nem én ajánlkoztam szövetségesednek, hanem Te hívtál!
- Az ÚR:** Ez igaz, de nem örök időre! Az előbbi szavadra megint azt mondom, hogy csak egy igazság van, az enyém.
- MÉNIMEUSZ:** Én pedig újra azt mondom, hogy az igazság viszonylagos. Ki-ki a saját érdekei szerint értelmezi.
- Az ÚR:** Az én igazságomnak senki sem mondhat ellent, mert az abszolút igazság. Ilyen például, hogy Káin testvérgyilkos volt. Te vállalnád a védelmét?
- MÉNIMEUSZ:** A gyilkosságban nem vállalnám, de egyebekben igen.
- Az ÚR:** Mit hoznál fel a védelmére?
- MÉNIMEUSZ:** Az eredendő okot.
- Az ÚR:** Mi volt az eredendő ok?
- MÉNIMEUSZ:** Te magad, mert Káin a gyilkosság előtt nem volt bűnös. Egy hibája volt, hogy indulatos és hirtelen haragú volt. De ez nem volt ok arra, hogy miközben Ábel áldozati füstjét engedted az ég felé szállni, addig Káinét lenyomtad a földre. Ha Káin áldozati füstjét szívesen fogadod, nem kezdődött volna gyilkossággal az ember tragédiája. Tehát Ábel Káin áldozata volt, de Káin a tied! Végző soron mind a kettő a te áldozatod! Ez is igazság!
- Az ÚR:** Mit mond a logika, Ménimeusz?
- MÉNIMEUSZ:** Hogy aki tévedett, az tegye jóvá a hibáját!

Az Úr: Láttad-e az elátkozott lelkek seregében Káint?
MÉNIMEUSZ: Nem láttam.
Az Úr: És mit gondolsz, miért nem?
MÉNIMEUSZ: Talán nem találtál megfelelő büntetést a számára.
Az Úr: Nos hát odanézz, Ménimeusz! Ott jobbra két, kövek-
ből összerótt áldozati oltár van. Lobog rajtuk a tűz, és
mindkettő füstje diadalmasan száll a magasba. Káin
és Ábel ölelkezik. Az égben is van logika, Ménimeusz!

Az ANGYALOK KARA: Te vagy az örök igazság,
És a végtelen irgalom,
És a bűnöst felemeled,
Ha előtted térdel.

MÉNIMEUSZ: Először bűnbe kerget csak azért, hogy megbocsát-
hasson!

3. jelenet

Szín és személyek ugyanazok

Az Úr: Térjünk a dologra, Ménimeusz! Az emberről akarok
szólni veled. Igen, az emberről, akit a nevelésed-
re bíztam. Sokat vártam tőle, de a csalódásom épp
olyan nagy, mint amekkora a várákozásom volt. So-
kat fejlődött, de megcsúfoltad a képmásomat az em-
berben. Azt kell látnom, hogy mindegyik egy kicsi-
nyített ördög.

MÉNIMEUSZ: Én a meglévő anyagból alkottam meg az embert.
Nem tehetek róla, hogy az anyag eleve rossz volt!

Az Úr: Nem az anyag rossz, hanem az, ami az anyagot cse-
lekvésre készíteti.

MÉNIMEUSZ: Nem ígértem, hogy együttműködöm veled. Te felsó-
rogtad, mit kívánsz. Teljesítettem az elvárásodat. Úr
lett a földön, föld alatt. Leigázta a tengert, és meghó-
dította a levegőt. Jármába fogta a természet erőit.

Az Úr: Igen, de egyebekben nem találkoztak a céljaink.

MÉNIMEUSZ: Nem voltak közös célok! Én egy szóval sem ígértem,
hogy mindvégig azonos úton haladok veled. Neki-
adtam az embernek a lelkem felét, Te is megajándé-

koztad a Te lelked felével. Ez a két fél örökké taszítja egymást. A harc akkor kezdődött, amikor életre keltetted az embert.

Az Úr: És ebben a harcban mindig a jónak kell elbuknia? Lelkemnek fele, amely mindig a jót, a szépet és az igazat akarja, nem győzi le a tiédet, amikor az ember tusakodik a jó és a rossz választása között.

MÉNIMEUSZ: Néha legyőzi. Ha az ilyen győztes a Te lelked erényeit egyesíti magában, talán szent lesz belőle. Persze majd száz év múlva. Előbb megégetik, oroszlánok elé vetik, keresztre feszítik, vagy megkövezik. De az is lehet, hogy félisten lesz belőle. De csak fél Isten! Ezek együgyűek, mert nem önmagukért élnek, hanem mindig másokért. Végül meghalnak valami boldogságért, amelyet ők isteni eszmének neveznek. Ha sokáig élnek, keserőséggel a szívükben, vagy kiégett lélekkel hálnak meg. Aztán vagy elfelejtik őket, vagy szobrot emelnek nekik, de az utókor fiai közül csak némelyik tudja, kit ábrázol a márványfigura. Érdemes volt a Te útjaidon járniuk? Okosabbak voltak, mint akik rám hallgattak?

Az Úr: Az okosságnál nagyobb erény a becsület. Te magad vádolod magadat! Szépen felsorolod a bűneidet. Ez mind a Te lelked terheli.

MÉNIMEUSZ: Ez harc kettőnk között, és folytatódni fog, amíg ember lesz a földön!

Az Úr: Ménimeusz, Te azt mondtad, hogy ma értelem és lélek ül az ember szemében, és az nem a mi érdemünk, hanem a viszontagságok között csiszolódott drágakő.

MÉNIMEUSZ: A körülmények alakításában volt részem, de nem nyomtam el az embeben a Te lelkedet, és a magamét sem toltam előtérbe. Az ember lelkét a körülmények formálták olyanra, mint amilyen!

4. jelenet

Szín: az Édenkert

Személyek: a voltak

BESZÉLŐ: Az előtérben az édenkert arany rácsos kapuja. A kapu felett futórózsa-koszorú, amely három csúcsívet alkot. A kapu két oldalán angyalok állnak lángpallossal. A háttérben angyalok és Ménimeusz láthatók. Az Úr a trónon ül.

Az Úr: Ménimeusz, Te azt mondtad, hogy a szem a lélek tükre. Egyetértesz, hogy az volna szép, ha abban az eleven tükörben mindig tetszetős képek jelennének meg?

MÉNIMEUSZ: Tökéletesen. A szép gyönyörűséget visz az értelmesek világába.

Az Úr: Akkor mért nincs ez így „az értelmesek világában”?

MÉNIMEUSZ: A tükör nem hazudik, a valóság mását adja. Az eleven tükör éppúgy nem hazudik. Az ember belső világának a képét, vagyis a lelkét mutatja. Jó vagy rossz, szép vagy csúnya, amilyen abban a pillanatban.

Az Úr: Az ember szépre, jóra van teremtve. Ha nem olyat mutat a tükör, akkor el van torzítva a lélek és az egész ember.

MÉNIMEUSZ: Az ember lelke sokféle gyümölcsöt érlel, szépet, jót és halálos mérgűt. A jó tulajdonságai kiegyenlítik a rosszakat.

Az Úr: Beszélj! Vita nélkül nem lehet megoldani semmilyen kérdést.

MÉNIMEUSZ: Az én rovásomra írod, hogy a Te lelked nem futja meg a versenyt az enyémmel. Nem rajtam, hanem a versenyzőn múlik, ha lemarad. Az ember kezdeti körülményeit én alakítottam ki azért, hogy gondolkodásra kényszerítsem, és hogy tudjon alkalmazkodni. Ezáltal egyre jobb, könnyebb és biztonságosabb életkörülményeket ért el. De mivel az emberek nem egyenlők a gondolkodásban, nem egyformán tudták a kedvező körülményeket a maguk javára fordítani.

Az Úr: A maguk javára és a másik rovására! Hallgatsz arról, hogy a helyzet kihasználásához nem csak észbeli

készség, körültekintő gondolkodás kellett, hanem a lelkiismeret elhallgattatása is!

MÉNIMEUSZ: Annak a báránynak, amelyik élni és hízni akar, ennie kell. Nem lelki táplálékot, hanem legelőt és legelést kíván. Látom, nem tetszik a kép, de a tárlaton nem akad másfajta, hiszen egy művész festi valamennyit, az Élet! (Gúnyosan) Érdemes egy művész! Nem fél, hogy kifütyülik?

MÉNIMEUSZ: Nem, nem! Sokaknak tetszik.

Az ÚR: Műértő közönség, mondhatom!

MÉNIMEUSZ: Hadd vonjak párhuzamot a Te lelked letéteményesei és az én tanítványaim között! A Tiéidnek nem kell a jó legelő, hanem félreállnak. Akikben az én sugalmazásom érvényesül, azok tudnak élni csupán önmagukért, és gondtalanná varázsolják az életüket. Övéké a föld minden java. Ha kell, a kunyhók romjain is felépítik a jólétük várát.

Az ÚR: Mindig azokon! A kicsik és a gyengék hátán.

MÉNIMEUSZ: Lent kell az alapot kezdeni! És erre nincs alkalmasabb, mint a kicsi és a gyenge válla. Eszükben sincs meghalni valami bolondságért. Élni akarnak, és kifacsarják az utolsó cseppig az élet édességét. A föld javai értük lettek teremtvé. Éljenek hát vele!

Az ÚR: Az ember nem azért él, hogy egyék. De ezek az okos kétlábú állatok felfalnak mindent, mint a disznók, és a vályútól éles agyarral marják el a gyengébbeket.

MÉNIMEUSZ: Az ember mindenevő, és mindig éhes.

Az ÚR: És mindig a máséra éhes! Én örök életet és égi boldogságot ígértem nekik, de nem ilyen élet után!

MÉNIMEUSZ: Mért bíztad közvetítőkre a dolgot? Emberek hirdetik az elvárásaidat. És az egyik ember nem hisz a másiknak. Azonkívül az enyémekek mennyországa közel van és elérhető. A Tiéd messze van és álamnak tetsző. Nem mindenki hisz, mert az ember kétkedő. A Te létezésednek nem lehet a végére járni

Az ÚR: Vannak, akik hisznek láthatatlanul, és aki hisz, az üdvözül. Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek!

MÉNIMEUSZ: Elismerem, tényleg vannak, akik hisznek fenntartás nélkül, és nekik a hit valóban sziklavár, amelyen földi

hatalom nem tud erőt venni. Azt mondd, ezek nem ingadoznak, mint a nádszál. Csakhogy a nád megáll egyenesen, ha elzúgott felette a vihar! A te szentjeid, a magas tölgyek, derékba törve fekszenek a földön. És ha inkább választják a halált, akkor az azt jelenti, hogy van valami, amitől a halálnál is jobban félnek, és az Te vagy!

5. jelenet

Szín és szereplők ugyanazok

Az Úr: Miképpen építész az igazságra, Ménimeusz, ha neked a bűn és erény egyenlő?

MÉNIMEUSZ: A rossz éppolyan szükséges, mint a jó. Látnia kell az embernek a bűnt, hogy értékelni tudja az erényt. Az erény próbaköve a csábítás. Ha valaha diadalt ül majd az erény, úr lesz a jószág és szeretet, azt a bűnnek köszönheted. A jószágnak a rossz, az erénynek a bűn, a szeretetnek a gyűlölet a szülőanyja.

Az Úr: Elengedtem volna ezt a rokonságot! Származott volna mindegyik a maga fajtájától!

MÉNIMEUSZ: Az ember a jó és a rossz között mozog, és vagy megmarad a köztes mezőn, vagy pedig a tiéd vagy az enyém lesz.

Az Úr: Menjünk tovább! Én azt mondtam, legyen boldog és elégedett az ember! Éljen a munkája után! Most két osztály van, élősdi és munkát végző. Az ember fegyvert kovácsol az ércből, hogy öljön. Az aranyból pénzt veret. A pénzen megvásárolja embertársa erejét, ifjúságát, szépségét és tudását. Megveszi a férfi becsületét, a nő tisztaságát.

MÉNIMEUSZ: Az embernek nem szabad semmilyen téren elégedettnek lennie! Ha az volna, nem is lett volna érdemes megteremteni. A boldogtalanságon és elégedetlenségen keresztül épül a világ. Ha mindenki elérné az álmát, az maga volna a szellemi halál. A boldogtalanságból fakad az istenkeresés is! A fájdalom mondja

- tollba, festi vászonra, faragja kőbe, szólaltatja meg hangszeren az ember halhatatlan alkotásait.
- Az ÚR:** Te úgy tudod bizonyítani minden rossz szükségességét, hogy az már majdnem meggyőző. Nem a tudásvágyat kárhoztatom, de én azt mondtam, hogy békésen munkálkodjon az ember! Hol van a béke, Ménimeusz?
- MÉNIMEUSZ:** Két helyen van béke, a sírban és itt nálad.
- Az ÚR:** És mi a harc oka?
- MÉNIMEUSZ:** Az egyik ok Te vagy. Mért nem adtál több aranyat a földbe? Akinek kevés van, az el akarja venni attól, akinek sok van. Az meg azért harcol, hogy megtartsa, és még raboljon hozzá annyit, amennyit bír. Átokfolyam lett az aranyból, amely sokakat elragad. Én már nyugodtan ülhetek, Te szállítod nekem a kárhozott lelkeket. Nem mondom, hogy szándékosan teszed, de Te vagy az ok.
- Az ÚR:** Enyhíteni akarod a szavaid élet?
- MÉNIMEUSZ:** A háború másik oka, hogy azt kívántad, sokasodjanak, és népesítsék be a földet. Ez megtörtént, és most kevés nekik a föld.
- Az ÚR:** Az ember nem élhet háború nélkül?
- MÉNIMEUSZ:** A kicsik élhetnének, de ezer okot találnak rá a nagyok. De ez is jól van így, mert ez szülte meg a kicsik harcát a nagyok ellen. Ez a harc a kicsik jogaiért és a békéért folyik. Új, jobb világ fog születni és jobb embereket. Az új életnek azonban fájdalom, vérösz az ára, de az ember hajója végül mégis révbe fut. Akkor nem lesz a szíveken gyűlölet. Fehér, fekete, sárga és vörös testvérként ölelkezik. Akkor majd elégedetten nézel a földre, és megállapítod, hogy az ember a teremtetés koronája.
- Az ÚR:** És mért nincs ez így réges-régen?
- MÉNIMEUSZ:** Mert az ember nem akarja elismerni a munka kötelességét. Fáradtság nélkül szeretne élni. Így alakult ki, hogy annak, aki műveli a földet, bogáncskóró jut, de annak, aki dolgoztatja a másikat, annak fehér kenyér. A földön minden fordított viszonyban áll. Erre is azt mondod, hogy jól van ez így?
- Az ÚR:**

- MÉNIMEUSZ:** Igen, mert ez készletti gondolkodásra és harcra. Száz-szor bukjon el a kemény csatákban, mert ha könnyen vesz győzelmet, nem tudja megbecsülni, amit elért!
- Az ÚR:** Kegyetlen a módszer, amellyel felébresztet az emberben az embert!
- MÉNIMEUSZ:** Azt is a szememre hánytad, hogy mindennek ára van a földön. Igaz, de csak az vásárolható meg, amit áruba bocsátanak. Vannak születésüktől fogva bűn-re hajlók, és vannak erkölcsi szegények, akikbe nem nevelt nemesebb érzést senki. Az élet pedig nagy ke-rítő, és őket szemeli ki minden bűn végrehajtására.
- Az ÚR:** És ez is jól van így?
- MÉNIMEUSZ:** Valóban így van jól! A bűn ellenhatásaként erős jelle-mek is nevelődnek, és náluk a tisztesség nem eladó. Inkább vállalják a nyomort vagy a halált. Neked ked-ved telik az ilyen bolondokban.
- Az ÚR:** Túl komor képeket rajzoltál, de akadnak köztük derű-sek is, amelyek úgy hatnak, mintha a szebb jövőt je-lentenék. Jó volna az ilyen derűs képekből egy egész tárlat, hogy mindenki láthassa, és követelje, hogy a kép valósággá váljon. Azt se bánám, ha a művész neve Ménimeusz lenne. De hogy minél hamarabb va-lóság legyen az, amit olyan szépen ecseteltél, meg-vonom a lelkek feletti hatalmat. Kárpótlásul neked adom a gonosz lelkeket, akiket megnyertél magad-nak a földön.
- MÉNIMEUSZ:** Nem kell, hogy nekem add azt, ami úgyis az enyém! Azok sem kellenek, akik az én birodalmamat népesítik. Felmondom a szerződést.
- Az ÚR:** Tisztes visszavonulást akarsz?
- MÉNIMEUSZ:** Ha visszavonulok, akkor azt azért teszem, mert elértem a célomat. Bebizonyítottam, hogy a te lelked fele csak ellensúlyozni tudja az enyém befolyását. Tudom, hatalmasabb vagy nálam, de ne tartsunk erőpróbát! Azt gondolom, hogy a cél érdekében okosabb, ha a két nagy erő egyesül.
- Az ÚR:** Az előbb fölmondtad a szerződést, most meg a meg-újítására célzol. Azt hiszem, fáradt vagy, és kihagy az eszed. Pihenjünk!

V. FELVONÁS

1. jelenet

Szín és személyek ugyanazok

Az Úr: Te újabb szövetséget ajánlottál nekem. A földi működésed után hogyan lehetne bizalmam hozzád?

MÉNIMEUSZ: Nem kívánom, hogy megajándékozz előlegezett bizalommal, csak hallgass meg!

Az Úr: Beszélj lényegre törően! Bizonyítsd be, hogy az ember javára voltál!

MÉNIMEUSZ: Én visszavádolok. Ha a működésem nem volt áldásos, miért hunytál szemet felette? Mért nem fogtad le az én átkos kezemet?

Az Úr: Mindennek megvan a maga ideje. Most már megérett a gyümölcs, hát leszedem.

MÉNIMEUSZ: Mi különleges közös fát ültettünk, amelynek minden ágacskáján az eszme különféle gyümölcssei teremnek. Ezek virágzási és érési ideje nem azonos. Ha teljesen virágba borul a mi fánk, akkor alatta béke és szeretet honol majd. Ez még csak álmokkép, a jövő képe. A múlt és a jelen visszataszító képeit éppen olyan hűen ábrázoltam, mint a szép jövőét.

Az Úr: Évezredek folyása nem volt neked elég arra, hogy az emberek arcára boldogságot varázsolj? Hogy az életöröm kitartson a bölcsőtől a koporsóig?

MÉNIMEUSZ: Az én gyümölcseim a fán még zöldek. A szüret valóban késik, de az eszme érési idejét nem lehet előre meghatározni. Ezer év, tízezer vagy sokszorosa? Lehet, hogy a sokszorosa is kevés. Az eszme fájának sok az ellensége. Borult ég, zivatar, a sáskák és a hernyók tömege.

Az Úr: A te szentségtörő kezed volt minden időben a felhő, a zivatar, a sáska és a hernyó!

MÉNIMEUSZ: Mért adtál hát nekem annyi ideig szabad kezet?

Az Úr: Most megkötöm a kezed!

MÉNIMEUSZ: Késő! A lelkek nagyobbik fele már az anyaméhben az enyém.

- Az Úr:** Dobj Te ezer hamis lelket a mérleg egyik serpenyő-jébe! A másikban egyetlen igaz lélek felém billenti a mérleg nyelvét.
- MÉNIMEUSZ:** A szerinted könnyű lelkek így igen hasznosak számodra, ha a te mérlegedet használjuk.
- Az Úr:** Úgy kell értenem, hogy talán nekem szolgáltál?
- MÉNIMEUSZ:** Én senkit sem szolgállok, a magam kedvtelését követem. Ha mégis egy követ fújtam veled, az nem szolgálat volt, hanem csupán elkerülhetetlen velejárója a működésemenek. Két párhuzamos vonal határolja a síkon azt a területet, amelyen az embernek haladnia kell, és az út végén várja őt a szabadság, egyenlőség, testvériség és mindezek összessége, a béke.
- Az Úr:** Beszélj világosabban!
- MÉNIMEUSZ:** Te vagy az egyik vonal, én a másik.
- Az Úr:** És hogy érte volna el az ember azt a hármass menyországot a két párhuzamos között?
- Ménimeusz.** Már mondtam. Én kevertem kezdetben minden rosszat. Azután ment minden a maga útján, mint egy nagy folyam, amely felszedi a patakok és folyók vizét.
- Az Úr:** És amikor a sok bűnpatak vizét már nem tudja befogadni az átokfolyam, akkor kilép a medréből. Elönti a réteket, búzaföldeket és kerteket. És amikor visszatér a medrébe, a bűn iszapját hagyja maga után. Az átokfolyam megfér a két párhuzamos között?
- MÉNIMEUSZ:** Az átokfolyam kiöntése olyan szükséges, mint a hozzád küldött imádság. A hazugság, a gyűlölet, az álnokság és a háború a kútforrása a legszebb dolgoknak. Minden bűn magvát én kevertem az ember szívébe. Ezt kellett tennem, hogy megismerje azt, amitől óvakodnia kell. Rájött, hogy a hazugsággal nehéz koloncot vesz a nyakába. Megtanulta, hogy aki mindenkit gyűlöl, azt senki sem szereti. A háború borzalmi váltották ki a vágyát a béke után. Mindent meg kellett mutatnom neki, amit kerülnie kell. Tövises terepen járatam, hogy a béke puha, füves útjára vágyjon.
- Az Úr:** És elkészült már a béke útja?

- MÉNIMEUSZ:** Ha lassan is, de épülnek a szakaszok. Egyszer majd körülérik a földet.
- Az ÚR:** A hadak útja gyorsan kiépült az egész földön!
- MÉNIMEUSZ:** Most szedetem fel velük, és annak az anyagából épül a béke útja. Ahogy fogy az egyik, úgy nő a másik. Én nem fogtam kézen az embert, de az a rossz út, amelyen járt, jó szándékkal volt kikövezve.
- Az ÚR:** Ebből még közmondás lehet! Te azonban mindig el akartad fordítani tőlem az embert.
- MÉNIMEUSZ:** Annál jobban keresett téged.
- Az ÚR:** Te nyíltan ártottál nekem, amennyit bírtál. Igyekeztél minél több lelket magadnak megszerezni. Pénzzel az egyiket, fényes ígérettel a másikat, fenyegetéssel a harmadikat. Akinél egyik sem vezetett célhoz, annak börtön, kínszenvedés volt az osztályrésze. Ezért kevesen élnek az én kívánságom szerint.
- MÉNIMEUSZ:** Te nem akarod elismerni annak a módszernek a szükségességét, amellyel meg akartam szüntetni a bűnt. Általános vágyat kellett ébresztenem az emberibb élet iránt. Csak általános elégedetlenség válthat ki általános megmozdulást, amellyel remény lehet a győzelemre. Olyan helyzet kell, amely a kicsit nagygyá, a csüggedőt reménykedővé, a kétkedőt lelkesé, a félénket hőssé neveli!
- Az ÚR:** Volt már olyan helyzet, amelyben az ember a saját énjéből kifordulva annyira más lett? Lehet-e hinni, hogy lesz is ilyen?
- MÉNIMEUSZ:** A történelem ilyen csodás változásokkal van tele, de nem voltak általánosak. És lesz is olyan helyzet, de nem lehet megmondani, milyen időrendben követik egymást a periódusok.
- Az ÚR:** Folytasd! Nem tudom, hol akarsz megállni.
- MÉNIMEUSZ:** Talán leveszek egy-két téglát a válaszfalról, amely közöttük áll. Haraggal tölt el téged, hogy elnyomók és elnyomottak vannak a földön. De minél nagyobb az elnyomás, annál nagyobb a vágy a szabadság után.
- Az ÚR:** Ez megint a rossz szükségességének a hirdetése, és a bűn feldicsérése!

MÉNIMEUSZ: A gályarabokat bilincs kötötte a padokhoz, de a lel-
küket nem tudták elszakítani tőled. Az arénákba ve-
tett híveid zsoltárokat énekelve, imádkozva várták
az éhségtől ordító vadállatokat. Szelídek, de törhe-
tetlenek voltak. A szórakozást kereső nézők döbben-
ten kérdezték: Milyen isten lehet az, akiben ennyire
bíznak? A kíváncsiság a katakombák hívei közé haj-
tott közülük sokakat. A tilalom és üldözés ellenhatá-
sa, hogy a népek ismernek és tisztelnek téged.

Az ÚR: Szép védőbeszédet mondtál. Sok téglát levettél a vá-
laszfalról. Most pihenjünk megint!

2. jelenet

Szín: az édenkert
Szereplők: változatlanok

Az ÚR: Továbbra is vádollak, és bírád vagyok egy személy-
ben. Jogod van beszélni. Amit mondasz, fölelem,
vagy elbuktat téged.

MÉNIMEUSZ: Emelkedni nem akarok. Egyedüli célom az igazam bi-
zonyítása.

Az ÚR: Lássuk, melyik lesz több, a bűnöd vagy az erényed!
Ha büntetni kell, nem én büntetlek, hanem a bűnöd.
Ha fel kell menteni, az igazság ment fel.

MÉNIMEUSZ: Én fogom kimondani magamra az ítéletet az igazság-
nak megfelelően. A jó cél érdekében én vertem meg
az embert bűnnel, gonoszsággal, de nem olyan mér-
téken, mint amennyire mostanra elmerült benne.
Az ember túlment a mértéken. Ez a maga által felvett
lendület viszi a végzete útján. Rohan lefelé a lejtőn,
amelynek alján a pusztulás várja.

Az ÚR: Hát nincs menekvés az ember számára?

MÉNIMEUSZ: Nincsen, ha megtartja a felvett irányt, de van, ha el-
tér tőle.

Az ÚR: A mindenségben minden kimért rendben mozog. Az
élet szépség, a halál visszataszító. Az életnek tehát
élnie kell!

- MÉNIMEUSZ:** Felelősnek érzem magam, mert az ember a teremtése óta nem lett jobb. Én a mocsárba löktem, mert azt reméltem, hogy önként kimászik. De nagyon megszerette a bűn meleg fészket. Ott maradt, és most már csak magához hasonlót akar látni. Az emberen keresztül megutáltam önmagam. De én épp olyan áldozat vagyok, mint az ember. Megvan bennem minden tulajdonság. A két fő alkotóm a jó és a rossz. Ezt a két fő elemet sugároznom kell az emberre, de mégsem fogynak ki belőlem, mert valahonnan valakitől állandóan hullik rám ezek sugárözöne. Így mindig telítve vagyok!
- Az Úr:** Ami elhagyta a szádat, az nem védőbeszéd, sőt ilyen halálra szóló vádat egyetlen ügyész sem állított volna össze. Folytasd a vallomásodat!
- MÉNIMEUSZ:** Ami még hátravan, az nem érinti a múltat. Ezentúl minden képességemet egyetlen akaratra fogom összpontosítani. Többé nem fogadok be egyetlen olyan sugarat sem, amelyet az ismeretlen erő küld rám, hanem elsugárzom olyan kihűlt csillagra, ahol nincsen élő. Akkor nem lesz bűn, mert nem lesz magvető. És akkor a bűn nélküli ember a teremtés koronája lesz!
- Az Úr:** Nos hát hadd emelkedjen a népek boldogságának a napja! Hadd álljon meg a delelőn, ahonnan minden irányban egyelően szórja a sugarát!
- MÉNIMEUSZ:** Úgy lesz, mert félmunkát nem végzek. Bocsáss meg azoknak a lelkeknek, akiket örök kárhozatra ítéltél énmiattam! Én feláldozom magam.
- Az Úr:** Megbocsátok a gonosz lelkeknek. Neked is megbocsátok, Ménimeusz! Együtt maradunk. Meglátjuk, hogyan borul virágba a jóság fája. Meglátjuk, hogyan érik pirosra a szépség, a tisztaság, az irgalom, igazság és a béke gyümölcse.
- MÉNIMEUSZ:** Nem, nem! Ami ezután jön, az már nem nekem való. Az ember boldogságát, amelyhez én egyengettem az utat, örömmel nézném. De én csak az áldozataim számára kértem kegyelemet, a magam számára nem. A menny nem nekem való hely. Félek, hogy újabb kísértésbe esném. Nekem a részleges hatalom kevés!

Az Úr: Mért működtél hát közre?

MÉNIMEUSZ: Én téled függetlenül dolgoztam, de mivel a céljaink azonosak voltak, a te malmadra hajtottam a vizet. Hogy ne lehess büszke a győzelmedre, én megsemmisítem magam! Engem az igazság veszít el, mert sok százmillió bűnös és ártatlan hullott el a szenvedés útján, amelyre én tereltem az embert. Te felmentettél engem, de én nem mentem fel magam!

Az Úr: Ítéletet mondtál magad felett. Inkább egy vesszen el, mint az egész emberiség!

3. jelenet

Szín és a szereplők ugyanazok

Az Úr: Az utolsó szó jogán a vádlott nem elveszíteni, hanem menteni szokta magát. A beismerés és az, hogy magad mondtad ki az ítéleted, nagyon sokat enyhítene a büntetéseden. De van valami, ami végső fokon teljesen mentesít a vád alól. Amikor én felmentelek, az nem kegyelem, hanem az igazság érvényre jutása.

MÉNIMEUSZ: Nincs más bűnös, csak én. Magam voltam egész idő alatt a színen. Én voltam a dráma rendezője nem más!

Az Úr: Te csak azt a drámát rendezted, amelynek más volt az írója. Osztott szereped volt benne, mint a dráma többi szereplőjének.

MÉNIMEUSZ: Bábu voltam tehát?

Az Úr: Nem! Bábu az, aki félelemből vállal olyan szerepet, amelyet megaláazónak tart ugyan, de nem mer tiltakozni. Neked egy lenyűgöző hatalom alól nem volt menekvésed. Tudatosan cselekedtél, de nem tudtad, hogy nem a szabad akaratod szerint, hanem a sugarak hatására, amelyeket nem tudtál visszaverni.

MÉNIMEUSZ: Te küldted rám a sugarakat! Ketten voltunk mindenható tényezők, és én voltam, aki engedelmeskedett?! Mikor adtad nekem azt a szerepet? Nem emlékszem, nem tudom, mikor!

Az Úr: Rajtam kívül senki nem tud semmit. Senki sem tudja, hogy mi volt valaha, és mi lesz valamikor. Mindenki a neki megfelelő szerepet játssza.

MÉNIMEUSZ: Elég volt a komédiából!

Az Úr: Ne siess! Lesz még jelenésed, de az nem a borzalomé, a pusztulás és rettenet lesz, hanem a szabadság és megelégedés eljövetelét hirdeti.

MÉNIMEUSZ: Nem! Az én lelkemben megfakultak a színek. Amíg azt gondoltam, hogy én vagyok én, hogy én cselekszem, amit teszek, addig ismertem a tevékenységem célját. Földhöz vertem az embert, hogy talpra szökjön, hátralöktem, hogy előre törjön. Hittem, hogy végül behajtom a célba, ahol emberi méltóság lesz a tekintetében. Most már nem hiszek semmiben! Elvetted a hitemet. Most már sosem tudom, én vagyok-e én, vagy csak a te akaratod engedelmes szolgája. Ne adj új szerepet! Legyen más elámítva!

Az Úr: Szövetséget ajánlottam, de ha nem kell, az a te dolgod. Szabad választásod van. Felelj, milyen ámítóról beszélsz?

MÉNIMEUSZ: Ha nem állok idegen befolyás alatt, ha az én szavam ezek, amelyeket mondok, akkor örömmel kimondom, hogy az ámító Te vagy! Az elámított az ember. Az ámítás már az ember megteremtésével megkezdődött. Én alkottam meg az embert, de csak azért, mert Te akartad, hogy én teremtem. Rajtam keresztül megverted minden fogyatékos-sággal és gyarlósággal, és aztán tilalomfát állítottál elé. Előre tudtad, hogy enni fog a tiltott almából, mert felkeltetted a kíváncsiságát, de nem adtál neki erőt a kísértés leküzdéséhez. Vagyis úgy akartad, hogy legyen okod kiűzni a paradicsomból. Aztán hagytad, hogy elmerüljön a bűnben. Elnézted, hogy halomra ölik egymást.

Az Úr: Én nem fogom le senkinek a kezét. Szabad akaratra teremtettem az embert, de voltak tanítói: „Minden szabad nekem, de nem minden hasznos nekem.” Az embernek mindig szabad választása volt a jó és a rossz között.

MÉNIMEUSZ: De nem volt ereje hozzá!

Az Úr:

De volt! Voltak erős lelkek, akiket Te semmiképpen sem tudtál megszerezni magadnak. Most már azt is tudod, azonos volt a módszerünk. Én eszmei síkon dolgoztam, Te a gyakorlatban. Kegyetlenül meghajszoltad az embert, hogy szembeforduljon az üldözőivel, és rájött, hogy össze kell fogni az üldözők ellen. Rávezetted az embert, hogy legyőzze a gyávaságát. Ezek a harcok érlelték meg benne az öntudatot. Aztán feléledt benne a büszkeség, hogy neki jogai is vannak. Nos hát én is ilyen embert akartam. És aki az igazság zászlóját bontja ki, és a jogért, szabadságért, békéért indul harcba, annak nem állhatja útját ember, Isten még kevésbé!

MÉNIMEUSZ:

Önmagadat múltad felül! Kezdelek tisztelni!

4. jelenet

Szín és szereplők ugyanazok

Az Úr:

Mindkettőnk szerepe tisztázódott. Nem tehetünk egymásnak szemrehányást. Az emberiség sorsa nem úgy alakult, ahogy én és Te akartuk. És nem úgy, ahogy az ember elvárta volna. Sok vér ömlött, sok könny hullott szükségtelenül. A vér és a könny még ma is folyik. Mindkét folyamat meg kell állítani! A sóhaj és az átok még ma is száll az ég felé. Az emberiség rossz sorsának jórészt a te önkényességed volt az oka! A bűnösségedet elismerve, magad mondtál megsemmisítő ítéletet magad felett. De én nem egyedül téged teszek felelőssé azért, ami a földön történt, és történik még ma is. Ketten vetettünk, de nem tiszta magot. Most több a konkoly, mint a búza. Én jóvá tudom tenni a rosszat, amire Te nem vagy képes. De ami egymagadnak lehetetlen, azt megteheted az én oldalamon. Jobb lesz az élet a földön. Itt a mennyben pedig, akik éhezők, ruhátlanok, szenvedők és elnyomottak voltak a földön, kárpótolva lesznek mindenért.

- MÉNIMEUSZ:** Nem! Szép, hogy megismétled az ajánlatodat! Az égi élet egyhangú boldogsága nem érdekel.
- Az ÚR:** Ez az utolsó szavad?
- MÉNIMEUSZ:** Az utolsó! Vagy jó munkát végzek vagy rosszat. Nem akarok „se hideg, se meleg” lenni!
- Az ÚR:** Jól van! Befejezted a küldetésed a földön, és az újat nem vállalod. Senki sem fog kényszeríteni. Én azonban a szolgálataidat...
- MÉNIMEUSZ:** Nem szolgáltam senkit!
- Az ÚR:** ... a szolgálataidat mégis figyelembe veszem, és meg akarlak jutalmazni. (Az Úr mereven nézi Ménimeuszt.) Nem fogsz megsemmisülni! Ménimeusz, Te nagyon fáradt vagy! Te álmos vagy!
- MÉNIMEUSZ:** Nem va... vagyok ál.. mos!
- Az ÚR:** Ménimeusz, aludni fogsz! Lecsukódik a szemed!
- MÉNIMEUSZ:** Te el akarsz... altatni. Nem... alszom! (Patakokban szakad róla a verejték.)
- Az ÚR:** Nagyon mélyen fogsz aludni! Aludni fogsz, amíg mindent elfelejtesz! De amikor újból felkeltelek, azt fogod tenni, amit most parancsolok neked! És azt fogod hinni, hogy szabad akaratodból cselekszel! Új alakban vissza fogsz térni a Földre, és segítesz nekem az új ember megteremtésében!
- MÉNIMEUSZ:** (Megrázkódik, és irtózatosszerű erőfeszítéssel feláll.) Nem! Nem oszto... zom senkivel!
- Az ÚR:** Erre sem fogsz emlékezni, hogy most nemet mondtál! Most már alszol!
- MÉNIMEUSZ:** Nem oszto...zom! Nem al... szom! Velem együtt... kihál a bűn... és mint... a menny... ben, béke ... lesz a föl... dön! (Támolyogva tesz néhány lépést, tétován támasztékot keres a levegőben. Térdre esik, majd arccal a földre omlik.)
- Az ÚR:** Úgy legyen, Ménimeusz!
- Az ANGyalok KARA:** Mindörökké! Ámen.

Függöny

Szigetszentmiklós, 1924-45.

Elégia

Meghaltak a halhatatlan istenek rég.
Üres az Olümposz, üres az ég.
Színarany fogatán régestelen-régen
Nem hajt lángszekéren Héliosz¹ az égen,
Nem Szelené² ragyog szelíd ezüsfényben.

Nincs már, kinek ítélné Párisz³ az almát.
Nem járvák istenek Ida-hegy⁴ szép halmát.
Nem jönnek halandót csábítva szeretni,
Az Olümposz helyett a földön keresni.
És mit tud most az ember? A múltat temetni.

Ó, hajdani regék sok szépsége, bája!...
De legyint, nevet a fölényesség máma.
Egy isten maradt csak, azt is elvetette.
Míg örök titkát kutatta, kereste,
Győzött a tudás, hitét elvesztette.

Csendesek az erdők, tengerek, szigetek,
Nimfák, néreuszok, driászok⁵ nincsenek.
Nem csendül sehonnan megejtő énekszó,
Nyugalmasan úszik hajóssal a hajó.
Maga Kirké is rab, és fogoly Kalüpszó⁶.

És az istenek sorra mind kihaltak.
Sok-sok kedves monda... Talán nem is voltak,
Vagy eldobtuk őket, számukat sokallva,
És nem szövünk szép mesét hittel dalolva...
Ami magmaradt még, Hadész⁷ birodalma...

Szigetszentmiklós, 1966. február 16.

-
- 1 Héliosz – az ógörögök napistene
  - 2 Szelené – holdistennő
  - 3 Párisz – trójai királyfi, Helené elrablója, a trójai háború miatt robbant ki
  - 4 Ida – hegy – Magas hegy Kréta szigetén, Zeusz mondabeli szülőhelye
  - 5 Nimfák, néreuszok, driászok (driádok) – „másodosztályú” természet-istennők, tengeri nimfák, illetve erdei nimfák
  - 6 Kirké, Kalüpszó – Az Odüsszeia női szereplői, akik feltartják Odüsszeuszt hazaútaján
  - 7 Hádész – az alvilág istene a görög mitológiában

Búcsú a naptól

Mindegy, sors vagy végzet,
Velem rútul végzett.
Megtagadta tőlem,
Amit adott másnak,
Mi öröm, boldogság
Azoknak, kik látnak.

Kivette kezemből
Már régen a könyvet.
Hogyha sírni tudnék,
Onthatnék sok könnyet!

Valameddig még tán
Engedi, hogy írjak.
De inkább csak sejtve,
Vonalat keresve
Félig vakon írok,
Pontot, vesszőt hányszor
Nem jó helyre téve.

Ha ez megmaradna,
Beérném ennyivel!
Ezt is megköszönöm
Szívbéli hálával,
Mert ennyi is öröm!

Pedig mennyi lenne még
Félben, félretéve rég!
És mennyi volna új!
De ha nem lát a szem,
Tollat hogy vezet az ujj?

De addig ... addig,
Míg sorsom engedi,
Csak fogok még írni,
S ha betelik a végzet,
Ráérek majd sírni...

Szigetszentmiklós, 1960. május 5.

Tartalom

Kint a homokbuckán.....	5
A dalnok álma (Ballada), Marókának	9
Napfelkelttől esthajnalig (Ildikónak)	42
Credo quia absurdum est.....	51
Válókereset (Párbeszéd)	63
Bélyeggyűjtők	71
Alkonyi rabló	89
Sugarak, árnyak	105
Aszály	116
Alvó délután	117
Julián Farkas vendégei	118
A paraszt.....	158
A bányász	159
Összbüntetés	160
Eleven emlék	161
Tengeri gyónás.....	200
Vörös bolygó	222
Martalék	224
Árva szellő.....	225
Előfizető.....	226
Embernél kezdődik az ember	235
Megy a gálya	240
Van, aki hallgat.....	241
Ár	242
Mátyás bátyámhoz.....	243
Ha legény vagy.....	245
Homo sapiens.....	247
Közös nevező.....	249
Közös nevező.....	250
I. FELVONÁS	251
II. FELVONÁS	256
III. FELVONÁS	261
IV. FELVONÁS	264
V. FELVONÁS	274
Elégia	283
Búcsú a naptól.....	284
Utószó.....	287

Betűrendes tartalomjegyzék

A bányász	159
A dalnok álma (Ballada), Marókának	9
A paraszt.....	158
Alkonyi rabló	89
Alvó délután	117
Ár	242
Árva szellő.....	225
Aszály.....	116
Bélyeggyűjtők	71
Búcsú a naptól.....	284
Credo quia absurdum est.....	51
Elégia	283
Eleven emlék	161
Előfizető.....	226
Embernél kezdődik az ember	235
Ha legény vagy.....	245
Homo sapiens.....	247
I. FELVONÁS	251
II. FELVONÁS	256
III. FELVONÁS	261
IV. FELVONÁS	264
V. FELVONÁS	274
Julián Farkas vendégei	118
Kint a homokbuckán.....	5
Közös nevező.....	249
Közös nevező.....	250
Martalék	224
Mátyás bátyámhoz.....	243
Megy a gálya	240
Napfelkelttől esthajnalig (Ildikónak)	42
Összbüntetés.....	160
Sugarak, árnyak	105
Tengeri gyónás.....	200
Utószó.....	287
Válókereset (Párbeszéd)	63
Van, aki hallgat.....	241
Vörös bolygó	222

Utószó

Édesapám nevét nem tartalmazzák a lexikonok. Munkái közül nem sok jelent meg nyomtatásban. Sosem tudott a sajtó irányítóinak a szája íze szerint írni.

Többször kapott ajánlatot, hogy kiemelik, és megélhet az írásaiból, ha teljesít bizonyos politikai elvárásokat. Mindig az volt a válasza, hogy nem szorul irányításra, neki a lelkiismerete a mércéje.

Így hát általában az asztalfióknak írt, és csak a szűkebb családi és baráti kör ismerte valamelyest a műveit.

S. Becz Pál 1899-ben született egy tősgyökeres szigetszentmiklósi, jómódú parasztcsalád hetedik gyermekeként. Különböző csapások következtében a családi vagyon nagyobb része már az ő gyermekkorában elveszett, és a gazdálkodás folytatására nem maradt lehetőség. Így édesapám is már korán, a hatodik elemi elvégzése után dolgozni kényszerült, és nem tanulhatott tovább, pedig híresen jó tanuló volt. Mivel nem volt szakmája, egész életében a legnehezebb munkákat végezte.

Turi Máriával, édesanyánkkal 1926-ban kötött házasságot.

Öt gyermekük született, akik közül egy kisgyermekként meghalt.

Édesapámat csillapíthatatlan tudásszomj sarkallta, és autodidaktaként jelentős műveltségre tett szert. Igen nagy olvasottsága volt.

Viszonylag későn kezdett írni. Munkái között megtalálható a vers, a novella, a színdarab, az újságcikk és a könyvkritika.

Távol állt tőle minden hangoskodás és szereplési vágy.

Rendíthetetlen igaz hazafi volt, de nem tudta elviselni, ha valakit származása miatt sérelem ért. Természetesnek tartotta a választási és világnézeti szabadságot.

Őszinte híve volt a női egyenjogúságnak.

Szülőföldjét, Szigetszentmiklóst őszintén szerette. Számos anekdotát feljegyzett a régi emberekről.

1972-ben halt meg.

Munkásságának csak posztumusz kötetekkel tudtunk emléket állítani.

Eddig megjelent könyvei:

Csendes lázadó 2013. április

Őszintén, 2014. január

Melyik úton?, 2014. július

Országúti kövecskék, 2015. szeptember

Szürke kis regény, 2016. április

Dr. Becz Miklós

*S. Becz Pál
(1899 – 1972)*

*„E kötet alcíme – „E humor-
tól a filozófiáig –, tartalmi és
stílusbeli sokszínűsége utal.
„E ngító versben így jelenik
meg a költői szándék: „Min-
den akarok lenni, ki valaha
élt, / hogy megértsem, miért
tűztek maguk elé / kegyes
vagy kegyetlen célt.”*

*és valóban a csettő-bottó nenetséges kisember,
a minden hájjal meghent bűnöző, az embertelen
ideológia szolgálatába szegődő gyökértelen lelenc,
a rendíthetetlen humanista megjelentése után a
szerző arra is mer vállalkozni, hogy áttekintse az
emberiség sorsát az Úr és a Sátán öt felvonásos
párbeszédében.*

*„E olvasó tehát találhat egyebek mellett grotesz-
kumori egyfelvonásost (Pálókereset), kisimít intelli-
gens bűnözőkkel (Bélyeggyűjtők), rendkívül izgul-
mas tragikus balladát („E költő álma) és érdekfű-
szítő szellemi párviadalt egy régimódi hazafi és egy
agresszív kommunista között (Tengeri gyónás).*

*„E prózák közé hangulatilag odaillő versek vannak
beépítve.*

*„E könyv záró verseivel a költő-úró mintha már a
világtól is búcsút venne.*

*„E eddigi kötetek megjelentetése Mária és Miklós
gyermeki hálójának a jele.*

Szigetszentmiklós, 2014. január 13.

ISBN 978-615-80458-3-4

9 786158 045834